

T.C.
E G E Ü N İ V E R S İ T E S İ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TRİPOLİS ROMA DÖNEMİ SERAMİKLERİ
(2007-2009 YILI KAZILARI)

Yüksek Lisans Tezi

HATİCE ECEM MENGENCEİ

Arkeoloji Anabilim Dalı

İZMİR

2023

T.C.
E G E Ü N İ V E R S İ T E S İ
Sosyal Bilimler
Enstitüsü

TRİPOLİS ROMA DÖNEMİ SERAMİKLERİ
(2007-2009 YILI KAZILARI)

Yüksek Lisans Tezi

HATİCE ECEM MENGENCEİ

Tez Danışmanı: DR. ÖĞR. ÜYESİ AYTEKİN ERDOĞAN

Arkeoloji Anabilim Dalı
Klasik Arkeoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Tripolis Roma Dönemi Seramikleri (2007-2009 Yılı Kazı Çalışmaları)” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Hatice Ecem MENGENCEİ

ÖNSÖZ

Lisans eğitimim boyunca kendimi hep seramikler ile ilgilenirken buldum. Öncelikle derslerde ilgimi çekmeye başlayan bu eserler, üç yıllık Aigai Antik Kenti kazısı deneyimimde gerek çizim, gerekse envanterleme ve tarihlendirme süresince aldığım sorumluluklar Lisans eğitimin sonrasında da beni bu alanda ilerlemeye itti. Bana bu şansı tanıyan ve her zaman destek olan sayın Prof.Dr. Ersin Doğer hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim. Daha Sonraki yıllar da Saygı Değer hocam Dr. Öğretim Üyesi Aytekin Erdoğan ile Eski Smyrna(Bayraklı Höyüğü) kazılarında çalışmalarda bulundum. Bu süreçte yüksek lisans eğitimime başladım. Seramiklere karşı olan ilgim ve deneyimimi Roma Seramikleri kapsamında daraltmaya karar verdim. Bu nedenle Hocam Dr. Öğretim Üyesi Aytekin Erdoğan'ın çalışmaları sonucu 2007-2009 yılında Tripolis Antik Kenti kazılarında ele geçen Roma seramiklerini çalışmaya başladım.

Tez çalışmam boyunca benden yardımlarını ve desteğini esirgemeyen, isteyerek aldığım bu konu üzerinde çalışmama izin veren sayın danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Aytekin Erdoğan'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tez sürecimde benden değerli görüşlerini ve yardımlarını esirgemeyen ve benimle saatlerini harcayan saygıdeğer hocam Arş. Gör. Evren Açar'a teşekkür ederim. Üniversite sıralarından itibaren, hayatımın en güzel ve en zor zamanlarında bana verdiği her türlü destek ve güç için sevgili arkadaşım İlayda Alikaya'ya çok teşekkür ederim. Hayatımın her alanında ve tez çalışmamda bana maddi ve manevi destek veren sevgili aileme şükranlarımı sunarım.

Ve hayatımın her alanında beni sonsuz destekleyen ve bana güç veren yol arkadaşım Sezer Semerci'ye teşekkür ederim.

İzmir, Aralık 2022

Hatice Ecem Mengencici

ÖZET

Seramik malzemeler, bir kent hakkında bilgi veren en önemli buluntular arasında yer almaktadır. Roma Dönemi içerisinde yer alan seramikler dönemin ticareti, sosyal ve ekonomik ilişkilerini belirlemesi açısından oldukça önemlidir. Tripolis Antik Kenti Roma Dönemi Seramikleri çok sayıda ana grup ve çeşitli sınıflandırmalara sahiptir. Çalışmanın konusu Tripolis Antik kenti 2007-2009 yılı kazı çalışmalarını kapsamaktadır. Bir diğer sınır ise Roma Caddesi kazı çalışmalarında ele geçen seramik gruplarıdır. Bu çalışmalarda birçok seramik grubuna ait örnekler bulunmuştur. Yapılan sınıflandırmalar ve kataloglandırma işlemleri sonucunda Tripolis Antik Kenti Roma Dönemi seramikleri üzerine genel bir çalışma elde edilmiştir.

Üç yıl içerisinde yapılan kazı çalışmaları incelenmiş olsa da, kentte ele geçen Roma Dönemi seramikleri için oldukça verimli bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Ele geçen seramikler farklı alanlarda kullanım gören geniş bir yelpazeye sahiptir. Kırmızı astarlı seramikler, günlük kullanım seramikleri, amphoralar, unguentariumlar ve kandiller olarak farklı seramik grupları incelenmiştir. Ayrıca son yıllarda üzerinde pek çok çalışma yapılan bir diğer grup olan Açık Renkli (Açık Renkli Seramikler) grubu da detaylı olarak incelenmiştir. Bu çalışma sayesinde Tripolis Antik Kenti Roma seramikleri için ithal ve yerel olarak üretilen malzemeler bir arada değerlendirilerek kent hakkında farklı bilgiler elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Roma Dönemi, Tripolis, Roma Ticareti, Roma Dönemi Seramikleri, Lydia.

ABSTRACT

Ceramics is among the most important finds that give information about a city. Ceramics in the Roman Period are very important in terms of determining the trade, social and economic relations of the period. Tripolis Ancient City Roman Period Ceramics has many groups and varieties. The subject of the study covers the 2007-2009 excavations of the ancient city of Tripolis. Another limit is the pottery groups unearthed during the Roman Street excavations. In these studies, samples belonging to many ceramic groups were found. As a result of the classifications and cataloging processes, a general study was obtained on the Roman Period ceramics of the Ancient City of Tripolis.

Although the excavations carried out in three years have been examined, a very productive result emerges for the Roman Period ceramics found in the city. The ceramics recovered have a wide range of uses in different fields. Different ceramic groups such as red slipped ceramics, daily use ceramics, amphora, unguentarium and oil lamps were examined. In addition, the Light Colored (Light Colored Ware) group, another group on which many studies have been conducted in recent years, has also been studied in detail. Thanks to this study, for the Roman ceramics of the Tripolis Ancient City, imported and locally produced materials were evaluated together and different information about the city was obtained.

Keywords : Roman period, Tripolis, Roman Commerce, Roman Period Ceramics, Lydia.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ŞEKİLLER LİSTESİ	VI
KISALTMALAR	VII
1.GİRİŞ.....	1
1.1 AMAÇ, KAPSAM, YÖNTEM.....	1
TRİPOLİS ANTİK KENTİ	2
TARİHİ COĞRAFYA:	2
KAZI ÇALIŞMALARI VE ARAŞTIRMALAR	6
1.Günlük Kullanım Seramikleri.....	8
1.1.Pişirme Kapları:	9
1.1.1.Kythra (Tencere):	10
1.1.3.Sartago(Tava).....	12
1.2. Servis Kapları	14
1.2.1. Maşrapalar:.....	14
2.LEKANE/ SİTULA	16
2.1.Lekane(Leğen).....	16
2.2.Situla(Kova)	17
3.TERRA SİĞİLLATALAR	18
3.1. Doğu Sigillata B.....	21
3.1.1.Hayes Form 32 (Doğu Sigillata B1).....	23
3.1.2.Hayes Form 58 (Doğu Sigillata B2).....	24
3.2.Sagallastos Kırmızı Astarlı seramikler	25
3.2.1.Poblome Form 1B100.....	26
3.2.2.Poblome Form 1B130.....	27
3.2.3.Poblome Form 1C140.....	27
4.Kırmızı Astarlı Seramikler.....	28
4.1. Yerel Üretim Kırmızı Astarlı Seramikler.....	30
4.1.1.Tip 2.....	33
4.1.2.Tip 3.....	33
4.2. Afrika Kırmızı Astarlı Seramiği:	34
4.2.1. Hayes Form 6	40
4.2.2. Hayes Form 61.....	41

4.2.3.Hayes form 59	42
4.3. Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiği	43
4.3.1.Hayes Form 1	46
4.3.2.Hayes Form 3	48
4.4. Açık Renkli Seramikler (Light Colored Ware).....	50
4.4.1. Form 1.....	53
4.4.2. Form 15.....	54
4.4.3. Diğer Formlar	55
5.AMPHORALAR:.....	56
5.1.YEREL AMPHORALAR:.....	56
5.1.1.Lykos Vadisi Amphoraları:.....	56
5.1.2.Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphoraları	61
5.2.KUZEY AFRIKA ÜRETİMİ AMPHORALAR.....	63
5.2.1.Spatheion Amphorası.....	63
6.UNGUENTARIÜMLAR.....	65
6.1.Düz Dipli Unguentariumlar:.....	68
6.1.1. Birinci tip Unguentariumlar:.....	68
6.1.2 İkinci tip unguentariumlar:.....	68
6.2 Sivri Dipli Unguentariumlar:.....	70
7.Kandiller:.....	72
7.1. Erken Roma Dönemi Kandilleri	77
7.2. Geç Roma Dönemi Kandilleri	78
SONUÇ.....	79
KAYNAKÇA.....	85
1.Antik Kaynaklar	86
2.Modern Kaynaklar.....	87
KATALOG	98
ÖZGEÇMİŞ.....	184

ŞEKİLLER LİSTESİ

Harita 1: Tripolis antik kentinin konumu.

Görsel 1: Tripolis Antik Kenti Batı-Doğu Yönünde Hava Fotoğrafı.

Görsel 2: Tripolis Antik Kenti Kuzey-Güney Yönünde Hava Fotoğrafı.

Grafik 1: Lykos Vadisi Amphoraları'nın yoğunluk grafiği.

Görsel 3: Lykos Vadisi Amphorası Tip 1-Tip 2 (?)'ye ait gövde parçalarının iç yüzeylerinde bulunan (şarap, zeytinyağı ?) tortu kalıntıları.

Görsel 4: olan Lykos Vadisi Amphorası Tip 1'in içinden ele geçen Fiğ (Vicia sativa) tohumu kalıntıları.

Görsel 5: Tripolis Antik Kenti'nde ele geçen sikkelerin darp edildiği kentler ve Antik Dönem Yol Güzergahı.

Grafik 1: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Roma Dönemi Günlük Kullanım Seramiklerinin Yoğunluk Grafiği.

Grafik 2: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Terra Sigillata Seramiklerinin Yoğunluk Grafiği.

Grafik 3: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Kırmızı Astarlı Seramiklerinin Yoğunluk Grafiği.

Grafik 4: Lykos Vadisi Amphoraları'nın yoğunluk grafiği.

Grafik 5: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Amphoraların yoğunluk grafiği

Grafik 6: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Roma Dönemi Seramiklerinin Dağılımı.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
Abb.	: Resim
Bkz.	: Bakınız.
Cm.	: santimetre
Çev.	: Çeviren
Çiz.	: Çizim
DSA	: Doğu Sigillatası A
DSB	: Doğu Sigillatası B
DSC	: Doğu Sigillatası C
Fig.	: Figür
Kat. No.:	Katalog Numarası
Km.	: Kilometre
Lev.	: Levha
M.	: Metre
MÖ.	: Milattan Önce
MS.	: Milattan sonra
No.	: Numara
Pl.	: Plate- (Levha)
Res.	: Resim
s.	: Sayfa
Şek.	: Şekil
vd.	: ve devamı
YY.	: Yüzyıl

1.GİRİŞ

1.1 AMAÇ, KAPSAM, YÖNTEM

Batı Anadolu sınırları içerisinde, Roma Dönemi seramikleri üzerine geniş kapsamlı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar gün geçtikçe kapsam olarak artmaktadır. Çalışmalar sonucunda seramiklerin üretim merkezleri ve bölgeler arası ilişkiler ile ilgili yorumlar yapılabilmektedir.

Tripolis Antik Kenti'nde kazı çalışmaları 1993 yılından başlayarak günümüze kadar devam etmektedir. Kent, farklı alanlarda çok sayıda araştırma ve çalışmaların merkezi haline gelmiştir. Kentte çalışmalar; kentin mimari yapıları, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumunun yanı sıra buluntular üzerinde de yapılmaktadır. Seramik buluntular kentle ilgili birçok veri sunmaktadır. Ele geçen seramikler üzerinde yapılan çalışmalar ile seramik üretimi, kullanımı ve bölgesel etkileşim konusunda da çeşitli bilgiler elde edilmektedir.

Kent, çalışmaların başladığı 1993 yılından günümüze kadar, gerek mimari yapı gerekse açığa çıkan buluntular açısından oldukça zengindir. Bu bağlamda kentle ilgili birçok araştırma ve çalışma söz konusudur. Seramik çalışmalarına bakıldığında Geç Roma Dönemine ait olan Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler, Amphoralar, Oinophoroslar ile ilgili çalışmalar görülürken son yıllarda Hellenistik ve Roma dönemi seramik gruplarına ait çalışmalar artmıştır. Ayrıca Bizans dönemine ait Beyaz Boyalı Seramikler ve Sırlı Seramik grupları ile ilgili çalışmalar söz konusudur.

Tripolis Antik Kenti, Roma Caddesi'nde 2007-2009 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen Roma Dönemine ait seramikler tez çalışmasının kapsamını oluşturmaktadır. Çalışma içerisinde Roma Dönemine ait olan farklı seramik grupları ele alınmıştır. Bu gruplar içerisinde Amphoralar, Terra sigillata, Kırmızı Astarlı ve Açık renkli seramiklerin yanı sıra daha az çalışılmış olan günlük kullanım seramikleri, lekane/situla, kandil ve unguentariumlar yer almaktadır. Bu seramik grupları içerisinde yerel ve ithal üretimler bulunmaktadır.

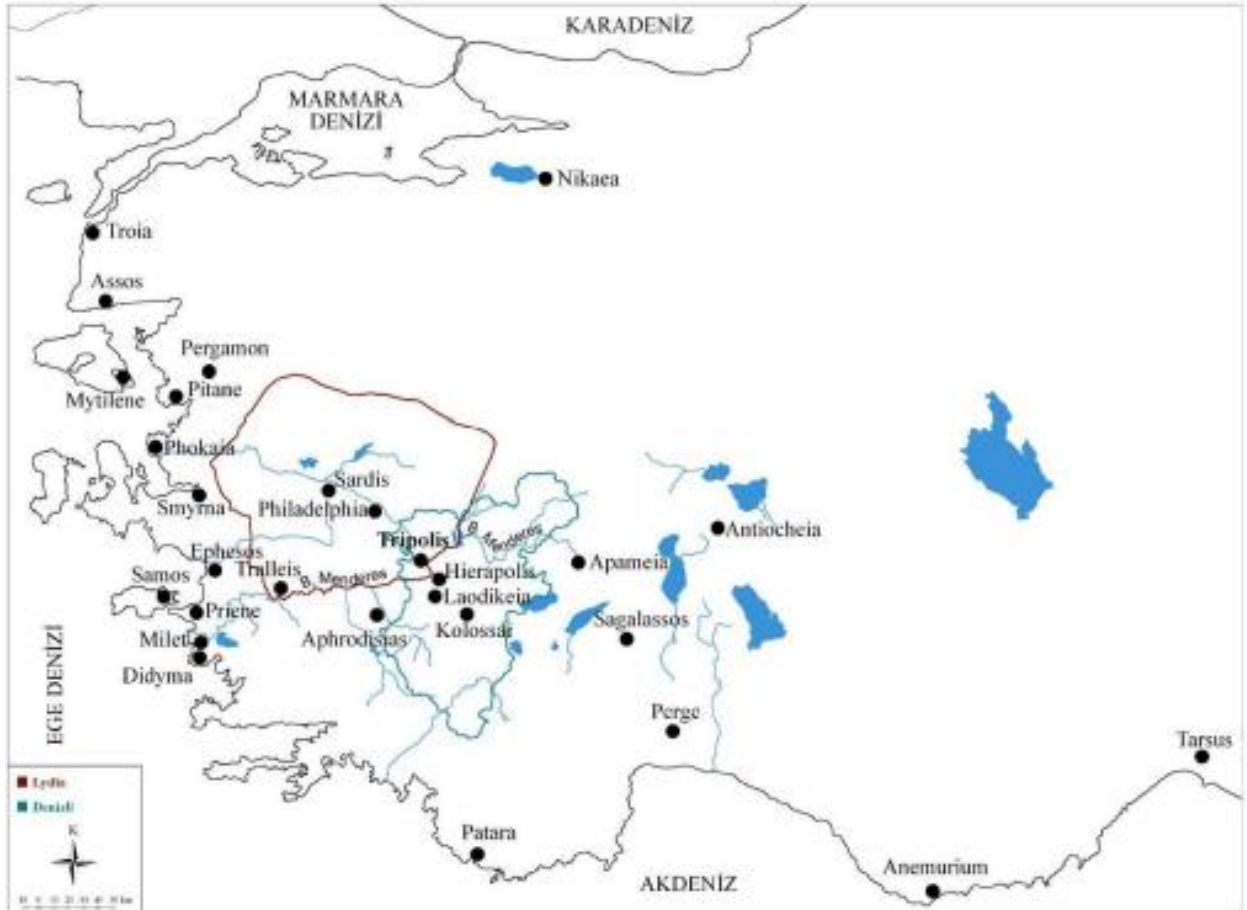
Çalışma sırasında, tez kapsamına giren seramikler öncelikle gruplara ayrılmış ve seçilmiştir. Seçilen seramiklerin ilk olarak karakalem çizimleri yapılmış ve daha sonra CorelDraw programı ile dijital ortama aktarılmıştır. Söz konusu malzemelerin 2007 ve 2008 yıllarına ait buluntuları ulaşılabilir olmadığından çizimler ve kazı bilgileri üzerinden değerlendirilmiş olup yalnızca 2009 malzemeleri incelenebilmiştir. Tezin metin aşamasına geçmeden önce yoğun bir kütüphane çalışması gerçekleştirilmiştir. Metin çalışması sırasında dergiler, kitaplar, dijital yayınlar ve tezler

taranmıştır. Çalışma kapsamına alınan seramik örnekleri diğer bölge ve kentlerde yer alan benzer örnekleri ise karşılaştırarak tarihlendirilmiştir.

TRİPOLİS ANTİK KENTİ

TARİHİ COĞRAFYA:

Deniz seviyesinden 220 m yüksekte yer alan Tripolis antik kenti, Denizli'nin Buldan ilçesi, Yenicekent beldesi içinde yer alır. Kent, Lykos(Çürüksü) Vadisinin kuzeybatı ucunda ve vadiye hakim bir tepenin güney yamacında yer alır. Yaklaşık olarak üç km2. lik bir alana yayılmaktadır. ¹ Kent antik dönemde Phrygia, Karia ve Lydia sınırlarının kesiştiği, Messogis/Aydın dağlarının doğusunda yer alır. Ayrıca Maiandros/Büyük Menderes Nehri'nin kenarında yer alan bir alanda kurulmuştur. ²

Harita 1: Tripolis antik kentinin konumu. (Ok 2018,fig.1)

¹ Duman 2013, 1.

² Ok, 2018, 4.

Ptolemais (Geogr. V.2.18) tarafından kent, Karia kenti olarak nitelendirilmiştir. Bunun nedeni Antik dönemde doğal oluşumların coğrafi sınırları belirlemesidir. Plinius (Nat. Hist. V. 29.) ve Hierokles (Synek. 669. 4) ise kenti Lydia sınırları içerisinde değerlendirmektedir. Tripolis antik kentinin Lydia sınırları içerisinde yer aldığına dair ilk bilgi Herodotos (VII. 30) tarafından verilmiştir. Kentte yapılan çalışmalar sırasında ele geçen birçok yazıtta Tripolislilerin kendilerini Lydia'lı olarak hissettiklerine dair veriler ele geçmiştir. ³

Antik Dönem içerisinde kentin birden fazla isme sahip olduğu görülmektedir. Strabon (XIII. 4. .4. 169) kentten bahsederken “ Apollonia” ismini kullanmaktadır. Strabon, kentin Kaikos Ovası ve Pergamon’dan doğuya gidildikçe yükselmekte olan bir tepe üzerinde kurulduğundan bahsetmektedir.

Kentin ilk ismi için, Nümismat Blumer Imhoof “Apollonia” önerisini savunmaktadır. Bunun nedeni olarak, Lydia sikkeleri üzerinde “ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΩΝ” ⁴ yazıtının ve ayrıca Maiandros sembolünün yer almasıdır.⁵ Bir diğer bilgi ise, Triumvir Marcus Antonius ’un MÖ. 41 yılının başında Küçük Asya ziyareti sonrasında, onu onurlandırmak için kentin “ Antoniopolis” olarak anılmasıdır. Bir diğer kaynak ise Plinius (Nat. Hist. V.) metinleridir. Bu metinlerde kentten “ Tripolitani/ Antoniopoliate” olarak bahsetmektedir. Günümüzde yapılan çalışmalarda ele geçen Augustus Dönemi’nde basılan tüm sikkelerde ise kentin ismi Tripolis olarak görülmektedir. ⁶

Kent; Lydia, Karia ve Phrygia bölgelerinin kesişim noktasında yer almaktadır ve bu bölgelerden gelen halkların yerleşim yeri sayılmaktadır. Augustus Dönemi’nden itibaren kentin adı, üç küçük topluluk ya da yerleşimin oluşturmuş olduğu kent anlamına gelen Tripolis adını almıştır. ⁷ Kentle ilgili Antik kaynaklar dışında, seyyahlar ve bazı araştırmacılar da Tripolis’ten bahsetmektedir. Chadler, Tripolis’te bir tiyatrodan ve Messogis yamacında yer alan kale kalıntılarından ayrıca kente gelirken nehir kıyısında kemerlerden yapılan antik bir köprüünün yıkıldığından ve sallardan yapılmış geçici bir köprüden geçtiğinden bahsetmektedir. ⁸ Laborde ise tiyatronun gravür çizimini yapmış ve tiyatro konumu hakkında bilgiler vermiştir. Gravür çizime bakıldığında yıkılmış durumda olan sahne binası ve korunmuş basamaklarının bir bölümü görülür. ⁹ Hamilton; Hierapolis, Laodikeia ve Tripolis’ten geçip Ephesos’a ilerlediğinden

³ Ok 2018, 5.

⁴ Yazıt için bkz. Blumer-Imhoof 1897, 37.

⁵ Ok 2018, 5.

⁶ Duman 2017a, 4; Duman 2018a, 344.

⁷ Ok 2018, 5.

⁸ Chandler 1969, 275, 305.

⁹ Laborde 1838, 88, Pl. XL.

bahsetmektedir.¹⁰ Smith ise kentteki tiyatro ve kale yapılarından bahsetmektedir.¹¹

Tripolis Kenti ve çevresinde yapılan araştırmalar sonucunda yapılarda kullanılan büyük taş blokları incelenmiştir. Bu taşlar; Pliyosen yaşlı Kolonkaya Formasyonuna ait olan karbonat çimentosu ve oldukça fazla miktarda lamellibrans fosilli kumtaşlarıdır. Büyük taşların yanı sıra daha küçük boyutlu taşların ise traverten ve mermerin işlenmesi ile oluşturulduğu görülmektedir. Kullanımının nadir görüldüğü mermer parçalar ile yapılan jeolojik ve arkeolojik araştırmalar sonucunda, mermerin Tripolis yakınından gelmediğini göstermektedir. Kentte kullanılan mermer muhtemelen Phrygia Hierapolis'i, Dokimeion veya Aphrodisias yakınlarından getirilmiştir.¹²

Antik kaynaklar üzerinde yapılan incelemeler, içerisinde Tripolis'inde yer aldığı bir ticaret yolu olduğu görülmektedir. Kaynaklara göre Pergamon, Germe üzerinden gelen ticaret yolu Thyateria(Akhisar), Sardis(Salihli), Philadelphia (Alaşehir) yolunu takip ederek Tripolis (Yenicekent), Hierapolis(Pamukkale) ve Laodikeia(Goncalı) kentine doğru ilerlemektedir.¹³ Tripolis antik kenti tarih boyunca ticaret dışında verimli topraklar ve sulak arazileri ile tarım kenti olarak bölgede etkin rol oynamıştır.¹⁴

Tripolis antik kenti, kuzeydoğu ve kuzeybatısında yer alan ve ikisi oldukça yüksek olan üç adet tepe üzerinden başlamaktadır. Kent bu tepelerin güney eteklerinden aşağıya doğru inmektedir. İndiği yerde geniş bir ovaya yayılmaktadır. Söz konusu tepelerden biri ' Kale tepe ya da Değirmen Tepe' olarak adlandırılır. Kentin doğu ve güneydoğu sınırını ise Maiandros (Büyük Menderes) Nehri oluşturur.¹⁵

Kentte yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda Hellenistik Dönem öncesine ait yapı kalıntısına rastlanmamıştır. Kentin doğu kısmında yer alan Hamambükü Höyük'te Erken ve Geç Tunç Çağı'na ait ve kentin güneydoğusunda yer alan Yenice (Akkaya) Höyük'te Geç Neolitik-erken Kalkolitik, Geç Kalkolitik, Erken, orta ve Geç Tunç Çağına ait seramik parçaları ele geçmiştir. Kentin tarihi, söz konusu veriler göz önüne alındığında MÖ. 5500'lere kadar gitmektedir.¹⁶

Kentin kuruluşuna bakıldığında ise araştırmacıların farklı görüşleri mevcuttur. L.Moretti, MÖ. 3.yüzyılda, L.Robert ise MÖ 281 yılında, Seleukoslar tarafından kurulmuş olabileceği düşüncesini öne sürmektedir. Ramsay, kentin Pergamon kolonisi olduğunu ve Seleukos'a ait bir koloni olan Laodikeia kentine karşı kurulmuş olabileceği savını ortaya atmıştır. Aynı zamanda

¹⁰ Hamilton 1837, 61.

¹¹ Smith 1678, 245.

¹² Arıcı 2017, 1.

¹³ Ok 2018, 6.

¹⁴ Arıcı 2017, 2.

¹⁵ Arıcı 2017, 2.; Duman 2015, 230.

¹⁶ Konakçı 2017, 23-46.; Ok 2018, 6.

Tripolis'i Pergamon kolonisi olarak nitelendirmektedir.¹⁷

Tripolis'te MS 400 yıllarında, kamuya ait su yapıları, siyasi , ticari ve dini yapılarının bir kısmının düzenleme içerisine alındığı bilinmektedir.¹⁸ 2013 yılı kazı çalışmalarında , bu düzenleme içerisinde dahi kentte yaşamın sınırlı bir alanda sürmediği anlaşılmıştır. 2018 yılında yapılan çalışmalarda ise, Mozaikli Konut Alan'ında MS 5.-6.yüzyıla ait olan yapılaşma izleri mimaride ve buluntularda görülmektedir.¹⁹

Antik dönem içerisinde halkın yaşamı ve kentlerin yerleşim düzenlerini, istilalar ve depremler etkilemiştir. MS 494 yılında meydana gelen depremde etkilenen kentler arasında Tripolis'te yer almaktadır. Depremin göstergesi niteliğinde olan, Kemerli yapı yıkıntıları arasında iki insana ait kafatası ele geçmiştir.²⁰ Kentte, Sasani akınlarının etkisi MS 7.yüzyıl başlarında görülür ve kentteki yaşam MS 7.yüzyıl ortalarında azalmıştır. Kentteki akınlarla ilgili izler, Sütunlu cadde ve Agora Batı Portik zemininde görülmektedir. Söz konusu alanlarda yanık tabakalar ve ok uçları ele geçmiştir.²¹ Bu süreçte kentteki yerleşim küçülerek MS 8.-9. Yüzyıllarda kome yerleşimi haline gelmiştir. MS 9.-11. Yüzyıl arasına ait olan yaşam izleri ise sikke ve seramik buluntuları ile nekropol, kilise yapılarında gözlemlenmektedir.²² Bu bölge, MS 13.yüzyılın ilk yarısında Türk akınları nedeni ile Bizans ve Türkler arasında birden fazla kez el değiştirmiştir. 1304-1306 yıllarından sonra ise bölge içerisinde Tripolis'inde dahil olacağı şekilde Germiyanogulları ile birlikte Türk hakimiyeti altına girmiştir.²³

¹⁷ Duman 2013, 179 .; Ok 2018, 7.

¹⁸ Duman 2018a, 345.

¹⁹ Duman 2018a, 351.

²⁰ Duman 2017a, 13.; Ok 2018, 8.

²¹ Duman 2018a, 359, Fig. 18.

²² Ok 2018, 8.

²³ Duman 2017a, 13-14.; Ok 2018, 8.

KAZI ÇALIŞMALARI VE ARAŞTIRMALAR

Tripolis antik kentinde yapılan araştırmalarda ilk bilgiler seyyahlardan gelmektedir. Seyyahlar, 17.yüzyıldan itibaren Tripolis'i ziyaret etmeye başlamıştır. Seyyahlardan biri olan T.Smith, 1660'lı yıllarda kentin kale ve tiyatrosundan bahsetmiştir.²⁴ Diğer bir araştırmacı ise R.Chandler'dır. Chandler, 1764-1765 yıllarında kentte yaşayanlar ve kentteki kale hakkında bilgiler vermektedir.²⁵ Tripolis'le birlikte Laodikeia ve Hierapolis kentlerini de gezen W.Hamilton, bölgenin haritasını çıkarmıştır. Fakat Tripolis'te yer alan kalıntılar ile ilgili bilgi vermemiştir.²⁶

Kentte yapılan ilk arkeolojik çalışmalar 1993 yılında, Denizli Müze Müdürlüğü tarafından başlatılmıştır. Sütunlu Cadde üzerinde yapılan ilk çalışmalar sonrasında, 2001-2003 yılında yüzey araştırmaları başlamıştır.²⁷ 2001-2003 yıllarında yapılan yüzey araştırması, Arkeolojik kültür envanteri çalışmaları kapsamında, Buldan ve çevresinde, Prof.Dr. Neşe Atik ve ekibi tarafından başlatılmıştır. Söz konusu çalışmalar içerisinde Tripolis Antik Kenti de yer almaktadır. Denizli Müze Müdürlüğü başkanlığında ve Ege Üniversitesi Dr. Öğretim Üyesi Aytekin Erdoğan'ın bilimsel danışmanlığını üstlendiği çalışmalar 2007 yılında başlamıştır. Roma Caddesi üzerinde ve yerleşim alanında yüzey araştırmaları yapılmıştır.²⁸ 2008-2009 yıllarında ise Roma caddesinin doğu bölümü ile birlikte nekropol alanında da kazı çalışmaları başlatılmıştır.²⁹ 2012 yılında ise Denizli Müze Müdürlüğü başkanlığında, Pamukkale Üniversitesi Öğretim üyesi Doç.Dr. Bahadır Duman'ın bilimsel danışmanlığında çalışmalara devam edilmiştir. 2016 yılından itibaren ise Pamukkale Üniversitesi adına Prof.Dr. Bahadır Duman başkanlığında kazı çalışmaları devam etmektedir.³⁰

²⁴ Duman 2013, 180, (dipnot: 3).

²⁵ Duman 2013, 180, (dipnot: 4).

²⁶ Duman 2013, 180, (dipnot: 5).

²⁷ Ceylan, 1995, 159-170.

²⁸ Erdoğan-Çörtük 2009, 107-138.

²⁹ Erdoğan 2011, 328-347.

³⁰ Ok 2018, 9.

Görsel 1: Tripolis Antik Kenti Batı-Doğu Yönünde Hava Fotoğrafı. (Ok 2018, Fig 4.)

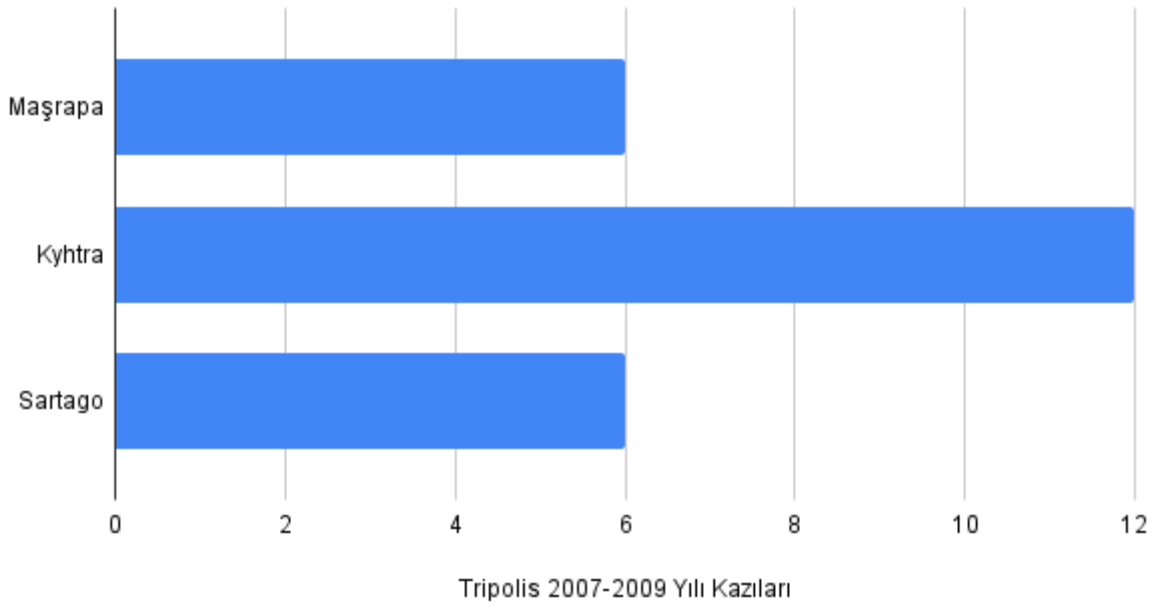

Görsel 2: Tripolis Antik Kenti Kuzey-Güney Yönünde Hava Fotoğrafı. (Ok 2018, Fig 5.)

1.Günlük Kullanım Seramikleri

Roma Dönemi Seramiklerinden bahsedildiğinde genel olarak akla gelen ilk grubu Terra Sigillatalar oluşturmaktadır. Oysaki günlük kullanım kaplarının yoğunluğu diğer seramik gruplarına oranla çok daha fazladır.³¹Günlük kullanım seramikleri adı altında genel olarak nitelendirilen seramik grupları kendi içerisinde farklı alt gruplara ayrılmaktadır. Bu çalışmada Günlük kullanım seramikleri iki alt başlık altında verilecektir. Bunlar Pişirme kapları ve Servis kaplarıdır. Genel olarak günlük hayatta kullanılmış olsalar da işlevsel olarak ayrılan bu seramikler hemen hemen her kazıda en çok buluntu veren malzeme grubudur. Bu seramik grubu, kazısı yapılan kentlerin, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapıları hakkında bilgi vermeleri konusunda oldukça önemlidir.

Günlük Kullanım Seramikleri

Grafik 1: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Roma Dönemi Günlük Kullanım Seramiklerinin Yoğunluk Grafiği.

³¹ Özdemir 2009, 10.

1.1. Pişirme Kapları:

Günlük kullanım seramikleri içerisinde yer alan en önemli gruplardan biri de pişirme kaplarıdır. Roma Dönemi içerisinde pişirme kapları için birçok isimlendirme mevcuttur. Pişirme kaplarının geneline “Coculum” adı verilmiştir. Tencere ya da güveç terimlerine karşılık olarak ise “olla”, “aula” ya da “caccabatus” isimleri kullanılmıştır. Pişirme kapları, diğer seramik gruplarında olduğu gibi kendi içerisinde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar form özellikleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Kythra (tencere) ve Lopas (Güveç) olarak adlandırılan iki grubun ağız ve dip kısımları birbirlerine oldukça benzerdir. İki formu birbirinden ayıran özellik gövde profilleridir. Kythraların gövdeleri derin ve küresel gövdelidir. Bu yönüyle günümüz tencerelerine benzemektedir. Günümüz Güveçlerine benzeyen Lopasların gövdeleri ise geniş ve sığ olup keskin açılı profil verir.³² Bu iki form dışında pişirme kapları içerisinde sık kullanılan bir diğer form “Sartago” olarak adlandırılan tavalardır.

Pişirme kapları olarak adlandırdığımız bu seramikler ateş ile doğrudan temas halinde oldukları için ısıya dayanıklı olarak üretilmeleri gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek için seramiklerin hamurları bol katkılıdır. Seramiklerin hamurları içerisine kireç, kum, taşçık ve şamot gibi katkı maddeleri eklenmektedir. Ayrıca ısı geçirgenliği için ince cidarlı üretilmişlerdir. Söz konusu kaplar pişme sırasında dış yüzeylerinde oluşan isli görünümü sayesinde kolayca ayırt edilebilir. Diğer seramik gruplarından ayırt edilmesini sağlayan bir özellikte kapak kullanımına uygun olarak üretilen formlara sahip olmalarıdır.³³ Günlük hayatta sıklıkla kullanılan seramik gruplarından biri olan pişirme kapları yüzyıllar boyunca tercih edilen bir seramik grubudur. Bu nedenle küçük form değişiklikleri dışında kendi form özelliklerini her yüzyılda korumuşlardır.³⁴ Kythra ve Lopas olarak ayırdığımız bu seramikler nerede üretildiklerinden bağımsız olarak kullanım amaçlarının benzerliği nedeni ile form olarak da benzerlik göstermektedirler.³⁵

Pişirme kaplarının en erken örnekleri, Hellenistik Dönem’de Filistin’de ele geçmiştir. Bu kaplar, MS 80-100 yılları arasında ise Ege Bölgesi’nde görülmeye başlanır ve MS 3.yüzyıla kadar yayılmaya devam eder. Form olarak en net özellikleri gösterdiği tarih MS 2. Yüzyılın ortası ve özellikle MS 3.yüzyıldır. Geç İmparatorluk Dönemi’ne gelindiğinde ise formlarda belli değişimler görülmeye başlanır. Bu değişim gövde ve dip yapısında gerçekleşir. Kapların gövdeleri torba formunu kaybeder ve daha yuvarlak bir dibe sahip olur.³⁶ Roma dönemi pişirme

³² Lüdorf 2006,43; Sezgin 2010,43; Aktaş 2018,402.

³³ Özdemir 2009, 45

³⁴ Çay 2019, 13.

³⁵ Özdemir 2009, 45.

³⁶ Lüdorf 2006,46.; Aktaş 2018, 403.

kapları büyük oranla Hellenistik Dönem geleneğinin takipçisi olmuştur. Fakat kendi süreci içerisinde yeni formlar ortaya koymuştur. Erken Roma Dönemi, Hellenistik geleneğin en net görüldüğü evredir.³⁷

Pişirme kapları ile ilgili çalışmalarda yirminci yüzyıl ortaları oldukça önemlidir. Atina Agorası³⁸, Knossos³⁹, Stobi⁴⁰, Ephesos⁴¹, Anamurium⁴², Miletos⁴³ ve Didyma⁴⁴ kentlerinde ele geçen buluntular stratigrafi oluşturmaları nedeniyle oldukça önemlidir. Anadolu'da ele geçen malzemelerin tez çalışmaları olarak yayınlanması ise söz konusu seramik grubu için önemli verilerin bilim dünyasına sunulmasını sağlamıştır. Yine yirminci yüzyıl ortalarında yapılan batık kazıları sonucunda ele geçen amphoraların kesin tarihli olması ve bu kesin tarihli kaplar ile ele geçen pişirme kaplarının tarihlendirilmesi oldukça önemlidir. Pişirme ve mutfak kapları ile ilgili çalışmalar sonucunda üretim yerleri ile ilgili fikirler sunulsa da kesin olarak bir yer saptanamamıştır.⁴⁵

Tripolis Antik Kenti 2007-2009 yılları arasında Roma Caddesinde yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçen seramik grupları içerisinde pişirme kapları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ele geçen pişirme kapları form çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Tripolis pişirme kapları iki alt başlık ile işlenecektir. Bunlar; Kythra ve Sartagolardır.

1.1.1.Kythra (Tencere):

Antik dönem içerisinde, oldukça yoğun ve uzun süre kullanıma sahip olan ve pişirme kabı olarak nitelendirilen bu kaplar, günümüz tencerelerine benzemektedir. Yunanca literatürde''Chytra'' olarak adlandırılmıştır.⁴⁶ Kyhtralar; yuvarlak ya da küresel gövdeye sahip, yuvarlatılmış dipli kaplar olarak tanımlanmaktadır. Kulplar çift ya da tek olarak görülebilir. Ayrıca kulpları, yatay ve silindirik forma sahip örneklerin mevcut olması dışında, çoğunlukla dikey ve şerit olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kaplar ısıya maruz kaldıkları için ısı iletimini sağlayabilmek adına ince cidarlı üretilmişlerdir. Yuvarlak dipli oldukları için kullanım esnasında

³⁷ Özdemir 2009, 45.

³⁸ Robinson 1959.

³⁹ Hayes 1983, 97-169.

⁴⁰ Anderson-Stojanovic 1992.

⁴¹ Gassner 1997.

⁴² Williams 1989.

⁴³ Berndt 2003.

⁴⁴ Wintermeyer 2004.

⁴⁵ Özdemir 2009, 45; Robinson 1959.; Hayes 2005, 15; Williams 1989.

⁴⁶ Hilgers 1969, 14-15.

ya bir ayakla ya da asarak kullanılmışlardır. ⁴⁷

Bu kapların en erken örneklerini Atina Agorası'nda görmekteyiz. Atina agorasında ele geçen örnekler, MÖ 6. Yüzyıl içlerine tarihlendirilmişlerdir.⁴⁸ Bu erken dönem kapların form özelliklerine bakıldığında genellikle tek kulplu örnekler görülür. Hellenistik Dönem ortaları ile birlikte çift kulplu örnekler karşımıza çıkmaktadır. Roma Dönemine gelindiğinde ise Hellenistik Dönem geleneğinde üretilen kapların varlığı görülmektedir. Bu kaplar oldukça derin bir gövdeye sahiptir. ⁴⁹

Kythralar; su ısıtmak, çorba yapmak ya da salamura zeytin, balık, reçine, tahıl ve sos saklamak için kullanılmıştır.⁵⁰ Söz konusu kaplar pişirme kabı olarak kullanım görmesinin yanı sıra mezarlarda urne olarak da kullanım görmüşlerdir. ⁵¹

Tripolis Antik kentinde 2007-2009 yılları arasında Roma Caddesi üzerinde Yapılmış olan kazı çalışmalarında çok sayıda pişirme kabı ele geçmiştir. Genel olarak form farklılıkları nedeniyle dört tipe ayrılan pişirme kaplarından, iki tipe ait örnekler Tripolis buluntuları arasında yer almaktadır. Bunlar; Tip 1 ve Tip 4'e ait khytra örnekleridir.

TİP 1:

Bu tipe ait Khytralar; Dışarıya doğru döndürülmüş ağız kenarlı, ağızdan gövdeye geçişte iç bükey profile sahip, şişkin gövdeli ve düz diplidir. Ağız kenarının altında yer alan iç bükey profilden başlayan dikey kulplar gövdede son bulur. Tripolis'te söz konusu dönemler içerisinde ele geçen dört adet Tip 1 özelliklerini taşıyan ve tam profil veren Kythra mevcuttur. Kat no. 1-2 numaralı örnekleri incelediğimizde; ağız kenarları, kulp kesitleri ve cidar kalınlıklarındaki ufak farklılıklar dışında aynı profil özelliklerine sahip oldukları görülmektedir. İki örneğin de ağız kenarlarında görülen eğim, üzerlerine kapatılacak kapağın oturması için verilmiştir. Ele geçen diğer iki örnek ise kulpsuzdur. Bu khytralardan ilki (Kat. No. 3) tama yakın profil göstermektedir. Yalnızca dip kısmı korunmamıştır. Diğer örnek (Kat. No. 4) ise tam profile sahiptir. İki örnekte profil özellikleri açısından birbirine oldukça benzerdir. Kat.No.3 olarak verilen kabın ağız kenarı dışarıya dönük ve dudak kenarı kalınlaştırılmıştır. Ayrıca gövdesinde yer alan keskin dönüşler ile Kat.No.4 örneğinden ayrılmaktadır. Kat.No.4 örneği daha küresel bir gövdeye ve daha düz bir ağız kenarına sahiptir.

⁴⁷ Lüdorf 2006, 46.; Aktaş 2018, 402.

⁴⁸ Sparkes-Talcott 1970 Lev. 93, 1922-1933; Rotroff 2006, 167.

⁴⁹ Hilgers 1969, 14-15.; Rotroff 2006, 167.; Özdemir 2009, 59.

⁵⁰ Rotroff 2006, 165.; Aydemir 1995, 72.;

⁵¹ Aktaş 2018, 402.

Söz konusu gruba ait seramiklerin hamur yapıları incelendiğinde, kum ve ince kireç katkılı oldukları görülmektedir. Hamur renkleri ise kırmızımsı-sarı ve kırmızı tonlarındadır. Tip 1'e ait olan khytralar çok uzun bir süre kullanım görmüş ve Akdeniz'in tümüne yayılım göstermiştir. Bu tipe ait seramiklerin benzerlerine; Knossos, Stobi, Phokaia, Ksanthos, Demetrias, Ephesos, Kelenderis ve Didyma'da ele geçmiştir. Didyma ve Ephesos kentlerinde ele geçen örnekler hariç diğer kentlerde ele geçen bu tipe ait khytralar MS 2-3.yüzyıllar içerisine tarihlenmektedir. Didyma buluntusu kontekst içerisinden ele geçmiştir ve bu sayede MS 1.yüzyıla tarihlenmiştir. Ephesos buluntusu ise MS 1.-3. Yüzyıla tarihlenmiştir. Kelenderis 'de ele geçen örnek ise MS 3.-4.yüzyıla tarihlenmektedir. Form özellikleri açısından net bir şekilde birbirinden ayrılamayan bu seramikler için genel olarak MS 1-3.yüzyıl aralığını vermek uygun olacaktır.⁵²

TİP 4:

Bu tipe ait Khytraların ağız kenarları uzun ve dış bükey profile sahiptir. Ağızdan gövdeye geçişte keskin bir yiv mevcuttur. Şişkin gövdeli ve düz diplidir. Bu tipte kulpların yatay olduğu görülmektedir. Tripolis'te söz konusu çalışmalarda ele geçen iki adet kythra parçası kulpsuz örneklerdendir.(Kat no. 5, kat. No. 6) İki parçanın da ağız kenarları ve gövdelerinin yalnızca bir kısmı korunmuştur. 5 numaralı örneğin ağız kenarı yuvarlatılmışken 6 numaralı örneğin ağız kenarı düzleştirilmiş ve hafif içeriye doğru eğimlidir. Ayrıca 6 numaralı örneğin dış yüzeyinde yivler mevcuttur. Ele geçen bir örnek tam profil vermektedir. Bu örneğin, Ağız kenarı uzun ve dışbükey profile sahiptir. Ağızdan gövdeye geçişte keskin bir yiv mevcuttur. Şişkin gövdeli ve düz diplidir. Yatay kulplara sahiptir. (Kat.no.7)

Tip 4'e ait khytraların hamur yapılarına bakıldığında kum ve yoğun kireç katkılı oldukları görülmektedir. Hamur renkleri ise kırmızı tonlara sahiptir. Söz konusu tipe ait seramikler için MS 4.-5. Yüzyıl tarihleri önerilebilir.⁵³

1.1.3.Sartago(Tava)

Literatürde "Sartago" olarak adlandırılan bu form; geniş bir ağız çapına, dış bükey yükselen bir gövde profiline ve düz bir tabana sahiptir. Günümüz tavalarıyla benzer özelliklere sahiptir. Bu formun en erken örnekleri, MÖ 5.yüzyılda Atina kazılarında ele geçmiştir. Hellenistik dönem içerisinde farklı formlarda karşımıza çıkan tavalalar, Roma Döneminde de bazı

⁵² Özdemir 2009, 60-61.

⁵³ Özdemir 2009, 63.

form farklılıklarına rağmen aynı gelenekte devam etmiştir.⁵⁴ Üretim merkezi ile ilgili yapılan araştırmalarda, Erken Roma Dönemi için Phokaia kenti ön plana çıkmaktadır. Bunu dışında Roma dönemine ait üretime ilişkin somut verileri bulunmamaktadır.⁵⁵

Erken örneklerin form özelliklerine bakıldığında; iç kısmında dış bükey bir gövde profili görülmektedir. MS 3.yüzyıl örneklerine bakıldığında ise gövde görünüşü dike yakın iç bükey profil sergilerken ağız kenarı yuvarlatılmış ve kalın cidarlı örneklerin varlığı görülür.⁵⁶ Bu kapların dudak kenarları bazen küçük bir eğime sahip profil verilerek yapırlar bu sayede kapakların rahat bir şekilde oturması sağlanır. Bu kaplar ağız kenarlarında ince tutamakları ve tutamakların karşısında yer alan saplara sahiptirler. Tavaların dip kısımları gövdelerine oranla daha ince cidarlıdır. Bu kaplar sığ gövde profili ile et ve balık kızartmalarında ve soslarda kullanılır.⁵⁷

Tripolis Antik Kenti'nde 2007-2009 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında çok sayıda tava ele geçmiştir. Ele geçen tavalardan profil veren üç adet örnek seçilmiştir. Tripolis buluntularına bakıldığında; içe dönük, yuvarlatılmış ağız kenarlı ve ağız kenarının altında kabın dış kısmında yer alan dışa çekik profile sahip taban yer alır. Bu dışa çekik profil hem kabı tutmaya hem de kapağın oturmasını sağlamaktadır. Tavaların erken örneklerinin daha sığ geç örneklerinin ise daha derin olduğu görülmektedir.⁵⁸

Seçilen tavalardan ilki, erken döneme ait malzemedir. (Kat.No 8) Parion tiyatrosunda yapılan kazı çalışmalarında ele geçen bir tava örneği ile 8 numaralı parça benzer olarak nitelendirilebilir. Parion örneği yapılan çalışmalar sonucunda MS 3. yüzyıl ile 4. yüzyılın ilk çeyreği arasında tarihlenmiştir. Bundan yola çıkarak 8 numaralı parça da MS 3.-4. Yüzyıllar arasına tarihlendirilebilir.⁵⁹

Ele geçen bir diğer tava örneği ise geç örneklerden biridir. (Kat. No. 9) Bir benzer örneği Parion tiyatrosunda yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda aynı forma sahip olan bu seramik MS 5.-7. Yüzyılın ilk yarısına tarihlenmiştir.⁶⁰ Bir diğer geç dönem örneği ise Kat.no.10 olarak verilen tavadır. Söz konusu örnek için de MS 5.yüzyıl ile MS 7.yüzyılın ilk yarısı tarihleri verilebilir.⁶¹

⁵⁴ Liddel – Scott 1951, 1876.; Hilgers 1969, 15.; Sparkes-Talcott 1970, 228 Lev. 96, 1983.; Rotroff 2006, 188-194.

⁵⁵ Özdemir 2009,54.; Phokaia tavaları için bkz: Aydemir 1995, 50-55.

⁵⁶ Özbütev, 1994; 28 – 30; Fırat 2011,94.

⁵⁷ Fırat 2011,94.

⁵⁸ Ergürer , 136-137

⁵⁹ Benzerleri için bkz. Ergürer , Kat no. 22-23.

⁶⁰ Benzeri için bkz. Ergürer Kat no. 33.

⁶¹ Benzeri için bkz. Ergürer Kat no. 36.

1.2. Servis Kapları

Farklı çalışmalarda servis ya da masa kapları olarak nitelendirilen bu seramik grubu içerisinde; Maşrapalar ve testiler, kadehler, bardaklar, çömlek altlıkları vb. seramik formları yer alır. Antik kaynaklara bakıldığında masa kapları için “Vasa Escaria” veya “Vasa Po(ta)toria” terimlerinin kullanıldığı görülmektedir.⁶² Genel olarak çalışmalarda astarlı kaplar bu gruba dahil edilmiş olsa da astarsız örneklerde servis kapları içerisinde yer almaktadır. ⁶³ Tripolis antik kentinde Roma Caddesi üzerinde 2007-2009 yılı çalışmalarında ele geçen seramikler içerisinde seçilen servis kapları işlenecektir.

1.2.1. Maşrapalar:

Maşrapalar olarak adlandırılan grubun içerisinde yer alan seramikler, yukarıya doğru çekilerek uzatılan ağız kenarına sahip, hafifçe sarkık dudak kenarı ile sonlanan ve ince cidar yapısı ile dikkat çeken seramiklerdir. Geniş ve iç bükey bir kavis ile ağız kenarı gövdeye bağlanmaktadır. Genel olarak ince cidara sahip olsalar da kalın cidarlı örnekler de mevcuttur. Söz konusu seramik grubu dikey ve ince cidarlı, tek kulpa sahiptir. Günlük kullanım seramikleri içerisinde yer alan bu grup sürekli ve uzun süreli kullanıldığından dolayı form olarak gelişim içerisinde değildir. Form özellikleri sürekli bir değişim göstermemektedir. Günlük kullanım kaplarının genelinde olduğu gibi maşrapalarda boyasız seramiklerdir. Boya kullanılsa da bazı örneklerde fırınlama dolayısıyla dış yüzlerinin gri veya siyah renge büründüğü ve bazı örneklerde sadece kaide kısmının kil rengi kaldığı görülmektedir. ⁶⁴

Tripolis Antik Kenti’nde yapılan 2007-2009 yılı kazı çalışmalarında Roma Caddesi üzerinde yer alan açmalardan ele geçen malzemeler ayrıntılı olarak incelendiğinde çok sayıda maşrapa ele geçmiştir. Günlük kullanım seramikleri içerisinde yer alan bu seramik grupları antik kentlerde yapılan kazılarda en sık ele geçen seramiklerdir. Servis kapları içerisinde önemli bir yer tutan maşrapalar, Tripolis’te de oldukça sık karşılaşılan bir üründür. Maşrapalar antik literatürde “Cupellae” veya “Cupulae” olarak adlandırılmaktadır.⁶⁵ Söz konusu formun ele geçen küçük ve büyük boyutlu örnekleri mevcuttur. Maşrapaların küçük boyutlu olanları bardak ya da kupa gibi sıvı tüketimde kullanım görmüş olabileceği, büyük boyutlu olanların ise sürahi benzeri bir kullanım gördüğü düşünülmektedir. Maşrapalar; bardak, kadeh, kupa ve fincan gibi seramiklerden hacimli bir gövde yapısı ayrılmaktadır. Bu farklılığın yanı sıra kaide ve kulp

⁶² Hilgers 1969, 15-16.

⁶³ Özdemir 2009, 11.

⁶⁴ Fırat 2011, 80.

⁶⁵ Hilgers 1969, 54-56.

formları ile de birbirinden ayrılmaktadır.⁶⁶.

Tripolis'te 2007-2009 yılı kazı çalışmalarında Roma Caddesi üzerinde yer alan birçok açmada çok sayıda günlük kullanım kabı ele geçmiştir. Bunlar arasında maşrapalarda yoğun miktarda ele geçen örneklerden biridir. Tripolis'te ele geçen maşrapa örneklerinin geneline bakıldığında tam korunmadığı görülmektedir. Genel olarak kaide kısımları korunmuş maşrapalar ele geçmiştir. Ele geçen maşrapa kaideleri incelendiğinde, üç farklı tipin olduğu görülmektedir. Söz konusu tipler ağız profilleri korunmadıkları için kaide profillerinden yola çıkılarak yapılmaktadır.

İlk tipe ait örnekler bakıldığında, düz bir tabana sahip olan seramiklerin oval formda dışarıya açılarak yükselen bir gövde profiline sahip oldukları görülmektedir. Bahsedilen profil özellikleri, birinci tip maşrapaların genel özelliği olsa da bu maşrapalar kendi içlerinde de form değişikliği gösterebilmektedir. Ayrıca bu tipe ait maşrapa kaidelerinde gövde üzerinde yivler görülmektedir. Tripolis örneklerinde de bu yivler mevcuttur. Ayrıca Tripolis örneklerinin kaide ve gövdenin korunan bir kısmının kalın cidarlı bir yapıda olduğu görülmektedir. Söz konusu maşrapalar Tripolis'te Roma Caddesi kazılarında 2009 yılı çalışmaları içerisinde açılan Batı 3 açmasında ele geçmiştir. Ele geçen kaidelerin çapları 6-7 cm arasında değişir.(Kat.No 11-12) Ele geçen kaide parçalarının benzerlerine Patara'da⁶⁷ rastlanmaktadır.

Kaide profilleri doğrultusunda ayrılan ikinci tipe bakıldığında daha ince cidarlı ve küçük kaideli örneklerin mevcut olduğu görülmektedir. Ele geçen örnekler; Roma Caddesi üzerinde Batı 3 açması ve Güneydoğu açmalarından ele geçmiştir. Bu örneklerin çapları 4-5 cm ölçülerine sahiptir. Bu maşrapalar düz dipli ve şişkin gövdelidir. Gövde üzerinde yivler görülmektedir. Birinci tip kaidelerden ince cidarlı yapıları ve kaideden gövdeye geçişteki keskin hat ile ayrılmaktadırlar. Ayrıca kaide çapları daha küçüktür. Tripolis'te ele geçen bu maşrapaların benzerleri Phokaia ve Patara'da da ele geçmiştir. (Kat. No.13-14)

Üçüncü tipe ait maşrapa örnekleri, kaide parçası olarak ele geçse de benzerlerinin taranması sonucunda Patara'da tam profil veren örneklerine rastlanmıştır. Patara'da⁶⁸ yapılan çalışmalarda MA I (Maşrapa I) olarak sınıflandırılan maşrapaların form özelliklerine bakıldığında düz ve halka kaideye sahip olduğu görülmektedir. Gövde profilleri oval yapıdadır ayrıca ağız kenarları dik veya hafif dışarıya doğru açılmaktadırlar. Söz konusu gruba ait olan kaide örnekleri

⁶⁶ Özdemir 2009, 22.

⁶⁷ Özdemir 2009, 30-31.

⁶⁸ Özdemir 2009, 22-23.

de bu nedenle ayrı bir tip olarak incelenmiştir. Roma Caddesi Güneydoğu 1 açmasında ele geçen bir örneğin çapın 6,6 cm'dir. Yine aynı açma içerisinde ele geçen diğer bir örneğin ise kaide çapı 7,6cm'dir.(Kat.no.15-16.)

2.LEKANE/SİTULA

Lekaneler, leğen olarak nitelendirilebilir. İçerisinde kuru ve sıvı gıdaların taşınması ya da depolanması amacının yanı sıra peynir yapmak ve içerisinde hamur yoğurmak amaçlı da kullanılmaktadır. Düşünülen bir diğer kullanım alanı ise yeni doğmuş ya da ölü bebeklerin içerisine konulmasıdır.⁶⁹ Bu kapların form özelliklerine bakıldığında genellikle; kalın cidarlı, sarkık ya da geniş düz ağız tablasına sahip ve şişkin sığ ya da konik ve geniş gövde profilli, düz dipli formlar görülmektedir. Bu kaplarının çoğunluğunun dış yüzeyinde yivler bulunurken dış yüzeyinde yiv bulunmayan örneklerde mevcuttur. Roma Döneminde üretilen Lekanelere baktığımızda, çapları 50 cm'ye kadar ulaşan, geniş çapa sahip örneklerde görülmektedir.⁷⁰

Situlalar, su taşımak ve depolamak amacı ile kullanım gören kaplardır. Bu kaplar ile lekaneler arasında ağız formu açısından benzerlikler mevcuttur. İki formu birbirinden ayıran en önemli özellik derinlikleridir. Lekaneler sığ ve geniş kaplarken, situlalar derin ama dar kaplardır.

71

2.1.Lekane(Leğen)

Tripolis antik kentinde 2007-2009 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen lekane formlarından 3 adet örnek seçilmiştir. Seçilen bu örneklerde iki adet ağız-gövde parçası, bir adet dip parçası yer almaktadır. Oldukça geniş ve sığ kaplar olan Lekaneler, leğen olarak nitelendirilir. Genel olarak ağız çapları 20-50 cm aralığında değişir. Kat. no.17 örneğine bakıldığında ağız kenarı kalınlaştırılmış ve dışarıya doğru uzatılmıştır. Ağız kenarının üst kısmında iki adet derin yiv mevcuttur. Lekane parçasının gövdesinin bir kısmı korunmuş ve korunan kısmın profili dibe doğru daralmaktadır. Bir diğer lekane parçasının ise, ağız- gövde kısmı korunmuştur.(Kat. No. 18.)Ağız kenarına baktığımızda, 17 numaralı parça gibi ağız kenarı kalınlaştırılmış ve dışarıya doğru uzatılmış olduğu görülmektedir. 17 katalog numaralı örnekten tek farkı ağız kenarı üzerinde bir adet kazıma dalga motifinin yer almasıdır. İç ve dış yüzeyinde firmis görülen bu parça olasılıkla yerel üretimdir. Söz konusu parçanın profil özellikleri açısından

⁶⁹ Rotroff 2006, 108-109; Hayes 1983, 109.

⁷⁰ Fırat 2011, 105; Fırat 1999, 75; Tekocak 2006, 87.

⁷¹ Aktaş 2018, 419.

bir benzeri Antandros Yamaç Ev sektöründe ele geçmiştir. Benzer örnekler doğrultusunda sözü edilen örneğin, MS 4.-5. Yüzyıla ait olabileceği düşünülmektedir.⁷² Ele geçen bir diğer lekane parçasının dip ve gövde kısmı korunmuştur. (Kat.no.19) Düz dipli, ağız kenarına doğru genişleyen profil vermektedir. Dip kısmında bir adet derin yiv bulunmaktadır. Gövde kısmında çok sayıda yiv mevcuttur. Patara 'da bu parçanın bir benzeri bulunmaktadır.⁷³ Söz konusu parçanın ayrıntılı tarihlendirilmesi yapılamasa da, Geç Roma döneminde Kırmızı astarlı örnekleri bilinmektedir.⁷⁴ Bu örneklerden yola çıkarak bu parçanın Geç Roma Dönemi içerisine tarihlendirilmesi doğru olacaktır. Dolayısıyla bu örneğin MS 6.-7. Yüzyıla tarihlendirilmesi önerilmektedir.

2.2.Situla(Kova)

Situlalar, Lekanelere göre daha dar ve derin kaplardır. Bu özellikleri ile kovalara benzetilmektedir. Antik dönem içerisinde sık kullanılan formlardan biri olan situlalar Tripolis'te de çok sayıda ele geçmiştir. Çalışmanın konusu olan 2007-2009 yılı içerisinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçen buluntularda tam profil veren örnek mevcut değildir. Ele geçen örneklerin genellikle dip ve gövde kısımları korunmuş durumdadır. Bunun yanı sıra firnisli örnekleri de mevcuttur. Firnisli örneklerin, hamur yapıları ve firnisleri incelendiğinde olasılıkla yerel üretim olabileceği düşüncesini önermek yanlış olmayacaktır.

Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında, ele geçen situla parçalarına benzer örnekler için farklı yaklaşımlar söz konusudur. Troia kazılarında ele geçen örnekler Leğen olarak tanımlanmıştır ve Geç Roma Dönemine tarihlenmiştir. Bir diğer buluntu yeri Spartadır. Sparta örneğinde de parça leğen olarak nitelendirilmiş olup ele geçtiği tabakadan dolayı MS 5.yüzyıla tarihlendirilmiştir.⁷⁵ Söz konusu örnekler dip profilleri açısından Tripolis örneklerine benzese de 20-30 cm dip çapları ile Lekanelere daha yakın özellikler taşımaktadır. Bu nedenle ele geçen parçaların tarihlendirilmesi oldukça zordur.

Küçük dip çapları ile situla olarak değerlendirilen bu kaplardan iki tanesi Antandros kazılarında ele geçen örneklerle benzetilmektedir. Söz konusu parçalardan ilki, dip-gövde parçasıdır. (Kat. No. 22) Bu örnek, Antandros'ta ele geçen bir parça ile oldukça benzerdir. Konik biçimde daralan gövde yapısı, düz dibi, iç ve dış yüzeyde Yatay yivlendirilmesi ile Antandros

⁷² Profil olarak bir benzeri için bkz. Aktaş 2018, kat no.717.

⁷³ Benzeri için bkz. Özdemir 2009, kat no .306-307.

⁷⁴ Özdemir 2009, 75. Geç Roma kırmızı astarlı örnekleri için bkz.: Williams 1989, 36 Res.

⁷⁵ Aktaş 2018, 422. ; Kozal 2001, 318, 338, pl. 12, no. 165. ; Pickersgill-Roberts 2003, 582, 586, fig. 19, no. 144.

örneği ile neredeyse aynı özellikleri gösterir. Antandros örneği için MS 5.-6. Yüzyıl tarihi önerilmiştir. Aralarındaki benzerlik nedeni ile 22 numaralı parça için de aynı tarihlendirmenin önerilmesi uygun olacaktır.⁷⁶

Ele geçen bir diğer örnek, düz dibe ve dik yükselen gövde profiline sahiptir.(Kat. No. 24) Bu parçanın en yakın örneği Antandros'ta bulunmaktadır. Profil olarak neredeyse aynı olan iki örnek arasındaki tek fark Tripolis örneğinin firnisli olmasıdır. Olasılıkla yerel üretimi gösteren bu firnisleme işlemi dışında birbirine benzer olan bu formun tarihlendirilmesi için MS 5.-6. Yüzyıl önerilmiştir.

Ele geçen diğer iki örneğe bakıldığında, düz dipli ve dik yükselen gövde profiline sahip oldukları görülmektedir. (Kat. No. 20-21) 24 numaralı parçadan farklı olarak bu iki örnekte yatay yivlendirme mevcuttur.

Situla buluntularından diğeri, ağız- gövde parçası olarak korunmuştur. (Kat.no. 23)Dışarıya uzatılmış ve kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik gövde profillidir. Ağız kenarı üzerinde iki adet yiv bulunur. İç ve dış yüzeyinde firnis bulunmaktadır. Tam olarak benzeri bulunamasa da, gövdenin dik ve dar profili Situla olabileceğini düşündürmektedir.

⁷⁶Antandros'ta ele geçen benzer örnek için bkz. Aktaş 2008, kat no.721.

3.TERRA SİĞİLLATALAR

Terra Sigillata Latince kökenli bir kelime olup; ‘‘Terra’’ toprak, ‘‘Sigillata’’ ise mühür anlamına gelmektedir. Bu Terim Roma İmparatorluğunun erken dönemlerinde parlak ve kırmızı yüzeye sahip olan ince cidarlı seramikler için kullanılan bir terimdir. Bu terim aslında kabartmalı ve mühürlü seramikleri ifade etmektedir. Dolayısı ile bu terimin aynı zamanda bezemesiz kaplar için kullanılması terimsel hataları beraberinde getirmektedir.⁷⁷

Roma imparatorluğunun Batı vilayetleri ve diğer Roma Kentlerinde sıkça görülen bu kırmızı astarlı seramikler için net bir isim belirlemek oldukça zordur. Söz konusu malzemenin yalnızca Batı Roma vilayetlerinde ve İtalya’da üretildiği gerçeği de göz ardı edilemez durumdadır. ⁷⁸ Bu durum nedeniyle bilim insanları arasında bu seramiklere ‘‘Samian’’ teriminin kesinlikle uygun olmayacağı görüşü hakimdir. Bu terim yerine kullanılması için Avrupalı yazarlar tarafından ‘‘ Terra Sigillata ‘’ terimi kısmen doğru kabul edilmektedir. ⁷⁹ Terra sigillata terimi Roma Dönemi figürlü ve bitkisel bezemeli, kırmızı astarlı kap formları için kullanılırsa kısmen doğru kullanım olarak görülebilir. Bahsedilen bu seramik gruplarının içerisinde; barbotin tekniği, kesme cam taklitleri, rulet bezeme, çentik ve yiv bezemeler bulunmaktadır. Fakat bu seramik grubunda genel olarak sade ve bezemesiz kaplar görülmektedir. Terra Sigillata olarak adlandırılan bu seramik grubunun ayırt edici ve en önemli özelliği ise kırmızı ya da sarımsı kırmızı renkte hamur rengi ve parlak kırmızı ya da sarımsı kırmızımsı astar renkleridir.⁸⁰

Hellenistik Dönem seramik sanatı etkileri, Terra Sigillata seramikleri için oldukça önemlidir. Bergama seramik atölyelerinde üretilen kapların siyahtan kırmızıya dönmesi seramik sanatında bir değişimin habercisi olmuştur. Bu kırmızı renk gelişimi MÖ 2. Yüzyılda başlamış ve Roma imparatorluk dönemi(MÖ 1.yüzyıl ortası) seramiklerinde yer alan astarın parlaklığı ile dönüşümünü tamamlayarak, M.Ö 1.yüzyıl ve MS 7.yüzyıl arası görülen Roma seramiklerinin ortak özelliği haline gelmiştir. ⁸¹ MÖ 2. Yüzyıl ortalarına bakıldığında seramik sanatında Yunan tipi seramiklerin azaldığı görülmektedir. Bu dönemde Anadolu’da, Roma imparatorluk döneminde karakteristik özellik olacak kırmızı astarlı seramikler görülmeye başlanır. Yunanistan’a bakıldığında ise siyah firnis tekniğinin devam ettiği ve doğuda görülen yeni

⁷⁷ Charleston 1955, 5-25; Kenyon 1957, 281-282; Hayes 2008, 1-3.

⁷⁸ Oswald-Pryce 1920, 3; Chase 1916, 2.

⁷⁹ Oswald-Pryce 1920, 3-4; Hayes 2008, 3-4.

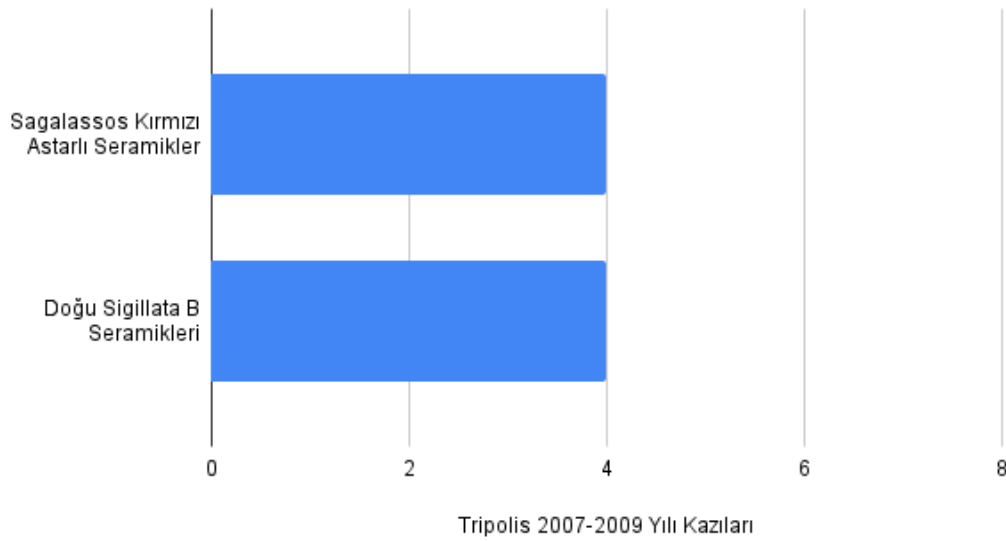
⁸⁰ Oswald-Pryce 1920, 3-4; Hayes 2008, 3-4. ; Aktaş 2018, 16

⁸¹ Aktaş 2018, 16.

üretimlerin etkileri görülür. Görülen yeni seramiklerin kalitesi daha iyidir. ⁸²

Söz konusu seramik grubu olan Terra Sigillatalara bakıldığında Batı ve Doğu olarak kendi içerisinde iki ana gruba ayrıldığı görülmektedir. Bu iki ana gruba ait ilk çalışmalar H.Dragendorff tarafından yapılmış ve bu çalışmada, Avrupa’da yayılımı görülen Arretine adını alan, İtalyan Sigillatası (Batı Sigillata) seramikleri form ve teknik açıdan incelenerek bir kronoloji oluşturulmuştur.⁸³ İtalyan Sigillatalarının yayılım alanlarına bakıldığında; Yunanistan, Adalar, Suriye-Filistin ve Mısır’da görülmektedir. Aynı zamanda yerel özelliklere sahip doğu merkezli gruplar görülmeye başlanmıştır. Doğu merkezli bu gruba ait seramikler üretim yerlerine göre sınıflandırılırken, Pilinius (NH XXXV 160, 161) temel alınmıştır. İlk olarak Doğu Sigillataları; Samos tipi, Çandarlı tipi ve Pergamon tipi olarak gruplandırılmıştır. ⁸⁴ En erken çalışmalarda yapılan bu sınıflandırmalara bakıldığında; Pergamon tipi seramiklerin Doğu Anadolu ve Suriye-Filistin, Çandarlı(Pitane) ve Samos tipi seramiklerin Tralleis merkezli olduğu düşüncesi öne çıkmıştır. Fakat daha sonra K.M Kenyon tarafından yapılan çalışmalarda üretim merkezleri ile adlandırılan bu seramik grupları Doğu Sigillata A,B,C isimleri verilerek sınıflandırılmışlardır. ⁸⁵

Terra Sigillatalar-Tripolis 2007-2009 Yılı Kazıları

Grafik 2: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Terra Sigillata Seramiklerinin Yoğunluk Grafiği.

⁸² Jones 1950, 172-176.

⁸³ Dragendorff 1895, 18-155.

⁸⁴ Aktaş 2018, 16.

⁸⁵ Kenyon 1957, 281-357.

3.1. Doğu Sigillata B

Doğu Sigillata B grubu seramikler, ilk olarak R.Zarh tarafından Samian Ware olarak isimlendirilmiştir. Hellström⁸⁶ ve Robinson⁸⁷ ise söz konusu seramikleri Samos A ve Samos B olarak ayırmıştır. Daha sonra K.M. Kenyon bu seramikleri, Doğu Sigillata A ve B olarak isimlendirmiştir.⁸⁸ Hayes'in "*Atlante II*" yayınında bu seramikleri, DSB I (form 1-50), DSB II (form 51-80) olarak sınıflandırıldığı görülür ve günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.⁸⁹ Hayes'in bu sınıflandırması dışında, Ephesos'ta yapılan çalışmalarda, Scheffenegger ve Zabehlicky tarafından 24 form daha eklenmiştir.⁹⁰

Doğu Sigillata B grubu seramiklerinin, Doğu sigillata A seramik formlarının taklitleri olarak üretildikleri ve kendi içerisinde de alt gruplara ayrıldığı görülmektedir. Bu alt gruplar DSB I ve DSB II olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca MÖ 25-30 yılları arasında Anadolu'da görülen bu seramiklerin Arretine seramiklerinin bir uzantısı niteliği taşıdığı düşünülmektedir.⁹¹

Doğu Sigillata Seramiklerinin üretim merkezleri için Ephesos ve Tralleis önerilmektedir. Antik kaynaklara baktığımızda, Plinius bu seramikler için Tralleis üretimi olduğunu söylemektedir.⁹² Plinius'un bu söylemini destekleyecek veriler mevcuttur. Tralleis olarak değişen kentin asıl ismi Caesarea'dır ve Notion antik kentinde MS 1.yüzyıla ait mühürlü kap bulunması ile üretim merkezinin Tralleis olduğu düşüncesi güçlenmiştir.⁹³ T. Takaoğlu tarafından Tralleis'te yapılan kil analizi araştırmaları sonucunda örneklerin yapıldığı kilin Tralleis'e ait olduğunu önerilmektedir.⁹⁴ Troia 'da yapılan kil analizlerinde ise Tralleis'ten farklı bir kil kullanıldığı tespit edilmiştir.⁹⁵ Laodikeia'dan kil analizi için alınan örneklerin sonuçlarına bakıldığında, incelenen örneklerin Tralleis'ten ithal edildiği düşünülmektedir.⁹⁶ Tripolis'te ele geçen örnekler ise yapısal özellikleri ve yakın bölgede yer alması nedeniyle Tralleis'ten ithal edildiği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.⁹⁷

Augustus Döneminden MS 2.yüzyıla kadar kullanım gören bu seramik grubu, Anadolu ve Anadolu dışında birçok merkezde görülmüştür. Bu merkezlerden bazıları; Troia, Assos, Parion, Ephesos, Smyrna, Labraunda, Priene, Tralleis, Menderes Magnesiası, Sardis, Anemurium,

⁸⁶ Hellström 1965, 30.

⁸⁷ Robinson 1959, 12 .

⁸⁸ Mitsopoulos Leon 1991, 94; Kenrick 1985, 245.

⁸⁹ Hayes 1985, 50-52.

⁹⁰ Lund 2003, 126, dipnot 8.

⁹¹ Hayes 2008, 31-32; Mitsopoulos Leon 1991, 94.

⁹² Plinius (*NH XXXV 160, 161*)

⁹³ Hayes 1985, 49; Tralleis'te bulunan DSB örnekleri için bkz. Erol 2004, 30 v.d.

⁹⁴ Takaoğlu 2006, 263-265 Table 1.

⁹⁵ Tekkök-Pernicka 2012, 345-358.

⁹⁶ Duman 2014, 9, 12.

⁹⁷ Ok 2018, 231.

Antiocheia, Samos, Gindaros, Argos, Atina Agorası, Korinth, Stobi Paphos Isaura, Laodikeia, Hierapolis, Kolossai, Tabae, Perge, Patara, Tarsus, Amorium, Kelenderis'dir.⁹⁸

Bu seramiklerin kil ve astar özellikleri İtalyan Sigillatalarına benzemektedir. DSB I grubu seramikleri birkaç örnek dışında, MS 40 tarihlerinde ortadan kaybolmaya başlarken çok daha az rafine olan DSB II grubu ortaya çıkmıştır. DSB II seramiklerinin çoğunlukla metal kapların taklitleri olduğu görülmektedir. DSB II grubunun ilk örnekleri yaklaşık olarak MS 30 civarında görülmektedir. MS 40-70 tarihleri arasında geçiş dönemi mevcuttur. Bu seramiklere en sık rastlanılan dönem ise MS 1.yüzyılın sonu- MS 2.yüzyılın başıdır. DSB II seramikleri MS 200 civarında ise ortadan kaybolmaya başlar.⁹⁹

Doğu Sigillata B grubu seramikleri kırmızı astar, mikalı ve kahverengiden kırmızıya değişen kil yapısına sahiptir. Bu seramiklerin genel özelliklerine bakıldığında; Attika Siyah Fırnisli seramiklerde olduğu gibi, yüzey üzerinde fırınlanmaya bağlı pembemsi ve beyaz benekler görülmektedir. DSB I seramikleri genel olarak sert bir yapıya sahiptir ve DSB I seramikleri DSB II seramiklerine göre daha az mika içermektedir. Ve bu az tanecikli yapısı sayesinde İtalyan Sigillataları gibi sıkı bir yapıdadır. DSB I seramiklerinin astar rengine bakılacak olursa DSB II seramiklerine göre daha koyu olmakla birlikte kahverengiden kırmızıya doğru değişir. DSB I seramiklerinde astar rengi değişimlerinden çok, çift daldırma çizgileri çok daha belirgin görülmektedir. Söz konusu daldırma izleri DSB II seramiklerinde ortadan kaybolur. Kil yapılarına bakıldığında ise DSB II seramiklerinin kil yapıları DSB I seramiklerine göre daha yumuşak bir yapıdadır. DSB II seramiklerinde yoğun mika bulunur ve yüzeyi pul pul dökülmeye oldukça yatkın yapıdadır. Ayrıca bu gruba ait seramiklerde görülen astar oldukça kalın ve parlaktır.¹⁰⁰

Batı Akdeniz'de yeni olan İtalyan Sigillatalarının formlarından güçlü bir şekilde etkilenen DSB I seramikleri, oldukça özenli ve kalitelidir. DSB I seramiklerinin kaidelerine bakıldığında hemen hemen hepsinin Arretine seramiklerinden daha alçak yapıda olduğu görülür. Bahsi geçen bu kaide genel olarak bir çıkıntıdan daha küçüktür. Kaidenin oturma düzleminde ise kazıma çizgi bulunur. Gövde profili keskin hatlara sahiptir. Gövde yüzeyinde kazıma yivler ya da rulet kullanımı sıklıkla görülür. Tondo üzerinde ise genel olarak harfler veya mühür baskı yer almaktadır. Tondo üzerinde yer alan harfler için iki teori bulunur. Bunlardan biri seramik sanatçısının ismi olabileceği diğeri ise tebrik(Selamlama) olabileceği yönündedir.

⁹⁸ Ok 2018,229.

⁹⁹ Hayes 2008,31-32; Kenrick 1985,247.

¹⁰⁰ Hayes 2008,33; Mitsopoulos Leon 1991,95.

DSB II seramiklerine bakıldığında kaidelerin basit ve alçak halka kaideli olduğu görülmektedir. Bu seramiklerin çoğunlukla dış yüzeylerinde görülen bezemeler; ağız üzerinde veya gövdede “S” şeklinde spiral bezemeler ve dudak üzerinde rulet bezemeleridir. İç yüzeylerinde ise yıldız-rozet şeklinde mühürler ve rozetler ayrıca konsantrik yivler görülür. DSB II grubuna ait bazı seramiklerde ise metal kapların etkisi olarak applike kulplar görülmektedir.¹⁰¹

Doğu Sigillata yaygınlığına bakılırsa, Doğu Sigillata B seramiklerinin Doğu Sigillata A seramiklerine göre daha az yaygın olduğu söylenebilir. Trablus’un içerisinde yer aldığı Levant Bölgesi genel olarak yoğun görüldüğü yerlerdir. DSB I erken örnekler olarak nitelendirilir ve yayılım alanına bakıldığında; Ege Bölgesi, Korinth, Atina, İskenderiye, Aşağı Mısır, Kahire, Güney Polonya, Güney Rusya ve Aşağı Tuna’da karşımıza çıkmaktadır. Bu merkezler dışında Etiyopya, Sudan ve Güney Hindistan’da birkaç örnekle karşılaşmıştır. Bu seramik grubunun asıl vatanının Batı Anadolu olduğu da belirtilmektedir.¹⁰² Bu düşünce Ephesos buluntuları yardımı ile desteklenmektedir. DSB II örnekleri ise çok daha geniş bir yayılım göstermektedir. Neredeyse tüm Yunanistan’a yayılan bu seramikler aynı zamanda Adriyatik Sahilleri, Doğu Sicilya ve Güney İtalya’ya kadar yayılıma sahiptir. MS 2.yüzyılda, Roma Bölgesinde, yerel taklit ürünler görülür. Doğuda ise Kıbrıs’a ulaşmaktadır. Seramikler geçiş dönemi sonrasında, Doğu ve Mısır pazarında da görülmeye başlanır.¹⁰³ MS 2.yüzyılda formlar Atinalı sanatçılar tarafından taklit edilir ve Atina’da MS 4. Yüzyıla kadar görülmeye devam eder.¹⁰⁴

Tripolis Antik kentinde 2007-2009 yılları arasında Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçen seramikler incelendiğinde Doğu Sigillata B grubuna ait olduğu anlaşılan parçalar arasından 4 adet örnek kataloglamıştır. Söz konusu örneklerin tarihlendirilmesi form özelliklerinin incelenmesi yoluyla yapılacaktır. Birçok farklı çalışmada söz konusu seramik grubu için farklı sınıflandırma yöntemleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada en kapsamlı araştırmanın sahibi olan Hayes’in sınıflandırması baz alınacaktır. Hayes, Doğu Sigillata B grubu seramiklerini kendi içerisinde DSB I ve DSB II olarak iki alt grubu ayırmaktadır.

3.1.1.Hayes Form 32 (Doğu Sigillata B1)

J.W. Hayes tarafından yapılan Doğu Sigillata B grubu sınıflandırması baz alınarak yapılan incelemeler sonucunda bu gruba ait olan ve Form 32 içerisinde yer alan ve dirsekli derin kase olarak adlandırılan iki adet parça ele geçmiştir. Söz konusu örneklerin ağız çapları 16-19 cm arasında değişiklik göstermektedir. Hayes’in sınıflandırmasında görülen Form 32 seramiklerinde

¹⁰¹ Hayes 2008, 34-35; Mitsopoulos Leon 1991, 94.

¹⁰² Mitsopoulos Leon 1991, 95; Kenrick 1985, 245.

¹⁰³ Kenrick 1985, 247.

¹⁰⁴ Hayes 2008, 36-37.

dudak kenarları üstten inceltilerek dışarıya doğru düzleştirilmiştir.(Kat. No.25) Bazı örneklerde ise dudak kenarı yuvarlatılarak karşımıza çıkmaktadır.(Kat. No. 26) Form 32 içerisinde yer alan seramiklerin iç kısımda tek oluklu ve iç bükey yapıda, dirsekli ve derin kaseler yer alır. Bu kaselerin dış yüzeyinde bezeme görülebilmektedir. Bu bezeme dudak kenarında iki sıra halinde rulet bezemesidir. J.W Hayes tarafından bu seramiklerin benzerleri MS 1.yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.¹⁰⁵

Tripolis Antik kentine yapılan 2007-2009 yılı Roma Caddesi kazı çalışmaları esnasında ele geçen iki adet form 32 ye ait olan parçaların benzerleri Atina Agorasında, Patara'da ve Tripolis'te yapılan çalışmalarda Kutsal Alan ve Taberna 1 Mekan 1 içerisinde ele geçmiştir. Atina Agorası¹⁰⁶ örnekleri, Augustus Dönemi ve MS 1.yüzyılın ilk yarısına, Patara¹⁰⁷ örnekleri MS 1.yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir. Tripolis'te ise ele geçen örnekler tarihleyici kriterlere uygun bir ortamda ele geçmemiştir. Yalnızca Tripolis'te Arşiv odasında ele geçen bir parça, birlikte ele geçen malzemeler yardımı ile MS 1.yüzyılın ilk yarısında tarihlenmiştir. Bu tarihlendirme Tripolis'te 2007-2009 yıllarında Roma Caddesi kazılarında ele geçen seramikler için de ön görülebilir.¹⁰⁸

3.1.2.Hayes Form 58 (Doğu Sigillata B2)

Doğu Sigillata B içerisinde Form 58 olarak ayrılmış bu seramik grubu içerisinde omurgalı tabaklar yer almaktadır. Ağız kenarı hafif içe eğimli olan ve iç kısmı keskin dönen profile sahiptir. Ayrıca konik ve sıg profilli gövde yapısı mevcuttur. Bezemeli örneklerinde yivler ve rulet bezemeleri görülmektedir. Ayrıca tabakların merkezinde yıldız işareti, rozet veya çömlekçi isimleri görülmektedir. Bu kaplardan yaygın olarak ele geçen örneklerinin çapları 12-18 cm'dir Bu grup J.W.Hayes tarafından Doğu Sigillata B2 sınıflandırması içerisinde yer almaktadır. Ve bu kapların Doğu Sigillata B1'e ait olan form 4-8 seramiklerinin geç örnekleri olduğu görülmektedir.¹⁰⁹

Tripolis 2007-2009 yılları içerisinde Roma Caddesinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçen bir adet kase parçası form özellikleri ve hamur-astar yapıları incelendiğinde bu grup içerisinde yer alabileceği düşünülür. Form itibari ile Doğu Sigillata B grubu içerisinde Form 58 örnekleri ile benzer olduğu anlaşılmaktadır. Tripolis'te yapılan genel çalışmalarda Kemerli Yapı, Granarium, Agora, Kuzey Nekropolü ve Hierapolis Caddesi üzerinde ele geçen örnekler

¹⁰⁵ Ok 2018, 237.

¹⁰⁶ Hayes 2008, 146, Fig. 146, 249 (MS 1. yy.ın ilk yarısı)- 250 (Augustus Dönemi Konteksti)

¹⁰⁷ Uygun 2011, 228, Lev. 28 413 (MS 1.yy.ın ilk yarısı).

¹⁰⁸ Ok 2018, 237-238.;

¹⁰⁹ Hayes 1985, 54-55, tav. XI, no. 12-19.

mevcuttur. Bu örneklerin çapları 13-18 cm arasında değişmektedir.¹¹⁰ Kat. Nno. 27 örneğinin ağız çapı 20 cm'dir. Ele geçen örnekte bezeme görülmemektedir. Bu gruba ait olan seramikler J.W. Hayes tarafından MS 50-75 yıllarına tarihlenmektedir.

Ele geçen bir diğer Form 58'e ait kase parçasının ise kaide kısmı korunmuştur.(Kat. No. 28) Korunan kaide ve gövde parçası form, hamur ve astar özellikleri baz alınarak Doğu Sigillata B2 grubu Form 58'e ait olduğu anlaşılmaktadır. Alçak halka kaideli ve tondosunda ise iki adet yiv bulunmaktadır. Söz konusu formun bir benzeri Antandros Yamaç Ev sektöründe yapılan kazı çalışmalarında ele geçmiştir. Bu seramik yapılan çalışmalar sonucunda MS 2.yüzyılın ortası ve MS 3.yüzyılın başına tarihlendirilmiştir. ¹¹¹

Söz konusu seramik grubu üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda bu seramik grubu; Aizanoi'de MS 50-125, Ephesos'ta MS 50-150 yıllarına tarihlenmiştir. ¹¹² Ayrıca bu formun benzerleri Stobi, Troia, Labraunda, Tralleis ve Laodikeia 'da ele geçmiştir. Tüm bu çalışmalar incelenerek Tripolis örnekleri MS 1.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmiştir.¹¹³

3.2.Sagallastos Kırmızı Astarlı seramikler

İlk olarak 1987 yılında M.Walkens tarafından yaklaşık 25 hektarlık bir alanda, çanak çömlek ve fırın atıkları parçalarının bulunması ile Sagallastos seramikleri ortaya çıkmıştır. 1989 yılında yapılan kazı çalışmaları sonucunda söz konusu seramikler üç gruba ayrılmıştır. Ayrılan bu seramikler MS 1-5. Yüzyıla tarihlendirilmiştir.¹¹⁴ Sagallastos Kırmızı Astarlı Seramikleri Agustus döneminden MS 700'lere kadar kullanım görmüştür. Oldukça geniş bir yayılım alanına sahiptir. Anadolu'da; Ionia, Kilikya, Pamphylia, Lykia, Pisidia, Lidya ve Frigya'da görülmektedir.¹¹⁵ Anadolu'da yer alan merkezler dışında, Akdeniz kıyısı boyunca; İtalya, Tunus, Mısır, Libya, İsrail ve Suriye gibi deniz aşırı ülkelerde de ihracatı gösteren örnekler bulunmaktadır. ¹¹⁶

Tripolis'te ele geçen Sagallastos Kırmızı Astarlı Seramiklerin Hamur ve Astar özelliklerine bakıldığında; kil renklerinin açık kırmızı (2.5YR 6/6 light red) ve kırmızımsı sarı (5YR 6/6 reddish yellow)renkte olduğu görülmektedir. Tripolis'te ele geçen bu seramiklerden on adet örnek alınıp kil analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda yüksek miktarda MgO içerdikleri

¹¹⁰ Ok 2018, 239.

¹¹¹ Aktaş 2018, 45. Kat no.45

¹¹² Ateş 2002, 327-328, Abb.2 10

¹¹³ Ok 2018, 239.

¹¹⁴ Waelkens-Başer vd. 1991, 119, 129-130;

¹¹⁵ Ok 2018, 254.

¹¹⁶ Willet-Poblome 2015, 133; Hayes 2008, 53.

görülmüş ve Çanaklı kili ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür.¹¹⁷ Seramikler üzerinde yapılan kimyasal analizlere göre hamur yapılarının sıkı, sert ve kuvars, biyotit ayrıca kireç katkılı olduğu görülmektedir.¹¹⁸

Sagallastos Kırmızı Astarlı Seramiklerin Astar özelliklerine bakıldığında çoğunlukla kırmızı renge sahip olsa da bazı örneklerde fırınlama nedeni ile daha koyu bir renge sahip olduğu görülebilir. Söz konusu parçaların daldırma tekniği ile yapılmasının sonucunda astar izlerinin ağız kenarı, gövde ve kaide kısımlarına yayıldığı anlaşılmaktadır. Astar yüzeyi incelendiğinde ise genel olarak parlak ve kaygan bir yapıya sahiptir. Metalik parlaklığa sahip ve oldukça kaliteli örneklerde mevcuttur.¹¹⁹

Tripolis'te yapılan uzun süreli kazı çalışmaları sırasında Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramikler çok sayıda ele geçmiştir. Yapılan çalışmalarda çok sayıda örnek yayınlanmıştır. Mehmet Ok tarafından yapılan çalışmada bu seramiklerin Tripolis'te yaklaşık olarak 200 adet form veren örneğinin bulunduğu söylenmektedir.¹²⁰ 2007-2009 yılları arasında Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçen seramikler arasında dört adet örnek bulunmaktadır. Bu örnekler 1999 yılında J.Poblome tarafından yapılan sınıflandırma baz alınarak incelenecektir.¹²¹

3.2.1.Poblome Form 1B100

Poblome tarafından yapılan Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramiklerin sınıflandırması içerisinde yer alan form 1B100 grubuna ait bir adet kase, Tripolis'te 2007-2009 yılı Roma Caddesi kazılarında ele geçmiştir. Form 1B100 grubuna ait olan kaselerin profil özelliklerine bakıldığında; ağız kenarları hafif içe dönük ya da yuvarlatılmış olarak görülmektedir. Ağız çapları genel olarak 11-14 cm arasında değişir. Roma Caddesi Üzerinde kazısı yapılan Güneydoğu 1 açmasından ele geçen kase parçası oldukça ince cidarlıdır. Bu kase, açık ve hafif yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. (Kat.no.29) Bu gruba ait kaselerin gövde kısmından kaideye keskin bir geçişi bulunmaktadır. 29 numaralı kase parçasının gövde kısmı tam olarak korunmamıştır. Söz konusu kasenin cidar kalınlığı 0,3 cm'dir. Ayrıca astarı oldukça kalitelidir. Ağız çapı 11,6 olan kasenin benzerlerine Tripolis'te yapılan kazı çalışmaları sonucunda da çok sayıda ele geçmiştir.¹²²

¹¹⁷Ok 2018, 255.; Sagalassos kırmızı astarlı seramiklerinin üretimiyle ilgili Çanaklı kili analiz çalışmaları için bkz. Poblome-Degeest vd. 1995, 408-418

¹¹⁸ Ok 2018, 255.

¹¹⁹ Ok 2018, 255.

¹²⁰ Tripolis'te ele geçen Sagalassos Kırmızı Astarlı seramikler için bkz. Ok 2018 levha 53-58.

¹²¹ Poblome 1999, 1 vd.

¹²² Ok 2018, 36-37.

Söz konusu form Poblome tarafından MS 4.yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.¹²³ Tripolis'te ise yapılan çalışmalarda ele geçen bir adet sikke sayesinde söz konusu seramik grubu I. Valentinianus Dönemi'ne(MS 364-375) yaklaşık olarak MS 4.yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmiştir.¹²⁴

3.2.2.Poblome Form 1B130

Pobleme tarafından Form 1B130 olarak ayrılmış grup içerisinde yer alan kaseler genel olarak 12-15 cm aralığında ağız çapına sahiptir. Bu kaselerin cidar kalınlıkları 0,4-0,5 cm'dir. Söz konusu kase formları açık ağızlı, hafif dış bükey gövde profiline sahiptir. Tripolis'te 2009 yılında Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçen kasenin ağız çapı 11,8 cm'dir.(Kat.no.30) Sözü edilen kasenin kaidesi korunmamıştır. Gövdesinin korunan kısmına bakıldığında hafif dış bükey profil verdiği görülmektedir.¹²⁵

Bu gruba ait olan kaseler Poblome tarafından MS 4.yüzyıla tarihlenir.¹²⁶ Tripolis'te yapılan genel kazı çalışmalarında ise ele geçen örnekler, MS 4.yüzyıla tarihlenen bir kandil ve MS 4.yüzyılın ilk yarısına tarihlenen sikkeler ile ele geçmiştir.¹²⁷

3.2.3.Poblome Form 1C140

Poblome tarafından Form 1C140 olarak ayrılan seramiklerden Tripolis'te; Mozaikli konut, Kutsal Alan, Granarium, Kemerli Yapı ve Hierapolis Caddesi üzerinde yapılan çalışmalarda, 20 adete yakın örnek ele geçmiştir. Ele geçen bu seramiklerin ağız çapları, 25-40 cm arasında değişim göstermektedir. Seramiklerin cidar kalınlıkları genel olarak 0,5-0,8 cm aralığındadır. Söz konusu seramikler açık ağız kenarlıdır. Seramiklerin dudak kenarlarının üst kısımları inceltilmiş ve dışarıya doğru kalınlaştırılmıştır.(Kat. No. 32) Gövde profillerine bakıldığında bazı örneklerde 32 numaralı kase örneğinde görüldüğü gibi kaideye doğru düz bir profil ile indiği görülür. Bunun yanı sıra bazı örneklerde ise hafif dış bükey bir kavis ile kaideye geçiş sağlanmıştır.(Kat. No. 31) Bu seramikler hafif yüksek kaideye sahiptir. Tripolis'te ele geçen bazı örneklerde dudak kısmının içinde ve alt kısmında bir oluk yer almaktadır. Süslemeye sahip olan örneklerde, dış yüzeyde ağız kenarında veya altında rulet ve rulet üzeri nokta bezemeleri gözlemlenmiştir. Fakat bu çalışmada örnek olarak alınan iki parça bezemesizdir. İki parçanın ağız çapları 30-32 cm arasındadır.

¹²³ Poblome 1999, 305, 354, fig. 18.

¹²⁴ Ok 2018,36-37.

¹²⁵ Ok 2018,37.

¹²⁶ Poblome 1999, 305, 359, fig. 22.

¹²⁷ Ok 2018,37.

Bu seramik grubu Poblome tarafından MS 4.yüzyılın ilk yarısına tarihlenmiştir.¹²⁸ Bu tarihlendirme Laodikeia’da ele geçen örnekler içinde verilmiştir. Tripolis’te Kemerli Yapı’da yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçen bir parça, Geç Roma Dönemi’ne tarihlenen bir matara kalıbı ile bulunurken diğer parçalar ise MS 337-361(II. Constantius) ve MS 351-354 (Constantius Gallus) dönemlerine ait olan sikkelerle birlikte ele geçmiştir.

4.Kırmızı Astarlı Seramikler

Bu seramik grupları adına yapılmış olan ve bilinen ilk çalışmalar 1833 yılında C.T. Falbe tarafından yapılmıştır. C.T. Falbe, Kuzey Afrika’da ele geçen bezemeli bir kap üzerinde çalışmıştır.¹²⁹ Bu gruba ait olan seramikler ilk olarak, 19. Yüzyılda koleksiyonerlerin ilgisini çekmiştir. Avrupa’da yer alan özel koleksiyonlarda ve müzelerde yer bulmuşlardır. Daha sonraki süreçte Hristiyanlık Sanatıyla ilgilenmekte olan bilim insanları, baskı ve aplika bezemeli olan türlerini incelemeye başlamışlardır.¹³⁰ Geç Roma dönemine ait malzemeler üzerine bu dönemde parça parça çalışmalar yapılmış olsa da genel olarak kabul gören bir isimlendirme mevcut değildir.¹³¹

İlk kez ‘‘Kırmızı Astarlı Seramik’’ ifadesi F.O Waage tarafından 1933 yılında, Atina Agora’sının ilk dönem kazılarında, ele geçen malzemelerin geniş kapsamlı olarak sınıflandırılmasında kullanılmıştır. Bu çalışmada malzemeler kil yapılarına göre sınıflandırılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda, sınıflandırmalar Late Roman A,B ve C olarak gruplandırılmıştır.¹³² 1984 yılında ise bu gruplara Late Roman D ve E tipleri de eklenmiştir. İlk olarak Mısır kökenli olduğu düşünülen bu seramik grubu için ilerleyen zamanlarda yapılan çalışmalar sonucunda Kuzey Afrika ön plana çıkmıştır.¹³³

1941 yılında ise Lamboglia, daha çok Afrika üretimlerini kapsayan yayınında, Geç Roma Kırmızı Astarlı seramiği için ‘‘Terra Sigillata Chiara’’ terimini kullanır. Ayrıca Lamboglia, erken örnekler için bir ön seri oluşturur.¹³⁴ Bu çalışmaların yanı sıra 1949 yılında D.H Co, Dura-Europos buluntularını yayımlar ve bu yayında Late Roman A grubu için tarihleyici nitelikte kanıt ve referanslar verir.¹³⁵ F.F. Jones, 1950 yılında Tarsus raporunu yayımlar ve bu yayında yeni

¹²⁸ Poblome 1999, 308, 397-398, Fig. 58.

¹²⁹ Falbe 1833, 128-129, pl. 5, no. 1; Hayes 1972, 2.

¹³⁰ Hayes 1972, 3-4.

¹³¹ Kübler 1931, 75-86. Aktaş 2018, 113.

¹³² Waage 1933, 279-328.

¹³³ Waage 1948, 43-47.

¹³⁴ Hayes 1972, 6-7.

¹³⁵ Cox 1949, 15.

kanıtlar ile ‘‘Geç Roma Kırmızı Seramik’’ terimini önerir.¹³⁶ Aynı tanımlamayı 1959 yılında Atina Agorası buluntularını yayınlayan H.S Robinson’da kullanır.¹³⁷

Lamboglia, 1950 yılında, Albintimilium raporunda, MÖ 1. Yüzyıl ile MS 4.yüzyılı kapsayan dört grup oluşturmuştur. Fakat bu gruplandırma kabul görmemiştir. ¹³⁸ Söz konusu Afrika üretimi seramiklerini Chiara A-D grupları altında inceleyen J.W. Salomonson, bu malzemeleri Kuzey Afrika kabartmalı kaplar ve gümüş, fildişi eserler ile stilistik açıdan karşılaştırarak çalışmalar yapmıştır¹³⁹.

Geç Roma Seramiği ile ilgili en kapsamlı çalışmayı 1972 yılında ‘‘Late Roman Pottery’’ adlı çalışması ile Hayes yapmıştır. Hayes ‘in yapmış olduğu bu yayında bahsi geçen ‘‘Late Roman A ve B’’ ile ‘‘Terra Sigillata Chiara A,C ve D olarak adlandırılan Kuzey Afrika üretimleri ‘‘ Afrika Kırmızı Astarlı Seramiği’’ olarak adlandırılmıştır. Ayrıca yine bu yayında Phokaia üretimi seramikler için Late Roman C, Kıbrıs Kırmızı Astarlı Seramikler için ise Late Roman D tanımı kullanılmıştır. Çandarlı seramiğinin geç seri tipleri yani Doğu Sigillata C, Galia ve diğer Roma kapları ayrıca Mısır Kırmızı Astarlı seramikleri de bu yayın içerisinde incelenmiştir. Bu yayın içerisinde Hayes, malzemeleri tipolojik olarak sınıflandırmış ve bezeme şemalarını detaylı olarak incelemiştir.¹⁴⁰ Hayes’in 1980 yılında yayınladığı ‘‘Supplement to Late Roman Pottery’’ çalışmasında ise 1972 yılında Late Roman C olarak adlandırmış olduğu gruba , ‘‘Phokaia Red Slip Ware’’ tanımını önermiştir.¹⁴¹

¹³⁶ Jones 1950, 203-206.

¹³⁷ Robinson 1959, pl. 64.

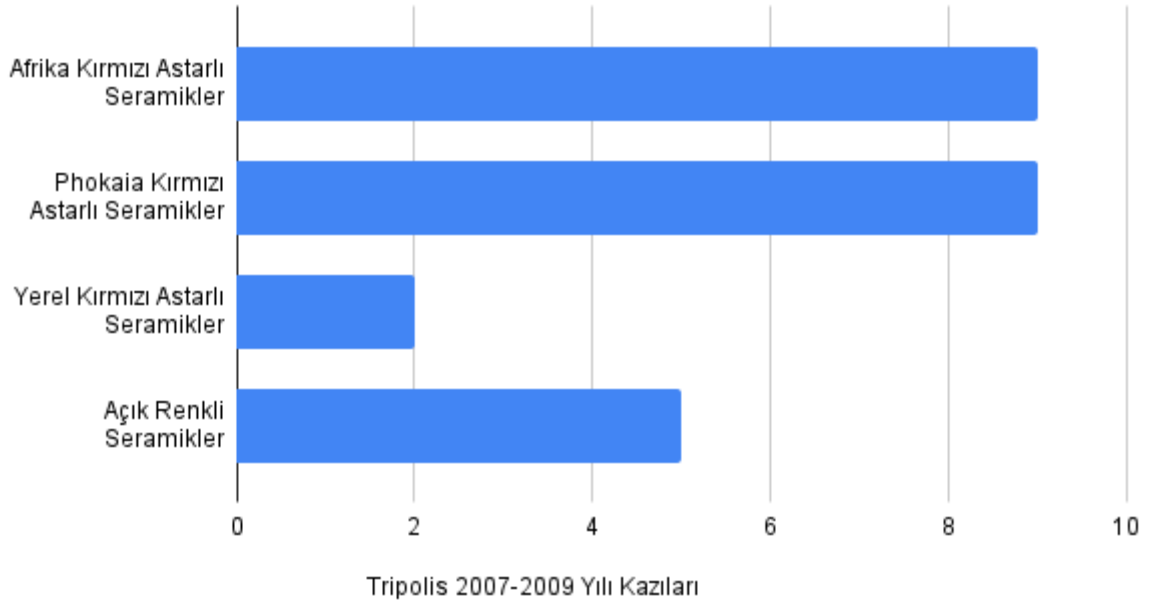
¹³⁸ Hayes 1972, 6-7.

¹³⁹ Salomonson 1968, 97-124; Salomonson 1969, 6-109; Salomonson 1971, 173-192.

¹⁴⁰ Hayes 1972, 1-425.

¹⁴¹ Hayes 1980, lix, 525.

Kırmızı Astarlı Seramikler

Grafik 3: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Kırmızı Astarlı Seramiklerinin Yoğunluk Grafiği.

4.1. Yerel Üretim Kırmızı Astarlı Seramikler

Tripolis antik kentine yapılan kazı çalışmalarında pek çok farklı formda ithal ve yerel seramikler bulunmaktadır. Geç Hellenistik Dönemden başlayıp, Geç Antik Çağ boyunca görülen bu seramikler içerisinde ithal malzemeler kadar yerel ürünlerinde mevcut olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴² Kentte Roma Caddesi üzerinde yapılan kazılar sonucunda yerel üretim olduğu saptanan iki adet kase mevcuttur. Söz konusu kaselerin yoğun olarak görüldüğü bir diğer merkez ise Laodikeia kentidir.

Söz konusu seramiklerin Hamur ve Astar yapıları bakıldığında; hamur rengi açık kahverengi (7.5YR 6/4), soluk kahverengi(10YR 8/3), ve kahverengi tonları 10YR 7/3-7/4, 7.5YR 7/4, 2.5Y 8/3, 2.5YR 7/4) görülür. Ayrıca pembe (7.5YR7/4-8/3) ve açık gri (2.5Y 7/2) tonları da mevcuttur. Sert bir hamur yapısına sahiptir. Genellikle ince gözenekli olsa da bazı örneklerde orta gözenekli hamur yapısı görülmektedir. Bol mika katkılı yapısı mevcuttur ve az sayıda olan malzemede kireçte görülür. Seramiklerin astar rengi genel olarak kırmızıdır. Örneklerden bazılarında fırınlamadan kaynaklı renk dalgalanmaları mevcuttur. Bu renk dalgalanmaları kahverengi-siyah renklerindedir. Astar yapıları oldukça ince yapıdadır ve bu

¹⁴² Ok 2020, 12.

nedenle seramiklerin yüzeyinde aşınmalar görülebilir. Ele geçen örneklerin bazılarının ağız kenarında, siyahlaşmalar mevcuttur. Bu yönüyle Phokaia kırmızı astarlı seramikleri ile benzemektedir. Bu yerel kırmızı astarlı kaseler; ince astarlı, yarı mat ve hafif pürüzlü yüzeye sahiptirler.¹⁴³

Tripolis'te ele geçen yerel kırmızı astarlı bu kaseler ile ilgili Mehmet Ok tarafından 2020 yılında hazırlanan çalışmada¹⁴⁴, yaklaşık olarak 374 adet yerel kırmızı astarlı kase örnekleri ağız kenarı profillerindeki değişiklikler ele alınarak tipolojik olarak 5 tipe ayrılmıştır. Tripolis'te ele geçen söz konusu seramiklerin en yakın benzerleri Hayes tarafından 1972 yılında tanımlanmış olan, Phokaia kırmızı astarlı seramiklerden form 3 ve Kıbrıs kırmızı astarlı seramiklerin form 9 tipidir. Tripolis'te daha önce yapılan çalışmalarda Hayes'in form 3'ü ele alınarak söz konusu yerel üretim kırmızı firnisli seramiklerin tipolojik olarak ayrımı, ağız kenarı farklılıkları göz önüne alınarak 5 alt tipe ayrılmıştır.¹⁴⁵

Tip 1 olarak adlandırılan alt grupta; dudak kenarının üst kısmının hafif düzleştirilmiş ve oluklu kaseler mevcuttur. Bu grupta yer alan kaselerin en belirgin özelliği dudak kenarında ince bir oluk yer almasıdır. Bu özellik Phokaia kırmızı astarlı seramiklerde de görülür. Hayes aynı özelliklerin görüldüğü bu seramikleri MS 460-475 yıllarına tarihlemektedir.¹⁴⁶

Tip 2'ye ait yerel üretim kırmızı astarlı kaselerden, Tripolis'te yapılan kazı çalışmaları sırasında çok sayıda ele geçmiştir. Bu kaselerin dudak kenarları üstten inceltip, düzleştirilmiş bir profil gösterir. Fakat dudak kenarlarının yuvarlatılarak döndürüldüğü de görülmektedir. Kaselerin dış profili; dudak kenarı aşağıya doğru düzleştirilerek iç bükey uzatılır ve alt kısmı tekrar dönen bir profil ile gövdeye bağlanır. Kaselerin dış kısmında, uzatılan bölüm genel olarak yuvarlatılmış bir profile sahiptir. Fakat bazı örnekte bu bölümün inceltildiği görülmektedir. Kaselerin iç yüzeylerinde, dudak kenarından gövdeye geçişte hafif kavisli bir geçiş mevcuttur. Fakat az sayıda örnekte bu dönüş keskin dönüşlü de olabilir. Bu kaselerin yükseltilmiş halka kaideleri mevcuttur.¹⁴⁷

Tip 3 kaseleri, dudak kenarı üst kısmından hafif iç kavisli ve aşağıya doğru düz bir profil ile çekilmiş, çekilen bu kısmın alt uç kısmı içe doğru profil almış, derin kaselerdir. Bu kaseler Phokaia kırmızı astarlı seramikler içinde, form 3D grubu ile benzer özellikler göstermektedir. Benzer formda olan bu Phokaia kırmızı astarlı seramikler MS 5.yüzyıla tarihlenir.¹⁴⁸

¹⁴³ Ok 2020, 12,13.; Hayes 1972, 324.

¹⁴⁴ Mehmet ok, "" LYDIA/TRIPOLIS'TEN KIRMIZI ASTARLI YEREL ÜRETİM BİR GRUP SERAMİK", İzmir Demokrasi Üniversitesi Uluslararası Beşerî Bilimler Kongresi 7-9 Aralık 2020.

¹⁴⁵ Ok 2020, 13.

¹⁴⁶ Ok 2020, 13.; Hayes 1972, 329-337.

¹⁴⁷ Ok 2020, 13-14.

¹⁴⁸ Ok 2020, 14.; Hayes 1972, 337, Fig. 68, Form 3D.

Tip 4; üst kısmı inceltirilerek aşağıya doğru döndürülmüş dudak kenarına sahiptir. Ağız kenarı dışarıdan aşağıya çekilerek uzatılmıştır ve alt kısmı içeriye doğru ince ya da geniş oluk ile gövdeye geçişe sahip derin kaselerdir. Benzer örnekleri Hayes tarafından MS 5.yüzyıla tarihlenmektedir.¹⁴⁹

Tip 5 kaseleri ise; dudak kenarının döndürülüp aşağıya doğru uzatılmış ve oldukça sert bir kavise sahip bir dönüşün görüldüğü kaselerdir. Bu kaseler, alt kısmı düzleştirilip gövdeye bağlanmış derin yapıda kaselerdir. Hayes, bu formun Phokaia kırmızı astarlı seramikler içerisinde yer alan benzerlerini MS erken 6.yüzyıla tarihlemiştir.¹⁵⁰

Tripolis'te ele geçen bu kaselerin bazılarında süslemelerde yer almaktadır. Bu bezemeler arasında geometrik desenler, hayvan figürleri ve grafitiler görülmektedir. Bezemeler hamur henüz yaşken, kazıma tekniği ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Kazıma tekniği kullanıldıktan sonra astarlanıp, fırınlanmıştır. Yalnızca grafitiler fırınlanma sonrasında astar üzerine kazınarak yapılmaktadır. Kaselerin dış yüzeyinde ağız kenarında yer alan bezemeler; basit düz çizgiler, üç çizgi bezemesi, dalga bezeme, çarpı işareti, dalga bezeme ortası düz çizgi, üçgen ortası tek çizgidir. Bu süslemeler içerisinde dikkate değer olan dalga motifler farklı seramik gruplarında da görülmektedir. Phokaia kırmızı astarlı seramiklerin ağız kenarlarının dış yüzeyinde yer alan sıralı rulet bezemelerin daha çeşitli versiyonları, Tripolis yerel üretim kırmızı astarlı kaselerde de görülmektedir. Kıbrıs kırmızı astarlı seramiklerinde görülen kısa dalga çizgi motifi de yerel üretim kaselerde görülmektedir.¹⁵¹

Yapılan çalışmalar sonucunda Tripolis Antik kenti kazılarında ele geçen bu kırmızı astarlı kaselerin Phokaia ve Kıbrıs seramikleri ile benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. söz konusu kaselerden Laodikeia antik kentinde de ele geçmesi bu seramik grubu için Lykos Vadisi ile ilişkilendirilmesi eldeki veriler ışığında doğru olacaktır.¹⁵²

Yapılan çalışmalar doğrultusunda dudak kenarlarının farkları baz alınarak yapılan sınıflandırmada, 5 farklı tipe ayrılan yerel kırmızı astarlı seramiklerden, Tripolis 2007-2009 yılı kazı çalışmalarında da ele geçmiştir. Bu yıllar içinde Roma Caddesi üzerinde yapılan çalışmalarda ele geçen parçalar Tip 2 ve Tip 3'e örnektir.

¹⁴⁹Ok 2020, 14.; Hayes 1972, 337, Fig. 68, Form 3E.

¹⁵⁰ Ok 2020, 14.; Hayes 1972, 338, Fig. 69 Form 3F.

¹⁵¹ Ok 2020, 14.; Hayes 1972, 378, 380, 382, Form 9; 7, 10, 12.

¹⁵² Ok 2020, 16.; Bilgin 2017, 1225-1227.

4.1.1.Tip 2

Tripolis Antik kentinde 2009 yılı kazı çalışmaları sonucunda, Roma Caddesi üzerinde yer alan Güneydoğu 1 açmasından ele geçen bir adet yerel üretim kırmızı astarlı kase mevcuttur. (Kat. No. 33) Söz konusu kırmızı astarlı kase, Tripolis'te daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda belirtilen tipolojik özellikleri açısından incelenmiştir. İnceleme sonucunda 33 numaralı kase parçasının Tip 2 grubuna ait olduğu saptanmıştır. Ağız çapı 29,8 cm olan bu kasenin dudak kenarının yuvarlatıldığı görülmektedir. Ağız kenarının dış kısmı aşağıya doğru düzleştirilmiş ve hafif iç bükey bir profil ile uzatılmıştır. Uzatılan bu kısmın alttan tekrar döndürülerek gövdeye bağlandığı görülmektedir. Ayrıca alt kısımda uzatılan alan yuvarlatılmıştır. Gövdeye geçişte hafif bir kavis yer almaktadır.

Tip 2'ye ait olan seramikler için, Phokaia kırmızı astarlı seramikler içerisinde yer alan Form 3C grubu ile benzer özellikleri nedeni ile Hayes tarafından verilen MS 460-475 tarihleri önerilebilir.¹⁵³

4.1.2.Tip 3

Bu tipe ait kaselerin dudak kenarının üst kısmı inceltip, hafif bir kavis ve düzleştirilmiş biçimde aşağıya indirilmiştir. Dudak kenarının dış kısmı alttan dışarıya doğru çekilmiştir. Derin gövdeye sahip bu kaselerin formları ile benzer olan, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler arasında Form 3D grubu kase MS. Geç 5.yüzyıla tarihlendirilmiştir. ¹⁵⁴ Tripolis kentinde 2007-2009 yılı kazı çalışmalarında Roma Caddesi üzerinden ele geçen bir adet örneği bulunmaktadır. (Kat no. 34)

¹⁵³ Hayes, 1972, 333, Fig. 67 Form 3C; Ok 2020, 13.

¹⁵⁴ Hayes, 1972, 337, Fig. 68, Form 3D.; Ok 2020, 13.

4.2. Afrika Kırmızı Astarlı Seramiği:

Geç Roma Dönemi seramikleri içerisinde, Akdeniz Dünyası için en önemli seramik gruplarından biri Afrika Kırmızı Astarlı seramiklerdir. Bu alanda yapılan ilk çalışma Kuzey Afrika'da Thapsus'ta ele geçen bezemeli bir kap üzerinde C.T Falbe tarafından yapılmıştır. Çalışması yapılan bu kap daha sonra J.W. Hayes tarafından çalışılmış ve form 171.46 olarak sınıflandırılmıştır. Bu seramik "Priform jug" olarak isimlendirilmiştir.¹⁵⁵ Bu kapların üzerinde baskı bezemeler mevcuttur ve daha sonra Hristiyan Sanatı ile ilgilenen araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Araştırmacılar dikkatini çeken bu kapların bezemeleri üzerine çalışmalar yapılmıştır. Afrika buluntularından ilk olarak, 1897 yılında H. Drangendorff bahsetmiştir. 1913 yılında ise Alman araştırmacılar tarafından kabartma bezemeli tabaklar ve tondosunda geometrik yada baskı bezemesi görülen seramikler araştırılmaya başlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda baskı bezemeli bu seramiklerin Afrika kökenli olduğu ileri sürülmüştür.¹⁵⁶

Söz konusu seramik grubu üzerine çok sayıda araştırmacı tarafından farklı çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar da bu seramikler için farklı isimlendirmeler kullanılmıştır.¹⁵⁷ Yapılan bu farklı çalışmalarda verilerin yetersizliği nedeni ile net bir sınıflandırma yapılamamıştır. Atina Agorasında yapılan ilk kazı çalışmaları 1933 yılında yapılmıştır ve ele geçen malzemeler F.O. Waage tarafından incelenmiştir. Waage MS 2.yüzyıldan sonra ortadan kaybolan erken malzeme yerine daha az karakteristik özellikte malzemenin görülmeye başlandığını belirtir.¹⁵⁸ Ayrıca Agora buluntularını Late Roman A,B,C ve D olarak alt gruplara ayırmıştır. D grubunun yerel olduğunu belirtirken A,B,C gruplarının Mısır kökenli ithal seramikler olduğu doğrultusunda bilgi vermektedir.¹⁵⁹ 1948 yılında Antioch on the Orontes buluntuları Waage tarafından incelenmiştir. Söz konusu çalışmada sınıflandırma kriterlerini daha detaylı ve kapsamlı bir hale getirmiştir.¹⁶⁰ 1948 yılında yapılan bu çalışmada malzemenin form, bezeme ve kökeni ile ilgili detaylı olarak bilgi verip, C-D grubunu A-B grubundan ayırmıştır.¹⁶¹

1941 yılında N.Lamboglia tarafından yayınlanan bir makalede Afrika üretimi seramiklerinde içerisinde yer aldığı Geç Roma Kırmızı Astarlı seramikler için araştırmacı "Terra

¹⁵⁵ Falbe 1833, 128-129, pl. 5, no. 1; Hayes 1972, 193-195.

¹⁵⁶ Hayes 1972, 3

¹⁵⁷ Hayes 1972, 3

¹⁵⁸ Waage 1933, 293-304.

¹⁵⁹ Waage 1933, 293-284.

¹⁶⁰ Waage 1948, 43-51.

¹⁶¹ Aktaş 2018, 116.

Sigillata Chiara'' terimini önermiştir. ¹⁶² 1950 yılında Lamboglia tarafından hazırlanan Albintimilium raporunda MS 1.yüzyıldan MS 4. Yüzyıl arasına yer alan malzemeler A,B,C,D olarak dört gruba ayrılmıştır. Oluşturduğu bu sınıflandırmada yer alan A ve B grubunu 1958 yılında yayınladığı bir makalede incelerken C ve D grubunu 1963 yılında yayınlamış olduğu makalesinde incelemiştir. Yapılan bu sınıflandırma geniş bir malzeme skalasına sahip olsa da J.W Hayes bazı zayıf noktaların olduğunu belirtmektedir. Hayes bu konuda yaptığı araştırmalarda, Afrika seramikleri olan Chiara A,C ve D ile Galia seramikleri olan Chaira B arasında bulunun temek farkların verilmediğini savunur. Ayrıca bu durumun Dragendoff formları ile karşılaştırıldığında karışıklığa yol açacağını belirtmiştir. ¹⁶³

D.H. Cox, 1949 yılında Late Roman A üzerine tarihsel veri içeren daha fazla örnek yayınlamıştır. F.F. Jones tarafından, 1950 yılında yayınlanan Tarsus Buluntuları ile ilgili metine Afrika seramiğinin yeni kanıtları sunulur. Bu metinde, Geç Roma Kırmızı Astarlı Seramiği terimi genel buluntular için kullanılmaktadır. ¹⁶⁴1959 yılında, Atina Agorası buluntuları için de bu terim H.S Robinson tarafından kullanılmıştır. H.S Robinson, A ve B Grubu için ortak bir kökene sahip olduğunu ithal seramik olarak grupladığı seramiklerden yola çıkarak savunmaktadır. Ayrıca C ve D grubunun farklı kökenlere sahip olduğu görüşünü belirtmektedir. Bu bağlamda A ve B grubunun Kuzey Afrika, C grubunun Akdeniz Bölgesi, D grubunun ise Attika'nın yerel bir ürünü olduğu belirlenmiştir. ¹⁶⁵

Yapılan çalışmalarda "Geç Roma Kırmızı Astarlı" , "Late Roman A,B" ve "Terra Sigillata Chiara A,C ve D " olarak isimlendirilmiş olan bu seramikler, 1972 yılında J.W. Hayes tarafından tek başlık altında toplanarak " Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler" olarak isimlendirmiştir. ¹⁶⁶ Söz konusu olan seramik grubu Afrika seramik atölyelerinde, MS 1. Yüzyıldan MS. 7.yüzyıla kadar üretime devam etmiştir. Bu grubun kökenleri ise Hellenistik Dönem seramiğine dayanan tek bir geleneğe aittir. ¹⁶⁷ Söz konusu Afrika Kırmızı Astarlı seramiklerinin kronolojisi, tipolojisi üzerinde J.W. Hayes oldukça detaylı bir çalışma yapmıştır. 1980 yılına gelindiğinde ise bu yayına ek olarak yeni bir yayın yapmıştır. ¹⁶⁸ Atlante'nin ilk serisinde yer alan daha önce bahsedilen bütün sınıflandırmaların yer aldığı oldukça geniş kapsamlı bir yayın bilim dünyasını 1981 yılında sunulmuştur. ¹⁶⁹1993 yılında Kuzey Tunus

¹⁶² Hayes 1972, 6.

¹⁶³ Hayes 1972, 6-7.

¹⁶⁴ Jones 1950, 203-208.

¹⁶⁵ Robinson 1959, dip. not. 9.

¹⁶⁶ Hayes 1972, 13-299; Berndt 2003, 16.

¹⁶⁷ Hayes 1972, 13; Williams 1989, 38; Waage 1948, 43.

¹⁶⁸ Hayes 1980, 484-523.

¹⁶⁹ Atlante I, 9-183.

Seramiği M. Mackensen tarafından, Atlante serisi baz alınarak sınıflandırılmıştır. ¹⁷⁰Afrika seramiği üzerinde, 2004 yılında, M. Bonifay tarafından yapılan çalışmalarda, daha önce yapılan sınıflandırmalar kullanılmış ve Kırmızı Astarlı Seramikler değerlendirilmiştir. Çalışmanın içeriğine Afrika kandilleri ve Amphoralarını da ekleyerek daha geniş kapsamlı bir çalışma sunmuştur. ¹⁷¹

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri olasılıkla İtalyan ve Galia seramiklerini taklit etmiştir. Bu gruplar kaba ve açık renge sahip bir kilden üretilmiştir. Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerin astar özelliklerine bakıldığında İtalyan ve Galia seramiklerinden daha mat özelliktedir. ¹⁷² Hayes tarafından belirlenen Afrika Kırmızı Astarlı seramiklerin birçok tipi Kuzey Afrika'da görülmektedir ve bu üretimlerin çoğunluğu yerel özelliktedir ve ihraç edilmemiştir. ¹⁷³

Söz konusu seramik grubunun kil yapılarına bakıldığında içeriğinde ince ve iri taneli kuvars ve kireç yer almaktadır. Kireç küçük tanecikler halinde görülürken, gümüş mika ve beyaz ya da kahverengi kuvars görülmektedir. Bu katkı maddeleri seramiklerin pürüzlü yapıda olmasına neden olur. Kil rengi olarak kaliteli parçalarda daha pembemsi bir renk görülürken çoğunlukla turuncu-kırmızı ve kiremit kırmızısı renklerine sahiptir. Astar renklerine baktığımızda hamur rengi ile benzer olduğu gözlemlenmektedir. Astar ve hamur rengi olarak 10R ile 2.5 YR kırmızı renk tonu verilebilir. Seramiklerden bazıları ince bazıları ise kalın astara sahiptir. İnce astara sahip olan seramikler yüzey ıslakken oluşturulur ve yarı mat özelliğe sahiptir. Kalın astara sahip olan seramikler ise hafif parlak yüzeyli ve pürüzsüz bir yapıdadır. Afrika Kırmızı Astarlı Seramik örneklerinden, kaliteli astara sahip buluntulara bakıldığında, ender örnekler dışında, Terra Sigillata seramiklerinin astar yapısı gibi parlak olmadığı görülür. Astar rengi genel olarak iki renkli ya da gölgeli olarak görülür. Astar üzerinde görülen kuvars ve kireç izlerinin ise fırınlama ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. ¹⁷⁴ MS 1.yüzyılın sonu ile MS 2. yüzyılın ortalarına kadar olan tarihte astar kaliteli ve parlak bir yapıdadır. MS 2.yüzyılın sonu ve MS 3.yüzyılın ortasında ise soluk ve ince bir yapıdadır. MS 3.yüzyılın ortaları gibi kalın yapıda, kaliteli astarlar görülürken, yüzyıl sonuna doğru astar yapısı inceler. MS 4.yüzyıl ve MS 5.yüzyılda astar tekrar kalın bir hal alır ve parlak görünüme sahiptir fakat tüm yüzeye uygulanmamaktadır. MS 5.yüzyıldan MS 7.yüzyıla kadar ise ince ve soluk renkte örneklerle karşılaştığı gibi parlak ve kalın astarlı örneklerle de karşılaşmaktadır. ¹⁷⁵

Tripolis'te ele geçen Afrika Kırmızı astarlı seramikler incelendiğinde hamur rengi ve astar

¹⁷⁰ Mackensen 1993, 21-661.

¹⁷¹ Bonifay 2004.

¹⁷² Hayes 1972, 13; Waage 1948, 43-44

¹⁷³ Williams 1989, 38; Hayes 1972, 13.

¹⁷⁴ Hayes 1980, 13-14. ;Hayes 1972, 14; Waage 1948, 44.

¹⁷⁵ Hayes 1972, 288-292.

renğinin birbirine benzer olduğu gör÷lmektedir. Renk olarak genelde, 10R 5/8 red- 6/8 light red gör÷l÷rken sınırlı sayıda da olsa kırmızı ve kiremit kırmızı renklerde de gör÷lmektedir. Seramiklerde gör÷len hamur yapıları sıkı ve sert yapıdadır. Ayrıca içeriğinde kireç, mika ve birkaç örnekte taşçık yer alır. Ele geçen seramiklerin çoğunluğu ince astara ve yarı mat bir yüzeye sahiptir. Ayrıca Tripolis'te ele geçen Kırmızı Astarlı Seramiklerin astarlanmasında daldırma tekniğinin kullanıldığı da gör÷lmektedir.¹⁷⁶

Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerin bezeme özellikleri Terra Sigillata Seramiklerinde olduğu gibi sınırlıdır. Bezeme olarak aplik, kazıma ve baskı bezemeler gör÷lmektedir. Geç dönem örneklerinin çoğunda ise geniş madalyon ve yivlerle çevrelenmiş baskı bezemeler yer alır. Bazı örneklerde kalıp yapımı kabartma bezemeler mevcuttur. Kalıp yapımı kabartma bezemeli örneklerin metal kapların etkisini taşıdığı düşünülmektedir. İtalyan Sigillatalarında gör÷len aplik bezemeler, Afrika Kırmızı Astarlı seramiklerde de gör÷lmektedir.¹⁷⁷ Söz konusu bezeme anlayışında oldukça geniş figürlü kompozisyonlar gör÷lür ve bu bezeme anlayışının Galia etkili olduğu ileri sür÷lmektedir. Bunların yanı sıra Afrika Kırmızı Astarlı seramiklerinin çok büyük bir kısmı bezemesizdir. Yalnızca yiv ve rulet bezeme kombinasyonları da gör÷lebilir. Bazı örneklerde birbiri üzerine oturan rulet bezemeler gör÷lür. Birbiri üzerine oturan rulet motifi bir hata sonucu değil özel olarak yapıldığı düşünülmektedir. Bu bezeme bazı araştırmacılar tarafından "Tüy Rulet" olarak adlandırılır.¹⁷⁸

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler, Hayes tarafından incelenmiş ve 200 tipe ayrılmıştır. Söz konusu seramiklerin gelişimi için form gelişimleri önemli veriler sağlamaktadır. En erken formlar, MS 1.yüzyıl sonu ile MS. 2.yüzyılın başına tarihlenen ve 14-20 cm arası çapa sahip olan küçük tabaklardır.¹⁷⁹ Bu kaplar Terra Sigillata kaplarının taklitleri olarak nitelendirilir. ¹⁸⁰ MS 2.yüzyılda Terra Sigillata seramiklerinin etkileri kaybolurken, alçak kaideli kaseler dönemin popüler seramikleri haline gelir. ¹⁸¹ Yüzyılın sonuna doğru, 20-30 cm çapa sahip olan yeni bir tabak formu ortaya çıkmıştır.¹⁸² Bu tabak formu, MS 3.yüzyılın erken dönemlerinde standartlaşmıştır. Standartlaşan bu tabakların yanı sıra küresel omurgaya sahip olan, düz ve geniş ağız tablalı ve alçak halka kaideye sahip kaseler gör÷lmeye başlanır. ¹⁸³ Söz konusu kaseler MS 2.yüzyıl tabaklarından çok daha küçük ve bezemesiz kaplardır. MS 3.yüzyılda bu kaplar revize

¹⁷⁶ Ok 2018, 278.

¹⁷⁷ Salomonson 1968, 4-109.

¹⁷⁸ Hayes 1972, 14; Waage 1948, 44.

¹⁷⁹ Hayes 1972, (Form 3-7)

¹⁸⁰ Aktaş 2018, 118.; Hayes 1972, 21-33.

¹⁸¹ Hayes 1972, 33-42 (Form 8-16); Atlante I, 26-27; 30-33, 137-138.

¹⁸² Hayes 1972, 52-56 (Form 29- 33); Waage 1948, 48-49, no. 824, 826a, 836p-k; Salomonson 1968, 108, A25a; Atlante I, 35, 54-56; Waage 1933, 294, pl. IX, no. 116-117.

¹⁸³ Hayes 1972, 61 (Form 43-44); Salomonson 1968, 117, 119, C5, C10; Atlante I, 70; Waage 1933, 295, pl. IX, no. 125.; Waage 1948, 49, no. 848;

edilerek yeni ve daha kaliteli olarak üretilmeye başlanmıştır. Bu tabaklarda en yaygın görülenlerin 25-30 cm çapa sahip oldukları bilinmektedir. Ayrıca bu tabaklar, geniş zeminli ve küçük bir çıkıntıya benzeyen kaide profiline sahiptir.¹⁸⁴ MS 4. Yüzyıl ve MS 5.yüzyılda ise bu tabakların ayakları kaybolur. Söz konusu ayaklar yerini alçak ve kalıp yapımı bir kaideye bırakır¹⁸⁵ ya da oturma düzleminde hafif bir boşluk yer alır.¹⁸⁶ 25-40 cm hatta bazı örneklerde 55 cm çapa sahip olan bu tabaklar baskı bezemeye sahiptir. Ve daha önce görülen geniş ağızlı kaselerin yeni çeşitleri görülmeye başlanır.¹⁸⁷ MS 4.yüzyıl ve MS 5.yüzyıl içerisinde kullanılan seramiklere bakıldığında, bu seramiklerin ağız tablalarında çentik, aplik ve delik gibi motifler yer almaktadır. 11-20 cm çapa sahip olan örneklerde, MS 5.yüzyılda ayak yüksekliğinin arttığı gözlemlenmiştir.¹⁸⁸

MS 3.yüzyılın başlarından itibaren popüler olan dışarıya açılan geniş ağız tablasına sahip, neredeyse düz dipli ve sığ kaseler görülmektedir.¹⁸⁹ Bu kaselerin 20-50 cm arası çapa sahip olanlarının çoğunda rulet ve baskı bezeme görülür. Söz konusu tipin kaideleri; alçak üçgen profile sahip formdan, alçak halka kaideli ve oturma düzleminde yiv olan tipe doğru değişim içerisinde.¹⁹⁰ MS 5.yüzyıl içerisinde ayaklı derin tabaklar tekrar popüler hale gelir. Ayrıca bu dönemde düz dipli örnekler kaybolmaya başlar. MS 6.yüzyıl ve daha sonrasında bu tabaklar standart form haline gelir.¹⁹¹ Bu formlara olasılıkla metal kapların taklidi olabilecek tabaklar eşlik etmektedir.¹⁹² MS 5.yüzyılın geç dönem örneklerinde 17-22 cm arası küçük çaplı kaseler ortaya çıkmıştır.¹⁹³ Bu kaseler; yüksek konik ayaklı, gövde profili hafif şişkin ve iç kısmında bir çıkıntı mevcuttur ayrıca kaselerin merkezine bakıldığında mühür baskı motifi görülmektedir. Bu kaselerin erken örneklerinde görülen geniş ağız tablasının, MS 6.yüzyılda yuvarlatılmış ağız profili ile değiştiği gözlemlenmiştir.¹⁹⁴ MS 7.yüzyıla ait geç dönem örneklerinde ise bezemesiz örnekler mevcuttur.¹⁹⁵

Bahsedilen bu seramik formlarının yanı sıra çok daha az sayıda görülen yüksek kaideli,

¹⁸⁴ Hayes 1972, 65-73 (Form 48-50); Atlante I, 60-61, 65-66, 86-87; Waage 1948, 48-49, no. 807, 836, p-x, 838; Salomonson 1968, 114, 116, 118, C1, C2, C8; Waage 1933, 294, pl. IX, no. 116-117.; Aktaş 2018, 119.

¹⁸⁵ Hayes 1972, 69-73 (Form 50B, 57, 62).

¹⁸⁶ Hayes 1972, 93-107. (Form 58-61)

¹⁸⁷ Hayes 1972, 76-78 (Form 52, 70-74)

¹⁸⁸ Aktaş 2018, 119.; Hayes 1972, 69-73

¹⁸⁹ Hayes 1972, 62-65 (Form 45, 67, 68)

¹⁹⁰ Hayes 1972, 62-65, 112-117; Waage 1948, 48-50, no. 812, 868-873; Salomonson 1968, 116-117, C3, C4, C7; Waage 1933, 294, 296, 298, pl. IX, no. 120, 136, 148, 156, 158, 177, 175; Atlante I, 88, 118, 121.

¹⁹¹ Hayes 1972, 128-133 (Form 82-84, 87-88, 103-4)

¹⁹² Hayes 1972, 136-139 (Form 89)

¹⁹³ Hayes 1972, 149-155 (Form 95-99)

¹⁹⁴ Hayes 1972, 152-155 (Form 99)

¹⁹⁵ Hayes 1972, 152-155; Atlante I, 109.

düz ağızlı ve 25-30 cm arası çapa sahip olan örneklerde ele geçmiştir.¹⁹⁶ Bu dönemde yaygın ele geçen bir diğer formda yakalı kaselerdir. ¹⁹⁷ Yakalı kaseler olarak adlandırılan bu kaseler ilk olarak, MS 5.yüzyıl ortası ve yüzyıl sonuna doğru ortaya çıkmıştır. MS 7.yüzyıl başları ve ortasına kadar çeşitli değişimler geçirerek kullanım görmüştür. Söz konusu dönemde tabak ve kaseler, yüksek ayaklı ve bezemesiz olarak tek bir form serisinde birleşmiştir.¹⁹⁸ Son olarak yakalı, kaba ağız kenarına sahip ve sığ gövdeli tabakların perdah benzeri parlak çizgilerle süslendiği görülmektedir.¹⁹⁹

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler içerisinde tabak ve kaseler dışında yoğun olarak ele geçen kapalı kaplarda mevcuttur. Bu seramik formları arasında kulplu, kulpsuz ve mug örnekler bulunmaktadır. Ayrıca şişeler, hacı şişeleri, hokka ve minyatür kaplar yer almaktadır.²⁰⁰ Bu formlar erken dönem formları arasında, MS 1.yüzyıl içerisinde görülmektedir. Yarı kapalı kaplar olarak nitelendirilen²⁰¹; Libasyon için kullanılan sığ kaseler olan Patera²⁰², bezemesiz askos²⁰³ ve servis kapları²⁰⁴ da mevcuttur. Bu kaplar arasında pateralar, MS 2.yüzyıl metal kaplarının taklitleri niteliğindedir.²⁰⁵ Erken dönem örneklerinin yerini MS 3.yüzyılda aplik bezemeli, kulplu ve kulpsuz servis kapları alır. ²⁰⁶ Bahsedilen formların dışında krater²⁰⁷, şarap kepçesi²⁰⁸ ve kulplu servis kapları²⁰⁹ görülür. ²¹⁰ Söz konusu seramik grubu ise MS 3.yüzyıl bitmeden ortadan kaybolur. Form 180 olarak adlandırılan tip geç örnekler arasında yer alan tek tiptir.²¹¹

Mutfak kapları erken dönemlerde oldukça yaygındır. Bu kapların ihracatı oldukça geniş bir alana sahiptir ve MÖ 1.yüzyıla kadar gitmektedir. Bu kapların en erken örnekleri Hellenistik dönem örneklerinin bir tipi olan geniş ağız tablalı ve kapalı güveçler²¹² ve şişkin gövdeli tencerelerdir.²¹³ Bu örneklerin devamı olarak yüksek pervazlı ağız kenarına ve yuvarlatılmış dip

¹⁹⁶ Hayes 1972, 145-148 (Form 93-94, 107), 171; Waage 1948, 49, no. 851-854, 862, 858-859; Atlante I, 101-102, 110.

¹⁹⁷ Hayes 1972, 140-144 (Form 91); Waage 1948, 50, no. 883; Waage 1933, 297, pl IX, no. 162; Atlante I, 105, 107.

¹⁹⁸ Hayes 1972, 166-171 (Form 105-106); Waage 1948, 47, 801-802; Waage 1933, 298, pl. IX, 173; Atlante I, 96, 99.

¹⁹⁹ Hayes 1972, 172 (Form 109); Waage 1948, 47, no. 805x.

²⁰⁰ Hayes 1972, 173-176, 185, 177-179, (Form 121-123-147-124-126-132-133); Atlante I, 51. ; Atlante I, 49.; Atlante I, 50. ; Atlante I, 51.; Atlante I, 38.; Aktaş 2018, 121.

²⁰¹ Hayes 1972 (Form 142-144)

²⁰² Hayes 1972, 186. (Form 149)

²⁰³ Hayes 1972, 175-177. (Form 123)

²⁰⁴ Hayes 1972, 189. (Form 160)

²⁰⁵ Hayes 1972, 183-184; Atlante I, 37.; 606 Hayes 1972, 186. ; Hayes 1972, 175-177.; Hayes 1972, 189.

²⁰⁶ Hayes 1972, 183-184 (Form 171-179); Atlante I, 37. 605 Libasyon için kullanılan sığ kaseler.; Hayes 1972, 186. ; Hayes 1972, 175-177. 608 Hayes 1972, 189.

²⁰⁷ Hayes 1972, 184. (Form 145)

²⁰⁸ Hayes 1972, 178. (Form 127)

²⁰⁹ Hayes 1972, 191 (Form 165)

²¹⁰ Hayes 1972, 178, 184, 191; Salomonson 1968, tabl II, XIV.

²¹¹ Hayes 1972, 199-200

²¹² Hayes 1972, 205-207 (Form 191-192)

²¹³ Hayes 1972, 205-207. (Form 193)

profiline sahip örnekler üretilir. Bu kaplar ilk önce astarsız daha sonra astarlı olarak üretilirler.²¹⁴ Erken örneklerine bakıldığında 12-20 cm arasında çapa sahip oldukları görülür ve MS 2.yüzyıla gelindiğinde çapları büyümeye başlar.²¹⁵ MS 2.-3. Yüzyıl içerisinde pişirme amaçlı kullanılan tabak ve kapaklarda mevcuttur.²¹⁶ Mutfak kapları serisinin son temsilieri; kalın ağız kenarlı ve dik kenarlı güveçler²¹⁷ ayrıca geniş ağızlı servis kaplarıdır.²¹⁸

Hayes'in araştırmalarında 200 forma ayırdığı Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerden, Tripolis Antik kentinde yapılan kazı çalışmalarında neredeyse her mekanda ele geçmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan Tripolis 2007-2009 yılları kazı çalışmaları sırasında, Roma Caddesi üzerinde açılan açmalarda ele geçen örneklerde az sayıda temsili bulunmaktadır. Ele geçen seramikler arasında form veren parçalar incelenmek üzere seçilmiştir. Seçilen bu seramikler Hayes'in sınıflandırmasına göre Form 6, Form 59 ve Form 61'e ait örneklerdir.

4.2.1. Hayes Form 6

Hayes tarafından Afrika Kırmızı Seramikler içerisinde Form 6 olarak ayrılan çanaklar; dış bükey ve geniş ağız tablasına sahiptir. Bu çanaklar gövde kısımlarında bulunan belirsiz omurgalar sayesinde Form 3'e ait olan seramiklerden ayrılmaktadır. Ayrıca bu seramiklerin iç yüzeyinde yer alan yivler karşılıklı değildir. Çanakların ağız tablaları üzerinde ve iç gövdede bir adet yiv bulunur. Bu seramiklerin tondolarında rulet bezeme görülebilir. Hayes tarafından bu grup iki alt gruba ayrılmıştır. Bu ayrılan iki grup A ve B olarak adlandırılmıştır. Form 6A olarak ayrılan gruba ait seramikler form özellikleri açısından Form 4A-5B ile yakın özellikler taşımaktadır. Bu seramiklerin zemininde dairesel rulet bezeme söz konusudur. Tip A'ya ait seramikler için önerilen tarih MS 1.yüzyılın sonu ve MS erken 2.yüzyıl tarihleridir.

Form 6B'ye ait seramiklerin ağız tablaları diğer tipten daha düz bir profile sahiptir. Tripolis Antik Kentinde 2007-2009 yılı kazı çalışmalarında, Roma Caddesi üzerinde, Güneydoğu 1 açmasında ele geçen iki adet parça profil özellikleri incelendiğinde Form 6B grubuna ait olduğu anlaşılmaktadır. (Kat. No. 35-36) Örneklerin ikisi de aynı profil özelliklerine sahiptir. Bu çanakların ağız tablaları üzerinde derin yiv mevcuttur. Bu yiv içerisinde rezerve olarak zikzak motifli yer almaktadır. Söz konusu bezeme anlayışının birebir örneği bulunamasa da form özellikleri incelendiğinde Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler içerisinde Form 6B grubuna dahil olabileceği düşünülmektedir. Söz konusu seramikler için Hayes, MS 2.yüzyıl ortalarını

²¹⁴ Hayes 1972, 205-207 (Form 194)

²¹⁵ Hayes 1972, 200-201 (Form 194)

²¹⁶ Hayes 1972, 200-201 (Form 181-182.)

²¹⁷ Hayes 1972, 203-204, 209. (Form 183-184, 197)

²¹⁸ Hayes 1972, 210. (Form 199)

önermektedir.²¹⁹

4.2.2. Hayes Form 61

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler içerisinde bu gruba ait seramikler, Hayes tarafından Form 61 olarak adlandırılmıştır. Form 61 grubunun genel özelliklerine bakıldığında; düz dipli, içe dönük veya dikey ağız kenarlı ve ağız kenarının dışta üçgen kesit veren bir profile sahip olduğu görülür. Genel olarak büyük boyutlara sahip olan tabakların merkezlerinde baskı bezeme görülür. Bu bezemeler, Stil A olarak isimlendirilir ve içerisinde geometrik ve bitkisel motifler çoğunluk oluşturmaktadır.²²⁰ Bu formların genel olarak görülen çapları 22-41 cm arasında değişmektedir. Hayes, bu grup içerisinde de iki alt grup ayırmasına girmiştir. Bu ayrımı A ve B olarak isimlendirmiştir. A grubuna ait olan örnekler incelendiğinde, dikey veya içe dönük ağız kenarından gövdeye geçişte keskin bir açının varlığı görülmektedir. B grubuna ait olanlarda ise dik olan ağız kenarından gövdeye keskin açı ile geçiş sağlanmaktadır. Fakat B grubunda seramiklerin iç yüzeyinde, ağız altında derin bir yiv gözlemlenmektedir. Gövde yükselerek dışarıya doğru açılan bir profil gösterir. Tabaklar derinleşerek ve dipleri küçülerek kase formuna dönüşmeye başlarlar. Bu tabaklar çok uzun süre kullanım görür. Uzun süre kullanıldıkları için çok fazla değişime uğradıkları görülmektedir. Söz konusu süreç içerisinde tabakların ağız kenarları içe dönük ve dik gövdeli yapıdan sarkık ağız kenarlı ve uzun sığ ve eğimli gövde profiline sahip tabaklara dönüşürler.²²¹

A grubuna ait olan tabakların en erken örneklerine bakıldığında, ağız kenarının içeriye doğru keskin bir şekilde dönüş yaptığı görülür. Bu örneklerde ağızın iç kısmında yer alan oluk neredeyse yatay vaziyettedir. Bu gruba ait örneklerin kil yapıları oldukça kalitelidir. Örnekler daha sonra ağız kenarları daha dik ve daha eğimli yapıda bir oluğa sahip olurlar. Bazı örneklerde ise oluğun dip kısımlara geçişte çıkıntı yaptığı görülmektedir. Seramiklerin gelişimi uzun ve dik ağız kenarı ayrıca eğimli gövdeye doğru değişerek tamamlanmaktadır.²²² B grubuna ait tabaklarda ise gövdenin sığ bir profil aldığı, zeminin daha geniş yapıda olduğu ve ağız kenarının kanca şeklinde olduğu görülür. MS 6.yüzyıla ait olan bu geç tiplerde kalın ve parlak astar görülür. MS 4.yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenen A tipi örnekler, Stil A bezemesine sahip olup erken örneklerdendir. Ve bu gruba ait en erken örnekler Atina Agora'sından ele geçmiştir. Atina Agora'sında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen örnekler incelendiğinde MS. 4.yüzyılın sonuna kadar görülen tipin yerini, MS. 400 civarında Tip B alır. Stil A bezemesine sahip olan bu grup

²¹⁹ Hayes 1972, 29.; Özdemir 2015, 27.; Aktaş 2018, 123.

²²⁰ Atlante I, 83-84.

²²¹ Aktaş 2018, 132.

²²² Aktaş 2018, 132

ise MS 5.yüzyıl ortalarında kadar kullanım görür. Hayes'in sınıflandırılması baz alınarak çalışmalar yapılan Atlante buluntuları için verilen tarihler ise; Tip A için MS 325-400\420, Tip B için MS 400-450 yıllarıdır.²²³

Tripolis'te genel olarak yapılan kazı çalışmaları süresince; Kemerli Yapı, Kutsal Alan ve Mozaikli Konut kazılarında da bu seramik grubundan ele geçmiştir. Ayrıca çalışmanın konusu olan 2007-2009 yılı kazı çalışmalarında Roma Caddesi üzerinde de ele geçen bu seramiklerden iki adet örnek incelenmek üzere kataloglanmıştır. Söz konusu örneklerden ikisi de Hayes'in yapmış olduğu sınıflandırmalar doğrultusunda Form 61 grubuna ait olup A tipinin özelliklerini gösterdikleri anlaşılmıştır. Form 61A grubuna ait tabakların ağız çapları genel olarak 23-28 cm arasında değişiklik göstermektedir. 2009 yılı içerisinde, Tripolis'te Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmalarında, Batı 3 açması içerisinde ele geçen bu örneklerden birinin ağız çapı 28 cm (Kat. No. 38) bir diğerinin ise 27 cm'dir. (Kat. No. 39) ele geçen iki parçanın profil özellikleri aynıdır. Dudak kenarları üst kısımdan inceltilmiştir ve dışta üçgen kesitli dudak kenarına sahiptirler. Gövdelerinin korunan kısımları dip kısmına doğru direkt olarak iner. Söz konusu form Hayes tarafından yapılan çalışmalar sonucunda, MS 325-400\420 yıllarına tarihlenmiştir.

Ele geçen örneklerin benzerleri; Ephesos'ta MS 4.-5.yüzyılın ilk çeyreğine, Troia 'da MS 325-400\420, Patara'da MS 4.yüzyılın ilk yarısı ve MS 5.yüzyılın ortalarına, Tarsus'ta Geç Roma Dönemine, Kelenderis 'te MS 325-420, Anemurium 'da MS 325-380, Atina Agora'sında MS 4.yüzyılın ikinci yarısına, Sabrotha 'da MS 4-5.yüzyıla, Venedik Lagünü' de MS 4.yüzyılın sonu-5.yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir. Söz konusu form Laodikeia 'da da ele geçmiştir. Tripolis'te Kutsal Alan içerisinde ele geçen bir örnek Honorius sikkesi sayesinde MS 393-423 yıllarına tarihlenmiştir. Tripolis'te ele geçen bir diğer örnek ise aynı tabakada ele geçen sikkeler yardımı ile MS 4.yüzyılın üçüncü çeyreği ile MS 5.yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmiştir.²²⁴

4.2.3.Hayes form 59

Hayes'in sınıflandırması içerisinde Form 59olarak adlandırılan seramikler Form 59A ve 59B olarak ikiye ayrılmaktadır. Söz konusu grup içerisinde geniş dipli tabaklar yer almaktadır. Bu tabaklar form 58 olarak ayrılan gruba benzemektedir. Form 58 ile benzer olsa da bu tabaklar Form 58'e göre daha sık bir gövde profiline ve düz, geniş ağız tablasına sahiptir. Düz ve geniş ağız tablası üzerinde iki adet yiv veya set bulunmaktadır. Bu tabaklar hafif kavisli gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde kazıma bezemler yer alabilir.

²²³ Atlante I, 83, tav. XXXIV, no. 1-2; Aktaş 2018, 132-133.

²²⁴ Ok 2018, 288.

Tripolis'te bu gruba ait olan seramiklerden pek çok alanda örnek mevcuttur. Mozaikli Konut, Kemerli Yapı ve Sütunlu Cadde'de ele geçen örnekler mevcuttur. Ele geçen örneklerin ağız çapları 32-33 cm'dir. Tripolis 2009 yılı kazı çalışmalarında, Roma Caddesi üzerine çalışılan Batı 3 açmasında Form 59A'ya ait bit tabak parçası ele geçmiştir.(Kat. No. 37) Ağız çapı 25 cm olan bu parçanın kaidesi korunmasa da; ağız yapısı, gövde profili, ağız üzerinde yer alan yivler ve hamur-astar özellikleri dikkate alındığında bu gruba ait olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu parçanın dışa sarkık ağız kenarı ve düz ağız tabla üzerinde iki adet oluğu mevcuttur. Gövde hafif dış bükey profil vermektedir. Bu grup Hayes tarafından MS 320-380\400 yıllarına tarihlenmiştir. Benzer örnekler; Atina Agorasında MS 4.yüzyılın ortası ve sonuna, Sabratha 'da MS 4.-5.yüzyıla tarihlenmektedir. Ayrıca Tripolis Kemerli Yapı'da II. Constantius-Constans (MS 337-361) , II. Julianus (MS 360-363) ve MS 4.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen sikkeler ile birlikte ele geçen örnekler mevcuttur. Bu örneklerin, ele geçen sikkeler doğrultusunda MS 4.yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilebileceği düşünülmektedir.²²⁵

4.3. Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiği

Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler olarak adlandırılan grup ilk olarak, Atina Agorası kazı çalışmalarında ele geçen seramikleri inceleyen F.O. Waage tarafından "Late Roma C"²²⁶ olarak isimlendirilmiştir. Bu seramik grubu için, 1972 yılında Hayes tarafından yapılan yayında Late Roman C ismi kullanılarak, MS. 4.yüzyıldan itibaren Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinin rakibi olduğu söylenmiştir.²²⁷ Waage bu grup içerisinde farklı boyutlara sahip alçak kaideli, omurgalı ve sığ gövdeli kaselerin tek form olduğunu belirtir. Söz konusu kaseler erken dönem roma kaplarının devamı olarak düşünülür ve kil yapılarına bakıldığında ince ve oldukça iyi pişmiş yapıları gözlemlenir. Kil renkleri kahverengiden kırmızıya değişir. Astar özelliklerine bakıldığında ise dış yüzeylerinin nadiren tam astarlı olduğu ve genel olarak mat kırmızı renge sahip olduğu görülür. Bu seramiklerin fırınlama esnasında istiflenmeleri nedeni ile ağız kısımlarının dış yüzeylerinde astar rengi daha koyu bir renk almaktadır. Seramiklerin iç yüzeylerinde spatula izleri ve dış yüzeylerinde kireç parçacıklarının neden olduğu çiziklerle karşılaşılabılır.²²⁸

1959 yılında, H.S Robinson tarafından, F.O Waage sınıflandırmasına karşılık olarak oluşturulan yeni terminoloji, J.W Hayes tarafından yetersiz bulunmuştur. Bu tanımın bölgesel bir

²²⁵ Duman 2016, 702-703, Fig. 5 No. 9; Hayes 1980, 96-97, 99-100, Fig. 15 No. 1; Hayes 2008, 223, Fig. 53, 1051-1053.; Hayes 2008, 223, Fig. 53, 1051-1053.; Ok 2018, 286.

²²⁶ Waage 1933, 298

²²⁷ Hayes 1972, 323

²²⁸ Waage 1933, 298; Waage 1948, 51-52; Hayes 2008, 84; Hayes 1972, 324.

sınıflandırma için daha doğru olacağını öne sürmektedir. Buna karşılık olarak Hayes, bu seramik grubunun üretim merkezi belirlenene kadar ‘Late Roman C’ isimlendirmesini kullanmayı devam eder.²²⁹ Hayes, 1980 yılında Phokaia kentine ele geçen yanık kase parçalarından yola çıkarak, Late Roman C terminolojisinin yanı sıra Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler terimini de kullanmaya başlamıştır.²³⁰

Hayes ve Waage dışında birçok araştırmacı tarafından, Phokaia atölyeleri, formlar ve yapım teknikleri gibi konularda çalışmalar söz konusudur.²³¹ 1969 yılında Langlotz, bu seramik gruplarının Phokaia üretimi olduğu hakkında bir rapor yayınlamış olsa da bu yayında isimlendirme yapmamıştır.²³² Phokaia yakınlarında ele geçen kil yataklarından alınan numuneler ile analizler yapan Mayet ve Picon, ithal edilen ürünlerin bu merkezde üretildiği sonucuna ulaşmıştır. Buna ek olarak Phokaia’nın doğu ve batısına yapılan ihracatın tam olarak bu merkezden yapıldığını da eklemektedirler.²³³ Yapılan bir diğer analiz sonucu ise Ephesos’ta yer alan Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerin, Phokaia atölyelerinde üretildiği sonucunu vermiştir.²³⁴

Söz konusu seramik grubu için J.W. Hayes, Afrika malları gibi kırmızı astarlı Terra Sigillata seramiklerden çok, kaliteli kırmızı astara sahip mallar arasında yer aldıklarını belirtir. Kil yapıları ile Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerden ayrılmaktadır. Bu seramik grubu küçük çaplı ve oldukça belirgin form çeşitliliğine sahiptir. Bezeme anlayışı olarak Afrika seramiklerinde de görüldüğü gibi Baskı ve Rulet bezemeler yoğun olarak kullanılmıştır.²³⁵ Bezeme anlayışının üç aşamaya ayrıldığı görülmektedir. Bu aşamalardan ilki MS 350-430 tarihleri civarında görülür. Görülen bu bezeme Afrika seramiklerinde görülen bitkisel bezemelerdir. İkinci aşamada ise hayvan figürleri, rulet bezemeler ve haç motifleri birlikte kullanım görmüştür. Bu dönem Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler için Stil D’nin karşılığıdır. Son evre MS 6.yüzyıla denk gelir ve bu dönem içerisinde seramiklerin merkezlerinde tek olarak haç motifi ya da hayvan figürleri yer alır. Ağız kenarlarında ve merkezde yer alan baskı bezemelerin çerçevelerinde ise rulet bezemeler kullanılmaktadır. Rulet bezemelerin, 3 veya 4 adet dişe sahip aletler ile kaba uygulandığı bilinmektedir.²³⁶

Doğu Akdeniz’in birçok bölgesinde MS 5.yüzyıl ortasından MS 7.yüzyılın başlarına kadar Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerin hakim durumda olduğu görülmektedir. Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler; Güney Küçük Asya, Kıbrıs ve Aşağı Mısır dışında tüm bölgelerde ele

²²⁹ Robinson 1959, 60; 9 Hayes 1972, 323, dip not. 3.

²³⁰ Hayes 1980, 525.

²³¹ Empereur-Picon 1986, 143-146; Mayet-Picon 1986, 129-142; Mackensen 1991, 79-96.

²³² Hayes 1980, 525.

²³³ Mayet-Picon 1986, 133.

²³⁴ Ladstätter-Sauer 2005, 144-148, 165-166.

²³⁵ Waage 1948, 56-58; Hayes 1972, 323.

²³⁶ Hayes 2008, 84; Berndt 2003, 33.

geçmektedir. Sicilya'dan Suriye'ye, Güney Rusya'dan Libya'ya kadar deniz aşırı ülkelerde ve Filistin'de bu seramik grubu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Ege Bölgesinde yoğun olarak görülmekle birlikte Tarsus ve Antioch on the Orantes 'da ele geçmiştir. Bu bölgeler dışında Selanik, Atina, İstanbul, Khios ve Korfu 'da ele geçen örnekler mevcuttur.²³⁷ Hayes 1972 yılında yaptığı yayında Doğu Akdeniz Bölgesinde bu seramiklerin MS. 5-7. Yüzyıl gibi bir tarih aralığında görüldüğünden bahsetmiştir. Bunun nedeni verilerin yetersiz olmasıdır. Ancak Hayes, Atina Agorasında ele geçen buluntuların 2008 yılında yeni veriler ile değerlendirilmiş olan yayınında, söz konusu seramik grubu için önerilen tarihi MS. Geç 4.yüzyıla, yani biraz daha erken bir tarihe çekilebilmiştir. ²³⁸ Önerilen bu tarihleme diğer kentlerdeki veriler ile de karşılaştırılıp doğrulanmıştır. Yaptığı çalışma içerisinde MS 4.yüzyılı başlangıç olarak vermiş olsa da seramik grubu içerisinde, Form 1 olarak ayrılan bir seramik örneğinin kontekste bağlı olarak incelenmesi ile bu tarih MS 300 civarına çekmiştir. Söz konusu seramiğin, Doğu Sigillata C(Çandarlı) seramiklerinin tiplerinden taklit edilerek üretildiği ve erken döneme ait olan ve nadiren ele geçen parçalar arasında yer aldığını belirtmektedir.²³⁹ Bazı geç dönem Doğu Sigillata C üretimleri ile ortak bir yapıya sahip olan bu seramikler, parlak astarlı ve sivri ayaklı örneklerdir. Söz konusu seramiklerin ise iki seramik grubu arasındaki geçiş dönemi özelliklerine sahip olan küçük bir sınıfa ait olduğu görüşü önerilmiştir. Ayrıca Hayes, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerin, Doğu Sigillata C seramikleri ile bağlantılı olduğuna da dikkat çeker. Seramik grubunun bezeme anlayışı olarak Afrika seramikleri ile benzer olmasına rağmen form anlayışı olarak çok farklı olduğu görülür. Hayes, bağımsız bir gelenek olmadığını vurgular ve bu grubun öncüllerinin varlığına işaret eder. Söz konusu öncüllerin üretim merkezine yakın olan bir yerde erken üretimin yani Doğu Sigillata C grubunun devamı olduğunu belirtir. Önerdiği bu fikri desteklemek adına birkaç tespit yapar. Bu tespitlerden biri Phokaia ve Çandarlı (Doğu Sigillata C) grubu seramikleri arasında görülen teknik benzerliklerdir. Her ne kadar Çandarlı seramikleri Phokaia seramiklerinden bir yüzyıl daha erken görülmeye başlansa da tekniksel olarak birbirine oldukça yakın özellikler göstermektedir. Örnek olarak; Doğu Sigillata C, Hayes Form 4 seramikleri ile Phokaia Form 1A grubu arasındaki teknik benzerlikler verilmiştir. İkinci tespitinde ise, söz konusu iki seramiğin kaide formuna bakıldığında, kaidenin bitiş profilinin benzerliğidir. Aralarındaki form benzerliğine rağmen Doğu sigillata C grubu kırmızı astarı ile Terra Sigillata sınıfına girerken, Phokaia seramiklerinin astarları mat bir yapıdadır. İki gruba ait seramiklerin iç yüzleri dış yüzeylerine karşı daha özenli yapılmışlardır. Doğu Sigillata C seramik

²³⁷ Hayes 2008, 83-84; Berndt 2003, 33.

²³⁸ Hayes 2008, 85.

²³⁹ Hayes 2008, 87, 237, fig. 37, no. 1230

grubunda yer alan Form 4 örneklerine bakıldığında, bu kapların kaidelerinin oturma düzlemine doğru sivrileştiği görülür. Bu seramiklerde görülen bu özelliğin, Phokaia seramiklerinin kaidelerinde, oturma düzleminde yer alan oyuklu ve alçak kaidenin öncülleri olduğu düşünülmektedir.²⁴⁰

Phokaia seramik çöplüklerinden ele geçen malzemelerin incelenmesi sonucunda bahsedilen tüm bu veriler gözlemlenmektedir. Bahsedilen iki grubun benzerliği ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacı V. Gassner, Doğu Sigillata C seramiklerinin üretimlerinin MS 4.yüzyıl'ın başında ve ortasında son bulduğunu belirtirken, MS geç 4.yüzyıl'da görülmeye başlanan Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler içerisinde yer alan Form 1A'nın, Doğu Sigillata C seramiklerinin devamı olduğunu düşünmektedir.²⁴¹ Bu grubun düzenli olarak ithalatı, Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerin çöküşü ile MS 390-400 civarında görülür. Ayrıca MS erken 5.yüzyılda Afrika üretimleri ile rakip hale gelirler.²⁴²

Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri sert dokulu, ince taneli kile sahiptir. Ayrıca içeriğinde bol miktarda kireç yer alır. Bazı örneklerde az miktarda mika görülmektedir. Kil rengi kırmızı ya da turuncu olabilir. Astar rengi ise kahverengimsi kırmızı, morumsu kırmızı ya da bordo renkte görülebilir. iç yüzeyinde fırınlamadan kaynaklı renk değişimi görülmez. Fırınlama esnasında seramiklerin üst üste koyulması nedeni ile dış yüzeyde renk farklılıkları görülebilir. Dış yüzeyinde görülen bu renk farkları koyu gri, siyah ya da bej renginde olabilir. Ayrıca yüzeyde oluşan ince beneklerde fırınlamanın etkilerindendir. Astar yapısı incelendiğinde mat ve ince yapıda olduğu görülür.²⁴³

4.3.1.Hayes Form 1

Hayes'in Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler için yapmış olduğu sınıflandırma içerisinde Form 1 olarak ayırdığı grupta, dik ağızlı tabak ve kaseler yer almaktadır. Bu hafif içe dönük ağız kenarına, sığ gövdeye ve konik kaideye sahip bezemesiz kaplar, Doğu Sigillata C seramikleri geç seri örnekleri ile benzetilmektedir. Söz konusu tabakların büyük ve küçük boyutlu örnekleri mevcuttur. Ayrıca bu tabaklar dört alt gruba ayrılmaktadır. Bu gruplardan biri olan Form 1A örneklerine bakıldığında; yüksek ağız kenarlı, dudak kenarının hafifçe içeriye döndüğü, orta yükseklikte konik kaideye sahip oldukları görülmektedir. Bu tabakların dış yüzeyinde yiv bulunmaktadır. Bezemesiz örneklerde, ağız ve gövde arasında hafif bir karina yer almaktadır. Hayes bu tipin, Doğu Sigillata C grubuna ait Form 4 örneklerinin devamı olduğunu vurgular.

²⁴⁰ Hayes 1972, 369; Berndt 2003, 32.

²⁴¹ Gassner 1997, 137.

²⁴² Aktaş 2018, 149.

²⁴³ Hayes 1972, 323-324; Mayet-Picon 1986, 130.

Bunun nedenini form ve kaide tipidir. Ele geçen bazı örneklerde iç yüzeyde görülen kalın ve parlak astar ve ağız kenarının dış yüzeyinde görülen renk değişiminin karakteristik bir özellik sergilemesi, bu örneklerin söz konusu iki form arası geçişi gösterdiğini düşündürür. Bu öneri yalnızca bir düşünce olarak kalmayıp, Atina Agorası örnekleri incelenirken, Theodosius I(379-392) sikkesi ve MS 4.yüzyıl sonuna tarihli bir grup sayesinde desteklenmiştir.²⁴⁴

Form 1B grubu ise A grubu ile benzerdir. B grubu A grubundan daha kısa ağız kenarına sahiptir. Ayrıca kısa kaideli ve bezemesiz örneklerle sahiptir. Bu örneklerin tarihi için MS geç 4.yüzyıl- MS 5.yüzyılın ilk yarısı önerilmektedir. Form 1C grubuna ait olan örnekler ise kalın ve düz bir ağıza ve kavisli gövde profiline sahiptir. Ağız kenarı üzerinde rulet bezeme görülmektedir. Form 1C grubuna ait örnekler nadiren görülmektedir. Bu grup Form 3'ün öncüsü niteliğindedir. Ayrıca Form 1C seramik grubu için MS 5.yüzyılın ortası önerilir. Form 3'e ait olan son alt grup ise Form 1D tipidir. Form 1D tipine ait olan seramikler, daha küçük boyutlu, bezemesiz, sığ ve kavisli gövde profilli, alçak kaideli ve yuvarlatılmış dudaklıdır. Form 1 grubuna ait örnekler genel olarak 20-32 cm boyutlarına sahipken, Form 1D grubuna ait olan örneklerin boyutu 10-18 cm'dir. Bu tipe ait örnekler için önerilen tarih MS 5.yüzyılın ortasıdır.

245

Tripolis antik kentinde 2009 yılında Roma Caddesi üzerinde açılan Güneydoğu açması içerisinde ele geçen bir örnekte, ağız kenarının içe dönük olduğu gözlemlenmektedir. Hamur ve astar yapıları da dikkate alındığında ve form olarak yakın benzerleri incelendiğinde Form 1'e ait olduğu anlaşılmaktadır. Form 1A grubuna ait olan bu seramik; içe dönük eğimli ağız kenarlı, dış bükey gövde profile sahiptir.(Kat. No. 41) Tripolis'te Roma Caddesi Kuzey 2 açmasından ele geçen bir örnek ise tam olarak benzeri bulunamasa da Form 1'e ait olabileceği düşünülmüştür.(Kat. No. 40) Ağız çapı 19,4 cm olan bu örneğin, ağız kenarı yuvarlatılmış olup sığ gövdeye sahiptir. Yapılan kazı çalışmalarında Roma Caddesi üzerinde Batı 3 açmasından ele geçen bir diğer örnekte Form 1'e grubuna dahil edilmiştir.(Kat. No. 42) Söz konusu örnek tam olarak korunmuş profil vermektedir. Ağız çapı 16 cm, kaide çapı, 4,8 cm olan ve yüksekliği 4,5 cm olan bu kabın birebir benzeri tam olarak bulunamamıştır. Ama form ve hamur astar özellikleri Form 1D 'ye ait olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca Form 1'e ait olan diğer bir örnek Güneydoğu 1 açmasından ele geçmiştir ve 12 cm ağız çapına sahiptir.(Kat. No. 43) Olasılıkla 1D tipine ait olabilecek küçük boyutlu bir örnektir. Söz konusu örneğin ağız kenarının dış yüzeyinde Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerde sıkça görülen renk değişimi görülür. Dudak kenarı siyah

²⁴⁴ Hayes 1972, 326.; Aktaş 2018, 150.

²⁴⁵ Hayes 1972, 325-326; Gassner 1997, 137-138; Berndt 2003, 34.

gövdeye doğru kırmızıya dönen astar rengi ile bu gruba ait olduğu düşünülmektedir.

4.3.2.Hayes Form 3

Bu seramik grubu diğerleri arasında toplam üretimin neredeyse yarısını oluşturan gruptur. Hayes'in form 3 olarak adlandırdığı grupta yer alan örnekler yaklaşık 150 yıl kadar üretimi görülen seramiklerden oluşmaktadır. Bu süreç içerisinde gelişimi devam eden seramikler, kademeli olarak kısalan ve kalınlaşan ağız tablası ve omurganın sarkık hal alması gibi değişiklikler geçirmektedir. Hayes yaptığı çalışmalar sonucunda söz konusu seramik grubunu sekiz alt tipe ayırmaktadır. İlk grup olan A grubunun öncüllerinin Form 1C olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Form 3A seramikleri bu grubun erken dönem özelliklerini göstermektedir. Dış yüzeyinde gövde birleşiminde hafif bir karina bulunan ve dışarıya döndürülmüş dudak kenarına sahip olan bu kaselerin küçük ve büyük olarak farklı boyutları mevcuttur. Söz konusu seramikler yaygın olarak ele geçmezler ve ele geçen örneklerin büyük boyuta sahip olanlarında ağız kenarının dış yüzeyinde rulet bezeme görülür.²⁴⁶ Bahsedilen bu gruba ait örnekler, Hayes'in 1972 yılında yapmış olduğu çalışmada örneklendirilmemiştir. Fakat daha sonra 2008 yılında Atina Agorası malzemeleri arasında ele geçmiştir. Ele geçen bu örnekler A tipinin çeşitleri olarak ya da yalnızca Form 3 başlığı altında incelenmiştir. Örnekler arasında daha kaba ve kalın cidara sahip olan örnekler ise Form 3H olarak sınıflandırılmıştır. Hayes 1972 yılında yapmış olduğu '*Late Roman Pottery*' yayında bu gruba ait olan seramiklerin tarihi için MS 6.yüzyılı önermektedir. Fakat Atina Agorasında 2008 yılında, ele geçen örneklerin kaba ve kalın cidarlara sahip olması nedeniyle farklı bir üretim merkezine ait malzemeler oldukları düşünülmektedir. Hayes bu örneklerin ağız profilleri ve ağız kenarı altında yer alan çıkıntı nedeni ile MS 6.yüzyıl örneklerinden olmalarındansa MS 5.yüzyıl örneklerine daha benzer olduklarını vurgulamaktadır.²⁴⁷

Hayes çalışmaları sırasında Form 3'e ait olan bu alt tipleri oldukça ayrıntılı bir biçimde sınıflandırmıştır. Form 3'e ait olan erken özellik gösteren tip A örneklerin daha küçük boyutlu, kısa ve sivri ağız kenarlı ayrıca küçük omurgaları ile belirgin özellikler sergilediği görülmektedir.²⁴⁸ B ve E gruplarına bakıldığında ise ağız kenarlarının daha yüksek olduğu, dudagın dışarıya ya da içeriye eğimli veya içbükey kavisli yapıları ve küçük omurgaları ile dikkat çekmektedir. Form 3D tipinde ise yuvarlatılmış bir omurga görülür. Form 3'e ait bu tiplerin kronolojik olarak sıralamasına bakıldığında B ve D tiplerinin MS 5.yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. B tipi MS 5.yüzyılın ilk yarısına kadar erkene çekilebilir. E tipine bakıldığında

²⁴⁶ Hayes 1972, 329.

²⁴⁷ Hayes 2008, 88.; Aktaş 2018, 167.

²⁴⁸ Tripolis erken dönem Form 3 örneği için bkz. Kat.no.44.

ise tarih olarak MS erken 6.yüzyıla kadar gidebileceği önerilmektedir. Bu tiplerden sonra F tipine gelindiğinde formun yeniden belirginleştiği ve farklılaştığı görülmektedir. F grubuna ait olan örnekler incelendiğinde, ağız kenarlarının tekrar kısaldığı ayrıca kalınlaştığı görülmektedir.²⁴⁹Örneklere kil yapısı ve bezeme anlayışının kaba bir yapıda olduğu dikkat çekmektedir.²⁵⁰

Hayes'in sınıflandırma kriterlerinin çok ince noktalarla yapılması, söz konusu seramik grubuna ait örneklerin alt gruplara ayrılmasında kafa karıştırıcı ve zorlayıcı bir unsurdur. Bu durum seramiklerin tarihlendirilmesinde de sıkıntılara yol açmaktadır.²⁵¹

Tripolis Antik kentinde yapılan kazılarda Roma Caddesi üzerinde çalışılan alanlarda ele geçen örnekler arasında Form 3'e ait farklı tipte örnekler bulunmuştur. Bu örnekler Hayes'in sınıflandırması baz alınarak incelenmiştir. Roma Caddesi üzerinde Kuzey 2 açmasından ele geçen bir parça profil özellikleri incelendiğinde Form 3B grubuna geçiş özellikleri göstermektedir. Erken dönem özellikleri görülen söz konusu kase olasılıkla geçiş formudur (Kat. no. 44). Söz konusu seramik küçük omurgalı ve kısa ağız profiline sahiptir. Örneğin profil özellikleri Form 3B'ye yakın olup birebir benzer değildir. Form 3B örneklerinden daha ince cidarlı olan kaseğin ağız çapı 24,8 cm'dir. Bu örnek için MS 5.yüzyıl tarih olarak verilebilir.

Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler içerisinde Tripolis antik kentinde ele geçen örneklerin çoğunluğunu Form 3C tipi oluşturmaktadır. Kutsal Alan ve Kemerli Yapıda ele geçen örnekler mevcuttur. 2009 yılında, Roma Caddesi Kuzey 2 açmasından ele geçen başka bir örnek ise Form 3C tipine ait bir örnek olarak görülebilir. (Kat. No. 45) Bu tipe ait olan örneklerin ağız çapları 20-29 cm arasında değişmektedir. 45 numaralı parçanın ağız çapı ise 21,8 cm'dir. Form 3C'ye ait olan kaplarda 45 numaralı örnekte olduğu gibi üstten yuvarlatılmış ağız kenarı görülürken bazı örneklerde de düz ağız kenarı görülebilir. Ayrıca bazı tabaklarda ise içbükey profil ile aşağıya doğru sarkıtılmış ağız kenarı görülebilir. Söz konusu forma ait olan örnekler Hayes tarafından MS 460-475 yıllarına tarihlenmiştir.²⁵²Ephesos'ta MS 5.yüzyılın ikinci yarısına, Smyrna 'da MS 5.yüzyılın ikinci yarısına, Troia 'da MS 460-475, Knidos'ta MS 5.yüzyılın ikinci yarısına, Atina Agorası'nda MS 5.yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen örnekler mevcuttur. Tripolis Antik kentinde ise Kutsal Alan Batı Portik 'te ele geçen örneklerin yanında Arcadius, II. Theodosius, II. Valentinianus ve Honorius sikkeleri ele geçmiştir.²⁵³ Sikke buluntuları ve yapılan karşılaştırmalar incelendiğinde Tripolis'te ele geçen Form 3C grubuna ait örnekler, MS 4.yüzyılın sonu-

²⁴⁹ Tripolis Form 3F örneği için bkz. Kat.no. 46,47.

²⁵⁰ Aktaş 2018, 168.

²⁵¹ Aktaş 2018, 168.

²⁵² Hayes 1972, 333, Fig. 67 Form 3C.

²⁵³ Ok 2018, 317.

5.yüzyılın ilk yarısı önerilmektedir.²⁵⁴

MS 6.yüzyıl tipleri içerisinde yer alan Form 3F tipi seramiklerde formun değişmeye başladığı görülmektedir. Ağız kenarı kısılar ve kalınlaşır. Omurganın altı ya yuvarlatılmış ya da dış bükey profile sahiptir. Örneklerde dudak kenarlarının üst kısmının düzleştirilmiş olduğu görülmektedir. Dudak kenarı üstten düzleştirilerek döndürülmüş ve içeriye doğru kavisli bir şekilde aşağıya doğru sarkmıştır. Söz konusu Form 3F tipine ait bir seramik, Tripolis'te Kemerli Yapı'da ele geçmiştir. Kemerli yapıda ele geçen örneğin ağız çapı 25 cm'dir. Roma Caddesi, Kuzey 2 açması içerisinde ise iki adet ele geçmiştir. Ele geçen bu iki adet tabak parçalarından birinin ağız çapı 23 cm (Kat. No. 46) diğerrinin ise 18 cm'dir.(Kat. No. 47). Ayrıca Roma Caddesi Güneydoğu 1 açmasından ele geçen bir adet kaide parçası, form özellikleri ve bezemesi sayesinde Form 3 grubuna dahil edilmiştir. Ele geçen tabak tondosunda rulet bezeme ve dört adet bant yer almaktadır. Kaidenin çapı 10,8 cm'dir.(Kat. No. 48) Hayes bu forma ait olan seramikleri MS erken 6.yüzyıla tarihlenen örnekler²⁵⁵ bulunurken, Knidos'ta MS 6.yüzyılın ilk otuz yıllarına, Ephesos'ta MS 6.yüzyılın ilk yarısına²⁵⁶, Atina Agorası'nda MS 500-550 yıllarına tarihlenmektedir. Tripolis Kemerli Yapı'da ise MS 494 yılında deprem nedeni ile oluşmuş olan toprak yığını tabaksında ele geçmiştir. Bu nedenle Hayes'in Form 3F için önerdiği tarih Tripolis örnekleri içinde geçerlidir.²⁵⁷

4.4. Açık Renkli Seramikler (Light Colored Ware)

Açık Renkli Seramikler ile ilgili ilk çalışmalar F.O. Waage tarafından yapılmıştır. Antioch on the Orontes örnekleri içerisinde yer alan ve tek bir parçayı tanımlayan Waage, bu seramik hakkında bir isim önerisi ya da sınıflandırma yapmamıştır. Waage tarafından bahsedilen parçanın olasılıkla bir tabağa ait olduğu düşünülür. Tabağın korunan tondosunun üzerinde ise standart bir baskı bezeme yer almaktadır.²⁵⁸ Bu grubun ilk tanımlaması ise J.W. Hayes tarafından yapılmıştır. Bu tanımlama Atina Agorası ve Saraçhane buluntuları üzerinden yapılmıştır. Bu malzemelerin tanımlaması yapılırken "Light Colored Ware" (Açık Renkli Seramikler) olarak isimlendirilmiştir. Hayes 1965 yılında, Saraçhane örneklerini incelerken söz konusu malzeme grubunu "Very Pale Ware with Orange Slip" olarak isimlendirmiştir. 1968 yılından itibaren ise bu malzeme grubunu "Light Colored Ware" olarak isimlendirmeye başlamıştır. Hayes'in

²⁵⁴ Ok 2018,316.

²⁵⁵ Hayes 1972, 338, Fig. 69 Form 3F.

²⁵⁶ Mitsopoulos-Leon 1991, 143, Taf. 201 M13-16; Gassner 1997, 144, Taf. 46 562

²⁵⁷ Ok 2018, 318. Aktaş 2018, 117.

²⁵⁸ Waage 1948, 42, RM5, fig. 23, no. 21.

üzerinde çalışmalar yaptığı bu grup içerisinde tabak ve kase örnekleri bulunmaktadır. Söz konusu grup MS 5-7.yüzyıla ait depozitlerden ele geçmiştir.²⁵⁹

Bu seramik grubunun üretim merkezi tespit edilememiş olup farklı hamur ve astar özelliklerinden yola çıkılarak ‘‘Light Colored Ware’’ yani açık renkli seramikler olarak adlandırılmıştır.²⁶⁰ Söz konusu seramiklerin üretim yerleri henüz belirlenememiş olsa da Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler ile benzerlikleri göz önüne alınarak üretim merkezinin Doğu Ege Bölgesi olabileceği düşünülmektedir. Bu merkezin erken Roma Dönemi üretimleri ile yakınlık gösteren Knidos olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bu seramikler üzerine çalışmalar yapan C. Şimşek, söz konusu seramik grubunun Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerin taklidi niteliğinde olduğunu ve Laodikeia üretimi olduklarını öne sürmektedir.²⁶¹ Yine bir diğer araştırmacı H.E. Ergürer bu seramikler için Parion ’da ele geçen yoğun ve çeşitli tiplerin ele geçmesinden yola çıkarak üretim yerleri için Troas, Propontis ve Pergamon Bölgesini önermiştir.²⁶² Açık Renkli Seramiklerin yayılım alanı ise oldukça geniştir. Bu grup seramikler; Priapos, Perinthos, İstanbul, Assos, Daskyleion, Kyzikos, Pergamon, Sardes, Smyrna, Aizanoi, Alliano, Troia, Methymna, , Laodikeia, , Zeytinliada, Parion, Thasos, Thesaloniki, Korinth, Antikythera, Iatrus, Tomis, Cyrenaica, Suriye, Tüm Ege Havzası, Propontis, Pontus Bölgesi ve Levant Sahilleri’ne kadar geniş bir yayılıma sahiptir.²⁶³ Deniz ticareti ile Küçük Asya’nın batı kısmında ve Aşağı Tuna bölgesinde hatta İç Anadolu Bölgesi gibi iç bölgelerde de ele geçmiştir. Söz konusu malzemeler için H.E. Ergürer, Kuzey Ege ve Propontis civarında yoğun olarak ele geçtiğini ve diğer bölgelerde daha az ele geçtiğini vurgulamıştır.²⁶⁴

Bu seramikler J.W. Hayes tarafından sınıflandırılırken detaylandırılmak yerine genel olarak kase, tabak, lekythos ve bunun gibi kapalı kaplar olarak sınıflandırmıştır. Bu seramik formları arasında özellikle bir tabak formunun Phokaia Kırmızı Astarlı Seramik grubundan türemiş olduğu düşüncesini belirtmektedir. Bu tabaklar özellikle; çekiç veya dik ağız kenarlı, yuvarlak ağızlı yada ağız tablası üzerinde rulet bezemelerin bulunduğu, omurgalı, dış yüzeyi rulet bezemeli sığ tabaklardır.²⁶⁵ Alçak kaideli ve iki tarafı yivler ile belirginleştirilmiş örneklerde çoğunlukla derin yivler görülmektedir. Söz konusu gruba ait tabakların, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler içerisinde yer alan Form 3B-C örneklerine oldukça benzeyen erken dönem üretimleri oldukları düşünülmektedir. Bu seramik grubu için genel olarak verilen tarih MS. 5-7.yüzyıl

²⁵⁹ Hayes 1968, 210-211, fig. F, no. 75-77; Hayes 1992, 7, 94, fig. 1, no. 1-10.

²⁶⁰ Hayes 2008, 91.

²⁶¹ Hayes 1968, 211, dip. not. 25; Hayes 1972, 408; Şimşek 2003, 416-418, Şimşek 2008, 133.

²⁶² Ergürer 2014, 175; Domžalski 2012, 340, pl. 11. 5.

²⁶³ Ergürer 2014, 176-177; Hayes 2008, 91.; Aktaş 2018, 196.

²⁶⁴ Ergürer 2014, 176-177; Hayes 2008, 91.; Aktaş 2018, 196.

²⁶⁵ Hayes 1972, 409, fig. 92.

aralığıdır. Keramaikos'ta ele geçen Lekythos formuna benzer kapların Korint ve Atina'da MS 6.yüzyıl içerisinde, yerel seramik üretimini etkilediği düşünülmektedir. Bu örnekler arasında Atina Agorası içerisinde ele geçenler, MS 5.yüzyıl ve MS erken 7.yüzyıla tarihlenmiştir.²⁶⁶ Açık Renkli Seramikler üzerine yaptığı çalışmalarda A. Opait, mevcut örnekleri tabaklar ve kaseler olarak iki ana gruba ayırmış ve ayrıca tabakları kendi içerisinde üç alt gruba ayırmıştır.²⁶⁷

Açık Renkli Seramikler için yapılan en kapsamlı sınıflandırma H. E. Ergürer tarafından yapılmıştır. Parion buluntuları üzerinde çalışan Ergürer, incelediği örneklerin çoğunun Parion kentine bulunan Roma hamamının, MS 5-7.yüzyıl aralığında çöplük olarak kullanılan dolgusundan ele geçen malzemeler olduğunu vurgulamaktadır. Ele geçen malzemeleri formlarını inceleyerek 17 gruba ayırmıştır.²⁶⁸

Açık Renkli Seramiklerin hamur özelliklerine bakıldığında; ince dokulu, soluk, altın mika katkılı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca hamur rengi; soluk, pembe, turuncu veya krem renktedir. Hamur rengi olarak çağdaşı olan seramik gruplarından oldukça farklıdır.²⁶⁹ Açık kahverengiden sarı veya turuncu renge sahip ince astara sahiptir. Söz konusu seramiklerin bazılarında ince astar üzerinde fırça darbeleri görülmektedir. Bu seramik grubuna ait özellikle tabakların dış alt gövdesinin rezerve bırakılması geleneği çok sık karşılaşılan bir özelliktir.²⁷⁰

Açık Renkli Seramiklerin bezeme anlayışı Hayes tarafından iki farklı gruba ayrılmaktadır. Söz konusu iki grubun ilki için MS 5.yüzyılın üçüncü çeyreği tarihi verilirken, yine bu ilk grubun geç örnekleri için MS 6.yüzyılın sonları önerilir. İlk grupta çoklu rulet bezemeler oldukça fazla karşılaşılan bir bezeme türüdür. Bu bezeme Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerde de görülmektedir. Bezemeler seramik üzerinde; ağız kenarı, tondo, dip kısmında veya gövde üzerinde bant biçiminde gözlemlenebilir. Ayrıca bezeme olarak, ağız kenarında ya da gövdede baskı bezemeler ile birlikte kullanılan küçük ve üçgen çentik bezemeler, merkezi noktalı *planta pedis*²⁷¹, baklava dilimleri ve çoklu yivler de görülmektedir. Görülen örnekler arasında çekiç ağızlı tipler MS 6.yüzyılın başına ait örneklerdir. Hayes'in ikinci grup olarak ayırdığı seramiklerde ise bezeme şemaları karşımıza çıkmaktadır. Bu grubun bezeme anlayışı Siyah Figür Tekniğinin taklidi niteliğindedir. Siyah Figür Seramiklerde görülen kazımlar ve yivler görülür. Bu uygulama Champlevé olarak adlandırılır ve Sgraffito tekniği ile yapılır. Bu uygulamada

²⁶⁶ Hayes 2008, 91-92, 250-252.

²⁶⁷ Opait 2004, 79.

²⁶⁸ Ergürer 2014, 175-219.

²⁶⁹ Hayes 1972, 408.

²⁷⁰ Aktaş 2018, 197.

²⁷¹ Genel olarak kandillerin dip kısımlarında karşılaşılan ayak izine benzer mühür baskı bezemelerdir. Bailey 1980, 90.

bezemenin detayları ve dış konturlar çizgilerle verilmektedir. Arka plan açık renkli ve koyu motifler görülür. Az sayıda örneği olsa da, av sahneli ve çapraz haç motifli örneklerle de karşılaşılmaktadır. Söz konusu ikinci grubun tarihi tam olarak net olmamakla beraber ele geçen örneklerin Justinianus Dönemi ile MS 7.yüzyıl tarihleri arasına ait olduğu düşünülmektedir. Bunun nedeni ise söz konusu dönemler içerisinde üretilen gümüş kapların taklitleri olduklarının düşünülmesidir.²⁷² C. Şimşek, kazıma ve kabartmalı bu seramiklerin Sasani sanatının etkisi olabileceği düşüncesini belirtmektedir. Ayrıca bu tipe ait örnekleri, sikkeler ile birlikte ele geçen bir kontekstin yardımı ile MS 6.yüzyılın ikinci çeyreği ve MS 7.yüzyılın başlarına tarihler.²⁷³

Tripolis Antik kenti içerisinde ele geçen Açık Renkli Seramikler, Form ayrımı yapılabilenler ve sınıflandırılmayan diğer formlar olarak incelenecektir. Sınıflandırılmayan fakat hamur ve astar özellikleri nedeni ile Açık renkli seramikler grubuna giren örnekler daha sonraki çalışmalara örnek teşkil edilmesi adına diğer formlar başlığı altında kataloglanmıştır.

4.4.1. Form 1

Form 1 olarak adlandırılan tipe ait olan iki adet kase ele geçmiştir. Bu kaseler Tripolis Antik kentinde yapılan, 2007-2009 yılı kazı çalışmaları esnasında Roma Caddesi üzerinden ele geçmiştir. Roma caddesinde yer alan Batı 3 açmasından ele geçen bir adet kase, hamur rengi ile açık renkli seramiklere dahil edilirken, form özellikleri incelendiğinde ise Form 1 içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır. (Kat.No. 49) Batı 3 açmasından ele geçen bu kase, 16,4 cm ağız çapına sahiptir. Korunan ağız ve gövde profili incelendiğinde; ağız kenarı dikey ve yüksek profil verirken, ağız kenarından gövdeye geçiş oldukça belirgindir. Bu kase benzerleri incelendiğinde gövdeye geçişin oldukça belirgin hale getirildiği örneklerden biri olduğu görülmektedir. Kasenin kaide kısmı korunmamıştır. Kalın cidara sahip olan örnek oldukça iyi fırınlanmıştır. Mika ve çok az kireç katkılıdır. Kil rengi kahverenginin açık tonlarında ve soluktur. Açık kahverengi astara sahiptir. Kabın yüzeyinde bezeme görülmemektedir. Açık Renkli Seramikler üzerinde yapılan çalışmalar henüz yeni yaygınlaştığı için çok sayıda benzeri bulunamamıştır. Parion buluntuları arasında örneklerine rastladığımız bu tip kaseler, Ergürer 'in 2012 yılında Parion Roma Dönemi Seramikleri üzerinde yaptığı çalışmasında, az da olsa Phokaia Form 1 kaplarından etkilenecek yapıldığı önerisi mevcuttur.²⁷⁴ Atina Agorası'nda MS 400'lere tarihlenen bir kabın Form 1 ile Form 3 arası geçiş özelliği gösterdiği mevcuttur. Hem bu kap hem de aynı formda Parion²⁷⁵ buluntusu da incelendiğinde 49 numaralı kase ile benzerlikleri görülmektedir. Parion 'da ele

²⁷² Hayes 1972, 409, pl. XXIIIa; Ergürer 2014, 177; Şimşek 2008, 131; Hayes 2008, 91.

²⁷³ Şimşek 2008, 133.

²⁷⁴ Ergürer 2012, 197.

²⁷⁵ Atina Agorası'nda ele geçen Form 1 ve Form 3 arası geçiş özelliği gösteren kap benzeri Parion buluntusu için bkz; Ergürer 2012, kat no. 424.

geçen örnek MS 5.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Bu gruba ait seramikler için verdiği genel tarih ise MS 4.yüzyıl sonları ile MS 5.yüzyıldır.²⁷⁶ Yine bir başka benzer örneği Zeytinliada'da ele geçmiştir. ²⁷⁷

Açık renkli seramikler içerisinde Form 1 tipine ait bir adet kaide ele geçmiştir. (Kat. No. 50) Form 1 tipine ait tabak ve kaselerin tondolarında genel olarak bezeme görülmektedir. Tripolis'te Roma Caddesi kazılarında açılan Batı 3 açmasında ele geçen kaide parçasının gövdeden tondoya geçişte iki sıra rulet bant bezeme yer almaktadır. Gövdenin iç kısmında çark izleri görülmektedir. Tondo kısmında iki adet yiv bulunur. Tondo merkezinin korunan küçük bir kısmında merkez motifin izleri görülmektedir. Bu motif olasılıkla bitkisel bir motiftir. Gövdenin dış yüzeyinde iki adet yiv mevcuttur. İç yüzeyde görülen astar daha kırmızımsı kahverengi tonlara sahipken dış yüzeyinde görülen astarda renk değişimleri mevcuttur. Hamur rengi açık kahverengi tonlarındadır. Söz konusu kaidenin çapı 12,6 cm'dir. Ele geçen tabak kaide-gövde parçasının korunan yüksekliği 2.2 cm'dir. Kaidenin profiline bakılacak olursa, alçak hakla kaide görülür. Kaidenin oturma düzlemi düzleştirilmiştir. Gövde sıg profile sahiptir. Söz konusu kaidenin benzeri Antandros Yamaç Ev Sektöründe ele geçmiştir. Rabia Aktaş tarafından yapılan açık renkli seramikler ile ilgili çalışmada görülmektedir. Aktaş, söz konusu kaideyi Form 1 grubuna ayırmıştır. Antandros'ta ele geçen örnek söz konusu çalışmada MS 5.yüzyıla tarihlenmiştir. ²⁷⁸

4.4.2. Form 15

Form 15 olarak ayrılan grupta yer alan tabak veya kase olarak isimlendirilen seramiklerin en temel özelliği ağız kenarının kalınlaştırılarak topuz şeklinin verilmiş olmasıdır. Ağız kenarının üstünde ya da altıda bazen daha yuvarlak bazen ise dışarıya çıkıntı bölümler oluşturulmuştur. Gövde profilleri yana geniş bir biçimde açılır ve çok az kavisli bir yapıya sahiptir. Form özelliklerine bakıldığında bu kapların Afrika 104B\C ve 105 olarak sınıflandırılan seramikler ile benzer oldukları görülür. Ayrıca bu seramiklerin yanında Phokaia 10A formlarını da taklit ettikleri düşünülmektedir. Bu seramiklerin yalnızca form özelliklerine bakılırsa kolayca Afrika veya Phokaia Seramiği olduğu varsayılabilir. Fakat kil yapıları, hamur ve astar özellikleri incelendiğinde ayırım yapılabilmektedir. ²⁷⁹ Bu kapların kil rengi açık kahverengi ve açık kırmızı tonlardadır. Astar renkleri ise açık kırmızımsı, kırmızımsı kahve ve kırmızımsı sarı renge sahiptir. Tripolis Antik kentinde Roma Caddesi Güneydoğu 1 açmasında yapılan kazı çalışmalarında

²⁷⁶ Ergüner 2012, 197.

²⁷⁷ Kındıgılı 2017, 48. Örnekler için bkz. Kındıgılı 2017 Kat no. 88-91.

²⁷⁸ Aktaş 2020, Kat no .20.

²⁷⁹ Ergüner 2015, 72.

2009 yılında ele geçen bir Form 15 örneği mevcuttur. (Kat. No. 51) Ele geçen örneğin ağız çapı 21 cm'dir. Kalınlaştırılmış topuz şeklinde ağız kenarlı ve gövde profili ile ayrıca açık renkteki hamur rengi ve astar özellikleri incelendiğine Açık Renkli Seramikler içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Tripolis'te ele geçen örneğin benzerleri Saraçhane, Sardies, Histria, Priapos, Zeytinliada ve Parion'da ele geçmiştir ve ele geçen bu örnekler MS 6.yüzyıl sonları ile MS 7.yüzyılın ilk yarısına tarihlenmiştir. Ayrıca söz konusu seramiğin form olarak benzerleri olan Afrika 104 B\C ve Phokaia Form 10A taklidi olmaları nedeni ile MS 6.yüzyılın ikinci yarısı ve MS 7.yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilebilir. ²⁸⁰

4.4.3. Diğer Formlar

Açık Renkli Seramikler oldukça geniş form yelpazesine sahip bir seramik grubudur. Bu nedenle ele geçen her örnek sınıflandırılmamaktadır. Ele geçen bazı formlar belirli bir grup altında sınıflandırılmamış olsalar da Hamur ve astar özellikleri ile Açık Renkli Seramikler içerisinde yer almaktadır. Tripolis Antik Kentinde 2007-2009 yılında Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçen örnekler detaylıca incelenmiştir. İncelenen bu formlardan sınıflandırılmayanlar ayrı bir başlık altında toplanacaktır.

Ele geçen örnekler içerisinde bir adet yüksek halka kaide parçası ele geçmiştir. (Kat. No. 52) Olasılıkla servis kabına ait olan bu kaide parçasının oturma düzlemi yuvarlatılmıştır. Ayrıca kaideden gövdeye geçişte hafif kademeli geçiş gözlemlenmektedir. Üretim özelliklerine bakıldığında olasıyla yerel üretim olduğu düşünülmektedir. Kil yapısı yerel üretim seramiklere oldukça benzemektedir. 8.5 cm çapa sahip olan kaidenin benzeri bulunamamıştır. Ele geçen parçanın kesin tarihlenebilen bir kontektsten ele geçmemiş olması veya tarihlenebilir bir bezemeye sahip olmaması nedeni ile Açık Renkli Seramikler içerisinde incelenmiş servis kabı kaideleri incelendiğinde MS. 5.yüzyıl ortası-MS 6.yüzyıl ortasına tarihlenmesi önerilebilir.

Roma Caddesi Güneydoğu 1 açmasında Açık Renkli Seramikler içerisinde olabileceği düşünülen bir adet derin kase ele geçmiştir.(Kat. No. 53) 29 cm ağız çapına sahip olan bu derin kasenin ağız kenarı dışarıya doğru kalınlaştırılmıştır. Ağız kenarı üzerinde iki adet yiv görülmektedir. Ayrıca ağız tablası üzerinde oval formda bezemeler görülmektedir. Geniş gövde profiline sahip kasenin birebir benzeri bulunmasa da olasıyla Form 3A grubuna ait olabileceği düşünülmektedir. Söz konusu gruba en yakın örnekler incelendiğinde, MS 5.yüzyılın başları- MS 6.yüzyılın başlarına tarihlenebilir.

²⁸⁰ Ergüner 2015, 72.

5.AMPHORALAR:

5.1.YEREL AMPHORALAR:

Bölgesel sınırlar içerisinde dağıtılan ve Yerel amphoralar olarak değerlendirilen bu grup içerisinde, Lykos Vadisi Amphoraları ve Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphoraları yer alır. Yerel amphoralar olarak değerlendirilen Lykos Vadisi Amphoraları'nın; Tripolis, Laodikeia ve Hierapolis merkezli üretime sahip olduğu düşünülmektedir. Bu amphoralar iki tipe ayrılmaktadır. Bunlar, Tip 1 ve Tip 2 olarak adlandırılmaktadır. Tripolis' te gerçekleştirilen kazı çalışmalarında her iki tipe ait amphora parçaları ele geçmiştir.

Yerel amphoralar olarak adlandırılan bir diğer tip Menderes Vadisi kökenli olduğu düşünülen amphora grubudur. Bu amphora grubunun üretim merkezi hakkında kesin olarak bir merkez belirlenememiştir. Düşüncelerden birisi Menderes vadisi kırmızı astarlı bu amphoraların Tripolis'te üretilmiş olabileceğidir.²⁸¹

5.1.1.Lykos Vadisi Amphoraları:

Lykos vadisine ait kent merkezlerinin üretim yaptığı yerel seramikler içerisinde, önemli bir yere sahip olan Lykos Vadisi Amphoraları'nın, üretim merkezi hakkında tartışmalar mevcuttur. Başta Tripolis olmak üzere Hierapolis ve Laodikeia gibi büyük kentlerde üretilmiş olabileceği düşünülmektedir. Üretim merkezi konusunda tartışmalar olduğu için bu grup amphoralara Lykos Vadisi Amphoraları adı verilmiştir.²⁸²

Bu grup amphoraların yapısal özelliklerine bakıldığında; boyun, gövde ve kulp yapılarında benzer özellikler gözlemlenmiştir. Amphoralar bu yönden incelendiğinde; gövdelerin üst kısımları küresel forma sahip olup içe doğru girintiye sahip ya da düz profilli halka kaideye doğru konik biçimde daralır. Gövde yüzeyinin tamamında veya gövdenin alt yarısına kadar olan kısımda birbirine paralel yivlere sahiptir ve gövde ovoidal formudur. Amphoraların boyun profillerine bakıldığında, yapıları genellikle geniş ve çoğunlukla ters konik biçimdedir. Kulplar yassı ya da şerit forma sahip olup geniş aralığa sahip yay profil göstermektedir. Kulplar boynun hemen orta kısımlarından veya alt kısmından başlayarak omuz üzerine bağlanırlar.²⁸³ Amphoraların kulp altlarında, omuz üzerinde ve daha nadir olarak kaide tabanında kazıma grafitiller görülmektedir.²⁸⁴ Grafitlilerin yanı sıra bu amphoraların bir kısmı üzerinde mühürleme

²⁸¹ Katıranıcı 2020, 79-78.

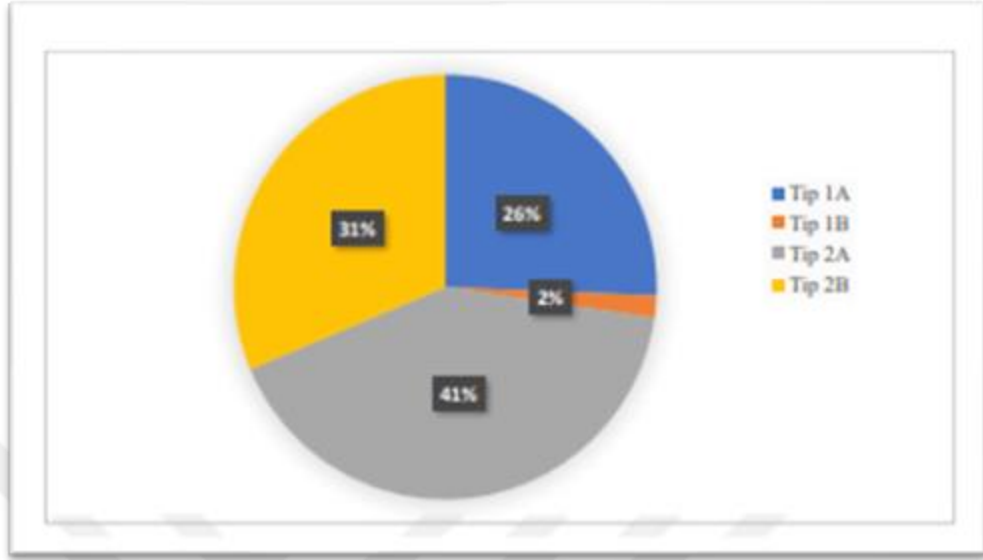
²⁸² Şimşek vd. 2017, 39-42.

²⁸³ Katıranıcı 2020, 80.

²⁸⁴ Duman, 2017b, 744; Şimşek vd., 2017, 39; Toniolo, 2019, 365, 370.

²⁸⁴ Katıranıcı 2020, 80.; Şimşek vd. 2017, 39; Duman, 2017b, 745; Toniolo, 2019, 365.

sistemi de gözlemlenmiştir.²⁸⁵ Araştırmacılar tarafından bu grup amphoralar Tip 1 ve Tip 2 olarak iki ana gruba ayrılmıştır. Bu ayrım boyun ve ağız kenarlarında görülen farklılıklara göre yapılmıştır.²⁸⁶

Grafik 4: Lykos Vadisi Amphoralar Tipi'nin yoğunluk grafiği. (Katıranlı 2020, 271. Grafik 7)

Lykos Vadisi Amphoralar Tipi'nin iki ana grubunun ortak özelliklerinden birisi de kil ve astar özellikleridir. Amphoraların kil ve astar özellikleri ile yerel üretime sahip olabilecek pithos, lekane, situla gibi taşıma ve depolama kaplarında ayrıca pişmiş toprak künk ve tuğlaların kil ve astar özellikleri benzerdir. Bu karşılaştırma sonucunda incelenen amphoraların yerel atölyeler tarafından üretilmiş olabileceği sonucuna varılmıştır. Kil özelliklerine bakıldığında; çoğunlukla sert, ince gözenekli ve iyi pişirilmiştir. Fırınlama esnasında sıcaklık derecelerinden dolayı; kırmızı, krem ve sarımsı tonlarda hamur rengi çeşitliliğine sahiptir. Seramiklerin çoğunda gümüş renkli mika ve taşçık kil katkısı gözlemlenir.²⁸⁷

Lykos Vadisi Amphoralar Tipi'nin içerisinde ne taşındığı ile ilgili en önemli bilgi Hierapolis'ten ele geçmiştir. Hierapolis'te şarap kalıntılarının mevcut olduğu parçalar ele geçmiştir. Bu nedenle şarap ticaretinde kullanıldıkları düşünülmektedir. ²⁸⁸ Tripolis'te de içerisinde zeytinyağı veya şarap tortuları olduğu düşünülen parçalar ele geçmiştir.(Görsel 3) Bunların yanı sıra Tripolis amphoraları içerisinde yapılan araştırmalardan yola çıkarak; şarap,

²⁸⁵ Amphoralar üzerinde yer alan bu mühürler, üretim yerleri açısından da oldukça önemlidir. Lykos vadisine ait mühürleme sistemleri için bkz. C. Şimşek, E. Alkaç, B. Duman (2017). *Laodikeia Çalışmaları 4, Laodikeia amphora mühürleri*, İstanbul, s. 43-85

²⁸⁶ Şimşek vd. 2017, 43, 44; Toniolo, 2019, 365.

²⁸⁷ Katıranlı 2020, 80.

²⁸⁸ Katıranlı 2020, 81.

²⁸⁹ Katıranlı 2020, 81.; Ruggi-Cottica, 2007, 171; Toniolo, 2019, 369.

zeytinyağı, tahıl ürünleri ve gıda maddelerinin yanı sıra tarımda kullanılması için tarım ürünlerinin depolanıp taşınması amacı ile de kullanıldığı düşünülmektedir.²⁸⁹ (Görsel 4)

Görsel 3: Lykos Vadisi Amphorası Tip 1-Tip 2 (?)'ye ait gövde parçalarının iç yüzeylerinde bulunan (şarap, zeytinyağı ?) tortu kalıntıları. (Katıracı 2020, 250. Görsel 24)

Görsel 4: olan Lykos Vadisi Amphorası Tip 1'in içinden ele geçen Fiğ (*Vicia sativa*) tohumu kalıntıları. (Katıracı 2020, 250. Görsel 23)

Lykos Vadisi Amphoraları'nın yayılım alanlarına bakıldığında kısıtlı bilgiler mevcuttur. Tripolis, Laodikeia ve Hierapolis gibi üretim ve ticaretin yoğun olduğu büyük kentlerde çok fazla ele geçmesi nedeniyle bu amphora grubunun Lykos vadisi kentleri arasında kısa mesafeli ve bölgesel niteliğe sahip ticarete kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.²⁹⁰ Lykos Vadisi Amphoraları'nın üretim tarihi için Tripolis, Hierapolis ve Laodikeia gibi kentlerin buluntuları incelenmiştir. İncelemeler sonucunda üretim tarihi için genel olarak MS 5-6. yy önerilmiştir.²⁹¹

Genel özellikleri ile anlatılan ve Araştırmacılar tarafından tip 1 ve tip 2 olarak ayrılan Lykos Vadisi Amphoraları ağız ve boyun yapılarındaki değişimler nedeniyle Tip 1A Tip 1B ve Tip 2A ve Tip 2B olarak alt gruplara ayrılmıştır.²⁹²

²⁸⁹ Katıracı 2020, 81

²⁹⁰ Katıracı 2020, 82; Ruggui-Cottica, 2007, 171; Duman, 2017b, 753; Şimşek vd., 2017, 42; Toniolo, 2019, 368.

²⁹¹ Duman, 2017b, 748, 750. , Katıracı 2020, 82.

²⁹² Katıracı 2020, 82.

5.1.1.1.Lykos Vadisi Amphoraları Tip 1:

2007-2009 yılları arasında Tripolis Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçen Lykos Vadisi Amphoraları 'ndan, Tip 1 olarak sınıflandırılan 6 Adet parça kataloglanmıştır. Ele geçen parçaların hepsi kısmen korunmuştur ve profil özellikleri ile sınıflandırma işlemi yapılmıştır.

Tip 1 olarak adlandırılan bu formun profil özelliklerine bakıldığında; genel olarak ovoid gövdeli olarak nitelendirilen formun gövdesi, tabanda içe yükseltilmiş ve ortası düğme çıkıntı biçiminde halka kaideye doğru daralır. Bu amphoraların kulpları boynun bitiş noktasından ya da boyun ortasından omuz üzerine yay yapacak şekilde birleşir. Kulpların kesitleri elips ya da yassı kesite sahiptir. Tip 1 amphoralarının ağız çapları genel olarak 7-8.2 cm, kaidelerinin çapları ise genel olarak 9-12 cm arasındadır. Daha önce Serhan Katıracı tarafından yapılan Tripolis Amphoraları adlı yüksek lisans tezinde incelenen ve tam profil veren amphoraların yükseklikleri 53-56 cm olarak belirlenmiştir. ²⁹³Lykos Vadisi Amphoraları'nın Tip 1 olarak ayrılan grubu da kendi içerisinde ağız ve boyun profillerinde görülen farklılıklar nedeniyle A ve B olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Tip 1A olarak sınıflandırılan amphoralar Kat.no 54 ve Kat.no. 56'da görülür. Bu seramikler düz ağız yapısı ve genişletilmiş konik profil gösteren boyuna sahiptir. Gövde ve kaide kısımları korunmamış olsa da ağız ve boyun profilleri Tip 1A grubuna ait olduklarını göstermektedir.

Diğer bir alt grup olan Tip 1B grubuna ait bir amphora Tripolis Roma Caddesi, Batı 3 açması içerisinde ele geçmiştir.(Kat. No. 55). Bu amphora parçası, düz ağız kenarlı, uzatılmış silindirik boyunlu profile sahiptir. Gövde ve kaide kısmı korunmamıştır. Bu iki gruba ait seramiklerin ağız ve boyun yapıları dışında diğer profil özellikleri hemen hemen aynıdır. Bu nedenle ele geçen kaide parçalarından Kat. No. 57-58 , Tip 1 A-B olarak sınıflandırılmıştır.

Lykos Vadisi Amphoraları Tip 1 grubu için yapılan çalışmalar sonucunda MS 4-6. Yüzyıl tarihleri önerilmiştir. ²⁹⁴

²⁹³ Katıracı 2020, 83.

²⁹⁴ Katıracı 2020, 83.

5.1.1.2.Lykos Vadisi Amphoraları Tip 2:

Lykos vadisi amphoralarına ait olan tip 2 grubunun profil özelliklerine bakıldığında gövde yapılarının tip 1 ile benzerliği görülmektedir. İki grubu birbirinden ayıran diğer profil özellikleridir. Ağız kenarı, boyun, kulp ve kaide profilleri üzerinden ayırım yapılmaktadır. Tip 2'ye ait amphoraların ağız kenarları incelendiğinde ağız kenarlarının dışarıya doğru kalınlaştırıldığı görülmektedir. Boyun yapıları uzun, silindirik ve geniş yapıdadır. Kulpların yassı kesitleri ve çoğunlukla üst kısımlarında bir ya da daha fazla oluk yer alır. Kulplar boyun ortasından omuza bağlanmaktadır. Tabanı içeriye yükseltilmiş halka kaidelidir. Bu amphoraların ağız çapları genel olarak 6-8.2 cm, kaide çapları ise 9-12 cm arasına değişim gösterir. Daha önce Serhan Katıracı tarafından yapılan Tripolis Amphoraları adlı yüksek lisans tezinde incelenen ve tam profil veren amphoraların yükseklikleri 54-55 cm olarak belirlenmiştir. ²⁹⁵

Tip 2 amphoraları da kendi içerisinde Tip 2 A-B olarak ayrılır. 2007-2009 yılları arasında ele geçen seramikler içerisinde 4 adet Tip 2B ağız, boyun parçası, 1 adet Tip 2A ağız, boyun parçası incelenmiştir. Ele geçen kaide parçaları iki gruba da ait olabileceği için Tip 2A-B olarak sınıflandırılmıştır.

Ele geçen ilk parça Tip 2A grubuna ait bir örnektir. (Kat. No. 62)Bu örnek tam profil vermemektedir. Ağız ve boyun kısmı korunurken, gövde ve kulpların bir kısmı korunmuştur. Tip 2A grubuna ait olan bu amphoraların da kendi içerisinde ağız profilleri farklılık göstermektedir. Bazı örneklerde ağız kenarları dışa kalınlaştırılarak kenarda yuvarlak profil gösterirken bazıları ise dış kısmında düz ve keskin bir yapıya sahiptir. ²⁹⁶62 numaralı amphora, düz ve keskin ağız kenarlı amphora grubuna girmektedir.

Tip 2B grubuna ait amphoraların ağız kenarları dışarıya doğru kalınlaştırılmış ve dış yüzeyinde oluk oluşturulmuştur. Ağız profillerine bakıldığında iki farklı uygulama görülmektedir. Bu uygulamalardan biri ağız kenarının tam ortasının oluklu olmasıdır. Diğer bir uygulama ise ağız kenarı üzerinde tırnak şekilli bir kademe olarak görülmektedir.²⁹⁷ Tripolis Roma Caddesinde 2007-2009 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen Tip 2B amphoralarının ağız kenarları tırnak şekilli bir kademeye sahiptir. (Kat. No. 59-61)²⁹⁸

Tip 2'ye ait olan kaide parçaları Tip 2A-B olarak sınıflandırılmıştır. Kaideler birbirine

²⁹⁵ Katıracı 2020, 84-85.

²⁹⁶ Katıracı 2020, 85.

²⁹⁷ Katıracı 2020, 85.

²⁹⁸ Katıracı 2020, 85. Benzer örnekleri Kat. no. 283-298.

benzer profil özelliklerine sahip oldukları için ortak bir gruba alınmıştır. (Kat. No. 63-68) Tripolis'te yapılan çalışmalar sonucunda Lykos vadisi Tip 2 amphoraları MS 4-6. Yüzyıla tarihlendirilmiştir.

5.1.2. Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphoraları

Yerel atölyeler tarafından üretilmiş ve bölgesel coğrafi sınırlar içerisinde kullanımı olan amphoralardan biri de Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphoralar'dır. Form özellikleri genel olarak; dışarıya doğru kalınlaştırılmış ağız kenarı, ovoid formlu ve kaideye doğru daralan gövde profili, yivli ve çan profilli boyunlu ve içe doğru yükseltiyeye sahip kaideli olarak tanımlanabilir. Boyun üzerinden omuza bağlanan ve çoğunlukla yassı kesitli ve üst kısmı çift oluklu kulplara sahiptir. Profil özellikleri nedeni ile Lykos vadisi amphoraları ile benzerdir. Yalnızca bu formun gövde çapı Lykos Vadisi Amphoraları'ndan daha dardır. Dışa doğru kalınlaştırılmış bant ağız kenarı ile Lykos Vadisi Amphorası Tip 2 ile benzerdir. Ağız kenarları düz ve oluklu yapıları ile iki gruba ayrılmaktadır. A ve B olarak adlandırılır. Tip A olarak adlandırılan örneklerde dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı ve üst kısmı yuvarlatılmış ağız kenarlı örnekler mevcuttur. Tip B olarak adlandırılan örneklerde ise dışarı kalınlaştırılmış ağız kenarı ortasında ya da yakınlarında oluk bulunmaktadır. Bu kapların genel olarak ağız çapları 10-12.8 cm kaide çapları ise 8-10 cm arasında yer alır.²⁹⁹

Kil ve astar özelliklerine bakıldığında ise sert, gözenekli, kireç katkılı ve mikalı hamur yapısı görülür. Kil renkleri ise krem ve pembe tonlarına sahiptir. Astar rengi dış yüzeyinde kırmızı tonları iç yüzeyinde ise yarı yüzeyi kırmızı astarlıdır. Kırmızı astar rengi 2.5 YR 5/6, 10 R 5/6. olarak belirlenmiştir.³⁰⁰ Söz konusu amphoraların iç yüzeyleri yarıya kadar dış yüzey astarı ile aynı renktedir ve bazen tabana doğru boya akıntıları görülmektedir. Bu amphoralar daldırma tekniği ile astarlanmıştır.

Bu amphoraların ne taşıdığı ile ilgili net bir veri yoktur. Fakat Lykos Vadisi Amphoraları ile morfolojik özelliklerinin benzerlikleri göz önüne alındığında, şarap, tahıl ürünleri ve zeytinyağı taşıdığı yorumu yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra oldukça ince cidarlı olması ve kaideye doğru cidarın çok daha fazla incilmesi nedeni ile masa amphorası görevi gördüğü de söylenebilir. Üretim ve yayılımı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bölgesel niteliğe sahip bu grubun Tripolis'te dahil olmak üzere yerel atölyelerin üretimi olabileceği düşünülebilir.³⁰¹

Tripolis Antik kentinde Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphoralar' dan hemen hemen

²⁹⁹ Katıranıcı 2020, 88.

³⁰⁰ Katıranıcı 2020, 87-88.

³⁰¹ Katıranıcı 2020, 88.

Çalışılan her alandan ele geçmiştir. 2007-2009 yılları arasında çalışmaların sürdürüldüğü Roma Caddesinde yer alan açmalardan da iki adet örneğı mevcuttur. Ele geçen örneklerin yalnızca ağız-boyun kısımları korunmuştur. Menderes Vadisi Kırmızı astarlı amphoraları; Tip A ve Tip B olarak ikiye ayrılır. Söz konusu ayırım ağız profillerinden yapılmaktadır.

Roma Caddesinde ele geçen örnekler ağız profilleri incelendiğinde, Tip B'ye Ait oldukları anlaşılmaktadır. Tripolis'te Roma Caddesi, Batı 3 açması içerisinde 2009 yılı kazı çalışmaları sırasında ele geçen amphora parçaların ağız profillerine bakıldığında, dışarıya doğru kalınlaştırılan dudak kenarın ve dudak altında oluğun olduğu görülmektedir. (Kat. No. 69-70) Söz konusu grubun yerel üretim olduğunu düşündüren nedenlerden biri, diğerk bir yerel üretim grup olan Lykos vadisi amphoraları ile morfolojik benzerlikleri iken diğerk bir nedeni ise amphoralardaki kil ve astar özelliklerinin günlük kullanım kaplarında da görülmektedir. Lekane, kase ve benzeri formlarda aynı kil ve astar özellikleri görülmektedir. Söz konusu amphora örneklerinin kil yapıları sert, mika katkılı ve kireçlidir. Hamur renkleri pembe ve krem tonları arasındadır. Dış yüzeylerinde mevcut olan astar rengine bakıldığında genel olarak kırmızı tonlarda ve ince yapılı oldukları görülmektedir.

Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphoralar incelenirken, kaynak taramalarında herhangi bir benzerine rastlanmıyor oluşu da yerel üretimi destekler niteliktedir. Tripolis'te Kemerli Yapı'da ele geçen örnekler, birlikte ele geçtikleri diğerk buluntuların da yardımıyla tarihlendirilmiştir. Kemerli yapının mimari özellikleri incelendiğinde, MS 4.-5.yüzyıl tarihlerine ait düzenlemeler görülmektedir. Bunun yanı sıra yine bu tarihlere ait sikkeler, İthal servis kapları olan, Afrika ve Sagallastos Kırmızı Astarlı Seramikler ve Lykos Vadisi Tip 2 amphoraları sayesinde, söz konusu amphora grubu içinde MS 4.-6. Yüzyıl tarihleri verilebilmektedir.³⁰²

³⁰² Katıracı 2020, 89-90.

5.2.KUZEY AFRİKA ÜRETİMİ AMPHORALAR

5.2.1.Spatheion Amphorası

Araştırmacılar tarafından farklı isimlerle adlandırılmış bu amphora grubu için ‘‘ Spate’’, ‘‘Spatheion’’ veya çoğul anlama sahip ‘‘ Spatheia’’ terimleri kullanılmaktadır. Profil özellikleri incelendiğinde dışarıya doğru eğik ağız kenarlı, fazlasıyla yüksek bir boyuna sahip, uzun ve dar gövdeli, konik ve uzun sivri dipli ve boyun kısmından iki kısa kulplu oldukları görülmektedir. ³⁰³

Bu amphora grubu araştırmacılar tarafından yapılan tipoloji çalışmalarında farklı profil özellikleri nedeniyle alt gruplara ayrılmıştır. Spatheion amphoraları üzerine tipoloji çalışmaları sürdüren Bonifay tarafından bu amphoralar üç ana gruba ayrılmaktadır. Bu grupları ağız profillerindeki değişiklikler üzerinden de alt tiplere ayırmaktadır. Spatheion I grubu; oldukça büyük boyutlu amphoralardır. Yükseklikleri 72-92 cm arasında değişim göstermektedir. Ağız çapları ise genellikle 13-18 cm arasında değişir. Bu ana grup içerisinde ağız yapılarına göre dört alt tip bulunmaktadır. Bu tiplere Varyant A-B-C-D isimleri verilmiştir. ³⁰⁴ Spatheion 2 grubunda yer alan amphoralar ise boyutlarına göre Varyant A ve B olarak iki tipe ayrılmıştır. Varyant A tipine baktığımızda amphoraların yaklaşık olarak 85 cm yüksekliğine ve 13 cm ağız çapına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca ağız kesitleri dörtgendir. Varyant B tipi amphoraların ise yükseklik 50-55 cm arasında değişir. Ağız çapları ise 15cm dir. Bu amphoralar bir diğer alt grup olan Spatheion 3 amphoralarının öncüleri olarak kabul edilmektedir. ³⁰⁵ Spatheion 3 amphoralarının yükseklikleri 40-45 cm ve ağız çapları 6-9 ya da 12-13 cm ağız çapına sahip olan minyatür amphoralardır. Bu amphoralar da ağız kenarlarına göre Varyant A-B-C-D olarak dört alt tipe ayrılmaktadır. ³⁰⁶

Bu amphoralar içerisinde ne taşındığı ile ilgili kesin veriler mevcut değildir. Buna karşın petroloik analizlerin yapılması ile ele geçen sonuçlar ile; şarap ve balık ürünleri taşınmış olabileceğini ileri süren bir grup araştırmacı bulunurken ayrıca bal, zeytinyağı, mercimek ve garum gibi gıdalarında taşınmış olabileceği yönünde yorumlar da yapılmıştır. ³⁰⁷ Bu amphoraların kullanım alanlarının yalnızca ticaret değil aynı zamanda çatı altlarında akustik sağlamak için ayrıca mezarlarda ve kanalizasyon hatlarında kullanım gördükleri de anlaşılmaktadır.³⁰⁸

³⁰³ Riley, 1979,226 ; Keay,1984,,215.

³⁰⁴ Bonifay,2004,124,125, Fig. 67; Katırcı 2020,32.

³⁰⁵ Bkz. Bonifay,2004,125,127, Fig. 68; Bonifay,2005,,453, Fig. 4.

³⁰⁶ Bonifay,2004,127,128, Fig. 69; Bonifay,2005,453, Fig. 5; Majcherek,2017,222,223,

³⁰⁷ Riley, 1979, 228; Keay, 1984, 215; Bonifay, 2004, 129; Bonifay, 2005, 453; Bezeczky, 2013, 184; Majcherek, 2017,223.

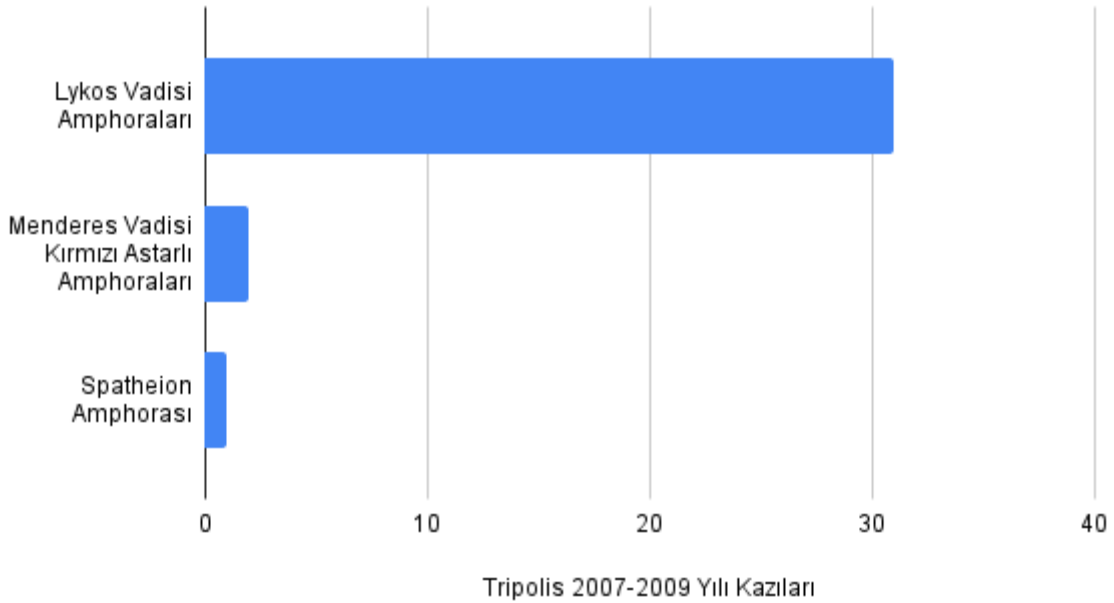
³⁰⁸ Şenol-Kerem, 2000,85.

Spatheion Amphoraları'nın üretim yerlerinin bulunmasına yönelik yapılan kil analizi çalışmaları sonucunda, kil yapılarında görülen farklılıklar nedeniyle, İspanya ve Kuzey Afrika merkezleri üzerinde durulmaktadır. Ana üretim merkezlerinin İspanya'da Cartagena, Kuzey Afrika'da ise Tunus ve Kartaca olduğu görüşü öne sürülmektedir.³⁰⁹

Söz konusu amphora grubunun üretim tarihleri ile ilgili kabul gören genel görüş MS 4-7 yüzyıl arasındır. Özellikle MS 5-7 yüzyıl arasında Afrika'da görülen ticari amphora üretiminin en büyük grubunu Spatheion amphoraları oluşturmaktadır.³¹⁰

Tripolis'te 2007-2009 yılları arasında ele geçen malzeme grubu içerisinde bir adet Spatheion Amphorası ele geçmiştir.(Kat. No. 71) Ele geçen bu amphora parçasının ağız ve boyun profilinin yalnızca bir kısmı korunmuştur. Amphoranın ağız profili tipolojik olarak incelendiğinde Spatheion 1A grubuna ait olduğu görülmektedir. Ağız kenarı üstte yuvarlatılmış ve sarkıtılmış dudaklıdır. Dudak kenarı altından derin bir iç bükey kavisten sonra boyun kısmına geçilmiştir. Bu amphora için MS 4-5.yüzyıl tarihi önerilmektedir.³¹¹

Amphoralar

Grafik 5: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Amphoraların yoğunluk grafiği.

³⁰⁹ Katıracı 2020, 34.

³¹⁰ Bonifay, 2016, 601,603; Majcherek, 2017, 223.

³¹¹ Tripolis'te ele geçen Spatheion 1A Amphoralarının benzerleri için bkz. Katıracı 2020, levha 3.

6. UNGUENTARIÜMLAR

Unguentariumlar, farklı boyutlarda üretilen ince ve genelde uzun boyuna sahip kulpsuz kaplardır. Unguentarium ismi ile bilinen seramik formunun adı antik çağa ait bir kullanıma sahip değildir. Söz konusu tanımlama modern bir tanımlama olup, 20. Yüzyılda Kartaca 'da çalışan Fransız arkeologlar tarafından kullanılmıştır.³¹² Bu form için kullanılan tanımlamalar; ‘‘ Vasa Unganteria, Alabastrino, Lacrimaria, Lacrimatorium ve Lacrimarium'dur. Fakat bu terimler yakın tarih içinde kullanılmıştır. Antik döneme ait bir kullanım bilinmemektedir. Bu tanımlamaların karşılığı günümüzün unguentariumlarına karşılık gelmez. Daha çok Alabastron ya da Lekythoslar gibi koku şişeleri için kullanılmaktadır.³¹³ Bu kapların içerisinde krem, parfüm gibi ürünlerin yanı sıra yağ, bal, baharat, sirke, tütün, pudra ve reçine gibi ürünlerde yer almaktadır. Bu ürünler genel olarak kozmetik ürünler için kullanılmış olsalar da mezar hediyesi olarak ya da kutsal alanlara adak olarak bırakılmak içinde kullanılmaktadır.

Söz konusu seramik grubu üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında genel olarak Hellenistik Dönem örneklerinin incelendiği görülmektedir. Yapılan çalışmalar içerisinde Thompson 'un 1934 yılında Atina Agorası'nda ele geçen buluntuların ele alındığı ve Hellenistik Dönem unguentariumlarının incelendiği çalışma ilk tipolojik çalışma olarak nitelendirilebilir.³¹⁴ İlk çalışma olarak nitelendirilen bu çalışmadan sonra geneli kazı buluntuları üzerinde olan bir çok çalışma yapılmıştır.

Unguentariumlar, MÖ 4.yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Söz konusu formun kökeni üzerine farklı tartışmalar mevcuttur. Bu tartışmalardan biri, H.A Thompson'undur. H.A Thompson, parfümün yunan dünyasına doğudan gelen bir ürün olduğunu ve bu nedenle bu ürünün içerisinde yer aldığı kabında doğudan geldiğini önermektedir.³¹⁵ Bir diğer tartışma ise V.R Anderson Stojanovic ve P. Hellström tarafından ortaya atılmıştır. Söz konusu kapların Akdeniz'de erken tiplerinin oldukça çeşitlilik göstermesinden dolayı tek bir köken öne sürülemez ve tek bir merkezden ihraç edildiği fikrini benimsemezler.. Araştırmacılar, yerel üretim kapların Atina, Kartaca, Kıbrıs, Ampurias ve benzeri kentlere ait olanların bölge dışarısına pek fazla çıkmadığını düşünmektedir. Bu düşünceye ek olarak üreticilerin pahalı parfümleri küçük metal kaplara, taş kaplara veya büyük boyutlu kaplara dökerek ihraç ettiklerini

³¹² Anderson Stojanovic 1987, 105-106.

³¹³ Hellström 1965, 23-24; Dünder 2006, 10-15; Anderson Stojanovic 1987, 116-120; Şimşek-Duman 2007, 286.; Aktaş 2018, 309.

³¹⁴ Homer A. Thompson, "Two Centuries of Hellenistic Pottery", *Hesperia* 3, No. 4, 1934, s. 472-474.

³¹⁵ Thompson 1934, 472-474

ve satıcılar tarafından küçük boyutlu şişelere aktarıldığı düşüncesini de savunmaktadırlar.³¹⁶

Unguentariumlar; Erken Hellenistik Dönemden, Erken Bizans Dönemine kadar kullanımı görülen bir seramik grubudur. Özellikle Nekropolis alanları içerisinde oldukça sık karşımıza çıkan bu kaplar, Lekythos'ların takipçisi olarak görülmektedir. MÖ.4.yüzyıl sonlarında mezar hediyelerinde, Lekythoslar yerine unguentariumlar görülmeye başlanmıştır. Söz konusu form oldukça uzun yıllar içerisinde kullanım görmüştür ve bu nedenle farklı form ve tipolojiler oluşturulmuştur. Farklı tipolojiler oluşturulmuş olsa da Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi içerisinde iki ana form olarak sınıflandırma yapılmaktadır. Bu iki ana form; torba, soğan gövdeli (Bulbous) unguentariumlar ve iğ gövdeli(Fusiform) unguentariumlardır.³¹⁷ Bu formlardan torba, soğan gövdeli örneklerin gövde yapıları yuvarlak ya da armut forma sahip olup düz diplidir. İğ formu örneklerde ise, yuvarlaktan ince uzun bir forma dönüş vardır ve belirgin ayağa sahiptir. Söz konusu iki formu birbirinden ayıran en net özellik ayağın varlığı ve yokluğudur. İğ formu unguentariumlar birkaç yüzyıl boyunca kullanım görürken soğan gövdeli olanlar 100 yıldan daha az papüler olmuştur. Bu nedenle iğ formu örneklerde daha fazla tip görülmektedir. MÖ 4.yüzyıldan MÖ 1.yüzyıla kadar kullanılan iğ formu unguentariumların ilk örnekleri amphoriskoslara benzemektedir. Daha sonra uzayarak incelmışlerdir. Torba gövdeli unguentariumların yoğun olarak kullanım evresi ise MÖ 1.yüzyıl-MS 1.yüzyıldır. MS 1.yüzyıldan sonra görülen örneklerde ise cam unguentariumların taklitleri niteliğinde olan, uzun boyunlu, çan gövdeli tipler görülmeye başlanmıştır. Torba gövdeli örnekler MS 2.-5.yüzyıllarda ise giderek uzar. MS 6.yüzyılda ise Hellenistik Dönem 'de görülen iğ formu unguentariumları anımsatan, ampullalar gibi ince ve uzun gövdeli, düz dipli, boru formu ağız kenarlı ve mühürlü örnekler görülür.³¹⁸ İğ formu unguentariumları antik dönem içerisinde nasıl durdukları ile ilgili net olarak bir bilgi yoktur. Bunun yanı sıra bazı görüşler mevcuttur. Bunlardan biri bir ayak sayesinde durduklarıdır. Yapılan çalışmalar sonucunda henüz söz konusu kaplara ait ayaklar ele geçmemiştir. Bu nedenle bu kapların yatay olarak durdukları fikri ortaya atılmıştır. Ayrıca ip ile boyuna asıldıkları veya elde taşındıkları da ortaya atılan fikirler arasındadır. Yatay durmuş olabileceklerine ait düşünceleri destekler nitelikte olan tıplar ele geçmiştir. olasılıkla yatay duran kabın içine yer alan sıvının dökülmesini engellemek amacı ile yapılmışlardır. Antandros'ta ele geçen bir Unguentarium ağız-gövde parçası kil tıpası ile birlikte ele geçmiştir.³¹⁹

³¹⁶ Anderson Stojanovic 1987, 105, 116; Ergürer 2012, 20-25; Dünder 2006, 18-19; Aktaş 2018, 310.

³¹⁷ Hellström 1965, 23-24; Dünder 2006, 8-10; Anderson Stojanovic 1987, 107-114.

³¹⁸ Hayes 2008, 115-116; Aktaş 2018, 311.

³¹⁹ Anderson Stojanovic 1987, 114; Hayes 1971a, 243; Dünder 2006, 17.; Aktaş 2018, 311-312.

MS 6.yüzyılın başlarında Doğu Akdeniz Bölgesinde yaygın olarak görülmeye başlanan unguentariumlara, Hayes ‘‘ Geç Roma Unguentariumları’’ adını vermektedir. Bu kaplar kalın cidara sahiptir ve iç yüzeylerinde çark izleri görülür. Bu kapların kil yapılarına bakıldığında kırmızı, pembe, gri tonlarında kaliteli ve temiz bir yapıya sahip oldukları gözlemlenmektedir. Ele geçen bazı Unguentarium örneklerinde üst kısımlarında daldırma teknikle astarlama görülür ve bu astar gövdenin alt kısmına akmıştır. Ayrıca bu tipe ait örneklerin önemli bir diğer özelliği de gövde altında bulunan dairesel, kare veya dikdörtgen biçimindeki monogramlardır.³²⁰ Söz konusu monogramlar akrep, pelikan, tilki, timsah gibi figür ve kolları arasında noktalı haç motifi, tek ve ya birkaç harften oluşmaktadır. Ayrıca bazı monogramlar sayesinde şişelerin kullanımına yönelik bilgiler edinilebiliyor. Bu ilişkiyi gösteren bir örnek olarak Rhodos ’ta ele geçen bir Unguentarium, monogram olarak ‘‘ Piskopos Severianos’’ yazısı yer almaktadır.³²¹ Bu yazıyla ilişkili olarak, kesin olmasa da bir psikoposla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu düşünce kabın içerisinde yer alan madde ile ilişkili fikirlerde vermektedir. Bir psikopos ile ilişkili olabileceği düşüncesinden yola çıkarak kutsal su ve ya su taşıyan Menas şişeleri (Ampulla) ile benzer kullanım amaçları olduğu düşünülmektedir. Söz konusu mühürlü örnekler için Hayes, MS 6.yüzyıl civarına ait olduklarını ve MS 7.yüzyılda ortadan kalktıklarını belirtmektedir.³²²

Tripolis Antik kentinde ele geçen unguentariumlar iki ana gruba ayrılmaktadır. Materyal olarak farklılık gösteren bu iki gruptan birini cam unguentariumlar bir diğerini ise pişmiş toprak unguentariumlar oluşturmaktadır. Söz konusu seramik grubuna ait örneklerden 90 adedi yerleşim içerisinde ele geçerken 45 adedi doğu nekropolis alanında gerçekleşen kazı çalışmalarında açığa çıkarılmıştır. Ayrıca 109 adet pişmiş toprak Unguentarium ele geçmişken 26 adet cam unguentarium da buluntular arasındadır. 2007-2009 yılı kazı çalışmalarında Roma Caddesi üzerinde ve çevresinde yer alan açmalarda ele geçen örnekler çalışmanın sınırlarını oluşturmaktadır. Bu çalışmada pişmiş toprak örnekler arasında tama yakın olan örnekler seçilerek kataloglanmıştır. Ele geçen unguentariumların tamamı incelendiğinde iğ forma sahip oldukları görülmektedir. Bu nedenle ele geçen örnekler düz dipli ve sivri dipli olarak iki gruba ayrılmaktadır.³²³

³²⁰ Hayes 1971a, 243-245, fig. 2, pl. 37.; Aktaş 2018, 311.

³²¹ Hayes 1971a, 244, pl. 37b.

³²² Aktaş 2018, 311.

³²³ Erdoğan, Doğanalp 2022, 80.

6.1.Düz Dipli Unguentariumlar:

Tripolis'te 2007-2009 yılları arasında ele geçen düz dipli unguentariumlar da kendi içlerinde iki alt tipe ayrılmaktadır. Bu iki tipten ilki, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait örneklerden oluşurken, ikinci tip Geç Antik Çağ unguentariumları olarak adlandırılmaktadır. Birinci tipe ait örneklerin hepsi Doğu Nekropolis alanından ele geçtiği için, çalışma kapsamının Roma Caddesi olması nedeniyle bu örnekler çalışmaya alınmamıştır.

6.1.1. Birinci tip Unguentariumlar:

Söz konusu iki tipten ilki olan Birinci Tipe ait unguentariumlardan yalnızca 10 adet tama yakın korunmuş parça ele geçmiştir. Bu örnekler, aşağıya sarkık dudaklı, uzun silindirik boyunlu ve düz dibe doğru yumuşak bir daralma gösteren profile sahiptir. Bu parçalar Doğu Nekropolis alanında açığa çıkarılmıştır. Söz konusu unguentariumların tarihlendirilmesi ele geçtikleri mezar ve buluntuların ile birlikte aynı zamanda başka kentlerde ele geçen benzerleri baz alınarak yapılmıştır. Mezar buluntularının çeşitliliği nedeni ile tarihlendirme kriterin de ön planda olan yöntem benzerleri üzerinden değerlendirme yapmak olmuştur. Birinci tip unguentariumların Laodikeia , Ephesos ve Tripolis Kuzey Nekropolis'inde ele geçen örnekleri MS 1.yüzyıl ve MS 1.yüzyılın ikinci yarısına ve en geç MS 2.yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir. Sagallasos örnekleri incelendiğinde kesin tarihli olmamakla birlikte MS 1.yüzyıl tabakalarında yoğun olarak ele geçtiği belirtilmiştir. Ayrıca birinci tipe ait benzer örneklerle sahip, Labraunda, Patara ve Pisidia kentlerinde de MS 2.yüzyıl-MS 3.yüzyıla tarihlendirilmektedir. Tripolis'te ise ele geçen örneklerin, içerisinde bulundukları mezar buluntularının genel tarihi MS 1.-2.yüzyıl olarak verilebilir.³²⁴

³²⁴ Düz dipli unguentariumlar, birinci tipe ait örnekler için bkz. Erdoğan, Doğanalp 2022, fig. 12-20.

6.1.2 İkinci tip unguentariumlar:

Düz dipli unguentariumların ikinci grubuna ait örneklerin tümü yerleşim alanı içerisinde ele geçmiştir. İkinci tipe ait olan bu örneklerden kataloğa alınan beş adet Unguentarium dip ve gövde parçasından oluşmaktadır. Bu tipe ait unguentariumların ağız parçaları küçük parçalar halinde ele geçmiştir. Bu parçalar, dışarıya çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu ve boyundan gövdeye geçişte plastik bir çıkıntıya sahiptir. Gövde yapısı dibe doğru daralır ve bu formun genel özelliğidir.

Düz dipli unguentariumlardan, ikinci tipine ait örneklerin, hamur yapılarına bakıldığında mika ve kireç katkılı oldukları görülmektedir. Hamur renklerine bakıldığında; açık kırmızımsı kahve, kırmızı ve açık kırmızı tonlara sahip oldukları görülmektedir. Ele geçen örneklerin korunan yükseklikleri 3-9cm yüksekliğine sahiptir. Söz konusu örneklerin korunan dış yüzeylerinde belirgin çark izleri görülmemektedir. Ele geçen unguentariumlardan biri(Kat. No.73) ayrı tutularak diğer örneklerde iç yüzeyde çark izleri belirgin bir şekilde görülmektedir. unguentariumların dış yüzeyleri mat ve pürüzlü bir görünüme sahiptir. Bu unguentariumlardan bazılarında, dip kısmının biraz üzerinde daldırma tekniğinden kaynaklanan akan astar boya izleri mevcuttur.(Kat. no. 72,76) Bu astar renkleri kırmızımsı siyah, kırmızımsı kahverengi ve koyu kırmızımsı gri tonlarında görülmektedir. Söz konusu örneklerden bazılarının pişirilmesi iyidir. (Kat. no. 72,75) Ele geçen bir örnekte; fırınlanmanın yüksek ısı ve uzun süreli ısıya maruz kalması nedeni ile hamur kesitinde gri-siyah bir renk aldığı görülmektedir. (Kat. No. 74) Ayrıca bu unguentariumlardan bazılarında fırınlanmadan kaynaklı, dış yüzeyde de renk değişimleri gözlemlenmiştir.³²⁵ (Kat. No. 73,74)

Söz konusu ikinci tipe ait örneklerin tarihlendirmesi, başka kentlerde ele geçen benzer buluntular incelenerek yapılmıştır. İkinci tipe ait örneklerin benzerleri; Laodikeia, Perge, Ephesos, Hierapolis, Sardies ve Nysa kentlerinde görülmektedir. Bu kentlerde ele geçen örnekler yardımın ili Tripolis'te 2007-2009 yılında ele geçen ikinci tipe ait Unguentarium parçaları MS 4.yüzyıl-MS 5.yüzyıl arasına tarihlendirilmiştir.³²⁶

³²⁵ Erdoğan ,Doğanalp 2022, 83.

³²⁶ Erdoğan ,Doğanalp 2022, 83.

6.2 Sivri Dipli Unguentariumlar:

Tripolis'te ele geçen unguentariumların ikinci ana grubunu sivri dipli unguentariumlar oluşturmaktadır. Söz konusu unguentariumlar yerleşim alanı içerisinde kazılarda ele geçmiştir. Sivri dipli Unguentariumlara form özellikleri açısından bakıldığında; dışarıya çekik ağız kenarına, kısa ve silindirik formda boyuna sahip oldukları görülmektedir. Unguentariumlar, gövdeden dibe doğru daralır ve sivri bir dip ile son bulur. Ayrıca söz konusu sivri dip kalın cidara sahiptir. Bu tipe ait unguentariumların boyundan gövdeye geçişte plastik bir çıkıntıya sahip olduğu bilinmektedir. Söz konusu çıkıntının unguentariumların taşınmasıyla ilgili olabileceği düşüncesi mevcuttur. Bu tipe ait unguentariumların boyun kısmında görülen çıkıntıya ipin bağlandığı ve o ip yardımı ile taşındığı araştırmacılar tarafından belirtilmektedir.³²⁷

2007-2009 yılında Tripolis Roma Caddesi üzerinde ele geçen sivri dipli unguentariumlara bakıldığında dip kısımlarının farklılıkları gözlemlenmektedir. Biçimsel farklılıklara sahip olan bu kapların bazılarında; dip kısmı daha sivri bir formdayken bazıları daha yuvarlak bir forma sahiptir. Söz konusu seramiklerin hamur yapılarına bakıldığında kireç ve mika katkılı oldukları görülmektedir. Hamur renkleri kırmızımsı gri, açık kırmızımsı kahverengi, açık kırmızı ve kırmızımsı sarı tonlarına sahip olabilmektedir. Ele geçen örneklerin genel olarak korunmuş yükseklikleri, 4-15,7 cm arasında değişim göstermektedir. Söz konusu unguentariumların bazılarının korunan kısımlarında çark izi görülmezken daha az sayıda örneğin iç ve dış yüzeyde çark izleri gözlemlenmektedir. Örneklerin bir bölümünde dip kısımlarına denk gelen ve daldırma tekniğinden kaynaklanan boya izleri mevcuttur. Akmış olarak görülen bu boya izlerine bakıldığında renk olarak; kırmızı, kırmızımsı kahverengi, koyu kırmızımsı gri, koyu kırmızımsı kahverengi renleri görülmektedir. Örneklerin hamurları incelendiğinde iki adet Unguentariumun pişirilmesinin iyi olduğu görülmektedir.(Kat. No. 77-78) Bazı örneklerde ise fırınlamadan dolayı oluşan renk farklılıkları hamur kesitlerinde görülebilmektedir. Bu renk farkı hamur kesitlerinde siyah-gri renkte görülmektedir. Ele alınan unguentariumlar içerisinde monogramlı örneklerde görülmektedir. (Kat. No. 77,79-80) Bu monogramlar genel olarak dip kısmına yakın olarak karşımıza çıkmaktadır. Unguentariumlardan iki tanesinde monogram dikdörtgen bir çerçeve içerisinde yer alırken(Kat. no. 79-80) bir örnekte de monogram daire içerisinde görülmektedir.(Kat. no. 77) Katalog numarası 77 ve 80 olan unguentariumlar üzerinde görülen monogramlar kelebek stil³²⁸ ya da X biçimli olarak tanımlanmaktadır.³²⁹ 79 numaralı

³²⁷ Şimşek ve Duman 2007, 287.

³²⁸ Hayes 2008: 287, 288, Pl. 90: 1778-1780, 1807.

Unguentarium örneğinde ise aşınmış olan monogram anlaşılamamaktadır. Söz konusu monogramların bir kişi veya bir üretim atölyesini tanımlamak adına yapıldıkları düşünceler arasında yer almaktadır.³²⁹

Tripolis'te ele geçen ve çalışmanın kapsamı doğrultusunda incelenen unguentariumlar arasında sivri dipli olanların tarihlendirmesi için benzer örneklerinin taranması yolu izlenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda benzerlerinin ele geçtiği merkezler; Magnesia Ad Meandrum, Atina, Laodikeia, Sagalassos, Side, Iasos, Myra, Patara, Saraçhane ve Perge'dir. Bu alanlarda ele geçen benzer örnekler açığa çıkarıldıkları tabakalardan yola çıkılarak, MS 5.yüzyıl-MS 7.yüzyıl arasına tarihlendirilmiştir. Bu nedenle Tripolis'te ele geçen sivri dipli unguentariumlar içinde bu tarih verilebilir. Monogramlı örneklerin benzerleri ise Laodikeia, Saraçhane, Hierapolis, Side, Atina Agorası ve Perge'de ele geçmiştir. Monogramlı ve sivri dipli unguentariumların benzer örnekleri ise MS 6.yüzyıl-MS 7.yüzyıl arasında tarihlenmiştir.³³¹

Yapılan çalışmalar sonucunda Tripolis'te ele geçen unguentariumlar hakkında genel bir değerlendirme yapılabilmektedir. MS 1.yüzyıldan MS 7.yüzyıla kadar geniş bir zaman içerisinde kullanım görmüş olan unguentariumların en erken örnekleri MS 1.yüzyıl-MS 2.-3.yüzyıllarda görülmektedir. Bu örneklerin bir kısmı nekropolis alanından ele geçerken bir kısmı yerleşim alanı içerisinde ele geçmiştir. Çalışmanın konusunun sınırını Roma Caddesi ve 2007-2009 yılı kazı çalışmaları sınırladığı için yalnızca bu alanda ele geçen örnekler kataloğa alınmıştır. Pişmiş toprak unguentariumların yanı sıra cam unguentariumlar da Tripolis buluntuları arasında yer almaktadır. Nekropoliste ele geçen örneklerin hiç biri MS 3.yüzyıl sonrasına ait değildir. Bunun nedeni ise mezar buluntularında, bu tarihten sonra mezar hediyesi olarak kandillerin görüldüğü yapılan çalışmalarla anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra yerleşim alanı içerisinde ele geçen Unguentarium örnekleri için 2007-2009 yılı çalışmalarında ele geçenler göz önüne alındığında MS 4.yüzyıldan önceye ait bir örnek bulunmadığı görülmektedir. Ele geçtikleri alanların farklı olması, unguentariumların kentteki kullanım farklarını da göstermesini sağlamaktadır. Günlük kullanımın yanı sıra dinsel özellik taşıdıkları ve mezar hediyesi olarak kullanılmış olabilecekleri düşünülmektedir.³³²

Tripolis'te açığa çıkarılan bu unguentariumların üretim merkezlerine yönelik henüz net bir bilgi bulunmamaktadır. Bu konu hakkında farklı görüşler mevcuttur. Geç Antik Çağa ait olanların olasılıkla dinsel bir amaca hizmet ettikleri düşünülür. Bu döneme ait olanlar için Filistin

³²⁹Bilgin 2018, 119, dip not 19, Res. 12.

³³⁰ Erdoğan, Doğanalp 2022, 83-84.

³³¹ Erdoğan, Doğanalp 2022, 83.

³³² Erdoğan, Doğanalp 2022, 85.; Degesset vd. 1999, 247; Duman ve Şimşek 2007, 286.

bölgesi ve Likya Bölgesi'nde yer alan Myra üretim yeri olarak önerilmektedir.³³³ Başka bir öneri ise, Anadolu'da çok sayıda merkezde oldukça fazla ele geçen bir form olan unguentariumların Anadolu'da üretilmiş olabileceği düşüncesidir.³³⁴ Tripolis'te 2012-2013 yılları arasında bir grup Geç Antik Çağ unguentariumları üzerinde kimyasal analiz çalışmaları yapılmıştır. Birbiri ile benzer on adet örneğin üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada, mineralojik ve kimyasal analizler yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda Tripolis'te ele geçen unguentariumların Hierapolis, Sagalassos ve Laodikeia'da ele geçen unguentariumlar ile hamur yapısı açısından benzer oldukları ortaya çıkmıştır.³³⁵

Bütün veriler incelendiğinde Tripolis'te ele geçen unguentariumların üretim yeri hakkında farklı öneriler sunulabilir. Bunlardan ilki Geç Antik Çağ unguentariumlarının üretim yerleri ile ilgilidir. Bu unguentariumların üretim merkezi ile ilgili net bir veri mevcut olmasa da özellikle birbirine oldukça yakın olan Hierapolis ve Laodikeia gibi kentlerde de örneklerin ele geçmesi, bu kentlerin aynı kil yataklarını kullanmış olabilecekleri fikrini düşündürmektedir. Bu nedenle üç kentin aynı atölyede üretim gerçekleştirmiş olabileceği de düşünülmektedir. Bir diğer düşünce ise unguentariumların form açısından çeşitlilik göstermemesinden kaynaklanmaktadır. Yapılarında görülen özensizlik, az çeşit ve monogramlı örneklerin başka merkezlerde de ele geçmiş olması nedeni ile Roma Döneminde seramik üreten belirli merkezlere üretilen bu unguentariumların farklı kentlere dağılmış olmasıdır.³³⁶

³³³ Ötügen 2003: 240 Res. 9; Türker 2005: 315 Res. 8-9.

³³⁴ Degeest vd. 1999: 247 (Konstantinopolis, Limyra, Perge, Sagalassos); Hayes 2008: 116 (Pamphylia, Psidia bölgelerinde).

³³⁵ Semiz ve Duman 2017: 178.

³³⁶ Erdoğan ,Doğanalp 2022, 85-86.

7.Kandiller:

İnsanoğlu için uygarlık tarihi açısından önemli bir yere sahip olan ateşin keşfedilmesi ve onu kontrol edebilme becerisi sayesinde büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Ateş; yiyeceklerin pişirilmesi, ısınma gibi kullanım alanları dışında aydınlatmada da önemli bir rol oynamıştır. Ateşin bulunmasıyla aydınlanma ihtiyacı doğrultusunda özel üretimler açığa çıkmıştır. Bu aydınlatma araçlarından en önemlilerinden biri de Paleolitik çağdan itibaren kullanımının var olduğunu bildiğimiz kandillerdir. Kandiller insanlık tarihi içerisinde oldukça eski dönemlerde görülen meşale ve ocak ateşi yerini almıştır. Kandillerin bu araçların yerini almasıyla birlikte aydınlanma araçlarında çeşitlilikte artmıştır.³³⁷ Kandillerin ilk ortaya çıkış amacı aydınlanma olsa da zamanla , mezar hediyesi ya da tapınak adakları olarak da kullanılmaya başlanmıştır. ³³⁸

Kandiller uzun bir dönem içerisinde kullanım gören materyallerden biridir. Söz konusu aydınlanma aracına ait farklı ham madde üretimleri bilinmektedir. Bunlar; pişmiş toprak, taş, mermer ve metaldir. Bu hammaddeler içerisinde yer alan taş, üretimde işçiliğin oldukça zahmetli olması nedeni ile az sayıda örnek vermektedir. Metal kandiller ise genellikle gelir düzeyi yüksek bireylerin kullandığı ürünler olarak görülmektedir. Bronz, gümüş veya altından olabilen bu kandiller, Roma dönemi içerisinde maden endüstrisinin gelişmesi sonucu hammaddeye ulaşımın kolaylaşması ile çok sayıda örnek vermiştir. Fakat metallerin eritilip tekrar kullanım görme özellikleri nedeni ile bu örnekler de çok az sayıda ele geçmektedir. En çok tercih edilen ham madde elbette ki pişmiş topraktır. Kolay elde edilen bir hammadde olması ve yapım tekniği açısından da kolaylık sağlaması üretimde ön plana çıkmasını sağlamıştır. Antik dönemden günümüze gelen ve korunan en fazla örnek pişmiş toprak kandillere aittir. Pişmiş toprak kandiller gelir seviyesi düşük olan bireyler tarafından da tercih edilmiştir.³³⁹

Kandiller, gövde burun ve kulp kısımlarından oluşur ve yanıcı madde olarak zeytinyağı ön plandadır. Bu nedenle zeytin üretiminin görüldüğü Akdeniz ve Akdeniz Bölgesi etki alanlarında kullanıldığı düşünülmektedir. Zeytin üretimi olmayan yerlerde ise; kiki yağı³⁴⁰, Hint yağı, fındık yağı, balık yağı ve diğer bitkilerin yağları kullanılmıştır. ³⁴¹

Kandiller içerisinde en sık rastlanılan grup pişmiş toprak kandillerdir. Pişmiş toprak kandillerin üretiminde farklı üç yöntem kullanılabilir. Bunlar; el yapımı, çark yapımı ve kalıp yapımı yöntemleridir. El yapımı tekniği ile yapılan kandiller, kile el ile şekil verilerek ve daha

³³⁷ Aktaş 2018,248.; Çokay 1996,7-9; İnanan 2004,5.

³³⁸ Bailey 1975,9,12-16; Bailey 1972,11-12.

³³⁹ Aktaş 2018,249.

³⁴⁰ (Herodotos, II.94)

³⁴¹ Bailey 1972,10-11

sonra basit aletlerle düzeltilerek yapılmaktadır. El yapımı olan kandiller bronz çağından itibaren görülmeye başlanır ve geç çağlara kadar kullanımı devam eder.³⁴² Çark yapımı kandillerin en erken örneklerine bakıldığında, ilk örneklerin açık kase formuna sahip oldukları görülmektedir. bu kase formuna sahip kandillerin gövdeleri çarkta şekillendirilir. Burun kısmına fitil yerleştirilebilmesi için bu kısım hafifçe katlanır. Daha sonraki süreçte üretilmeye başlanan çark yapımı kandillerde ayrı ayrı yapılan burun ve kulp, çarkta yapılan gövdeye eklenmektedir. Bu tip kandiller yunan dünyasında sıkça tercih edilir. ³⁴³

Kandiller, kalıp kullanımının M.Ö 3.yüzyılda başlaması ile birlikte üst ve alt olmak üzere iki parçalı üretilmişlerdir. Kalıp kullanımı sayesinde kandil üretimi oldukça kolaylaşır. Bu durumun getirisi olarak kandiller çok sayıda ve oldukça ucuza üretilmişlerdir. Kalıp kullanımı, çark yapımı kandillerde gövdeye daha sonradan eklenen ve oldukça kolay kırılıp deforme olan burun kısmının çok daha sağlam yapılmasına da olanak sağlamaktadır. Kalıp kullanımı ayrıca süsleme alanının da büyümesini sağlamıştır. Kandil üreticileri için daha geniş süsleme alanları açığa çıkmıştır.³⁴⁴ Kalıp yapımının avantajları oldukça fazla olsa da bir kalıp sayesinde birden fazla aynı kandilin üretiminin kolaylaşması, bazı tipteki kandillerin uzun dönemler boyunca kullanım görmesine neden olmuştur. Kalıpta ana tipe sahip olan üreticiler seri üretimle birden fazla kandili üretebilmişlerdir. Atölyelerden bazılarında oldukça önemli birçok kalıp çeşitli bulunmaktadır. Bunun yanında bazı bölgelerin atölyelerinde üretilen kandil kalıpları uzak atölyeler tarafından alınarak, aynı kandilin geniş sınırlar içerisinde, farklı atölyelerde üretilmesine olanak sağlamaktadır.³⁴⁵

Kandillerin kil yapıları incelenerek bölgesel farklılıkları açığa çıkarılmaktadır. Kil yapıları incelenerek atölye tahminleri ve tespitleri yapılabilmektedir. Yunan ve Roma dünyasına ait kandillerde astar kullanımı söz konusudur. Astar kullanımı sayesinde kullanılan yakıtın kandile zarar vermesi önlenmektedir. Kil tarafından emilen yakıtın oluşturduğu bozulmalara engel olan astar kullanımı sayesinde kandillerin kullanım süreleri artmaktadır. Astar bu kullanım amacı dışında süsleme elemanı olarak da kullanılmıştır.³⁴⁶

Roma yerleşimlerinde ele geçen en erken kandil örnekleri, Esquilline Tepesi'nde ele geçmiş ve MÖ 3.yüzyıla tarihlendirilmiştir. Kaba forma sahip bu örnekler dekore edilmişlerdir. MÖ 1. yüzyıla gelindiğinde, Roma Kandillerinde Mısır etkisi görülmeye başlanır. Mısır etkisinde olan bu kandillerde kalıp kullanımı sayesinde süsleme alanları genişlemiştir. Kandillerde Mısır

³⁴² Aktaş 2017, 249.; Tezgör-Sezer 1995, 23.

³⁴³ Bailey 1975, 4-6, 15; Bailey 1972, 9, 17.

³⁴⁴ Aktaş 2017, 249.; Bailey 1975, 15.

³⁴⁵ Aktaş 2017, 249.; Bailey 1972, 19.

³⁴⁶ Aktaş 2018, 250.; Bailey 1975, 3, 5-6; Bailey 1972, 16, 21; Broneer 1930, 34; Çokay 1996, 14.

etkisiyle birlikte hayvan veya insan başı şekline sahip alçak kabartma figürler görülmeye başlanmıştır. İmparatorluk dönemine gelindiğinde ise volütlü kandiller oldukça yaygın kullanım görür. Söz konusu volütler, MÖ 1.yüzyılda fazla gelişmemiş olup burun kısmının iki yanında yer almaktadır. MS 1.yüzyıla gelindiğinde ise yuvarlak veya üçgen profilde son bulan burunların iki yanında görülen volütler oldukça özenlidir. Bu dönem içerisinde gelişmiş volütler dışında, diskusta omuzlara doğru genişleyerek bezeme alanının çoğalması sağlanmıştır. Bu kandillerde omuz kısımlarında yiv dışında süsleme alanı kalmamıştır. Diskusta yer alan figürlü sahne dışında çoğunlukla yer alan motifler; dil ve şua motifleridir. MS 2.yüzyıla birlikte diskus daralmaya başlar. Daralan diskusla birlikte omuz kısmında bitkisel motifler görülür. Bitkisel motiflerin yanı sıra figürlü sahnelerde sıkça kullanım görmüştür. Aynı dönem içerisinde omuzda yer alan bezemeler panellere bölünmüş ve kalp şeklinde burunlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu kandiller oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir. MS. 300 yıllarına kadar kullanım görmüştür. Kulplar çoğunlukla dikey ve küçüktür. Ayrıca kulplarda üç yiv kullanılmıştır.³⁴⁷

MS 3.yüzyıla gelindiğinde, dönem içerisinde yaşanan sıkıntılar kandil üretimini de doğrudan etkilemiştir. Politik krizler ve buna bağlı olarak ticaretin sekteye uğraması, veba salgını, iç savaş ve barbar saldırıları, tarım alanlarının, zeytinliklerin tahrip edilmesi gibi faktörler iş gücünün azalmasına neden olmuştur. Yaşanan bu sıkıntılar sonucunda imparatorluğun neredeyse her bölgesinde zeytin yağı üretiminin azalmış olması sonucunda, fiyatlar artmış, yağ alım gücü azalmış ve buna bağlı olarak kandil üretimi de sekteye uğramıştır. Kandil üretiminde ciddi anlamda düşüş MS 3.yüzyıl ve MS 4.yüzyıl boyunca gözlemlenmektedir.³⁴⁸ Söz konusu dönemde görülen kandiller daha önceki dönemlerde kullanım gören kandillerin, kötü birer taklidi niteliğindedir. Bu kandillerde; yuvarlak profilli burunlar, omuzda paneller, dikey ve yivli tutamaklar kullanılmaya devam eder. Fakat bu dönem kandillerinde figürlü sahneler yerine şua ve rozet motifleri kullanılmaktadır. Ayrıca kulplar dolu olarak yapılmaktadır. MS 1. Yüzyıl ve MS 4.yüzyıl boyunca kullanılan gövde profili dışında tarihlemeye önemli bir yer tutan diskusta; tanrı betimlemeleri, tarih ve edebi sahneler, kahraman hikaye betimleri, kline sahneleri, gladyotörler, günlük yaşam sahneleri, tiyatro maskaları, araba yarışları, objeler, hayvan ve bitkisel motiflerle yoğun olarak karşılaşılır. Ayrıca kandillerin üzerinde üreticinin ya da sanatçının ismi, sembolü veya adak işareti yer alabilmektedir.³⁴⁹

³⁴⁷ Aktaş 2018, 250.; 9 Bailey 1972, 9-22; Broneer 1930, 7.

³⁴⁸ Bailey 1972, 20; Çokay 1996, 18.; Aktaş 2018, 251.

³⁴⁹ Bailey 1972, 22-25. ;Bailey 1988, 3, 42-43, 65, 89, 93; Bailey 1975, 15; Bailey 1980, 6-7;

MS 3.yüzyıla gelindiğinde Hristiyan sembollerinin kandiller üzerinde yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu motifler, MS 4.yüzyıl içerisinde ise en sık görülen motif haline gelirler. Söz konusu Hristiyan sembolleri arasında kurbağalar, kuşlar, palmiye yaprakları, üzüm salkımları, haç motifleri, haberci motifleri ve monogramlar yer alır. Tüm bu motiflerin yanı sıra pagan motifleri de kandiller üzerinde görülmeye devam eder. MS 4.yüzyılda kalitesini kaybeden bu kandillerde söz konusu bezemeler kullanılmaya devam etse de bitkisel bezemeler yaygınlaşır. Kandillerin gövdeleri oval bir profil ve burun uzayarak karakteristik bir özellik kazanır. MS 4. yüzyıl sonunda görülmeye başlanan Kuzey Afrika kandilleri, MS 5-6.yüzyılda oldukça yoğun bir yayılım gösterir. Kuzey Afrika kandillerinin omuz ve diskusunda, Hristiyan motifleri yer almaktadır. MS 5.yüzyıl ile birlikte kandillerin formları bozulmaya başlar. Bu dönemde Kuzey Afrika kandillerinin yanı sıra Calymnos, Smyrna, Miletos, Ephesos ve Sardies gibi Batı Anadolu kentlerinde de kaliteli üretimlerin varlığı gözlemlenmektedir.³⁵⁰

Geç Roma Dönemi içerisinde kalıp yapımı kandillerin yanı sıra çark yapımı kandillerinde yoğun olarak üretildikleri görülmektedir. Çark yapımı olan bu tip kandillerin üzerinde bezeme yer almamaktadır. Genel olarak form özelliklerine bakıldığında basık ve yuvarlak gövdeli çaydanlık benzeri bir görüntüye sahiptir. Antik çağ boyunca kullanım gören kandillerin, MS 7.yüzyıla birlikte kullanılmaya başlanan mum nedeni ile üretimi azalmaya başlamıştır.³⁵¹

Aydınlatmada kullanılan kandiller Tripolis Antik kentinin çalışılan alanlarının birçoğunda ele geçmiştir. Nekropolis alanlarında ve Roma Caddesi kazılarında da ele geçen kandiller oldukça fazladır. Çalışmanın konusunu oluşturan 2007-2009 yılı Roma Caddesi kazılarında ele geçen kandillerden korunmuş olanlar ele alınmıştır. Ele alınan kandiller form ve bezeme özellikleri açısından incelenmiştir. Ayrıca söz konusu örnekler “Tripolis Nekropolisleri”³⁵² adlı doktora tezinde yayınlanan kandiller ile karşılaştırılarak tarihlendirilmiştir.

Değerlendirmeye alınan tama yakın korunmuş kandiller iki sınıfa ayrılmaktadır. Ele alınan örnekler kronolojik olarak ele alınmaktadır. Bunlardan ilki Erken Roma Dönemi (MS 1.-2.yüzyıl) kandilleriyken, diğer grup ise Geç Roma Dönemi (MS 5.-7. Yüzyıl)kandilleridir.

³⁵⁰ Bailey 1972, 20-21.; Aktaş 2018, 252.

³⁵¹ Bailey 1972, 21.; Bailey 1980, 382-394.; Çokay 1996, 17-18.

³⁵² Arıcı 2017 , S.Arıcı, “Tripolis Nekropolisleri” (ege üniversitesi, sosyal bilimler enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi.) İzmir.

7.1. Erken Roma Dönemi Kandilleri

Tripolis Antik Kentinde, Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmalarında 2007 ve 2009 yılları arasında ele geçen kandillerden tama yakın korunmuş olan, kalıp yapımı iki adet Erken Roma Dönemi kandili yer almaktadır. Söz konusu kandillerin her ikisi de form olarak birbirine benzemektedir. Her ikisi de küresel gövde profiline sahiptirler. Aynı döneme ait olan bu iki kandil arasında farklılıklarda yer almaktadır.

2007 yılında Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçen bir kandil; tama yakın profil vermektedir. (Kat. No. 81) Küresel gövdeli, içi dolu ve dikey tutamağa sahiptir. Kandilin diskus kısmında iki adet küçük delik yer almaktadır. Diskus iki adet yiv ile çevrelenmiştir. Diskusa bakıldığında ise koşar pozisyonda bir hayvan figürü görülmektedir. bu figür olasılıkla bir domuz veya köpektir. Kandilin yüzeyi kırmızı astarlıdır. Söz konusu kandilin bir benzerleri Tripolis Nekropolislerinde yapılan çalışmalar sırasında ele geçmiştir. Doğu nekropolis alanında yer alan 8. Nolu mezardan ele geçen bir örnekle oldukça benzer özellikler göstermektedir. Bu mezar içerisinde ele geçen kandilin diskusunda da koşar pozisyonda görülen domuz figürü yer almaktadır. Aynı mezardan ele geçen bir diğer kandilde ise profil özellikleri kat.no.81 ile paralel olsa da, diskusta yer alan kabartma motif, adım atar pozisyonda bir gladyatördür. Söz konusu nekropolis buluntuları ele alınan kandil örneğinin tarihlendirilmesinde oldukça önemlidir. Bunun nedeni ise kandillerin mezar içerisinde insutu olarak ele geçmeleridir. Bu mezar içerisinde sikkeler ile birlikte yaklaşık olarak 12 adet kandil ele geçmiştir. 81 numaralı kandil ile paralel olan örneklerin tarihi ise MS 1.-2.yüzyıl arasına verilmektedir. Bu nedenle söz konusu kandil için de MS 1.-2.yüzyıl tarihi verilebilir. Ayrıca Erken Dönem Roma Kandillerinin genel özellikleri de söz konusu örneğe uyundur. Bu döneme ait kandillerin genel özellikleri; Mısır etkisi ile genişleyen bezeme alanı ve diskusta görülen kabartma olarak işlenmiş hayvan ve insan figürlerinin görülmesidir.

Erken dönem kandilleri arasında değerlendirilen bir diğer örnek ise Roma Caddesi Batı 3 açmasından 2009 yılı kazı çalışmalarında ele geçmiştir.(Kat. No. 82) Neredeyse tüme yakın korunmuş olan kalıp yapımı kandilin, devetüyü rengi hamuru ve kahverengi astarı mevcuttur. Ayrıca mika ve kalsit katkılıdır. Kandilin diskus kısmını, üç adet kazıma yiv sınırlamaktadır. Yuvarlak gövdeye sahip kandil, omuz kısmından çıkıp gövde altında birleşen bir kulba sahiptir. Söz konusu kandilin bir benzeri Tripolis Doğu Nekropolisi 1.nolu mezardaki lahidin, podyum altından ele geçmiştir. Nekropol alanından ele geçen bu kandil ele geçen diğer buluntular yardımı ile MS 1.yüzyıl ortaları- MS 2.yüzyıla tarihlenmektedir. Olasılıkla bu kandil de aynı dönemlere tarihlendirilmelidir.

7.2. Geç Roma Dönemi Kandilleri

Tripolis Antik Kenti'nde, Roma Caddesi üzerinde yapılan kazı çalışmalarında, 2007-2009 yılı verileri incelendiğinde, Geç Roma Dönemi'ne ait olduğu belirlenen ve tama yakın korunmuş olan üç adet kandil bu çalışmada ele alınmıştır. Söz konusu kandiller; Tripolis'te daha önce yapılan çalışmalar ve Nekropolis alanında yapılan çalışmalar sonucunda yapılmış olan "Tripolis Nekropolisleri" adlı doktora tezinde yer alan kandillerle karşılaştırılarak tarihlendirilmiştir. Üç örnekte MS 5.-6.yüzyıl aralığına tarihlenmektedir. Nekropoliste ele geçen kandillerin, ele geçtikleri alanda mevcut olan diğer malzemelerle ve benzerleri ile karşılaştırma sonucunda tarihlendirilmesi, Roma Caddesinde ele geçen kandiller içinde önemli bir veri olmuştur. Kandiller hem tipolojik olarak hem de benzerleri ile karşılaştırılarak incelenmiştir.

Ele alınan kandillerden ilki tama yakın olarak korunmuş, kalıp yapımı kandildir. (Kat. No. 83) Roma Caddesinde Güneybatı 4 açması içerisinden, 2007 yılında ele geçmiştir. Çift konik gövdeli, küçük ve çukur diskus bölümüne sahiptir. Tek diskus deliği mevcuttur. İçi dolu küçük tutamağa sahiptir. Küçük ve kısa buruna sahip kandilin halka kaidesi bulunmaktadır. Diskus içerisinde dil motifleri yer almaktadır. Omuz kısmında ise tek sıra nokta bordür yer alır. Bu kandilin bir benzeri Tripolis Nekropolisi kazı çalışmalarında 2008 yılında, Doğu nekropolis alanı 1.nolu mezar içerisindeki lahit mezardan ele geçmiştir. Ele geçen bu kandil, Kat.No.83 ile hem form hem de diskus içerisinde ve omuz kısmında yer alan bezemeler açısından da oldukça benzerdir. Tek farkları, nekropolisten ele geçen örneğin omuz kısmında iki sıra nokta bordür yer alır. Nekropolis alanından ele geçen örnek MS 5.-6.yüzyıla tarihlenmektedir. Bu nedenle Roma Caddesi, Güneybatı 4 Açması içerisinden ele geçen kandil içinde aynı tarihleme önerilebilir.

Kat. No. 83 ile benzer olan bir diğer kandil örneği Tripolis Roma Caddesi Batı 3 açması içerisinden, 2009 yılında ele geçmiştir.(Kat. No. 84.) Devetüyü hamur rengine ve açık kahverengi astara sahiptir. Mika ve kalsit katkılıdır. Kandilin yalnızca burun kısmı korunmamıştır. Dikey ve küçük tutamaklıdır. Diskus deliğini dil motifleri çevrelemektedir. Omuz kısmında ise kabartma şeklinde, sıralı nokta motifleri yer almaktadır. Roma Caddesi Güneybatı 4 açmasından ele geçen kandil ile benzer olan, Batı 3 Açmasından ele geçen bu kandil için de MS 5.-6.yüzyılları tarih olarak önerilebilir.

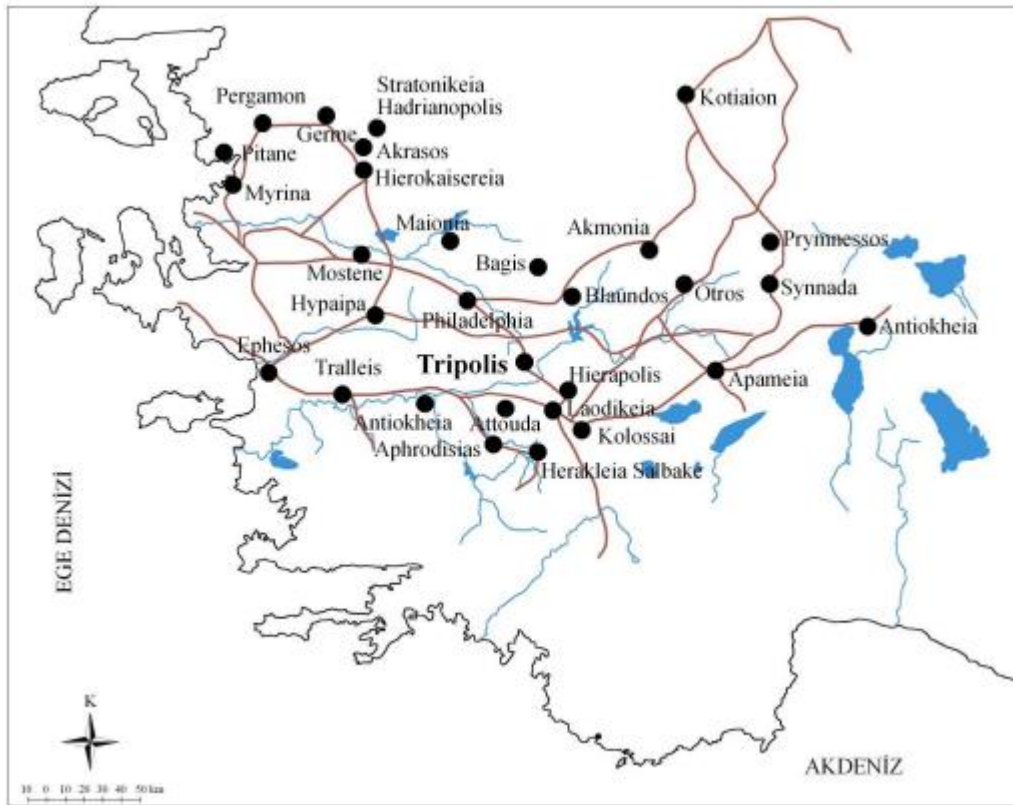
Roma Caddesi Batı 3 açmasından bir kandil daha ele geçmiştir.(Kat. No. 85) Yalnızca kulp kısmında küçük bir parçası eksik olan kandilin hamur rengi, kiremit kırmızısıdır. Kırmızımsı- kahverengi astara sahiptir. Mika katkılıdır. Kandil armudi gövde profiline sahiptir. Kulp, omuzdan dikey başlayarak gövde altında birleşmektedir. Kulp üzerinde üç adet kazıma yiv

mevcuttur. Omuz kısmında kabartma olarak işlenen üzüm ve asma dalları yer almaktadır. Burun deliği ve çevresi fazla ısıya maruz kalmış ve siyahlaşmıştır. Tripolis Nekropolisinde ele geçen iki adet kandil ile benzer özellikler göstermektedir. Bu iki kandilin, Kat. No 85.'ten tek farkları tutamak kısmının deliksiz olmalarıdır. Nekropolis alanından ele geçen bir örnek, MS 550-650 yıllarına tarihlenirken, diğer kandil MS 5.-6.yüzyıla tarihlenmektedir. Bu örnekler göz önüne alınarak, Roma Caddesi Batı 3 açmasından ele geçen kandilde MS 5.-6.yüzyıla tarihlenebilir.

SONUÇ

Tripolis Antik kenti, Lydia Bölgesi sınırları içerisinde, jeopolitik ve stratejik konumu sayesinde Antik Dönem boyunca bölgeler arası ticaret yollarının uğrak noktası haline gelmiştir. Bunun nedenleri; Menderes Nehri'ne yakınlığı ve güneyinde yer alan verimli ovalara sahip bir yerleşim olmasıdır. Kent, Perslerin Kral Yolu olarak adlandırdığı siyasi, askeri ve ticari amaçla kullanım gören yolların geçiş güzergahı üzerinde yer almaktadır. Kent ayrıca Lydia'nın başkenti olan Sardies ve Phrygia Pacatiana 'nın başkenti olan Laodikeia kentlerini birbirine bağladığından dolayı önemi uzun yıllar boyu sürmüştür. Bu nedenlerle Tripolis kenti, batı ve iç bölgeler arasında köprü görevini üstlenmektedir. Söz konusu kentler ile ekonomik, kültürel ve sosyal bir etkileşim içerisinde olduğu, Tripolis'te ele geçen sikkelerin darp edildiği kentlerin söz konusu yol güzergahında olması ile anlaşılmaktadır. Bu yol ağı içerisinde olması, farklı dönemlerde bir çok kent ve bölge ile seramik ticareti içerisinde olduğunu da göstermektedir.³⁵³

Görsel 5: Tripolis Antik Kentin 'de ele geçen sikkelerin darp edildiği kentler ve Antik Dönem Yol Güzergahı.(Ok 2018, 326, Fig.66)

³⁵³ Ok 2018, 325-326.

Tripolis Kenti'nde 2007-2009 yılları arasında çalışmaların sürdürüldüğü Roma Caddesi, kentin yaklaşık olarak orta kesiminde yer almaktadır. Cadde doğu-batı doğrultuludur. 2007-2009 yılları arasında yalnızca Roma Caddesi üzerinde değil aynı zamanda caddenin kuzey ve güneyinde bulunan alanlarda da çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda, Roma Caddesi'nin her iki yanında stoaların bulunduğu ve düz bir tabana sahip olduğu belirlenmiştir. Daha sonraki dönemde ise caddenin kullanımının sona erdiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde caddenin kuzey stoasını da kısmen içerisine alan bir sur duvarı inşa edilmiştir. Caddenin kuzey ve güney kısımlarında ise birçok yapı yer almaktadır. Bu yapılardan bazıları Roma Caddesi'nin inşa edildiği döneme ait oldukları belirlenirken bazılarının daha sonraki dönemlere ait oldukları saptanmıştır. Ayrıca kentin MS 3.yüzyıl ortalarından sonra gerçekleşen depremden etkilendiği Roma Caddesi'nde yer alan mimari yapılarda da gözlemlenmektedir.³⁵⁴

Roma Caddesi'nde birçok seramik buluntu ele geçmiştir. Ele geçen buluntular daha çok dolgu toprak içerisinden ele geçmiştir. Seramiklerin farklı kodlardan ele geçmiş olması, hepsinin aynı zamanda buraya atılmadığını, farklı şekillerde ve farklı dönemlerde buraya getirildiklerini göstermektedir. Dolgu toprak malzemeleri olsalar da kentte ele geçen Roma Seramikleri açısından önemli veriler oluşturmaktadır. Özellikle Roma Caddesi Batı 3 açmasına bakıldığında yanık bir tabakanın varlığı gözlemlenmiştir. Bu yanık tabaka kazıldığında içerisinde seramiklerin de dahil olduğu çok yoğun bir buluntu grubu ele geçmiştir ve tabakanın olasılıkla Caddenin kullanımının sona ermesinden sonra çöplük olarak kullanılmış olduğunu düşündürmektedir. Caddenin doğusunda yapılan çalışmalarda da aynı duruma rastlanmıştır.

Roma Caddesi'nde yapılan çalışmalar sonucunda ele geçen seramikler incelendiğinde Roma Dönemi seramik formlarının çoğu görülmektedir. Caddeden ele geçen buluntular, ithal ve yerel üretim seramik örnekleri ile geniş bir buluntu yelpazesine sahiptir. Yoğun olarak Günlük Kullanım Seramikleri ele geçse de bunun yanı sıra Unguentariumlar, Kandiller, Kırmızı Astarlı İthal ve Yerel Üretim Seramikler, Terra Sigillata ve Amphora parçaları da ele geçen buluntular arasındadır. Bu malzemelerin dolgu toprak ve olasılıkla çöplük olarak kullanılan alanlardan ele geçmesi, buluntuların tarihlendirilmesini zorlaştırsa da kentin Roma Dönemi seramik repertuarını anlamak adına önemli veriler sağlamaktadır.

Roma Caddesi Buluntuları arasında da en çok ele geçen seramikler Günlük Kullanım Seramikleridir. Kentte ele geçen Günlük kullanım kaplarına bakıldığında Geç Hellenistik Dönem'den MS 6.yüzyıla kadar üretimi görülmektedir. Tripolis'te yapılan çalışmalarda ele geçen seramik kalıpları üretimin göstergesi niteliğindedir. Söz konusu kalıpların büyük çoğunluğunun

³⁵⁴ Erdoğan 2014, 42-80.

Kemerli Yapı'dan ele geçmesi, bu alanın atölye olarak kullanılmış olabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Ele geçen Lekane ve Situlalara bakıldığında ise olasılıkla yerel üretim oldukları düşünülmektedir. Bazı örneklerde astarın görülmesi yerel bir uygulama olduğunu düşündürmektedir.

Kentte ele geçen yerel üretim seramik gruplarına bakıldığında; yerel olduğu tespit edilen Kırmızı Astarlı Kase grubu ve Lykos Vadisi ile ilişkili yerel amphora gruplarının varlığı görülmektedir. Söz konusu gruplar arasında yer alan Lykos Vadisi Amphoraları ve Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphoralar, yakın çevredeki kentler arasında bölgesel niteliğe sahip ticarete kullanılmış oldukları anlaşılmaktadır. Yerel buluntular arasında yer alan Kırmızı Astarlı Kaselerin ise form olarak Phokaia ve Kıbrıs Kırmızı Astarlı seramiklere olan benzerlikleri, bölgeler arası ticaretin yerel ticaret üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir. Söz konusu grup, Laodikeia ve Hierapolis gibi Lykos Vadisi kentlerinde de ele geçmiştir. Bu veriler ışığında söz konusu kase grubunun da Lykos Vadisi ile ilişkilendirilmesi doğru olacaktır. Söz konusu yerel üretim seramiklere bakıldığında Lykos Vadisi kentlerinde yoğun olarak ele geçmiş olmaları, bu kentlerin ortak bir atölyede üretim yapmış olabileceklerini ya da üretici olan kentten diğer kentlere dağılmış olabilecekleri düşüncelerini akla getirmektedir. Net verilerin elde edilmesi için, söz konusu seramik grupları üzerinde kimyasal analizlerin ve araştırmaların yapılması daha doğru olacaktır.

Kentte ele geçen ithal seramikler incelendiğinde kentin Augustus Döneminden MS 2.yüzyıl ortalarına kadar Pergamon ve Tralleis kentleri ile yakın bir ticari ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Ele geçen Pergamon ve Doğu Sigillata B grubu seramikleri bu ilişkileri kanıtlar niteliktedir. Roma Caddesi'nde Pergamon Sigillata örneği bulunmasa da kentin birçok alanında çok sayıda buluntu mevcuttur. Roma Caddesinde Doğu Sigillata B grubuna ait örnekler mevcuttur.

MS 3.-4.yüzyılda kentin, Anadolu'nun iç kesimlerinde yer alan Sagalassos kenti ile ticari ilişkileri ele geçen seramik buluntular ile kanıtlanmaktadır. Kentte ele geçen Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramiklerin erken üretimlerine ait buluntu olmaması dikkat çekicidir. Kentin MS 2.yüzyıla kadar Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramiklerden uzak kalmasının nedeni olarak, kentin yerel üretim ya da bölgesel üretim kaplarla ihtiyacını karşılamış olması olarak açıklanabilir. Kentte birçok alanda ele geçen Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramikler, Roma Caddesi'nde de bulunmuştur. Ele geçen Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramikleri incelendiğinde, taşınırken kolay zarar görmeyecek, dayanıklı formların tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bunun nedeni iç bölgelerin fiziki yapılarıdır. Elde edilen veriler ışığında Sagalassos, MS 4.yüzyılda kentin yerel ihtiyacını karşılayanın yanı sıra Lykos Vadisi Kentleri ile de yoğun bir ticari ilişkisi söz konusudur.

Tripolis'in ticari ilişkileri yalnızca Anadolu ile sınırlı değildir. MS 3.yüzyılın üçüncü çeyreği ile MS 7.yüzyılın başlarında Kuzey Afrika ile de ticari ilişkiler söz konusudur. Ekonomik olarak etkileşimin kanıtı olarak kentte ele geçen Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler bulunmaktadır. Söz konusu ticaretin Ephesos'tan Tripolis'e getirilmiş olması düşünülmektedir. Kentte birçok alanda ele geçen Afrika Kırmızı Astarlı Seramikler, Roma Caddesinde de ele geçmiştir. Kentte ele geçen Sagalassos ve Afrika Kırmızı Astarlı Seramik gruplarının MS 4.yüzyılda arttığı gözlemlenmektedir. Ayrıca kentte ele geçen sikkelerin de yoğunluğu söz konusu dönemde ekonomik durumun üst düzeye çıktığı da gözlemlenmektedir.³⁵⁵

MS 5.-6.yüzyılda kentte, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerin varlığı görülmektedir. Kentte ele geçen Geç Roma Dönemi Kırmızı Astarlı Seramikleri içerisinde en az oranda ele geçen seramik grubunu Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikler oluşturmaktadır. Bunun nedeni olarak kentin Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerini daha çok tercih etmesi ve kentin ekonomik durumunun artması ile uzak mesafeli kentlerle ticari ilişkilerinin artması olarak düşünülebilir.

Kentte MS 5.-7.yüzyıl içerisinde Açık Renkli Seramikler az da olsa görülmektedir. Genel olarak Kuzeybatı Anadolu'da üretildikleri düşünülen bu seramiklerin kentte ele geçmiş olmaları, kentin söz konusu seramik grubunun kullanım ve ticaretine kayıtsız kalmadığının göstergesi niteliğindedir. Roma Caddesi kazılarında ise bu gruba ait farklı iki tip örnek ele geçmiştir.

Kentte ele geçen önemli seramik gruplarından birini de Unguentariumlar oluşturmaktadır. Ele geçen unguentariumların üretim yerleri henüz belirlenememiştir. Fakat araştırmacılar Geç Antik Çağ unguentariumlarının olasılıkla dini bir amaçla kullanıldıklarını düşünmektedir. Bu nedenle Filistin Bölgesi ya da Likya Bölgesi'nde yer alan Myra kentinde üretilmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Bir diğer görüş ise Anadolu'da birçok merkezde, çok sayıda ele geçen buluntu nedeniyle Anadolu'da bir merkezde üretilmiş olabilecekleridir. Bu verilerin yanı sıra, Tripolis kenti ile yakın bölgede olan Laodikeia kentinde çok sayıda monogramlı örneğin ele geçmesi nedeni ile burada da bir üretimin olabileceği görüşü de vardır. Bu unguentariumlar üzerine Tripolis'te kimyasal analizler yapılmıştır. Yapılan bu analizlerin sonucunda Tripolis'te ele geçen unguentariumların, Laodikeia, Hierapolis ve Sagalassos kentlerinde ele geçen unguentariumların kil yapıları yönünden benzer oldukları görülmüştür. Bu benzerlikten yola çıkarak, söz konusu kentlerin olasılıkla ya ortak bir kil yatağı kullandığı ya da ortak bir atölyede üretim yaptıkları düşünülebilir.

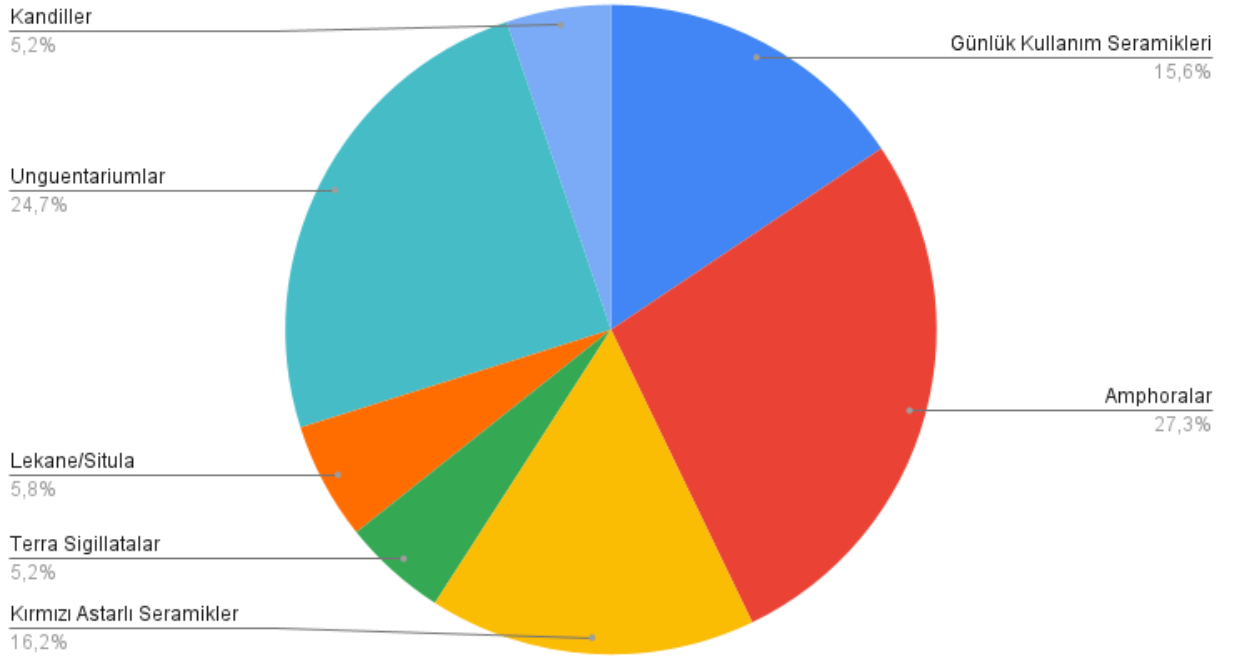
Kentte ele geçen kandiller ise henüz üretim yerleri belirlenememiş olup, Erken Roma Dönemi ve Geç Roma Dönemi olarak iki grupta incelenmiştir. İleride kette yapılacak daha

³⁵⁵ Ok 2018, 332-333.

detaylı incelemeler ve çalışmalar sonucunda daha fazla veriye ulaşılabilir.

Roma Caddesi verileri ışığında Tripolis kentinde yapılan genel çalışmalarında incelenmesi sonucunda kentin seramik buluntuları değerdendirilmiştir. Bu değerdendirme sonucunda kentin öncelikle yerel üretim seramikleri tercih ettiğı ve bunun yanı sıra ithal seramiklerinde varlığı görölmektedir. Yerel üretim olduğı düşünölen seramik gruplarına bakıldığında Lykos Vadisi kentleri ile bir ilişki gözlemlenmektedir. Bu durum olasılıkla bu kentlerin ortak bir atölyede üretim yapmış olmaları ya da bölgesel ticarete tercih edilen ortak formları ürettikleri veya bölgede üretim yapan öncü bir kentten diğerd kentlere ulaştığı düşönceleri açığa çıkmaktadır. İlerleyen zamanlarda Lykos Vadisi Kentlerinin yerel üretim seramikleri üzerinde yapılacak araştırmalar daha net verilerin açığa çıkmasını sağlayacaktır. Kentte ele geçen ithal seramikler ise, Tripolis'in Anadolu ile ticari ilişkilerini göstermektedir. Özellikle Sagalassos ve az da olsa Phokaia Kırmızı Astarlı seramikleri bunların göstergesidir. Kentin 5.-6. yüzyıllarda artan ekonomik gücü ile bağlantılı olarak daha uzak bölgelerle de ticari ve ekonomik ilişkileri gözlemlenmektedir. Özellikle Kuzey Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerine olan ilgi bunun en net kanıtıdır. Çalışmanın sınırlarını oluşturan Roma Caddesi buluntuları dolgu toprak malzemeleri olsa da bazı alanlarda olasılıkla Cadde'nin kullanımı sonlandığında çöplük olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu seramikler kentte ele geçen seramik grupları ile birlikte incelenerek anlamlandırılmaya çalışılmış ve kentin Roma Dönemi Seramik gruplarının belirlenmesine, tarihlendirilmesine ayrıca kentin ekonomik ve ticari ilişkilerini belirlemeye olanak sağlamıştır.

Tripolis Roma Dönemi Seramik Buluntularının Dağılımı (2007-2009 yılı kazıları)

Grafik 6: Tripolis 2007-2009 yılı kazılarında ele geçen Roma Dönemi Seramiklerinin Dağılımı.

KAYNAKÇA

1.Antik Kaynaklar

Hierokles Synekdemios

Hierokles Synekdemios, Kullanılan Metin ve Çeviriler: Le Synekdemiosd'Hiérokless et l'opusculegéographique de Georges de Chypre, (Çev. E. Honigmann. Brussels), 1839.

Plinius Plinius

Kullanılan Metin ve Çeviriler: Natural History, With an English translation by H. R. Rackham, W. H. S. Jones, D. E. Eichholz, London, 1938-1971.

Ptolemy Ptolemaios

Kullanılan Metin ve Çeviriler: Geographika Hyphegegis, Claudii Ptolemaei Geographia (lib. 1-3). Ed. C. F. A. Nobbe, 1845.

Strabon Strabon

Kullanılan Metin ve Çeviriler: The Geography of Strabo, With an English translation by H. L. Jones, I-VIII. London, New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library), Strabon, Coğrafya, Çev. A. Pekman, İstanbul, 2000.

2.Modern Kaynaklar

- Aktaş 2018** Rabia Aktaş, Antandros Kazısı Yamaç Ev Roma Dönemi Seramikleri, (yayınlanmamış doktora tezi),İzmir, 2018.
- Aktaş 2020** R.Aktaş “ Antandros Yamaç Ev Sektörü’nde Ele Geçen Açık Renkli Seramikler” Parion Studies III / Propontis ve Çevre Kültürleri - Propontis and Surrounding Cultures. İstanbul., 35-73.
- Anderson Stojanovic 1987** Anderson-Stojanović, V. R., “The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria” American Journal of Archaeology, vol. 91, no. 1, 105-122, 1987.
- Anderson-Stojanovic 1992** V. R. Anderson-Stojanovic, Stobi. The Hellenistic and
Arıcı 2017 S.Arıcı, “Tripolis Nekropolisleri” (ege üniversitesi, sosyal bilimler enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi.) İzmir.
- Ateş 2002** V. G. Ateş, “Die Eastern Sigillata B Aus Einer Frühkaiserzeitlichen Auffüllungsschicht in Aizanoi”, AA, Walter de Gruyter-Berlin-New York, 2002, 319-332.
- Atlante I** Anselmino, L., Carandini, A., Pavolini, C, Sagui, L., Tortorella, S., Tortorici, E., Enciclopedia Dell'arte Antica Classica e Orientale. Atlante delle Forme Ceramiche I, Ceramica Fine Romana nel Bacino Mediterraneo, (Medio E Tardo Impero),vol. I, Roma, 1981.
- Aydemir 1995** Aydemir, A., Phokaia Erken Roma Dönemi Pişirme Kapları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1995.
- Bailey 1972** Bailey, D. M., Greek and Roman Pottery Lamps. London,1972.
- Bailey 1975** Bailey, D. M.,A Catalogue of the Lamps in the British Museum I:Greek, Hellenistic, and Early Roman Pottery Lamps, London, 1975.
- Bailey1980** Bailey, D. M.,A Catalogue of the Lamps in the British Museum II:Roman Lamps Made in İtaly, London,1980.
- Bats 1988.** Bats, M., *Vaisselle et alimentation à Olbia de Provence (v. 350 - v 50 J-C.): Modèles culturels et catégories céramiques (RANarb Suppl. 18)*, Paris, 1988.

- Berndt 2003** Berndt, M., Funde aus dem Survey auf der Halbinsel von Milet (1992-1999): Kaiserzeitliche und frühbyzantinische Keramik, Internationale Archäologie 79, Rahden, 2003.
- Bezeczky 2005** Bezeczky, T. "Late Roman amphorae from the Tetragonos-Agora in Ephesus". Spatantike und Mittelalterliche Keramik aus Ephesos Achaologische Forschungen. Band 13, 203-230.
- Bezeczky 2013** Bezeczky, T. The Amphorae Of Roman Ephesus. Forschungen In Ephesos XV/1, (ed. P. Scherrer, R. Sauer), Österreichischen Archäologischen Institut In Wien.
- Bilgin 2017** Bilgin, M. "Laodikeia'nın Yerel Üretim Geç Antik Çağ Seramikleri." Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Denizli.
- Bilgin 2018:** S. Bilgin, "Perge'de Bulunmuş Geç Roma Dönemi Damgalı Unguentariumları", (Eds. T. Kahya, A. Özdizbay, N. Tüner Önen), *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdeniz Sempozyumu*, 04-07 Kasım 2015, 115 – 130.
- Blumer-Imhoof 1897** Blumer-F. Imhoof, Lydische Stadtmünzen.
- Bonifay 2004** Bonifay, M. Etudes sur la céramique romaine tardive d'Afrique, BAR IS 1301, Oxford.
- Bonifay 2005** Bonifay, M. "Observations Sur la Typologie des Amphores Africaines de L'Antiquité Tardive". LRCW I, BAR International Series 1340, 451-472.
- Bonifay 2016** Bonifay, M. "Amphores de l'Afrique romaine: Nouvelles avancées sur la production, la typo-chronologie et le contenu". Monografías Ex Officiana Hispana III, Amphorae ex Hispania: paisajes de producción y consumo, Edt. R. Járrega, P. Berni, ICAC, 595-611.
- Broneer 1930** Broneer, O., Corinth: Terracotta Lamps, vol. 4, no. 2, Massachusetts, 1930.
- Ceylan 1995** A. Ceylan, "Tripolis Sütunlu Cadde'sinde Yapılan Kazı ve Temizlik Çalışmaları", MKKS 5, Ankara, 159-170.
- Chandler 1969** R. Chandler, Travels in Asia Minor and Greece, Oxford, At The Clarendon Press, 1969.

- Charleston 1955** Charleston, R. J. *Roman Pottery*, London, 1955.
- Chase 1916** Chase G. H, *Catalogue of Arretine Pottery*, Boston & New York, 1916.
- Cox 1949** Cox D. H., The Dura-Europos-Final Report IV,I,2, The Greek and Roman Pottery, New Haven, 1949.
- Çay 2019** E.Çay ‘’ Stratonikeia Roma Dönemi Pişirme Kapları’’ (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Çokay 1996** Çokay, Ş. S., Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1996.
- Degeest vd. 1999** R. Degeest, R. Ottenburgs, H. Kucha, W. Viaene, P. Degryse, M. Waelkens, “The Late Roman Unguentaria of Sagalassos”, *BaBesch* 74: 247 – 262.
- Domžalski 2012** Domžalski, K., (ed. Żelazowski, J.) “At the Crossroads of Trade Routes: Terra Sigillata, Red Slip Ware and Related Fine Pottery from the Polish Excavations in Ptolemais (2002-2009)”, *Ptolemais in Cyrenaica: Studies in Memory of Tomasz Mikocki*, 319-345, Warsaw, 2012.
- Dragendorff 1895** Dragendorff, H., “Terra sigillata: Ein Beitrag zur der Griechischen und Römischen Keramik”, *Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande*, Heft: XCVIXCVII, 18-155, Bonn, 1895.
- Duman 2013** B. Duman, "Son Arkeolojik Araştırmalar ve Yeni Bulgular Işığında Tripolis ad Maeandrum, Cedrus I, 2013, 179-200.
- Duman 2014** B. Duman, "Tripolis Antik Kenti 2012 yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları Ön Raporu", Türkiye Felsefe Kurumu Seminerler Dizisi, 16, 2014, 41- 58.
- Duman 2015** B. Duman, “Tripolis’teki Geç Bizans Kalesi”, Mustafa Büyükkolancı’ya Armağan, *Essays in Honour of Mustafa Büyükkolancı*, Ed. C. Şimşek, B. Duman, E. Konakçı, 2015, 229-245.
- Duman 2016** B. Duman, African Red Slip Ware in Lydian Tripolis”, *RCRF Acta* 44, 699-706.

- Duman 2017a** B. Duman, “Tripolis’in Yeri, Önemi ve Kısa Tarihi”, Tripolis ad Maeandrum I, Tripolis Araştırmaları, Ed. B. Duman, İstanbul, 2017, 1-16.
- Duman 2017b** Duman, B “A typo-chronological table of Late Roman amphorae from Lydian Tripolis”. LRCW 5-2, 743-756.
- Duman 2018a** B. Duman, “Geç Antik Çağ’da Lydia Tripolis’i (MS 4. yy’dan Sasanı Tahribatı’na Kadar) Lydian Tripolis During Late Antiquity (From The Fourth Century To The Sassanian Destruction”, Geç Antik Çağ’da Lykos Vadisi ve Çevresi, Laodikeia Çalışmaları Ek Yayın Dizisi 1, Ed. C. Şimşek-T. Kaçar, İstanbul, 2018, 343-368.
- Dündar 2006** Dündar, E. Hellenistik ve Roma Dönemi Unguentariumları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2006.
- Empereur-Picon 1986** 1986 Empereur, J. Y., Picon, M., “A Propos d’un Nouvel Atelier de Late Roman C”, Figlina 7, 143-146, 1986.
- Erdoğan ,Doğanalp 2022** A.Erdoğan, D.Doğanalp, “Tripolis 2007-2009 Kazılarında Ele Geçen Unguentariumlar Üzerine Bir Değerlendirme” ,Arkeoloji Dergisi XXVIII: 79-100.
- Erdoğan 2011** A. Erdoğan, Tripolis 2008-2009 Yılı Kazıları, KST 32/3, Ankara, 2011, 328-347.
- Erdoğan-Çörtük 2009** A. Erdoğan-U. Çörtük,” Tripolis Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları”, KST 30, 4, 107-138.
- Ergürer 2012** Ergürer, H. E., Parion Roma Dönemi Seramiği (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, 2012.
- Ergürer 2014** Ergürer, H. E., (ed. Meyza, H. Domzalski, K.), “Late Roman Light Coloured Ware from Parion”, Late Hellenistic to Mediaeval Fine Wares of the Aegean Coast of Anatolia, Their Production, İmitation and Use, 175-219, Varşova, 2014.
- Ergürer 2015** H.E.Ergürer “ PARİON, AGORA ve DÜKKÂNLARINDA ELE GEÇEN SİĞİLLATALAR ve KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLER” Parion Kazıları 10.yıl Armağanı, Atatürk Üniversitesi-Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015. 49-86.
- Ergürer 2018** H.E.Ergürer, “Parion Tiyatrosunda Bulunan Roma Dönemi

- Pişirme Kapları.” Arkeoloji ve Sanat Dergisi,157. Ocak-Nisan,2018.
- Erol 2004** D. Erol, Tralleis Kenti Kazılarında Ele Geçen Baskılı Terra Sigillata, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2004.
- Falbe 1833** Falbe, C. T., Recherches sur l'Emplacement de Carthage, Paris,1833.
- Fırat 1999** Fırat, N., *Perge Konut Alanı Keramiği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1999.
- Fırat 2011** Fırat, M., *Phokaia Geç Roma Dönemi Mutfak Kapları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2011.
- frühkaiserzeitliche Gebrauchskeramik, Didyma 3, 2 (2004).
- Gassner 1997** Gassner, V., Das Südtor der Tetragonos Agora: Keramik und Kleinfunde,Forschungen in Ephesos XIII/1/1, Wien, 1997.
- Hamilton 1837** W. I. Hamilton, “Extracts from Notes Made on a Journey in Asia Minor in 1836”, Journal of the Royal Geographical Society of London 7, 1837, 34-61.
- Hayes 1971** Hayes, J. W., “A New Type of Early Christian Ampulla” The Annual of the British School at Athens, vol. 66, 243-248, 1971.
- Hayes 1972** Hayes, J. W., Late Roman Pottery, London, 1972.
- Hayes 1980** Hayes, J. W., A Supplement to Late Roman Pottery, London, 1980.
- Hayes 1983** Hayes, J. W., “The Villa Dionysos Excavations, Knossos The Pottery”, *The Annual of the British School at Athens*, vol. 78, 97-169, Athens, 1983.
- Hayes 2005** J. W. Hayes, “Late Hellenistic and Roman pottery in the eastern Mediterranean-an overview of recent developments”, bkz.: M. B.Briese – L.E. Vaag (Ed.), Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late Antiquity: The Ceramic Evidence, Sondbjerg Manorhouse, 12-15 Şubat 1998 (2005),

- 11-26.
- Hayes 2008** Hayes, J. W., Roman Pottery Fine-Ware Imports, The Athenian Agora, vol. 32, New Jersey, 2008.
- Hellström 1965** Hellström, P., Labraunda; Pottery of Classical and Later Date Terrecotta Lamp and Glass; Swedish Excavations and Researches, vol. II, part, 1, Lund, 1965.
- Hilgers 1969** W. Hilgers, Lateinische Gefßsnamen Bezeichnungen, Funktion und Form römischer Gefße nach den antiken Schriftquellen (1969).
- İnanan 2004** İnanan, F., İzmir, Tire, Bergama ve Ödemiş Müzelerindeki Bizans Dönemi Pişmiş Toprak Kandiller, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2004.
- Jones 1950** Jones, F. F., (ed. H. Goldman), "Pottery", Excavations at Gözülü Kule, Tarsus, The Hellenistik and Roman Period, vol. 1, 149- 296, Princeton, New Jersey, 1950.
- Katıracı 2020,** Katıracı S. "Tripolis Amphoraları" (Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış yüksek lisans tezi.)
- Keay, S. J. (1984).** Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean. A Typology and Economic Study: The Catalan Evidence. BAR Int. Series 196, 1-2, Oxford.
- Kenrick 1985** Kenrick, P. M., Excavation at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice). Volume III, 1, Supplements to Libya Antiqua 5. Tripoli, 1985.
- Kenyon 1957** Kenyon, K. M., Crowfoot, J. W., Crowfoot, G. M. Kübler 1931 Kübler, K. "Mitteilungen aus dem Kerameikos V. Spätantike Stempelkeramik", Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung 56, 75-86, beil. XXIX-XXXVIII, 1931.London, 1957.
- Kındıǧlı 2017** B.K.Kındıǧlı, 'ZEYTİNLİADA LIGHT COLORED(AÇIKI RENKLİ) GEÇ ROMA SERAMİKLERİ' Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, sayı 38, 2017, 151-176.
- Konakçı 2017** E. Konakçı, "Prehistorik Tripolis: Akkaya (Yenice) ve

- Hamambükü Höyük”, Ed. Bahadır Duman, Tripolis Araştırmaları 1, 2016, 23-46.
- Kozal 2001** Kozal, E., “Studies in Roman Ilion: The Lower City. Stratified Domestic Assemblages” *Studia Troica*, band 11, 309-342, Mainz am Rhein, 2001.
- Kübler 1931** Kübler, K. “Mitteilungen aus dem Kerameikos V. Spätantike Stempelkeramik”, Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung 56, 75-86, beil. XXIX-XXXVIII, 1931.
- Ladstatter-Sauer 2005** Ladstatter, S., Sauer R., Krinzinger, F. (Hrsg.), “Late Roman C-Ware und Lokale Spätantike Feinware aus Ephesos”, Spätantike und Mittelalterliche Keramik 505 aus Ephesos, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 143-201, Wien, 2005.
- Liddel – Scott 1951** H.G. Liddel - R. Scott, A Greek-English Lexicon (1951).
- Lund 2003** J. Lund,” Eastern Sigillata B: a ceramic fine ware industry in the political and commercial landscape of the Eastern Mediterranean”, Les Ceramiques en Anatolie Aux Epoques Hellenistique et Romaine, Ed. C. Abadie-Reynal, Varia Anatolica, XV, Paris, 2003, 125-136.
- Lüdorf 2006** Lüdorf, G., Römische und Frühbyzantinische Gebrauchskeramik im Westlichen Kleinasien: Typologie und Chronologie, Internationale Archäologie, 96, Rahden/Westf, 2006.
- Mackensen 1991** Mackensen, M., “Zur Datierung Mediterraner Sigillata aus der Spätantiken Befestigung Iatrus an der Unteren Donau, Die Chronologie der Late Roman C-Formen Hayes 3 A-E”, Germania 69/1, 79-96, Mainz am Rhein, 1991.
- Majcherek 2017** Majcherek, G. “African Amphorae in the East a View From Alexandria”. HEROM, Volume 6, Issue 2, 205,234.
- Mayet-Picon 1986** Mayet, F., Picon, M. “Une Sigillata Phocenne Tardive (Late Roman C) et sa Diffusion en Occident”, Figlina 7, 129-142, 1986.
- Mitsopoulos Leon 1991** Mitsopoulos Leon, V., Die Basilika Am Staatsmarkt in

- Ephesos Kleinfunde 1. Teil: Keramik Hellenistischer und Römischer Zeit, Forschungen in Ephesos IX/2/2, Wien, 1991.
- OK 2020** Mehmet ok,” *LYDIA/TRIPOLIS'TEN KIRMIZI ASTARLI YEREL ÜRETİM BİR GRUP SERAMİK*”, İzmir Demokrasi Üniversitesi Uluslararası Beşerî Bilimler Kongresi 7-9 Aralık 2020.
- Opait 2004** Opait, A., “Local and Imported Ceramics in th Roman Province of Scythia (4th-6th Centuries AD)”, British Archaeological Reports, International Series,1274, İngiltere, 2004.
- Oswald-Pryce 1920** Oswald, F., Pryce, T. D., *An Introduction to the Study of Terrasillata Treated from a Chronological Standpoint*, London, 1920.
- Ötüken 2003** S. Y. Ötüken, “Likya Bölgesi'ndeki Kazı ve Yüzey Araştırmaları Çerçevesinde Ortaçağ Seramikleri”, *Adalya* VI: 233–242.
- Özbütev 1994** G. Özbütev, M. S. 3. yüzyıl Phokaia Kaba Mutfak Keramiği Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (İzmir 1995).
- Özdemir 2009** Özdemir, B. Ş., Patara Roma Dönemi Günlük Kullanım Seramikleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya, 2009.
- Pickersgill-Roberts 2003** Pickersgill, C., Roberts, P., “New Light on Roman Sparta: Roman Pottery from the Sparta Theatre and Stoa” *The Annual of the British School at Athens*, vol. 98, 549-597, 2003.
- Poblome 1999** J. Poblome, Sagalassos Red Slip Ware: Typology and Chronology, Studies in Eastern Mediterranean Archaeology, 1999.
- Poblome-Degeest vd. 1995** J. Poblome, R. Degeest, W. Viaene, R. Ottenburgs, “Sagalassos Ware Typology and Analytical Results”, KST XV/ II, Ankara, 1995, 408-418.
- Riley 1979** Riley, J. A. “Excavations at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice), The Coarse Pottery”, (Ed. J.A. Lloyd), vol. II,

- Supplements to *Libya Antiqua*, V. II, Tripoli.
- Robinson 1959** Robinson, H. S. *Pottery of the Roman Period: Chronology, Agora*, vol. 5, New Jersey, 1959.
- Roman Pottery (1992).
- Rotroff 2006** S. Rotroff, *Hellenistic Pottery. The Plain Wares, The Athenian Agora* vol.33, New Jersey(2006).
- Ruggiu, Cottica 2007** Ruggiu, A. z., Cottica, D. “L’apporto dello studio degli spazi domestici nell’insula 104 in *Rivista Di Archeologia*”. *Hierapolis di Frigia fra tarda antichità e XI secolo*., vol. XXXI, 139-189.
- Salomonson 1968** Salomonson, J. W., “Etudes sur la Ceramique Romaine d’Afrique. Sigillee Claire et Ceramique Commune de henchir el Ouiba (Raqqada) en Tunisie Centrale”, *Bulletin Antieke Beschaving*. 519 Annual Paper on Classical Archaeology, XLIII, 80- 145, 1968.
- Salomonson 1969** Salomonson, J. W., “Spatrömische Rote Tonware mit Reliefverzierung aus Nordafrikanischen Werkstätten. Entwicklungsgeschichtliche Untersuchungen zur reliefgeschmückten Terra Sigilla Chiara C” *Bulletin Antieke Beschaving*. Annual Paper on Classical Archaeology, XLIV, 4- 109, 1969.
- Salomonson 1971** Salomonson, J. W., “Roman Pottery-A Source of Information for Historians and Archaeologists”, *Bulletin Antieke Beschaving*. Annual Paper on Classical Archaeology, XLVI, 173-192, 1971. *Samaria Sabaste III: The Objects from Samaria*,
- Semiz ve Duman 2017** B. Semiz, B. Duman, “Tripolis’te Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumları’nın Arkeometrik Yönden Değerlendirilmesi”, *Tripolis ad Maeandrum I: Tripolis Araştırmaları*, 165-180.
- Sezgin 2010** Sezgin, K., *Assos Kuzey Stoasının İnşası ve Kullanım Evreleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale, 2010.
- Smith 1678** T. Smith, *Remarks upon the manners, religion and*

- government of the Turks: together with a survey of the seven churches of Asia, as they now lye in their ruines, and a brief description of Constantinople, London, 1678.
- Sparkes – Talcott 1970** B. A. Sparkes – L. Talcott, Black and Plain Pottery, of the 6th and 4th Centuries B.C., The Athenian Agora 12 (1970).
- Sparkes 1962** B. A. Sparkes, “The Greek Kitchen”, JHS 82, 1962, 121-137.
- Şimşek 2008** Şimşek, C., “Laodikeia’da Kazıma-Kabartılı Tabaklar”, Arkeoloji Dergisi, 11 (2008/1), 129-146, İzmir, 2008.
- Şimşek-Duman 2007** Şimşek, C., Duman, B., “Laodikeia’da Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumları” Adalya X, 285-307, 2007.
- Şimşek 2003** Şimşek, C., “Laodikeia Antik Kentinden Haç Baskılı Tabaklar”, III. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu, 411–423, Eskişehir, 2003.
- Şimşek vd, 2017** Şimşek C., Alkaç E., Duman B., “Laodikeia Amphora Mühürleri” Laodikeia Çalışmaları 4, İstanbul.
- Takaoğlu 2006** T. Takaoğlu, “New Lights on the Origins of Eastern Sigillata B Ware “, Anadolu Arkeolojisi’ne Katkılar, 65. Yaşında Abdullah Yaylalı’ya Sunulan Yazılar, Ed. T. Takaoğlu, İstanbul: 263-265.
- Tekkök-Pernicka 2012** B. Tekkök-E. Pernicka, “Analysis of Eastern Sigillata B Finds From Troia”, Türkiye’de Arkeometrinin Ulu Çınarları, Prof. Dr. Ay Melek Özer ve Prof. Dr. Şahinde Demirci’ye Armağan, Ed. A. A. Akyol-K. Özdemir, 2012, 345-358.
- Tekocak 2006** Tekocak, M., *Kelenderis Roma Çağı Seramiği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Konya, 2006.
- Tezgör-Sezer 1995** Tezgör, D. K., Sezer, T., İstanbul Arkeoloji Müzesi Pişmiş Toprak Kandil Kataloğu, İstanbul, 1995.
- Thompson 1934** Thompson, H. A., “Two Centuries of Hellenistic Pottery”, Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, The American Excavations in the Athenian Agora: Fifth Report, vol. 3, no. 4, 311-476, 1934.
- Toniolo 2019** Toniolo, L. “Materiali ceramici della casa dell’iscrizione dipinta nel contesto generale delle abitazioni dell’insula”,

- Hierapolis di Frigia XII, Le Abitazioni Dell'insula 104 a Hierapolis di Frigia, İstanbul, 351-531.
- Türker 2005** A. Ç. Türker, "Myra'da Aziz Nikolaos'un Yağ Kültüyle İlişkili Seramik Kaplar", *Adalya* VIII, 311-328.
- Uygun 2011** Ç. Uygun, Tepecik Kırmızı Astarlı Seramikleri (İÖ 2. YYİS 4. YY), Patara, IV.2, İstanbul, 2011.
- Waage 1933** Waage, F. O., "The Roman and Byzantine Pottery" *Hesperia*, vol. 2, no. 2, 279-328, Atina, 1933.
- Waage 1948** Waage, F.O., "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria" *Antioch on the Orontes*, IV,i: Ceramics and Islamic Coins, Princeton, 1948.
- Waelkens-Başer vd. 1991** M. Waelkens, S. Başer, D. Roland, M. Lodewickx, "Sagalassos 1989: The Rescue Excavation in the Potter's Quarter and The Sagalassos Ware", *KST XII-II*, Ankara, 1991, 119-154.
- Willet-Poblome 2015** R. Willet - J. Poblome, "The Scale of Sagalassos Red Slip Ware Production-Reconstruction of Local Need and Production Output of Roman Imperial Tableware", *Adalya* No. XVIII, 2015, 133-158.
- Williams 1989** Williams, C., *Anemurium: The Roman and Early Byzantine Pottery*, Toronto, 1989.
- Wintermeyer 2004** U. Wintermeyer, Didyma. Die hellenistische und

KATALOG

PİŞİRME KAPLARI

KYTHRA(TENCERE)

Kat. No.: 1

Buluntu Kodu: AGY 7

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 10 YR 8/8 Yellow Orange

Yüzey Rengi: 10 YR 7/8 Yellow Orange

Ölçüler:

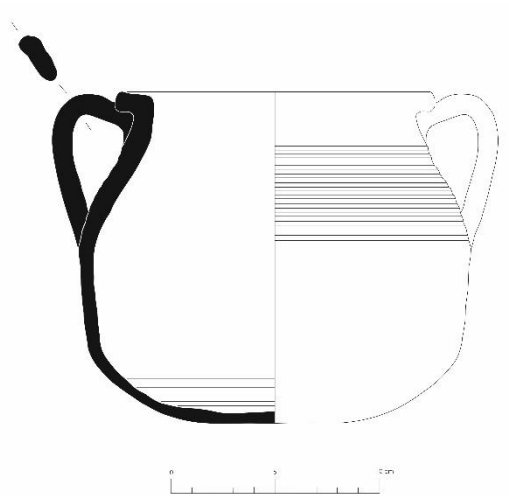
-Ağız Çapı: 14,6 cm

-Yükseklik: 16 cm

Tanım: Dışarıya doğru döndürülmüş ağız kenarlı, ağızdan gövdeye geçişte iç bükey profile sahip, şişkin gövdeli, düz diplidir. Ağız kenarının altında yer alan iç bükey profilden başlayan dikey kulplar gövdede son bulur. Ağız kenarı üzerinde eğim yer alır. Görülen bu eğim kapağın oturma düzlemidir.

Tarih: MS. 1.-3. yy.

Benzer: Eiwanger 1981, 59-60 Lev. 44, 251-265; Sackett 1992 Lev.174, 13; Anderson-Stojanovic 1992, 136 Lev. 136, 1173; Özbütev 1994, 27 Lev. 16, 62; Aydemir 1995, 191 Lev. 70, 9; Gassner 1997, 173-174, Lev. 57, 715; Mandruzzato v.d.2000, Res. 5, 4; Özdemir 2009, 158, kat.no.241-242.

TRP 09- AGY

Kat. No.: 2

Buluntu Kodu: AGY 78

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 10 YR 8/8 Yellow Orange

Yüzey Rengi: 10 YR 7/8 Yellow Orange

Ölçüler:

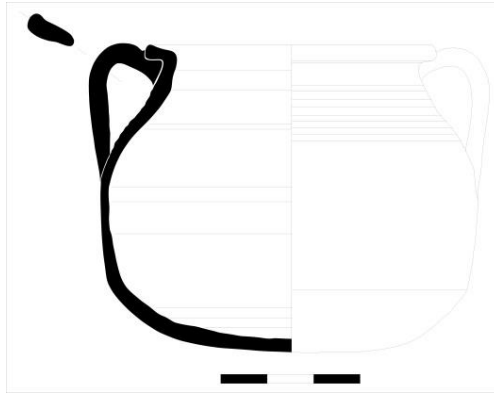
-Ağız Çapı: 14,6 cm

-Yükseklik: 15,9 cm

Tanım: Dışarıya doğru döndürülmüş ağız kenarlı, ağızdan gövdeye geçişte iç bükey profile sahip, şişkin gövdeli, düz diplidir. Ağız kenarının altında yer alan iç bükey profilden başlayan dikey kulplar gövdede son bulur. Ağız kenarı üzerinde eğim yer alır. Görülen bu eğim kapağın oturma düzlemidir. Kabın yüzeyinde ısının etkisi ile siyahlaşmalar görülmektedir.

Tarih: MS. 1.-3. yy.

Benzer: Eiwanger 1981, 59-60 Lev. 44, 251-265; Sackett 1992 Lev.174, 13; Anderson-Stojanovic 1992, 136 Lev. 136, 1173; Özbütev 1994, 27 Lev. 16, 62; Aydemir 1995, 191 Lev. 70, 9; Gassner 1997, 173-174, Lev. 57, 715; Mandruzzato v.d. 2000, Res. 5, 4; Özdemir 2009, 158, kat. no. 241-242.

Kat. No.: 3

Buluntu Kodu: AHA 6

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 4/3 reddish brown

Ölçüler:

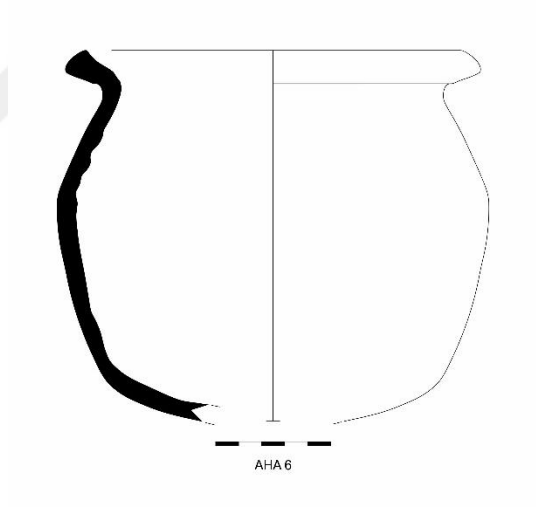
-Ağız Çapı: 16,4 cm

-Yükseklik: 16 cm

Tanım: Kythra Tip 1'e ait ağız-gövde parçası. Dışarıya doğru döndürülmüş ağız kenarlı, ağızdan gövdeye geçiş iç bükey profile sahip, şişkin gövdeli.

Tarih: MS. 1.-3. yy.

Benzer: Özdemir 2009, 160, kat.no.245.

Kat. No.: 4

Buluntu Kodu: AIM 4

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 4/3 reddish brown

Ölçüler:

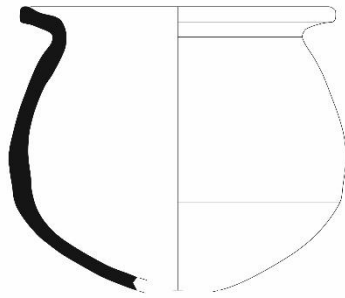
-Ağız Çapı: 12,2 cm

-Yükseklik: 11,3 cm

Tanım: Tip 1'e ait khytra ağız ve gövde parçası. Dışarıya doğru döndürülmüş ağız kenarlı, ağızdan gövdeye geçiş iç bükey profile sahip, şişkin gövdeli. Hamuru ince, kireç ve kum katkılıdır.

Tarih: MS. 1.-3. yy.

Benzer: Özdemir 2009, 160, kat.no.245.

TRP 09- AIM 4

Kat. No.: 5

Buluntu Kodu: AGY 506

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR - 6/8 light red

Ölçüler:

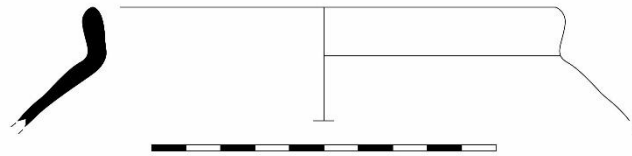
-Ağız Çapı: 14 cm

-Yükseklik: 3,3 cm

Tanım: Tip 4'e ait Khytra ağız-gövde parçası. Dik ve hafif dışarıya döndürülmüş ağız kenarlı. Gövdenin çok az bir kısmı korunmuştur.

Tarih: MS 3-4. yy.

Benzer: Özdemir 2009,161,Kat.no.255.

AGY 506

Kat. No.: 6

Buluntu Kodu: AHC 1

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR - 6/8 light red

Ölçüler:

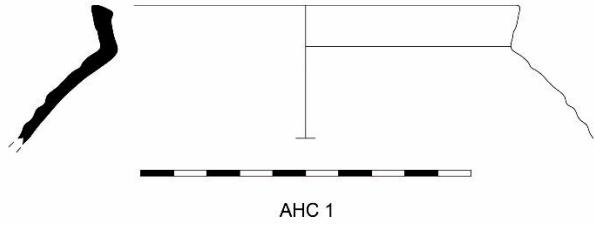
-Ağız Çapı: 13 cm

-Yükseklik: 4,2 cm

Tanım: Tip 4'e ait Khytra ağız-gövde parçası. Ağız kenarı düzleştirilmiş ve hafif içeriye doğru eğimlidir. Gövdenin çok az bir kısmı korunmuştur.

Tarih: MS 4-5. yy.

Benzer: Özdemir 2009,161,Kat.no.255.

Kat. No.: 7

Buluntu Kodu: AIN 19

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: -

Ölçüler:

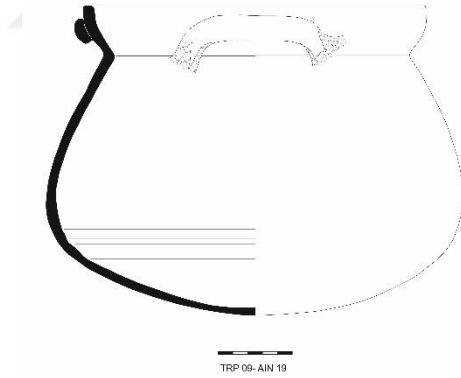
-Ağız Çapı: 22,2 mc

-Yükseklik: 20,8 cm

Tanım: Tip 4'e ait Khytra. Ağız kenarı uzun ve dış bükey profile sahiptir. Ağızdan gövdeye geçişte keskin bir yiv mevcuttur. Şişkin gövdeli ve düz diplidir. Yatay kulplara sahiptir.

Tarih: MS 4.-5. yy.

Benzer: _

Kat. No.: 8

Buluntu Kodu: AHC 2

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 4/4

Ölçüler:

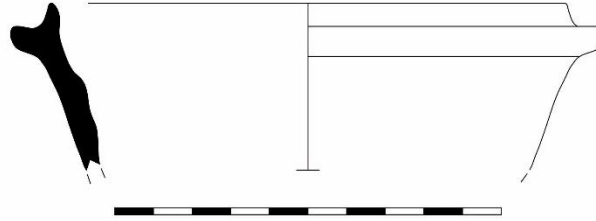
-Ağız Çapı: 15 cm

-Yükseklik: 4,3 cm

Tanım: İçe dönük yuvarlatılmış ağız kenarlı ve ağız kenarının altında dış kısımda yer alan dışa çekik profile sahip ve kabı tutmaya yarayan taban yer alır.

Tarih: MS 3.yy ilk çeyreği- 4.yy ilk çeyreği

Benzer: Ergürer 2018,143, lev.3, kat.no.25.

AHC 2

Kat. No.: 9

Buluntu Kodu: AIL 18

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 4/4

Ölçüler:

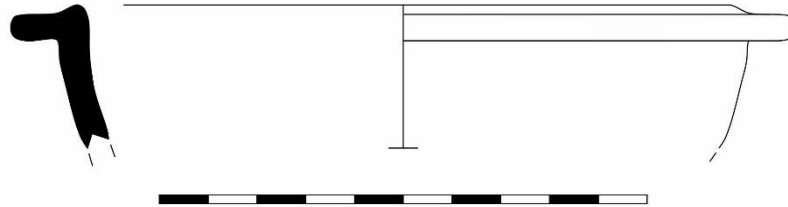
-Ağız Çapı: 16 cm

-Yükseklik: 2,9 cm

Tanım: İçe dönük yuvarlatılmış ağız kenarlı ve ağız kenarının altında dış kısımda yer alan dışa çekik pro file sahip ve kabı tutmaya yarayan taban yer alır.

Tarih: MS 5. yüzyıl ile 7. yüzyıl ilk yarısı.

Benzer: Ergürer 2018,143, lev.3, kat.no.33.

AIL 18

Kat. No.: 10

Buluntu Kodu: AGU 119

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Kuzey 2 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 4/4

Ölçüler:

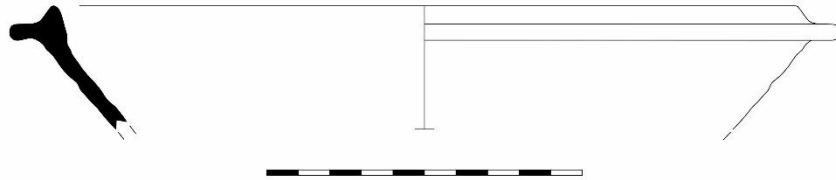
-Ağız Çapı: 26 cm

-Yükseklik: 3,9 cm

Tanım: İçe dönük yuvarlatılmış ağız kenarlı ve ağız kenarının altında dış kısımda yer alan dışa çekik profile sahip ve kabı tutmaya yarayan taban yer alır.

Tarih: MS 5. yüzyıl ile 7. yüzyıl ilk yarısı.

Benzer: Ergürer 2018,145, lev.4, kat.no.36.

AGU 119

SERVİS KAPLARI

Maşrapalar

Kat. No.: 11

Buluntu Kodu: AGY 243

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2,5 YR - 4/2 weak red

Ölçüler:

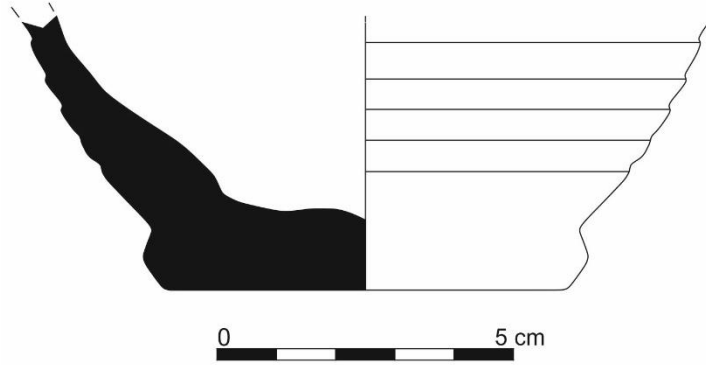
-Kaide Çapı: 6,6 cm

-Yükseklik: 4 cm

Tanım: Maşrapa kaide-gövde parçası. Düz bir tabana sahip , oval formda dışarıya açılarak yükselen bir gövde profilli, gövde üzerinde belirgin yivler görülmektedir.

Tarih: MS 1.- 3. yy.

Benzer: Özdemir 2009, 121, kat.no.91-92.

Kat. No.: 12

Buluntu Kodu: AGY 479

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR - 4/2 weak red

Ölçüler:

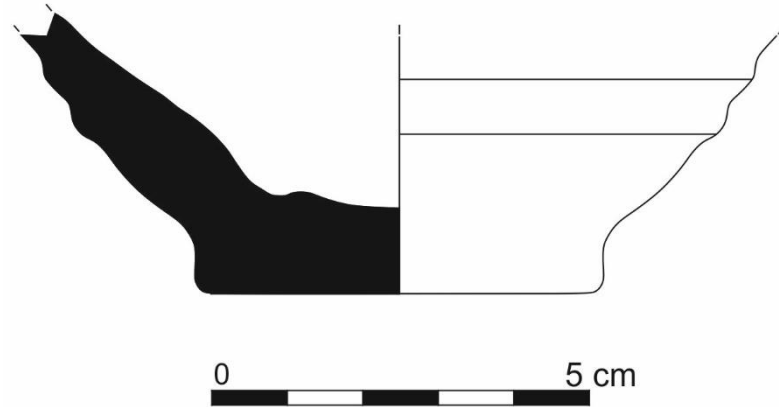
-Kaide Çapı: 5 cm

-Yükseklik: 3,4 cm

Tanım: Maşrapa kaide-gövde parçası. Düz bir tabana sahip , oval formda dışarıya açılarak yükselen bir gövde profilli, gövde üzerinde belirgin yivler görülmektedir.

Tarih: MS 1.- 3. yy.

Benzer: Özdemir 2009, 121, kat.no.91-92.

Kat. No.: 13

Buluntu Kodu: AGY 427

Buluntu Alanı: Roma Caddesi batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR - 4/2 weak red

Ölçüler:

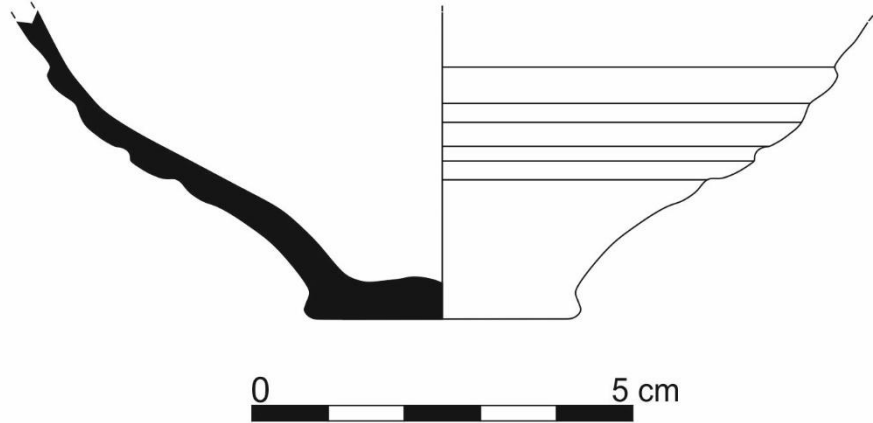
-Kaide Çapı: 3,3 cm

-Yükseklik: 4 cm

Tanım: Maşrapa kaide ve gövde parçası. Düz dipli ve şişkin gövdeli. Gövde üzerinde yivler mevcut.

Tarih: MS 1.- 3. yy.

Benzer: Özdemir 2009, 121, kat.no.91-92.

Kat. No.: 14

Buluntu Kodu: AJF 44

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR - 4/2 weak red

Ölçüler:

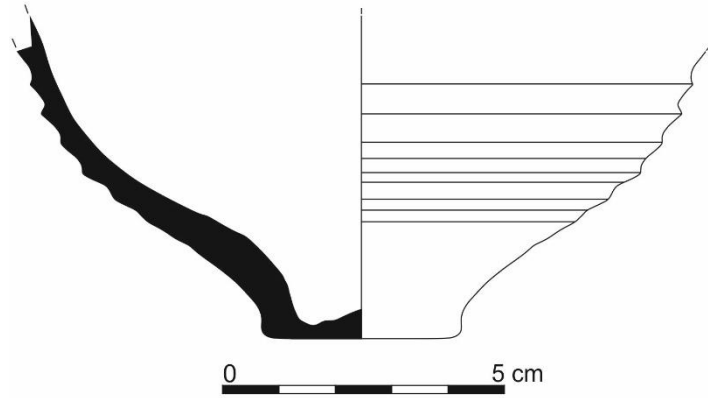
-Kaide Çapı: 3,3 cm

-Yükseklik: 5,4 cm

Tanım: Maşrapa kaide ve gövde parçası. Düz dipli ve şişkin gövdeli. Gövde üzerinde yivler mevcut.

Tarih: MS 1.- 3. yy.

Benzer: Özdemir 2009, 121, kat.no.91-92.

Kat. No.: 15

Buluntu Kodu: AJL 18

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2,5YR - 6/8 light red

Ölçüler:

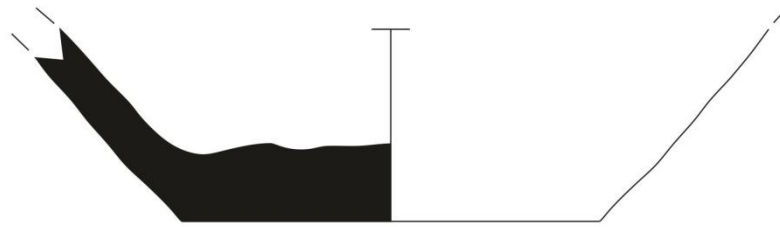
-Kaide Çapı: 6,6 cm

-Yükseklik: 3 cm

Tanım: Maşrapa kaide-gövde parçası. Düz ve halka kaideli.

Tarih: MS 1.yy.

Benzer: Robinson 1959, 22 vd. Lev. 7 G 182.; Hayes 1983, 128 Res. 10, 118; Hayes 1991 Res. 22, 17; Anderson - Stojanovic 1992, 74 Lev. 60, 512; Özdemir 2009, 113, kat.no.60-61.

AJL 18

Kat. No.: 16

Buluntu Kodu: AHS 25

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2,5YR - 6/8 light red

Ölçüler:

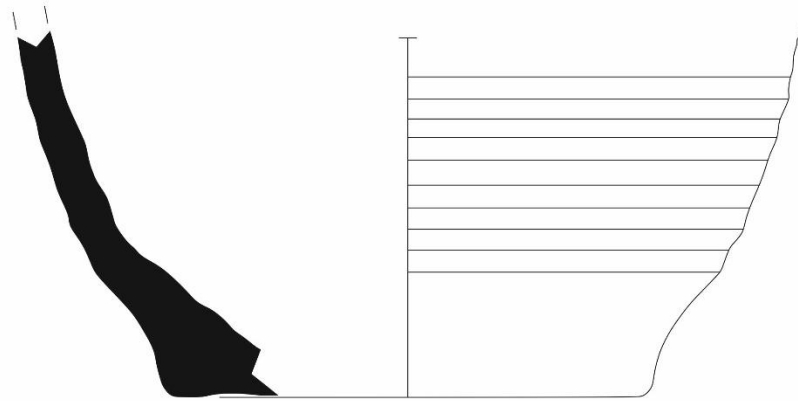
-Kaide Çapı: 7,6 cm

-Yükseklik: 5,7 cm

Tanım: Maşrapa kaide-gövde parçası. Düz ve halka kaideli.

Tarih: MS 1.yy.

Benzer: Robinson 1959, 22 vd. Lev. 7 G 182.; Hayes 1983, 128 Res. 10, 118; Hayes 1991 Res. 22, 17; Anderson - Stojanovic 1992, 74 Lev. 60, 512; Özdemir 2009, 115, kat.no.68-69.

TRP 09- AHS 25

LEKANE/SİTULA

LEKANE

Kat. No.: 17

Buluntu Kodu: ABF 1

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneybatı Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2007

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Ölçüler:

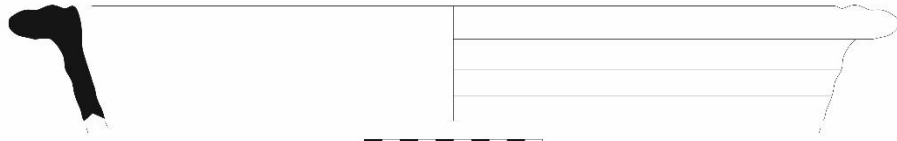
-Ağız Çapı: 41 cm

-Yükseklik 6,4 cm

Tanım: Ağız kenarı kalınlaştırılmış ve dışarıya doğru uzatılmıştır. Ağız kenarının üst kısmında iki adet derin yiv mevcuttur. Lekane parçasının gövdesinin bir kısmı korunmuş ve korunan kısmın profili dibe doğru daralmaktadır.

Tarih: MS 4-5. yüzyıl(?)

Benzer: Aktaş 2018, 717, kat.no.717.

TRP 07 - ABF 1

Kat. No.: 18

Buluntu Kodu: AGY 134

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Firnis Rengi: 2.5 YR 4/6 red

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 40 cm

-Kaide Çapı: 3,8 cm

Tanım: Ağız kenarı kalınlaştırılmış ve dışarıya doğru uzatılmıştır. Ağız kenarının üst kısmında bir adet kazıma dalga motifi yer almaktadır. Lekane parçasının gövdesinin bir kısmı korunmuştur.

Tarih: MS 4-5. yüzyıl (?)

Benzer: Aktaş 2018, 717, kat.no.717-718.

AGY 134

Kat. No.: 19

Buluntu Kodu: AGY 176

Buluntu Alanı: Roma Caddesi – Batı 3 Açıması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 10 YR - 8/4 very pale brown

Ölçüler:

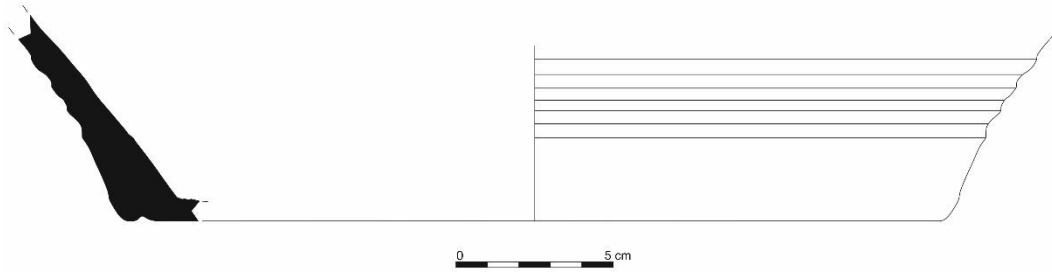
-Kaide Çapı: 26 cm

-Yükseklik: 5,5 cm

Tanım: Lekane dip ve gövde parçası. Düz dipli, ağız kenarına doğru genişleyen profil vermektedir. Dip kısmında bir adet derin yiv bulunmaktadır. Gövde kısmında çok sayıda yiv mevcuttur.

Tarih: MS 6-7. yy.

Benzer: Williams 1989, 81, Res. 47, 481.; Özdemir 2009, 174, kat.no.306-307.

SİTULA

Kat. No.: 20

Buluntu Kodu: AGY 409

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Ölçüler:

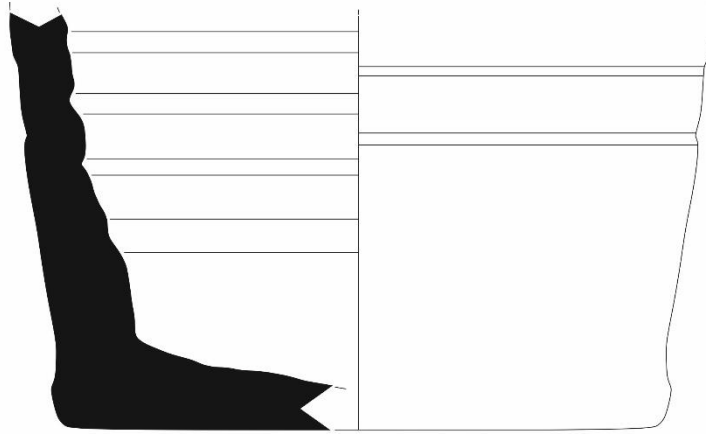
-Kaide Çapı: 15 cm

-Yükseklik: 10,8 cm

Tanım: Situla kaide-gövde parçası. Düz dipli, dik yükselen gövde profiline sahip. Gövde üzerinde yatay yivlendirme mevcut.

Tarih: MS. 5-6. yüzyıl(?)

Benzer: Aktaş 2018, 722, kat.no.722.

0 5 cm

Kat. No.: 21

Buluntu Kodu: AGY 480

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Ölçüler:

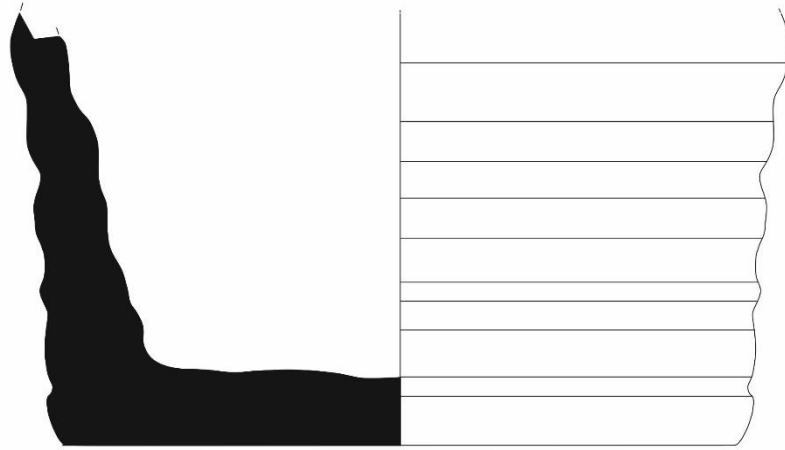
-Kaide Çapı: 15,5 cm

-Yükseklik: 9,7 cm

Tanım: Situla kaide-gövde parçası. Düz dipli, dik yükselen gövde profiline sahip. Gövde üzerinde yatay yivlendime mevcut.

Tarih: MS. 5-6. yüzyıl(?)

Benzer: Aktaş 2018, 722, kat.no.722.

0 5 cm

Kat. No.: 22

Buluntu Kodu: AJH 115

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Kuzey 2 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 10 YR 8/3 very pale brown

Ölçüler:

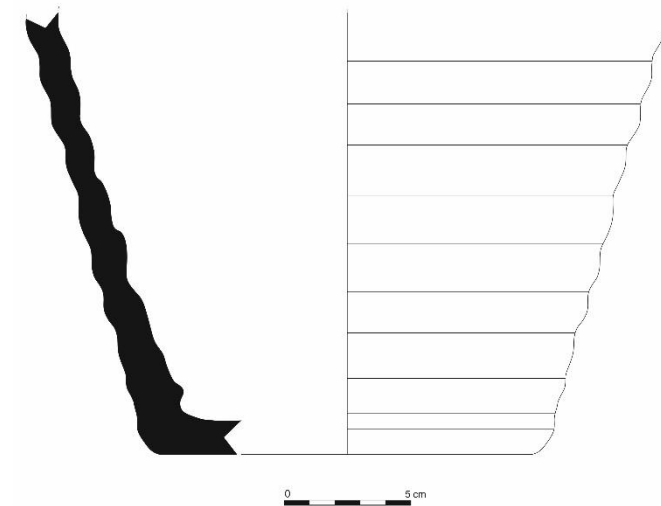
-Kaide Çapı: 15 cm

-Yükseklik: 17,1 cm

Tanım: Situla kaide ve gövde parçası. Konik biçimde daralan gövde yapısına, düz dibe, iç ve dış yüzeyde yatay yivlendirilmeye sahiptir.

Tarih: MS 5.-6. Yüzyıl

Benzer: Aktaş 2018, 721, kat.no.721.

Kat. No.: 23

Buluntu Kodu: AIM 17

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Firnis Rengi: 2.5 YR 4/6 red

Ölçüler:

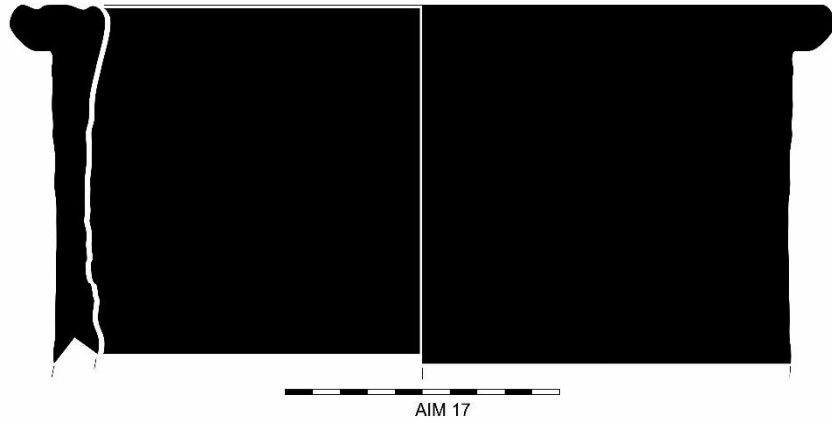
-Ağız Çapı: 30 cm

-Yükseklik: 12,9 cm

Tanım: Situla(?)ağız- gövde parçası. Dışarıya uzatılmış ve kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dik gövde profilidir. Ağız kenarı üzerinde iki adet yiv bulunur. İç ve dış yüzeyinde firnis bulunmaktadır.

Tarih: MS 5.-6. Yüzyıl (?)

Benzer: -

Kat. No.: 24

Buluntu Kodu: AIR 9

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Firnis Rengi: 2.5 YR 4/6 red

Ölçüler:

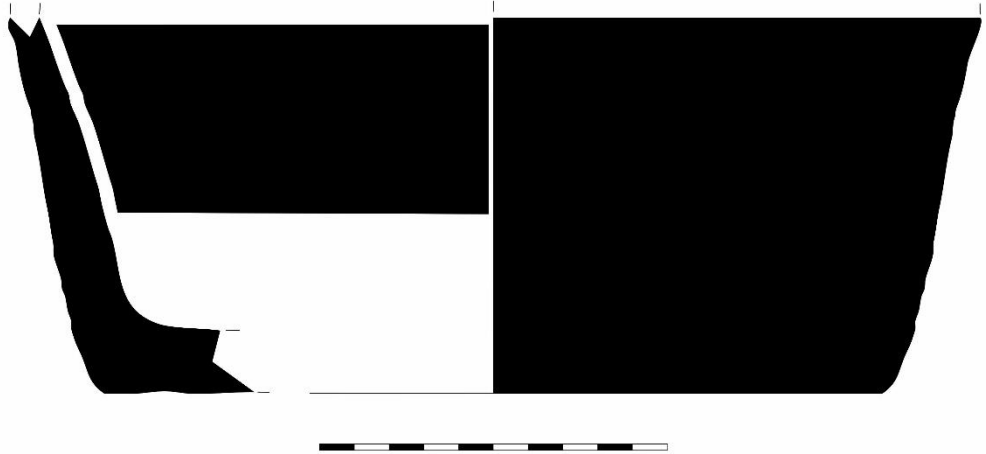
-Kaide Çapı: 20,6 cm

-Yükseklik: 10,6 cm

Tanım: Situla kaide-gövde parçası. Düz dipli, dik yükselen gövde profiline sahip.

Tarih: MS. 5-6. yüzyıl(?)

Benzer: Aktaş 2018, 722, kat.no.722.

AIR 9

DOĞU SİĞİLLATA B SERAMİKLERİ

Kat. No.: 25

Buluntu Kodu: AHB 14

Buluntu Alanı: Roma Caddesi güneydoğu 1

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5YR 6/6 reddish yellow

Astar Rengi: 2.5YR 4/8-5/8 red

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 16,6cm

-Yükseklik: 2,6 cm

Tanım: Hayes'in sınıflandırması içinde Form 32 grubuna ait dirsekli derin kase ağız-gövde parçası. Kaide kısmı korunmamıştır. Ağız kenarı üstten inceltilecek dışarıya doğru düzleştirilmiştir. Kabın iç kısmında tek oluklu, iç bükey profile sahip, dirseklidir.

Tarih: MS. 1.yüzyılın ilk yarısı.

Benzer: Hayes 2008, 146, Fig. 146, 249 (MS 1. yy.ın ilk yarısı)- 250 (Augustus Dönemi Konteksti) ; Uygun 2011, 228, Lev. 28 413 (MS 1.yy.ın ilk yarısı). ;

AHB 14

Kat. No.: 26

Buluntu Kodu: AIL 33

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5YR 6/6 reddish yellow

Astar Rengi: 2.5YR 4/8-5/8 red

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 19 cm

-Yükseklik: 3,4 cm

Tanım: Hayes'in sınıflandırması içinde Form 32 grubuna ait dirsekli derin kase ağız-gövde parçası. Kaide kısmı korunmamıştır. Ağız kenarı dışarıya doğru yuvarlatılmıştır. Kabın iç kısmında tek oluklu, iç bükey profile sahip, dirseklidir. Hamuryapısı incelendiğinde , mika ve az sayıda taşçık görülür.

Tarih: MS. 1.yüzyılın ilk yarısı.

Benzer: Hayes 2008, 146, Fig. 146, 249 (MS 1. yy.ın ilk yarısı)- 250 (Augustus Dönemi Konteksti) ; Uygun 2011, 228, Lev. 28 413 (MS 1.yy.ın ilk yarısı).

AIL 33

Kat. No.: 27

Buluntu Kodu: AIK 8

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 açması

Alan İçi Konum:

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5YR 6/6 reddish yellow

Astar Rengi: 2.5YR 4/8-5/8 red

Ölçüler:

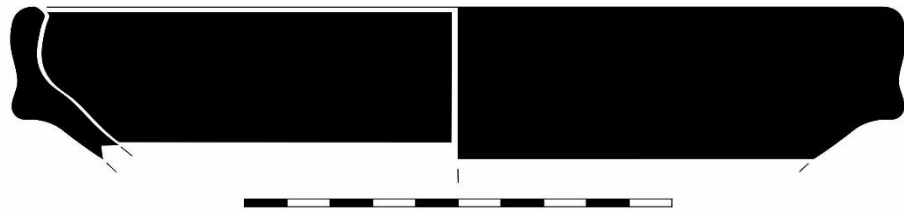
-Ağız Çapı: 20 cm

-Yükseklik: 3,5 cm

Tanım: Hayes'in sınıflandırması içerisinde Form 58 grubuna ait, omurgalı tabak , ağız-gövde parçası. Ağız kenarı hafif içe dönük , dış yüzeyde gövdeye geçişte belirgin omurga mevcuttur.

Tarih: MS 1.yüzyılın ikinci yarısı.

Benzer: Hayes 1985, 63, Tav. XIV 3. ; Ladstätter 2010, 222, 227 Taf. 79 A-K 280-284, Taf. 81 A-K 331 (Kontekst: MS 1. yy.ın 3. çeyreği/ MS 50-150). ; Ateş 2002, 327-328, Abb.2 10. ; Civelek 2010, 186, Pl. 1, H.F 58; Ayrıca bkz. Erol 2004, 47, Lev. 28, Çiz. 143. ; Hellström 1965, Pl. 35, 210 (MS 1. yy. ortası). ; Duman 2014, 13, Fig. 1, 26. ; Tekkök 1996, 100, Fig. 55 D11. ; Anderson- Stojanovic 1992, 51 Pl. 35 304-306.

AIK 8

Kat. No.: 28

Buluntu Kodu: AJF 22

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5YR 6/6 reddish yellow

Astar Rengi: 2.5YR 4/8-5/8 red

Ölçüler:

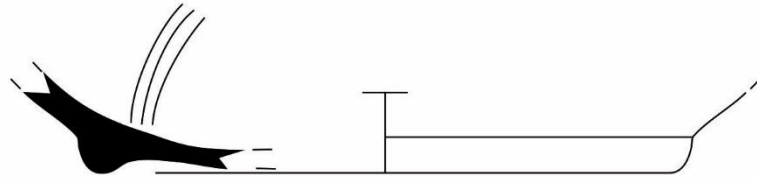
- **Kaide Çapı:** 7,6 cm

-**Yükseklik:** 3,1 cm

Tanım: Hayes'in sınıflandırması içerisinde Form 58 grubuna ait, omurgalı tabak kaide parçası, Alçak halka kaideli ve tondosunda ise iki adet yiv bulunmaktadır.

Tarih: MS 1.yüzyılın ikinci yarısına.

Benzer: Hayes 1985, 63, tav. XIV, no. 3; Aktaş 2018, 45, kat.no.45.

AJF 22

SAGALLASOS KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLER

Kat. No.: 29

Buluntu Kodu: AIM 15

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 reddish yellow

Astar Rengi: 2.5yr 4/6 red

Ölçüler:

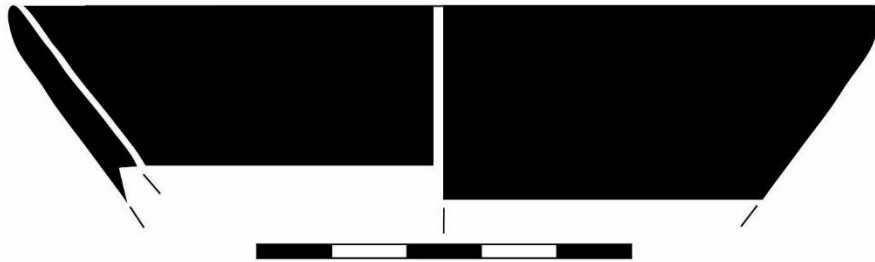
-Ağız Çapı: 11,6 cm

-Yükseklik: 2,5 cm

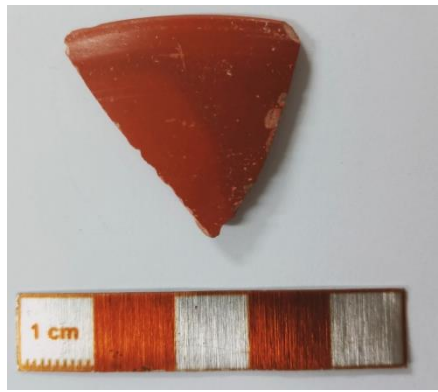
Tanım: İnce cidarlı kase ağız-gövde parçası. Basit ağız kenarlı, açık ağızlı. Gövdeden kaideye keskin bir geçişe sahip olan formun gövde kısmı tam korunmamıştır. Oldukça kaliteli astara sahiptir. Hamur sert, sıkı, kireç katkılı

Tarih: MS 4.yüzyılın ilk yarısı(Pobleme)/ MS 4.yüzyılın 3. Çeyreği(Ok)

Benzer: Ok 2018, lev.53 çiz. 376.

AIM 15

Kat. No.: 30

Buluntu Kodu: AJF 27

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 Y 8/2 pale brown

Astar Rengi: 5 YR 4/2 dark reddish gray

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 11,8 cm

-Yükseklik: 2,5 cm

Tanım: Açık ağız kenarlı kâse ağız- gövde parçası , dudak kenarından dışa doğru yuvarlatılarak döndürülen ağız kenarına sahiptir. Kaideye doğru oval bir şekilde devam ettirilmiş. Hamursert, sıkı ve kireç katkılı,

Tarih: MS 4. yy.ın ilk yarısı

Benzer: Ok 2018, lev.53 çiz. 381.

AJF 27

Kat. No.: 31

Buluntu Kodu: AGY 403

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5YR 6/6 reddish yellow

Astar Rengi: 10R 4/6 red.

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 32,4 cm

-Kaide Çapı: 2,8 cm

Tanım: Açık ağız kenarlı tabak ağız ve gövde parçası. Dudak kenarı üstten incelterek kalınlaştırılmıştır. Hamur sert, sıkı, kireç katkılı.

Tarih: MS 4. yy.ın ilk yarısı.

Benzer: Poblome 1999, 308, 397-398, Fig. 58. ;Duman 2014d, 16, Fig. 4, No. 101-103. ; Ok 2018 Lev. 55 çiz. 390-391.

AGY 403

Kat. No.: 32

Buluntu Kodu: AGY 400

Buluntu Alanı: batı 3

Alan İçi Konum:

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow

Astar Rengi: 2.5 YR 4/4 reddish brown

Ölçüler:

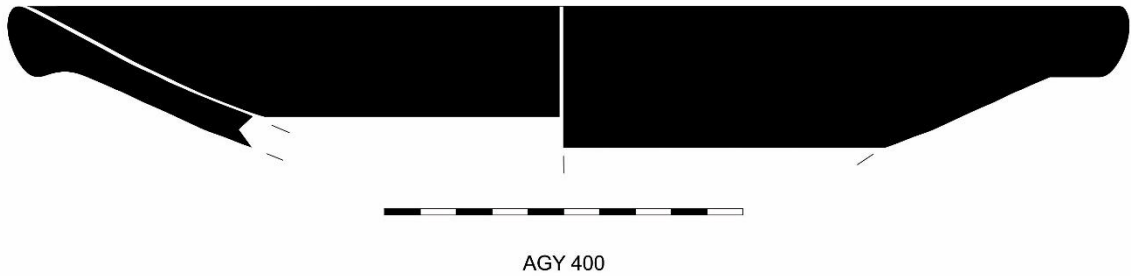
-Ağız Çapı: 30 cm

-Yükseklik: 3,5 cm

Tanım: Açık ağız kenarlı tabak ağız ve gövde parçası. Dudak kenarı üstten inceltrek kalınlaştırılmıştır. Hamur sert, sıkı, kireç katkılı.

Tarih: MS 4. yy.ın ilk yarısı.

Benzer: Poblome 1999, 308, 397-398, Fig. 58. ;Duman 2014d, 16, Fig. 4, No. 101-103. ; Ok 2018 Lev. 55 çiz. 390-391.

YEREL KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLER

Kat. No.: 33

Buluntu Kodu: AIT 28

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum:-

Buluntu Tarihi:2009

Hamur Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown

Astar Rengi: 7.5 YR 4/2 brown

Ölçüler:

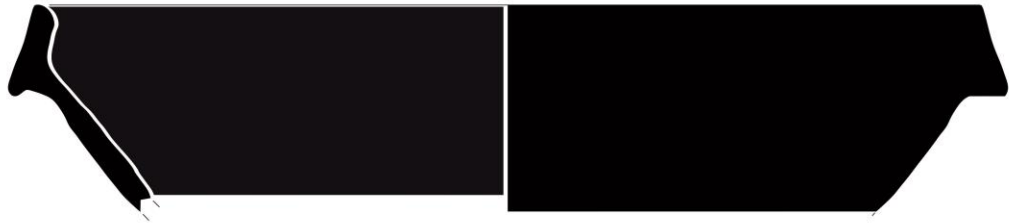
-Ağız Çapı: 29,8 cm

-Yükseklik: 6,5 cm

Tanım: Tip 2'ye ait uzatılmış ağız kenarlı derin kase, ağız-gövde parçası. Ağız kenarının dış kısmı aşağıya doğru düzleştirilmiş ve hafif iç bükey bir profil ile uzatılmıştır. Uzatılan bu kısmın alttan tekrar döndürülerek gövdeye bağlandığı görülmektedir. Ayrıca alt kısımda uzatılan alan yuvarlatılmıştır. Gövdeye geçişte hafif bir kavis yer almaktadır. Kaide kısmı korunmamıştır. Altın sarısı mika, kireç ve taşçık katkılı. İnce gözenekli, sert bir hamur yapısına sahiptir. Oldukça ince yapıda astara sahip. Fırınlamadan dolayı astar renginde dalgalanmalar mevcuttur.

Tarih: MS 460-475

Benzer: Hayes, 1972, 333, Fig. 67 Form 3C.;Ok 2020,18, Fig. 4, 2A.

AIT 28

Kat. No.: 34

Buluntu Kodu: AIC 4

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown

Astar Rengi: 7.5 YR 4/2 brown

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 22 cm

-Yükseklik: 4 cm

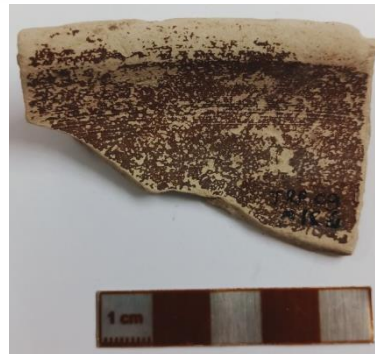
Tanım: Tip 3'e ait derin kase ağız-gövde parçası. Dudak kenarının üst kısmı inceltip, hafif bir kavise ve düzleştirilmiş biçimde aşağıya indirilmiştir. Dudak kenarının dış kısmı alttan dışarıya doğru çekilmiştir. Mika ve taşçık katkılıdır.

Tarih: MS. Geç 5.yüzyıl.

Benzer: Hayes, 1972, 337, Fig. 68, Form 3D.

AIC 4

AFRİKA KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLER

Kat. No.: 35

Buluntu Kodu: AIR 15

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/3 pink

Astar Rengi: 2.5 YR 4/6 red

Ölçüler:

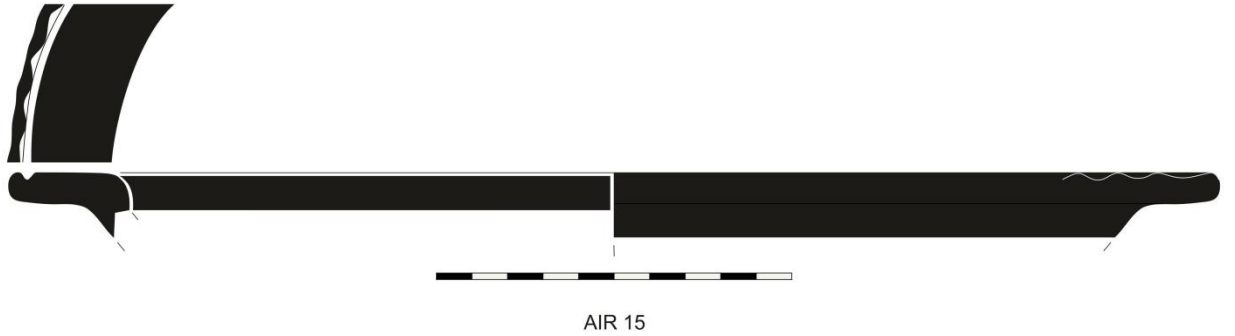
-Ağız Çapı: 15.8 cm

-Yükseklik: 2,2 cm

Tanım: Hayes tarafından Afrika Kırmızı Seramikler içerisinde Form 6 olarak ayrılan çanak ağız-gövde parçası Düz ağız tablalı. Ağız tablaları üzerinde derin yiv mevcut. Bu yiv içerisinde rezerve olarak zikzak motifi yer almaktadır. Mika,taşçık,kireç katkılı ve gözenekli hamur yapısına sahip.

Tarih: MS 2.yüzyıl ortaları.

Benzer: Hayes 1972, 29, fig. 3, form 6B, no. 16.

Kat. No.: 36

Buluntu Kodu: AIR 24

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Astar Rengi: 5 YR 4/4 reddish brown

Ölçüler:

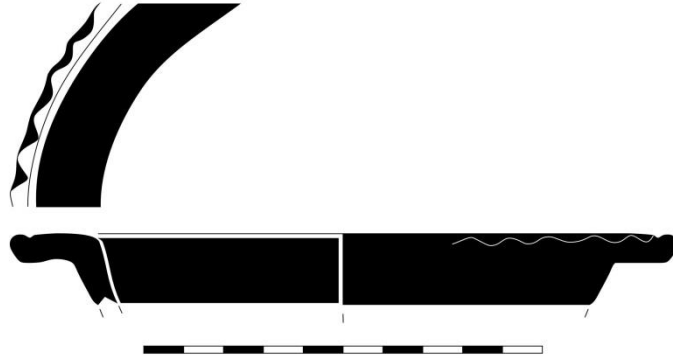
-Ağız Çapı: 34 cm

-Yükseklik: 1,8 cm

Tanım: Hayes tarafından Afrika Kırmızı Seramikler içerisinde Form 6 olarak ayrılan çanak ağız- gövde parçası. Düz ağız tablalı. Ağız tablaları üzerinde derin yiv mevcut. Bu yiv içerisinde rezerve olarak zikzak motifi yer almaktadır. Mika,taşçık,kireç katkılı .

Tarih: MS 2.yüzyıl ortaları.

Benzer: Hayes 1972, 29, fig. 3, form 6B, no. 16.; Aktaş 2018, kat. no. 215.

AIR 24

Kat. No.: 37

Buluntu Kodu: AGY 394

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 7/4 light reddish brown

Astar Rengi: 2.5 YR 5/6 red

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 25 cm

-Yükseklik: 2,5 cm

Tanım: Hayes'in sınıflandırması içerisinde Form 59A olarak adlandırılan tabak ağız-gövde parçası. Dışa sarkık ağız kenarlı, düz ağız tabla üzerinde iki adet oluk mevcuttur. Gövde hafif dış bükey profil vermektedir. Mika, kireç ve taşçık katkılıdır.

Tarih: MS 320-380\400

Benzer: Duman 2016, 702-703, Fig. 5 No. 9; Hayes 1980, 96-97, 99-100, Fig. 15 No. 1; Hayes 2008, 223, Fig. 53, 1051-1053.; Hayes 2008, 223, Fig. 53, 1051-1053.

Kat. No.: 38

Buluntu Kodu: AGY 148

Buluntu Alanı: Roma Caddesi– Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/6 red

Firnis Rengi: 2.5 YR 5/6 red

Ölçüler:

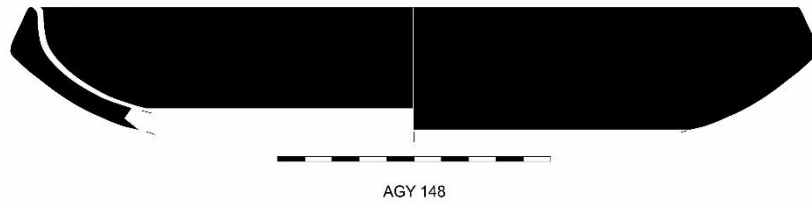
-Ağız Çapı: 28 cm

-Yükseklik: 3,8 cm

Tanım: Hayes tara fından Form 61 A grubuna ait tabak ağız-gövde parçası. Dudak kenarları üst kısımdan inceltilm iş ve dışta üçgen kesitli dudak kenarına sahiptir. Gövdenin korunan kısmı kaideye doğru direkt olarak iner. Taşçık ve kireç katkılı hamura sahip.

Tarih: MS 4. yy.ın 3. çeyreği ile MS 5. yy.ın ilk çeyreği.

Benzer: Gassner 1997, 149, Taf. 49, 592. ; Gassner 1997, 149, Taf. 49, 592. ; Jones 1950, Fig. 208, A. ; Tekocak 2006, 52-53, Kelenderis Form 18 Kat. No: 42-43. ; Williams 1989, 39, Fig. 18, No. 221. ; Hayes 2008, 224, Fig. 33, 1059-1063. ; Duman 2014, 17, Fig. 5 No. 115-116.

Kat. No.: 39

Buluntu Kodu: AGY 337

Buluntu Alanı: Roma Caddesi – Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/6 red

Astar Rengi: 2.5 YR 5/6 red

Ölçüler:

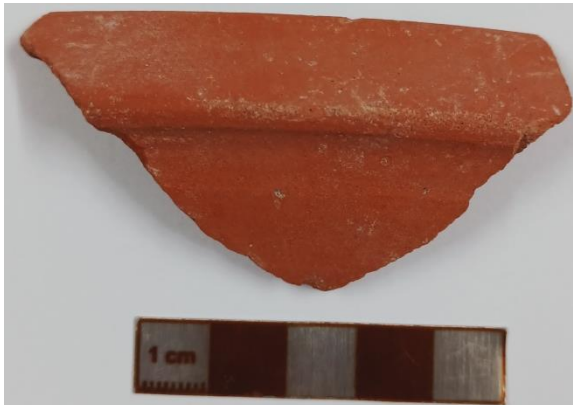
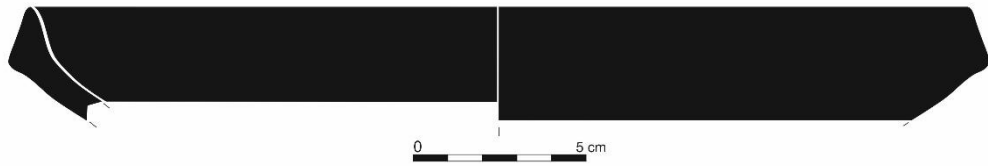
-Ağız Çapı: 27 cm

-Yükseklik: 3,3 cm

Tanım: Hayes tarafından Form 61A grubuna ait tabak ağız-gövde parçası. Dudak kenarları üst kısımdan inceltilmiş ve dışta üçgen kesitli dudak kenarına sahiptir. Gövdenin korunan kısmı kaideye doğru direkt olarak iner. Taşçık ve kireç katkılı hamura sahip.

Tarih: MS 4. yy.ın 3. çeyreği ile MS 5. yy.ın ilk çeyreği.

Benzer: Gassner 1997, 149, Taf. 49, 592. ; Gassner 1997, 149, Taf. 49, 592. ; Jones 1950, Fig. 208, A. ; Tekocak 2006, 52-53, Kelenderis Form 18 Kat. No: 42-43. ; Williams 1989, 39, Fig. 18, No. 221. ; Hayes 2008, 224, Fig. 33, 1059-1063. ; Duman 2014, 17, Fig. 5 No. 115-116.

PHOKAIA KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLER

Kat. No.: 40

Buluntu Kodu: AJH 131

Buluntu Alanı: Roma Caddesi- Kuzey 2 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/3 pink

Firnis Rengi: 7.5 YR 4/3 brown

Ölçüler:

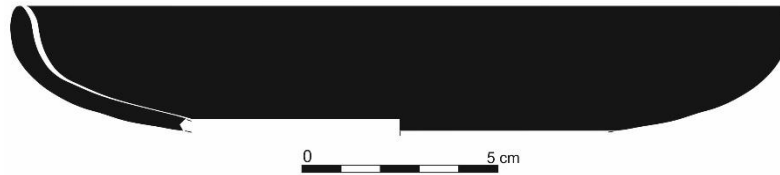
-Ağız Çapı: 19,4

-Yükseklik : 3.2

Tanım: Hayes tarafından Form 1 grubu içerisinde yer alan tabak ağız-gövde parçası. Yuvarlatılmış ağız kenarlı ve sıg gövdeli. Sert dokulu, kili ince taneli ve içeriğinde bol miktarda kireç katkısı yer almaktadır.

Tarih: MS 4.yüzyıl sonu.

Benzer: Hayes 2008, 237, fig. 37, no. 1230 (İ.S.3. yüzyılın sonu-İ.S. 4. yüzyılın başı); Hayes 1972, 325-326, fig. 65, form 1A, no. 1; Atlante I, 232, tav. CXI, no. 1;

Kat. No.: 41

Buluntu Kodu: AIL 20

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Astar Rengi: 2.5 YR 4/6 red

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 13,8 cm

-Yükseklik: 3,3 cm

Tanım: Hayes'in sınıflandırılması içerisinde yer alan Form 1A grubuna ait kase ağız ve gövde parçası. İçe dönük eğimli ağız kenarlı, dış bükey gövde profiline sahiptir. Sert dokulu, kili ince taneli ve içeriğinde bol miktarda kireç katkısı yer almaktadır.

Tarih: MS 4.yüzyıl sonu.

Benzer: Hayes 1972, 325-326, fig. 65, form 1A, no. 2; Atlante I, 232, CXI, no. 4; Gassner 1997, 138, 140, taf. 44, no. 535; Hayes 1965, 235, fig. D, no. 3.

AIL 20

Kat. No.: 42

Buluntu Kodu: AGY 226

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Firnis Rengi: 5 YR 4/4 reddish brown

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 16 cm

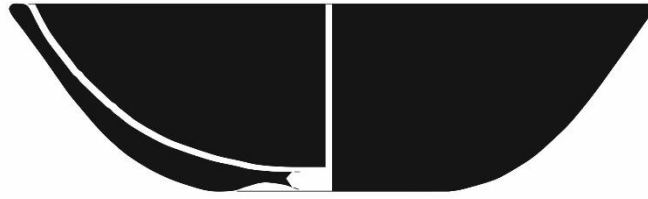
-Kaide Çapı: 4,8 cm

- Yükseklik: 4,5 cm

Tanım: Olasılıkla Hayes Form 1D? grubuna ait kase . Tam profil vermektedir. Düz ağız kenarlı, küçük boyutludur. ağız kenarının dış yüzeyinde Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerde sıkça görülen renk değişimi görülür. Dudak kenarı siyah gövdeye doğru kırmızıya dönen astar rengi ile bu gruba ait olduğu düşünülmektedir.

Tarih: MS Erken 5.yüzyıl- 5.yüzyılın 3.çeyreği.?

Benzer: Hayes 1972, 325, form 1D, no. 7;

TRP 09- AGY 226

Kat. No.: 43

Buluntu Kodu: AHA 7

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Güneydoğu 1 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Astar Rengi: 2.5 YR 4/6 red

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 12 cm

-Yükseklik: 3,2 cm

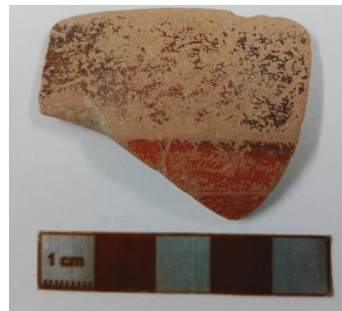
Tanım: Olasılıkla Hayes'in Form 1D tipine ait olabilecek küçük boyutlu bir kase ağız-gövde parçasıdır. Yuvarlatılmış ağız kenarlı, dış bükey gövde profilli. Ağız kenarının dış yüzeyinde Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerde sıkça görülen renk değişimi görülür. Dudak kenarı siyah gövdeye doğru kırmızıya dönen astar rengi ile bu gruba ait olduğu düşünülmektedir. Hamurunda mika, taşçık ve kireç katkısı görülmektedir.

Tarih: MS Erken 5.yüzyıl- 5.yüzyılın 3.çeyreği.?

Benzer: Hayes 1972, 325, form 1D, no. 7.

AHA 7

Kat. No.: 44

Buluntu Kodu: AJA 3

Buluntu Alanı: Roma Caddesi - Kuzey 2 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis Rengi: 2.5 YR 4/6 red

Ölçüler:

-Ağız Çapı: 24,8 cm

-Kaide Çapı: 3,7 m

Tanım: Hayes'in sınıflandırması içerisinde 3B grubuna geçiş özellikleri göstermektedir. Dudak kenarı üstten ince bir oluk oluşturarak dışa doğru inceltilmiş, aşağı doğru kalınlaştırılarak içbükey profil oluşturulmuş tabak parçası. küçük omurgalı ve kısa ağız profiline sahiptir. İnce cidarlıdır. Hamurunda mika ve kireç görülmektedir.

Tarih: MS 5.yüzyıl

Benzer: Hayes 1972, 329, 337, Fig. 67, Form 3B; Hayes 2008, 239-240, Fig. 38, 1255-1263; Mitsopoulos-Leon 1991, 142, Taf. 197 M 4; Rautmann 1995, 43-44, 52-53, Fig. 4 1. 5, Fig. 11 2.12.

AJA 3

Kat. No.: 45

Buluntu Kodu: AJH 130

Buluntu Alanı: Roma Caddesi - Kuzey 2 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 6/8 light red.

Astar Rengi: 2.5YR 5/8 red.

Ölçüler:

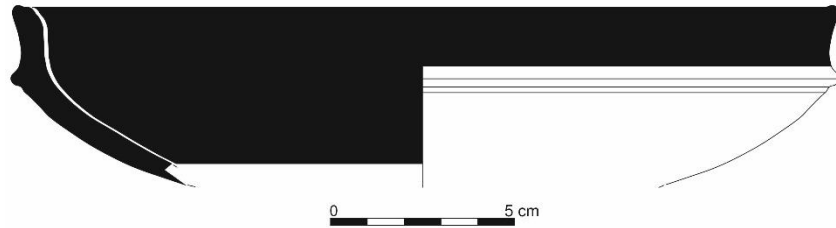
-Ağız Çapı: 21,8 cm

-Kaide Çapı: 4,8 cm

Tanım: Hayes'in sınıflandırması içerisinde Form 3C grubuna ait tabak ağız-gövde parçası. Dudak kenarı üstten döndürülerek dışa doğru inceltilmiş, aşağı doğru kalınlaştırılarak içbükey profil oluşturulmuş tabak parçası. Hamur sert, sıkı, kireç katkılı. Astarı çok aşınmış.

Tarih: MS 460-475.

Benzer: Mitsopoulos-Leon 1991, 142, Taf.198 M5; Hayes 1972, 333, Fig. 67 Form 3C; Williams 1989, 48, Fig. 22 269-270; Rautman 1995, 52-53, Fig. 11, 2.13-15; Ok 2018, 448,, Fig. 474-475.

Kat. No.: 46

Buluntu Kodu: AGU 147

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Kuzey 2 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6 light red

Firnis Rengi: 2.5 YR 5/6 red

Ölçüler:

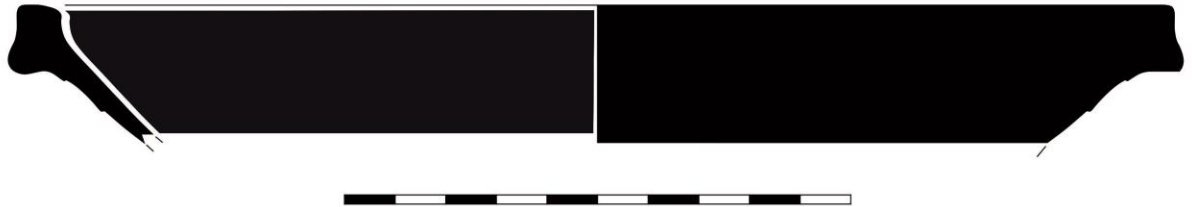
-Ağız Çapı: 23 cm

-h: 2,5 cm

Tanım: Hayes Form 3F grubuna ait tabak, ağız ve gövde parçası. Ağız kenarı üst kısmından düzleştirilerek dışarıya doğru inceltilmiş ve aşağıya doğru kalınlaştırılarak iç bükey bir profil vermektedir. Hamur sert, sıkı, mika ve kireç katkılıdır.

Tarih: MS erken 6.yüzyıl.

Benzer: Hayes 2008, Fig. 40, 1286; Mitsopoulos-Leon 1991, 143, Taf. 201 M13-16; Gassner 1997, 144, Taf. 46 562.

AGU 147

Kat. No.: 47

Buluntu Kodu: AGU 166

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Kuzey 2 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6 light red

Astar Rengi: 2.5 YR 5/6 red

Ölçüler:

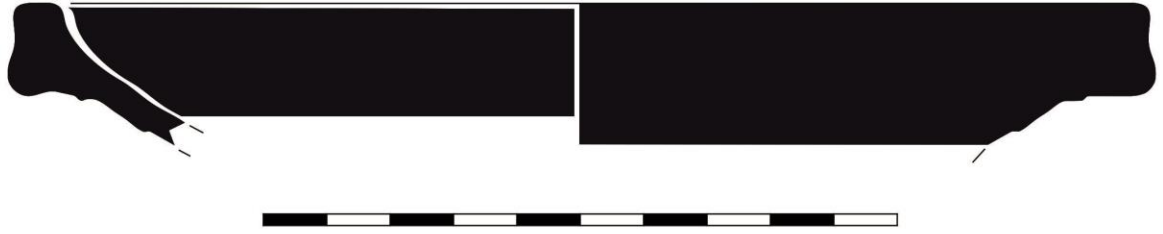
-Ağız Çapı: 18 cm

-Yükseklik: 2,3 cm

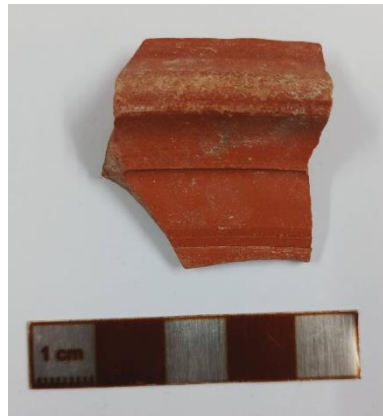
Tanım: Hayes Form 3F grubuna ait tabak, ağız ve gövde parçası. Ağız kenarı üst kısmından düzleştirilerek dışarıya doğru inceltilmiş ve aşağıya doğru kalınlaştırılarak iç bükey bir profil vermektedir. Hamur sert, sıkı, mika ve kireç katkılıdır.

Tarih: MS erken 6.yüzyıl.

Benzer: Hayes 2008, Fig. 40, 1286; Mitsopoulos-Leon 1991, 143, Taf. 201 M13-16; Gassner 1997, 144, Taf. 46 562.

AGU 166

Kat. No.: 48

Buluntu Kodu: AJR 6

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6 light red

Firnis Rengi: 2.5 YR 5/6 red

Ölçüler:

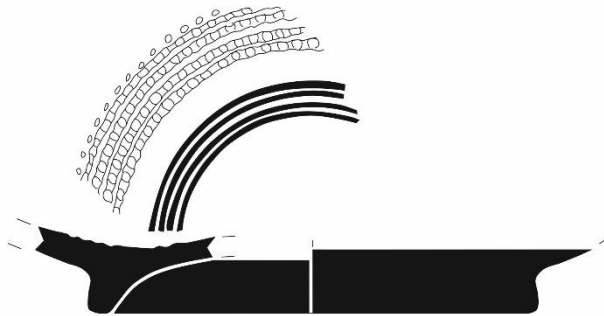
-Kaide Çapı: 10,8 cm

-Yükseklik: 1,8 cm

Tanım: Hayes form 3'e ait olduğu düşünülen tabak kaide parçası. Tabak tondosunda rulet bezeme ve dört adet bant yer almaktadır. Hamurunda ince mika, kalsit ve taşçık katkılı.

Tarih: -

Benzer: -

TRP 09 - AJR 6

AÇIK RENKLİ SERAMİKLER (LIGHT COLORED WARE)

Kat. No.: 49

Buluntu Kodu: AGY 281

Buluntu Alanı: Roma Caddesi- Batı 3 açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown

Firnis Rengi: 10 YR 3/2 very dark grayish brown

Ölçüler:

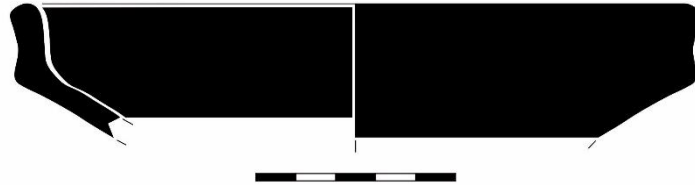
-Ağız Çapı: 16,4 cm

-Yükseklik: 3,3 cm

Tanım: Hayes'in sınırlandırması içerisinde Form 1 grubuna ait kase ağız, gövde parçası. Ağız kenarı dikey ve yüksek profil verirken, ağız kenarından gövdeye geçiş oldukça belirgindir. Kalın cidara sahip olan örnek oldukça iyi fırınlanmıştır. Mika ve çok az kireç katkıdır.

Tarih: MS 4. yüzyıl sonları- MS 5. yüzyıl sonları.

Benzer: Ergüner 2012, kat no. 424.; . Kındıgılı 2017 Kat no. 88-91.

AGY 281

Kat. No.: 50

Buluntu Kodu: AGY 236

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 8/2 pinkish White

Astar Rengi: 5 YR 7/8 reddish yellow

Ölçüler:

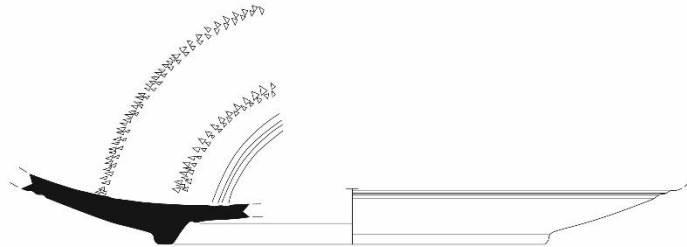
-Kaide Çapı: 12,6 cm

-Yükseklik: 2,2 cm

Tanım: Açık renkli seramik Form 1 tabak kaide ve gövde parçası. oturma düzlemi yuvarlatılmış alçak kaideli, kaide altı içbükey profillendirilmiş ,ince cidarlı. Kaidenin tondosunda iki sıra rulet bezeme ve iki adet yiv bulunmaktadır. Tondo merkezinin korunmuş küçük bir kısmında merkez motifin izleri görülmektedir. Bu motif olasılıkla bitkisel bir motiftir. Gövdenin dış yüzeyinde de iki adet yiv mevcuttur. Az miktarda mika katkı.

Tarih: MS 5.yüzyıl.

Benzer: Aktaş 2020, kat no. 20; Ergürer 2014, 178, Pl. 1, no. 4; Hayes 2008, 250-251, Fig. 43, no. 1434, 1447.

TRP 09- AGY 236

Kat. No.: 51

Buluntu Kodu: AHP 4

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/3 pink

Astar Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow

Ölçüler:

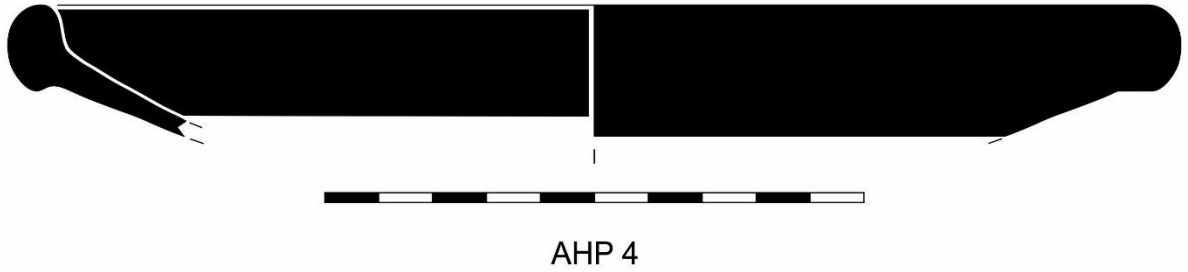
-Ağız Çapı: 21 m

-Yükseklik: 2,4 cm

Tanım: Açık Renkli Seramik Form 15'e ait tabak-kase ağız, gövde parçası. Kalınlaştırılmış topuz şeklinde ağız kenarlı, yana geniş şekilde açılan gövde çok az kavise sahiptir. Hamurunda mika ve çok az miktarda kireç katkısı yer almaktadır.

Tarih: MS 6.yüzyılın ikinci yarısı -MS 7.yüzyılın ilk yarısı.

Benzer: Hayes 1992: 106, fig. 50, 31/ 15.; Rautman 1995: 72, fig. 24: 3.11.; Ergürer 2015, 73, fig. 61 -62.

Kat. No.: 52

Buluntu Kodu: AHB 19

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 8/2 pinkish White

Astar Rengi: 5 YR 7/8 reddish yellow

Ölçüler:

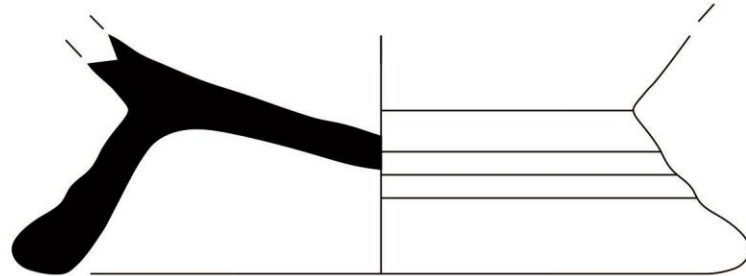
-Kaide Çapı: 8,5 m

-Yükseklik: 3,1 cm

Tanım: Açık Renkli seramik servis kabı kaide ve gövde parçası. Yüksek halka kaideli. kaide parçasının oturma düzlemi yuvarlatılmıştır. Ayrıca kaideden gövdeye geçişte hafif kademeli geçiş gözlemlenmektedir.

Tarih: MS. 5.yüzyıl ortası-MS 6.yüzyıl ortası

Benzer: -

AHB 19

Kat. No.: 53

Buluntu Kodu: AIM 10

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/3 pink

Firnis Rengi: 7,5 YR 6/6 reddish yellow

Ölçüler:

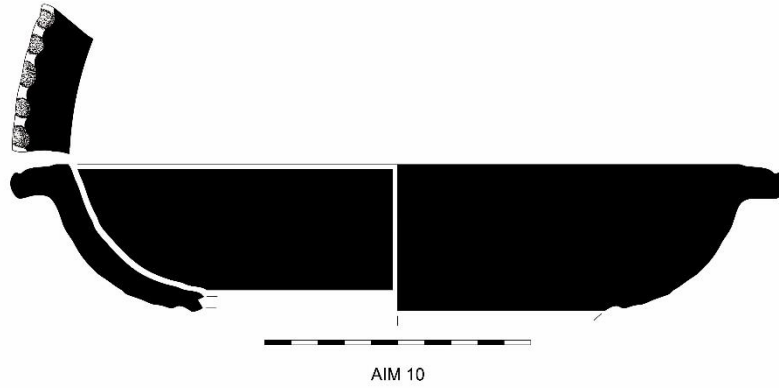
-Ağız Çapı: 29 cm

-Yükseklik: 5,4 cm

Tanım: Açık Renkli Seramik derin kase ağız-gövde parçası. Ağız kenarı dışarıya doğru kalınlaştırılmıştır. Ağız kenarı üzerinde iki adet yiv görülmektedir. Ayrıca ağız tablası üzerinde oval formda bezemeler görülmektedir. Geniş gövde profiline sahiptir. Hamurunda Mika, taşçık ve kalsit bulunmaktadır.

Tarih: MS 5.yüzyılın başları-MS 6.yüzyılın başları.

Benzer: -

AMPHORALAR

LYKOS VADİSİ AMPHORALARI TİP 1

Kat. No.: 54

Buluntu Kodu: AGU 188

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Kuzey 2 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow

Yüzey Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow

Ölçüler:

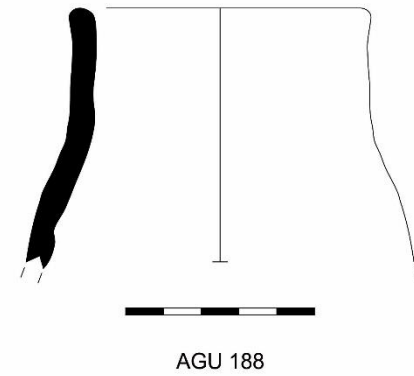
-Ağız Çapı: 7,8 cm

-Yükseklik: 6,6 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphorası, Tip 1A grubuna ait ağız-boyun parçası. Düz ağız yapısı ve genişletilmiş konik profil gösteren boyuna sahiptir. Bol miktarda altın-gümüş mika katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yüzyıl.

Benzer: Katıracı 2020, 292-297, Lev. 29- 34.

Kat. No.: 55

Buluntu Kodu: AGY 514

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 10 YR 6/4 light yellowish brown

Yüzey Rengi: 10 YR 7/4 very pale brown

Ölçüler:

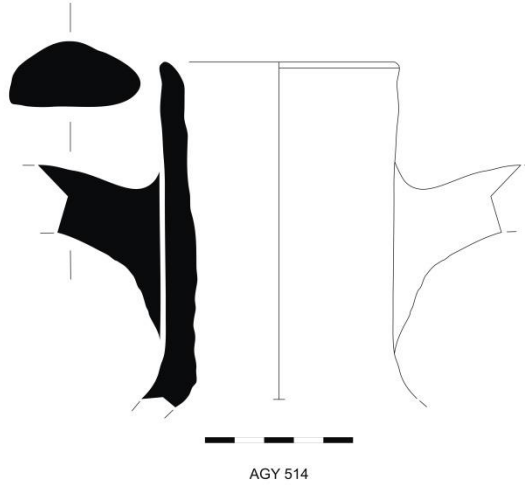
-Ağız Çapı: 7,8 cm

-Yükseklik: 11 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphorası, Tip 1B grubuna ait ağız-boyun parçası. Düz ağız kenarlı, uzatılmış silindirik boyunlu profile sahiptir. Altın ve gümüş renk mika, taşçık ve kireç parçacıkları katkılı , sert ve ince gözenekli hamur yapısına sahiptir.

Tarih: MS 4-6. Yy.

Benzer: Katıranlı 2020, 298, Lev. 35.

Kat. No.: 56

Buluntu Kodu: AIM 5

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow

Yüzey Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow

Ölçüler:

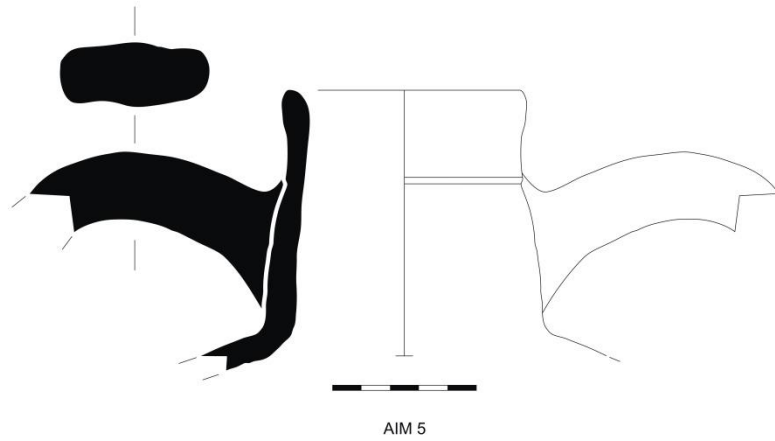
-Ağız Çapı: 8 cm

-Kaide Çapı: 9 cm

Tanım: : Lykos Vadisi Amphorası, Tip 1A grubuna ait ağız-boyun parçası. Düz ağız yapısı ve genişletilmiş konik profil gösteren boyuna sahiptir. Bol miktarda altın-gümüş mika katkıdır.

Tarih: MS 4-6. Yüzyıl.

Benzer: Katıracı 2020, 292-297, Lev. 29- 34.

Kat. No.: 57

Buluntu Kodu: AGY 177

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6 (reddish yellow)

Yüzey Rengi: 7.5 YR 6/6 (reddish yellow)

Ölçüler:

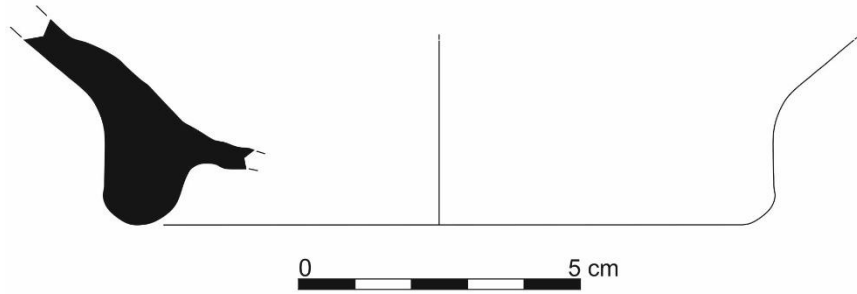
-Kaide Çapı: 11 cm

-Yükseklik: 2,8 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphorası Tip 1 A-B kaide parçası. Halka kaideli. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Altı ve gümüş renk mika, kuvars ve kireç tanecikleri katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yüzyıl.

Benzer: Toniolo 2019, 452, Fig. 407. 224.; Katırcı 2020, 299, Lev. 36

Kat. No.: 58

Buluntu Kodu: ABF 33

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneybatı Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2007

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6 (reddish yellow)

Firnis Rengi: 7.5 YR 6/6 (reddish yellow)

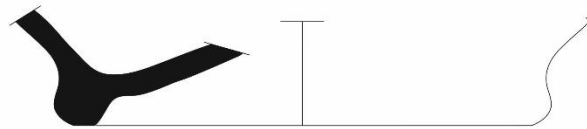
Ölçüler:

-Kaide Çapı: 11 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphorası Tip 1 A-B kaide parçası. Halka kaideli. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Altı ve gümüş renk mika, kuvars ve kireç tanecikleri katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yüzyıl.

Benzer: Toniolo 2019, 452, Fig. 407. 224.; Katıranlı 2020, 299, Lev. 36

TRP 07 - ABF 33

LYKOS VADİSİ AMPHORALARI TİP 2

Kat. No.: 59

Buluntu Kodu: AGY 169

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: : 2.5 YR 6/6 (light red)

Yüzey Rengi: : 2.5 YR 6/6 (light red)

Ölçüler:

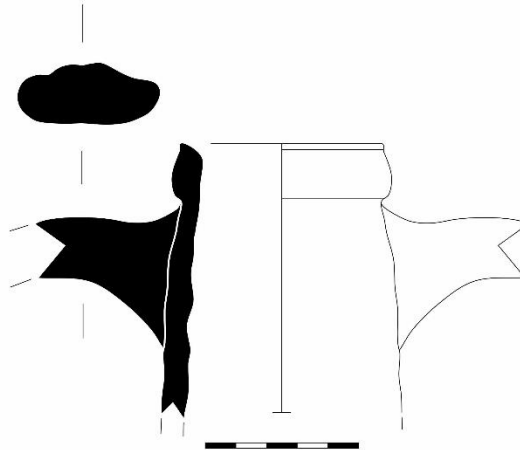
-Ağız çapı: 6,6 cm

-Yükseklik: 8,7 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphorası Tip 2B tipine ait ağız-kulp-boyun parçası. Ağız kenarı dışarıya doğru kalınlaştırılmış ve dış yüzeyinde oluk oluşturulmuştur. Ağız kenarı üzerinde tırnak şekilli bir kademe görülmektedir. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Bol miktarda altın renk mika ve taşçık katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yüzyıl.

Benzer: Katırcı 2020, 309, Lev. 46.

AGY 169

Kat. No.: 60

Buluntu Kodu: AGY 187

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6 (light red)

Firnis Rengi: 2.5 YR 6/6 (light red)

Ölçüler:

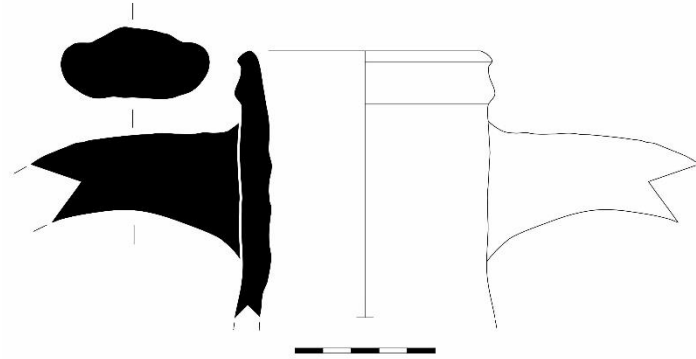
-Ağız Çapı: 8,4 cm

-Yükseklik: 9,4 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphorası Tip 2B tipine ait ağız-kulp-boyun parçası. Ağız kenarı dışarıya doğru kalınlaştırılmış ve dış yüzeyinde oluk oluşturulmuştur. Ağız kenarı üzerinde tımak şekilli bir kademe görülmektedir. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Bol miktarda altın renk mika ve taşçık katkıdır.

Tarih: MS 4-6. Yüzyıl.

Benzer: Katıracı 2020, 309, Lev. 46.

AGY 187

Kat. No.: 61

Buluntu Kodu: AGY 278

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6 (light red)

Firnis Rengi: 2.5 YR 6/6 (light red)

Ölçüler:

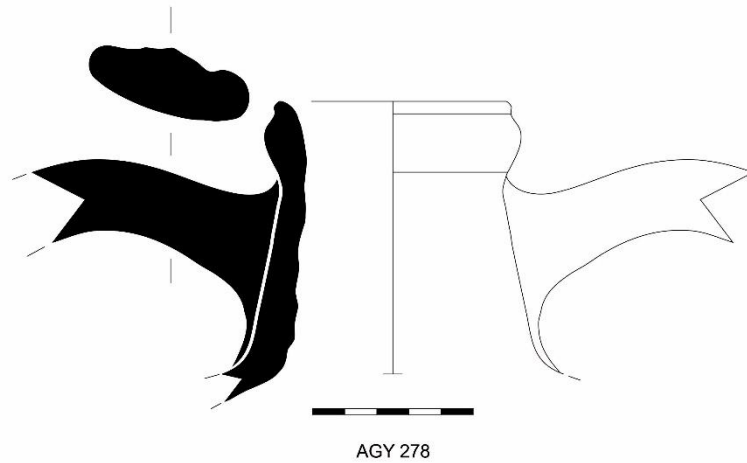
-Ağız Çapı: 6,8 cm

-Yükseklik: 8,4 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphorası Tip 2B tipine ait ağız-kulp-boyun parçası. Ağız kenarı dışarıya doğru kalınlaştırılmış ve dış yüzeyinde oluk oluşturulmuştur. Ağız kenarı üzerinde tırnak şekilli bir kademe görülmektedir. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Bol miktarda altın renk mika ve taşçık katkıdır.

Tarih: MS 4-6. Yüzyıl.

Benzer: Katıracı 2020, 309, Lev. 46.

Kat. No.: 62

Buluntu Kodu: AIA 2

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güneydoğu 1 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 pink

Yüzey Rengi: 10 YR 8/2 very pale Brown

Ölçüler:

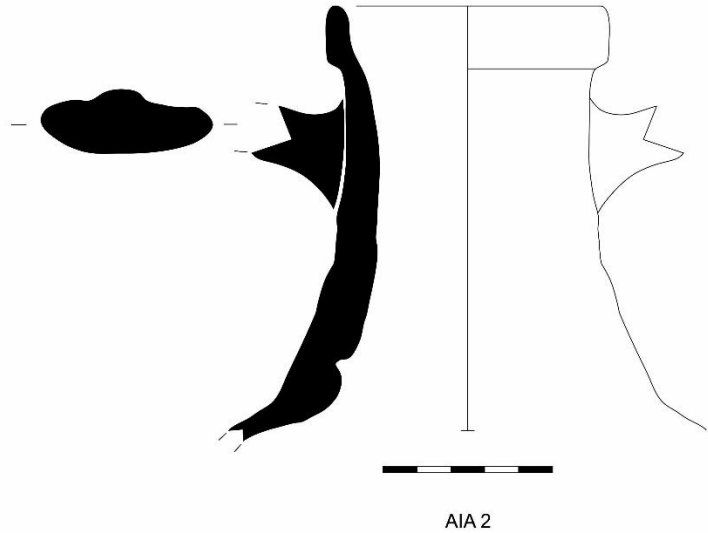
-Ağız Çapı: 8 cm

-Kaide Çapı: 12,6 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphoraları Tip 2A grubuna ait ağız-kulp-boyun parçası. Ağız kenarının dış kısmında düz ve keskin bir yapıya sahiptir. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Mika ve kireç parçacıkları katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yüzyıl.

Benzer: Katıracı 2020, 305, Lev. 42. Kat.no. 269.

Kat. No.: 63

Buluntu Kodu: AGY 37

Buluntu Alanı: Roma Caddesi – Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4 light brown

Yüzey Rengi: 10 YR 8/3 very pale brown

Ölçüler:

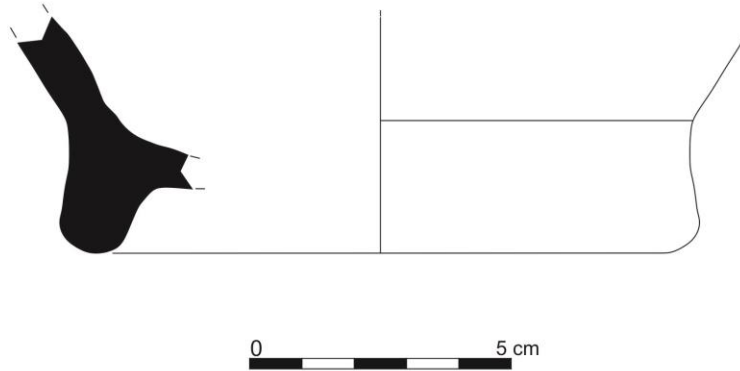
-Kaide Çapı: 11, 4 cm

-Yükseklik: 3,5 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphoraları Tip 2A-B grubuna ait kaide parçası. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Mika ve bol miktarda taşçık katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yy.

Benzer: Katıranlı 2020, 310, Lev. 47. Kat.no. 303.

Kat. No.: 64

Buluntu Kodu: AGY 178

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4 light brown

Yüzey Rengi: 10 YR 8/3 very pale brown

Ölçüler:

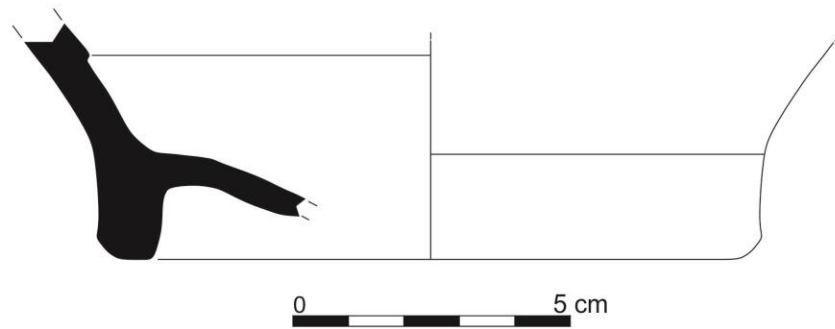
-Kaide Çapı: 11 cm

-Yükseklik: 3,5 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphoraları Tip 2A-B grubuna ait kaide parçası. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Mika ve bol miktarda taşçık katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yy.

Benzer: Katırcı 2020, 310, Lev. 47.

Kat. No.: 65

Buluntu Kodu: AGY 179

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Firnis Rengi: 5 YR 7/4 pink

Ölçüler:

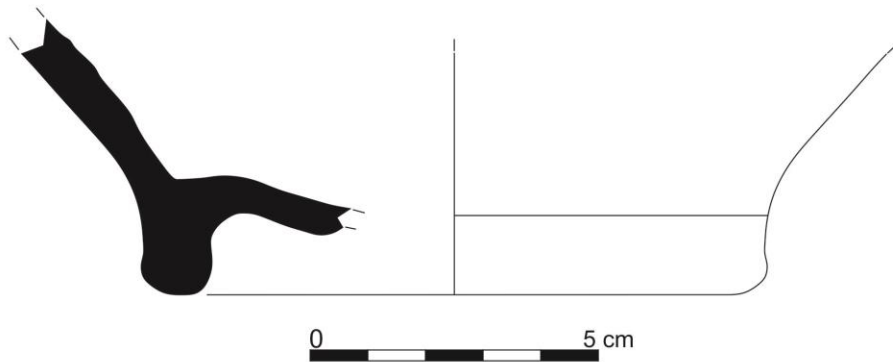
-Kaide Çapı: 10 cm

-Yükseklik: 3,7 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphoraları Tip 2A-B grubuna ait kaide parçası. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Mika ve bol miktarda taşçık katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yy.

Benzer: Katıracı 2020, 310, Lev. 47.

Kat. No.: 66

Buluntu Kodu: AGY 245

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink

Yüzey Rengi: 5 YR 7/4 pink

Ölçüler:

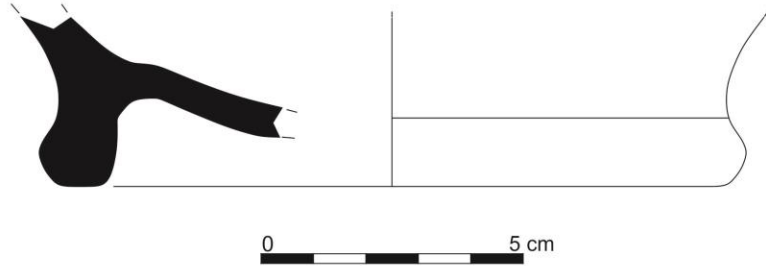
-Kaide Çapı: 12,8 cm

-Yükseklik: 3,3 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphoraları Tip 2A-B grubuna ait kaide parçası. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Mika ve bol miktarda taşçık katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yy.

Benzer: Katırcı 2020, 310, Lev. 47.

Kat. No.: 67

Buluntu Kodu: AGY 356

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4 light brown

Yüzey Rengi: 10 YR 8/3 very pale brown

Ölçüler:

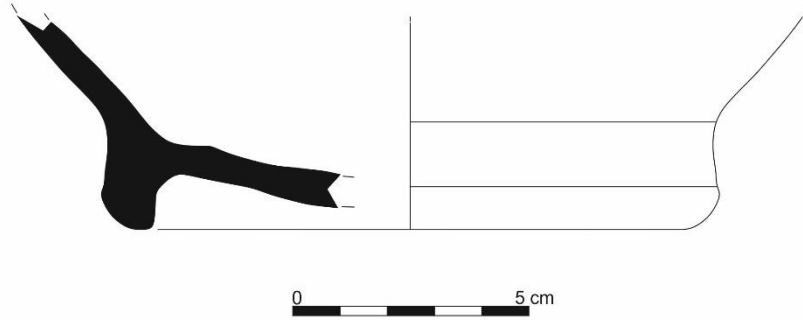
-Kaide Çapı: 11,8 cm

-Yükseklik: 4,5 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphoraları Tip 2A-B grubuna ait kaide parçası. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Mika ve bol miktarda taşçık katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yy.

Benzer: Katıranlı 2020, 310, Lev. 47.

Kat. No.: 68

Buluntu Kodu: AGY 474

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4 light brown

Yüzey Rengi: 10 YR 8/3 very pale brown

Ölçüler:

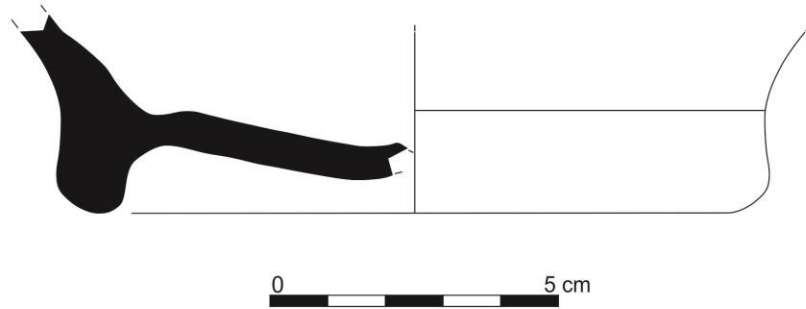
-Kaide Çapı: 11 cm

-Yükseklik: 3,1 cm

Tanım: Lykos Vadisi Amphoraları Tip 2A-B grubuna ait kaide parçası. Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Mika ve bol miktarda taşçık katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. Yy.

Benzer: Katıracı 2020, 310, Lev. 47.

MENDERES VADİSİ KIRMIZI ASTARLI AMPHORALAR

Kat. No.: 69

Buluntu Kodu: AGY 461

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/3 (pink)

Astar Rengi: 10 YR 5/8 (red)

Ölçüler:

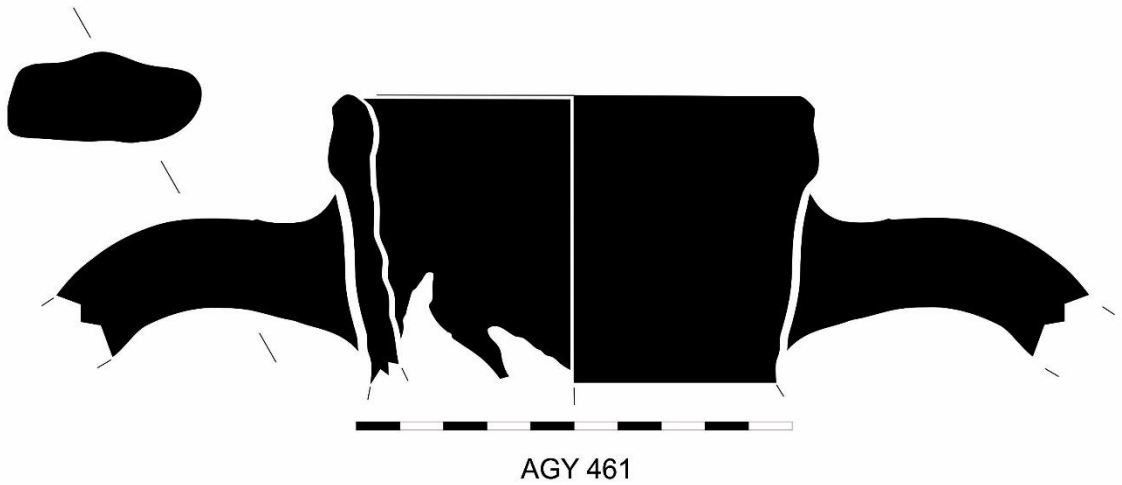
-Ağız Çapı: 10,4 cm

-Yükseklik: 6,4 cm

Tanım: Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphorası ağız-boyun-kulp parçası. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, omuzlara doğru daralan, geniş, yivli çan boyunlu Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Altın renk mika ve kireç parçacıkları katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. yy

Benzer: Katıracı 2020, 312, Lev. 49.

Kat. No.: 70

Buluntu Kodu: AGY 513

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5 YR 7/3 (pink)

Astar Rengi: 10 YR 5/8 (red)

Ölçüler:

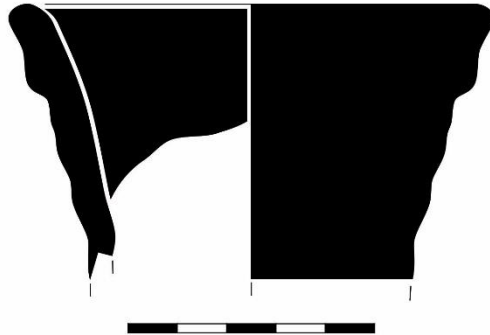
-Ağız Çapı: 9 cm

-Yükseklik: 5,5 cm

Tanım: Menderes Vadisi Kırmızı Astarlı Amphorası ağız-boyun-kulp parçası. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, omuzlara doğru daralan, geniş, yivli çan boyunlu Hamuru sert ve ince gözeneklidir. Altın renk mika ve kireç parçacıkları katkılıdır.

Tarih: MS 4-6. yy

Benzer: Katıracı 2020, 312, Lev. 49.

AGY 513

SPATHEÏON AMPHORASI

Kat. No.: 71

Buluntu Kodu: AGY 277

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8 (red)

Firnis Rengi: 10 YR 8/3 (very pale brown)

Ölçüler:

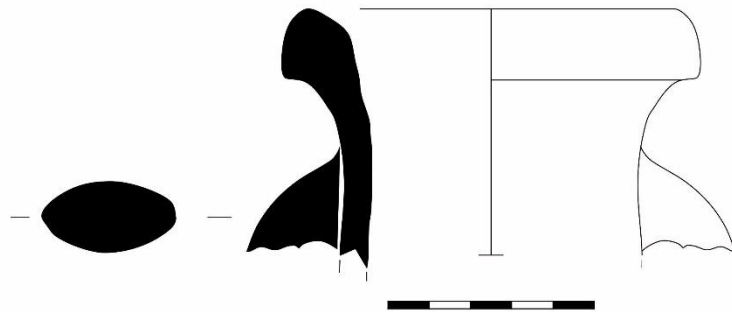
-Ağız Çapı: 9 cm

-Yükseklik: 5,9 cm

Tanım: Spatheion 1A grubuna ait amphora ağız-boyun-kulp parçası. Ağız kenarı üstte yuvarlaklaştırılmış, sarkıtılmış dudaklıdır. Dudak kenarı altından derin bir içbükey kavisten sonra boyun kısmına geçilmiştir.

Tarih: MS 4-5. yy

Benzer: Katırcı 2020, 266, Lev. 3.

AGY 277

UNGUENTARIÜMLAR

Kat. No.: 72

Buluntu Kodu: AGU 200

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Kuzey 2 -

Alan İçi Konum: (Açmanın geneli, blokların altı)

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 7/6 açık kırmızı,

Astar Rengi: 2.5YR 5/6 kırmızı

Ölçüler:

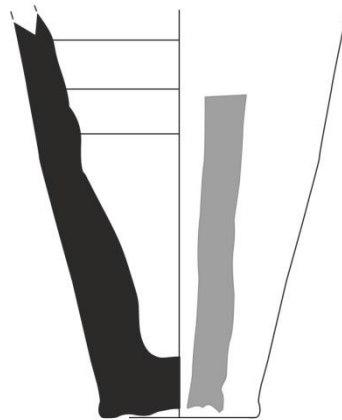
-Kaide Çapı: 2,5 cm.

-Yükseklik: 6,9 cm.

Tanım: Düz dipli unguentarium (İkinci Tip). Dip ve gövde parçası. Düz dip. İç gövde. İçte çark izleri. Dışta gövdeden dibe akan astar boya. Kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 4. yüzyıl- MS 5. yüzyıl.

Benzer: Cottica 1999: Fig. 6: 26-27; Cottica 2000: Fig. 1: 15; Dünder 2006: 116, Lev. Xxxiv: U196-197; İdil-Kadıoğlu 2009: 504, Res. 8.

TRP 09 AGU 200

Kat. No.: 73

Buluntu Kodu: Agu 206

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Kuzey 2-

Alan İçi Konum: Kemer önü, blokların altı

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 7/4 açık kırmızımsı kahverengi

Astar Rengi: 2.5YR 3/1 koyu kırmızımsı gri

Ölçüler:

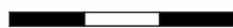
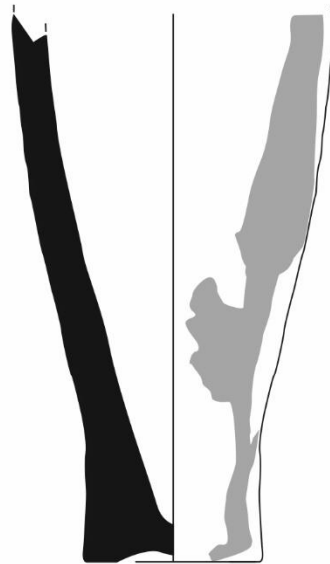
-Kaide Çapı: 2,4 cm.

-Yükseklik: 7,5 cm.

Tanım: Düz dipli unguentarium (İkinci Tip). Dip ve gövde parçası. Düz dip, dibin merkezi hafif içe çökük, iç gövde, dışta gövdeden dibe akan astar boya. Gövdeden dibe yumuşak geçişli, düz dipli, dibin merkezi içe çöküktür. Gövdeden dibe doğru astar boya akmıştır. Kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 4. yüzyıl- MS 5. yüzyıl.

Benzer: Rautman 1995: Fig. 8:1.29; Şimşek- Duman 2007: 307, Res. 19.1.

TRP 09 AGU 206

Kat. No.: 74

Buluntu Kodu: AGY 101

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3

Alan İçi Konum: kumlu yumuşak dolgu toprak

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 6/6 açık kırmızı

Astar Rengi: -

Ölçüler:

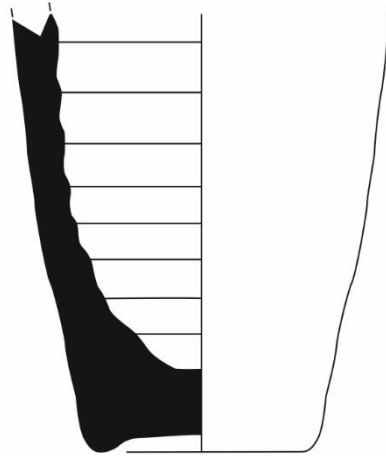
-Kaide Çapı: 2,8 cm.

-Yükseklik: 5,5 cm.

Tanım: Düz dipli unguentarium (İkinci Tip). Dip ve gövde parçası. Dibin merkezi içe çökük. İç gövde. İçte sık ve derin çark izleri.. Kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 4. yüzyıl- MS 5. yüzyıl.

Benzer: Rautman 1995: Fig. 8: 1.28; Cottica 2000: Fig. 1: 16; İdil ve Kadioğlu 2009: 504, Res. 8; Şimşek ve Duman 2007: 304-305, 307, Res. 3, 4, 7-9, 19.1.

TRP 09 AGY 101

Kat. No.: 75

Buluntu Kodu: AGY 247

Buluntu Alanı: Roma caddesi-Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: kumlu yumuşak dolgu toprak

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 7/4 açık kırmızımsı kahverengi

Astar Rengi: -

Ölçüler:

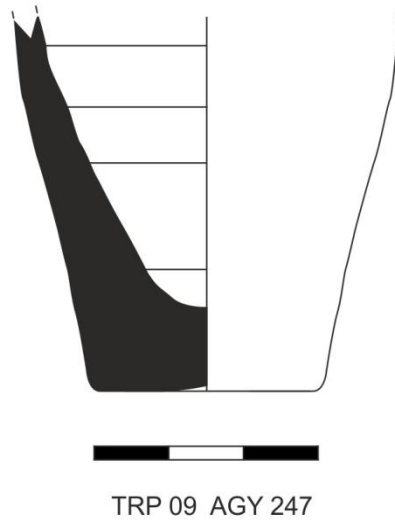
-Kaide Çapı: 3,0 cm.

-Yükseklik: 5,2 cm.

Tanım: Düz dipli unguentarium (İkinci Tip). Dip ve gövde parçası. Gövdenin küçük bir bölümü korunmuştur. Düz dipli. İç yüzde belirgin çark izleri. Kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 4. yüzyıl- MS 5. yüzyıl.

Benzer: Rautman 1995: Fig. 16: 2.84; Cottica 1999. Fig. 6: 26-27; Cottica 2000: Fig. 1: 13; Lochner et al. 2005: 650, 653, Fig. 1: 10; Dündar 2006: Lev. Xxxiv: U195; Şimşek and Duman 2007: Res. 19: 2

Kat. No.: 76

Buluntu Kodu: AGY 547

Buluntu Alanı: Roma caddesi Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: kumlu yumuşak dolgu toprak

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 6/6 açık kırmızı

Astar Rengi: 2.5YR 5/3 kırmızımsı kahverengi

Ölçüler:

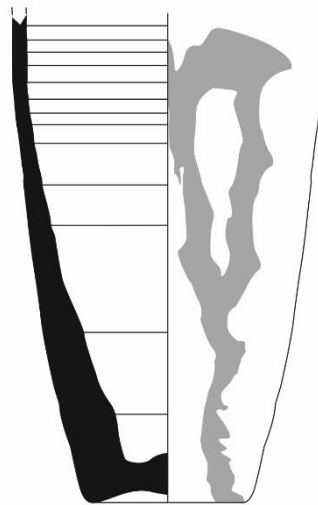
-Kaide Çapı: 3,0 cm.

-Yükseklik: 8,7 cm.

Tanım: Düz dipli unguentarium (İkinci Tip). Dip ve gövde parçası. Düz dip, dibin merkezi hafif içe çökük, iç gövde. İçte belirgin çark izleri. Dışta gövdeden dibe kadar akan astar boya. Kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 4. yüzyıl- MS 5. yüzyıl.

Benzer: Rautman 1995: Fig. 16: 2.84; Cottica 1999. Fig. 6: 26-27; Cottica 2000: Fig. 1: 13; Lochner et al. 2005: 650, 653, Fig. 1: 10; Dündar 2006: Lev. Xxxiv: U195; Şimşek and Duman 2007: Res. 19: 2 Cottica 2000: Fig. 1: 16; Lochner- Sauer- Linke 2005: 650, 653, Fig. 1: 10; Şimşek- Duman 2007: 304-305, Res. 3, 4, 7-9; Dündar 2006: Lev. Xxxiv: U195; İdil - Kadioğlu 2009: 504, Res. 8.

TRP 09 AGY 547

Kat. No.: 77

Buluntu Kodu: AHL 15

Buluntu Alanı: Roma caddesi Batı 4

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 5YR 6/6 açık kırmızı.

Astar Rengi: 2.5YR 5/6 kırmızı

Ölçüler:

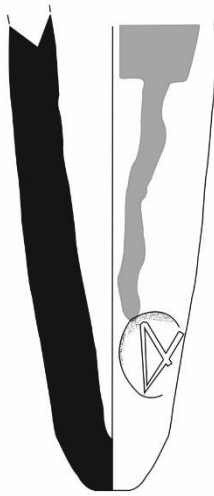
-Kaide Çapı: 1.8 cm.

-Yükseklik: 9.0 cm.

Tanım: Sivri dipli unguentarium. Dip ve gövde parçası. Dibe yakın bölümde monogram bulunmaktadır Kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 6. yüzyıl- MS 7. yüzyıl.

Benzer: Hayes 1968: 212, 214, No. 19: Rp 34; Hayes 1971: Pl. 36: B (Üst, Orta); Hayes 1992: Fig. 2: 3; Cottica 2000: Fig. 1.3; Vapur 2001: Çiz. 34, No. 160; Şimşek ve Duman 2007: Res. 13, 15, 22:03.05; Hayes 2008: 287, Pl. 90: 1778-1781.

TRP 09 AHL 15

Kat. No.: 78

Buluntu Kodu: AJE 8

Buluntu Alanı: Roma caddesi Güneydoğu 1

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 6/6 açık kırmızı

Astar Rengi: -

Ölçüler:

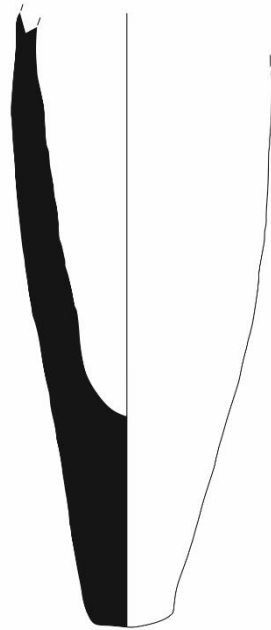
-Kaide Çapı: 1,5 cm.

-Yükseklik: 12,3 cm.

Tanım: Sivri dipli unguentarium. Dip ve gövde parçası. İğ gövde. Kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 6. yüzyıl- MS 7. yüzyıl.

Benzer: Baldoni ve Franco 1995: Fig. 4e; Cottica 1999: Fig. 5: 9-11; Vapur 2001: Çiz. 34, No. 162; Türker 2005: Res. 8:8; Şimşek ve Duman 2007: Res. 5-6, 20.

TRP 09 AJE 8

Kat. No.: 79

Buluntu Kodu: AJL 22

Buluntu Alanı: Roma caddesi Güneydoğu 1

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 7/4 açık kırmızımsı kahverengi

Astar Rengi: -

Ölçüler:

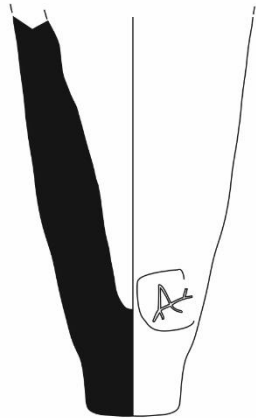
-Kaide Çapı: 1,5 cm.

-Yükseklik: 6,5 cm.

Tanım: Sivri dipli unguentarium. Dip ve gövde parçası. Dibe yakın bölümde aşınmış monogram. Kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 6. yüzyıl- MS 7. yüzyıl.

Benzer: Şimşek ve Duman 2007: Res. 20: 1.

TRP 09 AJL 22

Kat. No.: 80

Buluntu Kodu: AJR 3

Buluntu Alanı: Roma caddesi Güneydoğu 1

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2009

Hamur Rengi: 2.5YR 7/6 açık kırmızı

Astar Rengi: -

Ölçüler:

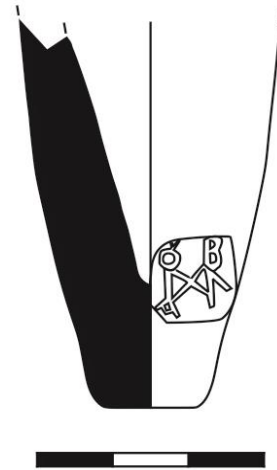
-Kaide Çapı: 1,5 cm.

-Yükseklik: 4,7 cm.

Tanım: Sivri dipli unguentarium. Dip ve gövde parçası. Sivri dip, iç gövde. Dibe yakın bölümde blok monogram. kireç ve mika katkılı hamurlu.

Tarih: MS 6. yüzyıl- MS 7. yüzyıl.

Benzer: Hayes 1971: Pl. 36: B (Alt, Orta); Hayes 2008: 288, Pl. 90: 1807; Özhanlı ve Fırat 2011: 15, 18, 27-Alt Res., Kat. No. 4, 13.

TRP 09 AJR 3

Kat. No.: 81

Buluntu Kodu: ACT 88

Buluntu Alanı: Roma Caddesi-küllü alan

Alan İçi Konum:

Buluntu Tarihi: 2007

Ölçüler:

-Yükseklik:7,5 cm

-Genişlik: 6,2 cm

-Diskus genişliği: 1.delik: 0,5 cm

2.delik: 0,4 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş profilli kalıp yapımı kandil. Küresel gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı. Diskus kısmında iki adet delik yer almaktadır. Diskusu iki adet yiv çevreler. Diskusta kabartma şeklinde koşar pozisyonda bir hayvan figürü yer alır. Olasılıkla bir domuz veya köpektir.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonu –MS 2. yüzyıl başı

Benzer: Bailey 1988, 57, vol. III, fig. 67, pl. 104, Q3089; Broneer 1930, 200, fig. 126, no. 654; Metin 2012, 52-58; Perlzweig 1961, 91, pl. 8, no. 231; ŞimşekOkuna k-Bilgin 2011, 85-86, Lev.77-78.

Kat. No.: 82

Buluntu Kodu: AGY 496

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3

Alan İçi Konum: -

Buluntu Tarihi: 2007

Ölçüler:

Yükseklik: 4,4 cm

Genişlik: 6,6 cm

Uzunluk: 9,6 cm

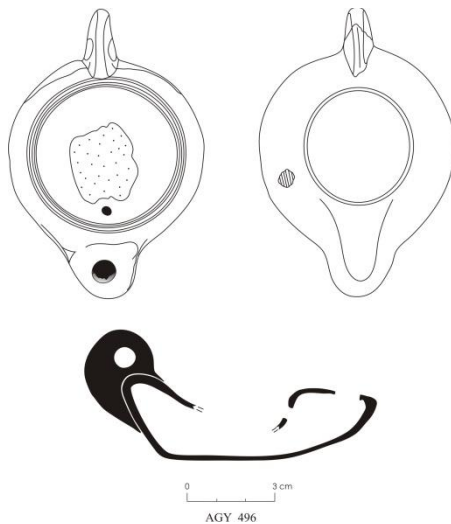
Dip çapı: 3,8 cm

Diskus genişliği: 0,4 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş profilli kalıp yapımı kandil. Yalnızca diskus deliği zarar görmüştür. Diskusu çevreleyen üç adet kazıma yiv mevcuttur. Küresel gövdelidir. Omuzdan çıkıp gövde altında son bulan dikey kulba sahiptir.

Tarih: MS 1 yüzyıl ortası.- MS 2. yüzyıl

Benzer: Bailey 1988, Fig. 161, Pl. 5: Q1569, 101: Q3045; Civelek 2001, 22- 27, Çiz. 35-45; Perlzweig 1961, 79, Pl. 4 No: 85; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 86-98, Lev.80-81.

Kat. No.: 83

Buluntu Kodu: AEH 1

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Güney Batı 4 açması

Alan İçi Konum: Doğu duvarının kuzey ucu

Buluntu Tarihi: 2007

Ölçüler:

-Genişlik: 5 cm

-Uzunluk: 7 cm

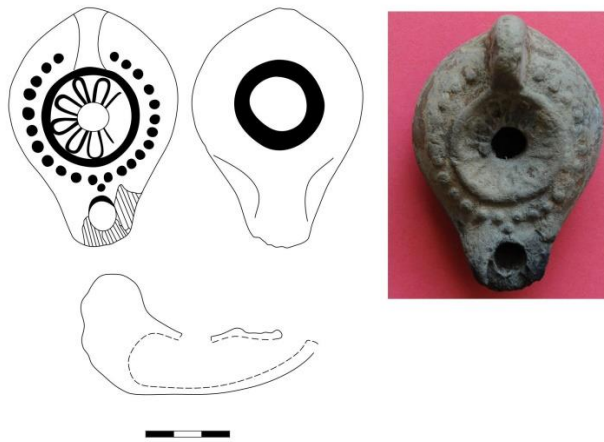
-Yükseklik: 3,5 cm

-Diskus genişliği: 0,9 cm

Tanım: Kalıp yapımı, yuvarlak gövdeli, küçük çukur diskuslu, omuz nokta bordür süslemeli, küçük kısa burunlu düz oval dipli formdadır. Diskus deliği çevresinde kabartma dil motifleri bulunmaktadır. Burun kısmındaki küçük kırıklar hariç tüm ele geçmiştir.

Tarih: MS 5.-6.yüzyıl

Benzer: Broneer 1930, 114-116, 281, Pl. XX, 1423; Gassner 1997, Taf 65, No: 829; Şimşek 2002a, 236, Res. 13; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 100, Lev. 95: 301.

Kat. No.: 84

Buluntu Kodu: AGY 255

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3 Açması

Alan İçi Konum: Kumlu, yumuşak, dolgu toprak

Buluntu Tarihi: 2009

Ölçüler:

-Genişlik: 6.5 cm

-Uzunluk: 8 cm (korunan)

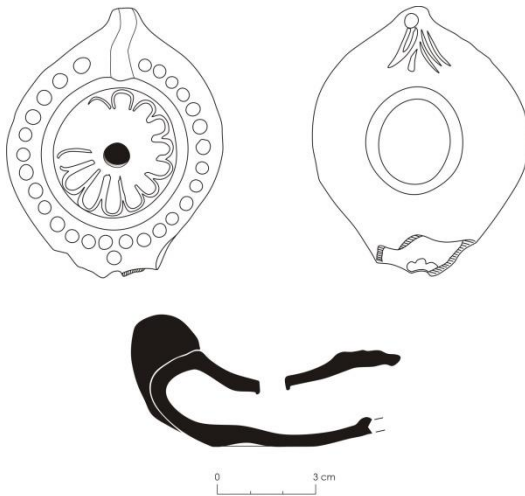
-Yükseklik: 4 cm

-Diskus genişliği: 0.8 cm

Tanım: Devetüyü renginde hamurlu, açık kahverengi astarlı, mika ve kalsit katkılı tüme yakın ele geçmiş bir kandildir. Sadece burun kısmı korunmamıştır. Kulbu delik değildir. Diskus deliğini çevreleyen dil motifleri bulunmaktadır, omuz kısmında ise kabartma şeklinde sıralı nokta motifleri bulunmaktadır.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl

Benzer: Broneer 1930, 114-116, 281, Pl. XX, 1423; Gassner 1997, Taf 65, No: 829; Şimşek 2002a, 236, Res. 13; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 100, Lev. 95: 301.

Kat. No.: 85

Buluntu Kodu: AGY 495

Buluntu Alanı: Roma Caddesi Batı 3 –

Alan İçi Konum: Kumlu, yumuşak, dolgu toprak

Buluntu Tarihi: 2009

Ölçüler:

-Genişlik: 5.6 cm

-Uzunluk: 8 cm

-Yükseklik: 3.7 cm (korunan)

-Dip çapı: 3.1 cm

Tanım: Tüme yakın korunmuş kandildir, yalnızca kulpun küçük bir parçası ile diskus deliği hasar görmüştür. Kiremit kırmızısı hamurlu, kırmızımsı kahverengi finisli, mika katkılı bir kandildir. Armudi gövdelidir, omuzdan çıkıp gövde altına doğru birleşen delikli dikey kulpun üzerinde dikey olarak yapılmış üç adet kazıma yiv bulunmaktadır. Omuz kısmında kabartma olarak işlenmiş üzüm ve asma dalları motifleri yer almaktadır. Burun deliği ısıya maruz kaldığı için siyahlaşmıştır.

Tarih: MS 5.-6.yüzyıl

Benzer: Bailey 1988, 389, Pl. 111: Q3175; Çokay 1996, Kat. No: 127, Lev. 47; Hassner 1997, 207, Taf.66, No.845, 847; Gassner 1997, 207, Taf.66, No:845, 847; Menzel 1969, 94, Abb. 80-81, No: 637; Perlzweig 1961, 101, No: 350, Pl. 10 (Küçük Asia); Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 97-98, Lev. 93, Kat. 259-270.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Hatice Ecem Mengeneçi

İş\Mesleği: Arkeolog

Eğitim Durumu: .

Lisans: 2014-2018 Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü

Yabancı dil: İngilizce

Bilgisayar Programları: CorelDraw, AutoCad, Adobe Illustrator, Microsoft Office, File Maker, NetCad

Deneyim:

2015-2018: Aigai Antik Kenti Kazısı Araştırmaları

2018-halen: Eski Smyrna (Bayraklı Höyüğü) kazı çalışmaları, envanter ve arşiv çalışmaları, mimari çizim, malzeme çizimi.